

8835







సంపు. ౧౫

ఈశ్వర, మాఘమాసము ( ఫిబ్రవరి 1938)

సంఖ్య ౨

## లుగు కన్నె

బొడ్డు బాపిరాజు

ఇంత యౌషిక నెచట గడించుకొన్న  
దానవే తల్లి, యాచిన్ని తనమునందె !  
పిట్టలే రెక్కలల్లార్చి విడిచిపెట్ట  
బోవు, మనికె ట్టియునిప్రాద్ధవేళ.  
ఎట్టికోరిక లున్నవో చిట్టియెడద,  
కదలివచ్చుచున్న సంక్రాంతిరమకు  
తీపు లూరించు నభినవానిధ్య మొసగ  
యాయడావుడి నింత సాగించినావు.  
ఎంతటి యపూర్వశిష్య మియ్యగురుచేతు  
లం దిమిడియున్నదె, యెరుక కందకుండ !  
పై కువికివచ్చె నేటి కీపావ్యలక్ష్మి  
కలవరింక నాణిముత్యాలగదె.  
వీలు చాలును లేక విస్వేధి మిగుకు  
తారలే నీకరస్పర్శ ధన్యము లయి  
వరుసగట్టినవేమొ యీవకుస బిడ్డ !  
ఒప్పుకొనుగాక నీనఖద్యుతుల నేడు.  
ఇట్టిరంగవల్లిక రచియించు నేరు  
పల్లవడినయదె నీ కనభ్యస్త మగుచు !

నీకు, సంక్రాంతిరమణికి నేస్త మెన్ని  
యజ్ఞములనుండి కలసినదమ్మ ! నుడువు.  
తీరిచిన రేఖలందున తెలుగుదనము  
విడిచిగొనియున్నది కుమారి ! వీధివీధి  
నీకళారాధనమున పునీతమయ్యె,  
చెరిగిపోనట్టి కీర్తు లార్జించుకొంటి.  
తోడి కన్నె పడుచులతో గూడిపోయి  
గోమయము, బంతిపూ లేరి కోరి తెచ్చి  
దిద్ది తీర్చిపెట్టిన గొబ్బిముద్దలకును  
కొలుపుపీఠ మీరంగవల్లులె అగునగు !  
కోరుకొనవమ్మ, నీకున్న కోర్కులెల్ల,  
మల్లెపువ్వువంటిమగడు, చంపకమువంటి  
బిడ్డ, డింక నింక—తథాస్తు వేల్పు లరుగు  
చుందు రీశుభ్ర బ్రాహ్మముహూర్తమునను.  
' నేటి కింక మా తెలుగుకన్నెయలచేత  
జీవనము నిల్చుకొన్నది శిల్ప ' మనుచు  
తియ్యని గళమ్ము లెత్తి కీర్తించుకొనుచు  
కులుకుదుము తెలుగుకవిశ్వరులము మేము.



# ప్రాకృతగాథలు

[మఱికొన్ని]

రాశ్ట్రపల్లి అనంతకృష్ణశర్మ

[మంఖకుని ఆలంకారశ్లోకమునుండి]

రేగుపండ్లొండొకటివయి రెండుపెట్టి  
గోడితలమీదఁ దడవు నిల్చుకొనఁజనెదు;  
పోరపోకిరి! నిను సీవ మోసగించు  
గానెదు! మఱి జాణలేలలోఁగుదును సీకు? (పు. ౮౩)  
యతియనెడుగరిత నిలువక నయనంబు  
బాచరించు కాలమను మగనికి;  
పద్మిగట్టువేళ నెద్దిచిక్కిన దాని  
గొనునుగాని వెదకికొనదుచూపె! (పు. ౧౨౭)

సామి! కొంత యాఁగి చనుము, నీవిరహంబు  
కొంతఁ జేసి గుండెచెడినమనసు  
కొంతకుమటఁబెట్టుకొని చెప్పదును; లేక  
ముట్లెపొమ్ము; చెప్ప నేమిగలదు? (పు. ౧౪౦)

[ధ్వన్యాలోకమునంద్వితీయమునుండి.]

సొమ్ము వేగమ; యేడ్పులూర్పులును నాకు  
చొక్కతికె యివియన్నియు నుండనిమ్ము;  
పాడుమొగమోటమునకు నాడఁడఁటిఁ బాసి  
నచ్చితివి; నీకు నవి కల్గినలెనె యింక? (ఉ. ౧, పు. ౨౧)  
పోవలవ దింక మఱియు; నీపుణ్యమగును;  
తెలిమొగము వెన్నెలలఁ జీకటులు దొలంగె;  
మగలఁ జేరఁగఁజను పెఱిమగువలకును  
అడ్డమై దాపురించెద వగడుఁడుచ! (ఉ. ౧, పు. ౨౨)  
అలిగినప్పు డలుకఁపెలిసినప్పుడు సంత  
సించి నవ్వునప్పు డేడ్పునపుడు—

ఎప్పుడు చేరఁజనిన నపుడె వెల్లాటపుఁ  
గుంకులొంద్రు చూఱగొంద్రు మదిని. (ఉ. ౧, పు. ౨౨)

క్రొత్తనడకతి గల్చిగల్చుపై నొ  
కొకఁ బ్రయుఁడు మెల్లఁ కిండినట్టి  
వెబ్బ చిన్నదయ్యుఁ కిఱిపెనుచొప్పు  
గలుగఁజేసె నవతిఁబాలుఁమెదల. (ఉ. ౧౫, పు. ౧౨)

చెందిరంబుఁబూఁతచే బొమ్ము రిపుమ  
కలభకుంభములకు వలచినంత  
వలవ వేపుడు వీరనటచూపు ప్రియుఁడాలి  
కుంకుమలంఁకొన్న గుబ్బులకును. (ఉ. ౨, పు. ౧౧౧)

పూలు రాలిన నేఱుకో; చాలు; కేలఁ  
బట్టి వాఱిలికొమ్మ దూర్పంగనొడు;  
కాపుకోడల! సీమాయగారిచెవులఁ  
బాడుగాజుల వెనునద్దఁడిన దిపుడు. (ఉ. ౨, పు. ౧౨౪)

నడ్చుకొఱకె పుట్ట సీపాడుకన్నలు;  
తుడువవొడు వీనిఁ దొలఁగి పోర!  
నిన్నుఁ జూచినంతనే యివి కై పెక్కి  
కానవయ్యె నీదు కటికమనసు. (ఉ. ౩, పు. ౧౫౫)

ధారికే! యడ్డుదగిలెదు? తొలఁగిపో;  
సిగ్గులేదె? తెల్విచెడినవాడ!  
వట్టియిల్లు వదలివచ్చితి; నెవరుఁ గా  
వలికి లేరు; పోవవలయు వేగ.

గాజువేల్పుడు 'సకలభువన లక్ష్మీనివా  
నందై న రమ్యకార్యకృతలంకా మంత్రపురో  
హితచేనాపతి దండినాయక నౌవారిక మహా  
ప్రధానానంత సామంతివిలాసిని పరివృతుడై  
యపారశబ్దతాస్త్ర పారసులైన వైయాకరణు  
లను, భారత రామాయణాద్యనేక పురాణ  
ప్రణేతులైన పౌరాణికులను, మృదుమధుర  
వేదాపభాసుర నవగ్రంథవననావికారదు  
లైన మహాకవులను, వివిధతర్కవిగాహిత  
సమస్తతాస్త్ర గణిత్యాప్రతిభులైన తార్కికు  
లను నాదిగా గలుగుచివ్యజ్ఞానములు పరివేష్టించి  
ని కొలవ విగ్యావిలాసగోష్ఠిని భోపవిష్టుండై  
యిష్టకామినోచులు నుండు' శుభదీపసము  
లాంఘనకల చేయఁజెను. వైదికమత సంరక్ష  
కాదులు తెనుగున పరిశ్రమచేయవలసిన యవ  
సరము గట్టిగా కలిగెను. వేదపఠనమున కవర్త  
లయిన స్త్రీలకాద్రాదుల శ్రేయస్సు నభిల  
షించి కృపణవత్సలుడగు నేదవ్యాసుడు  
అన్నా యాగ్ధివిగ్రహై, సమస్తధర్మబోధకమై,  
సంచువేద మనబడసిన భారతసంహిత సం  
స్కృతమున రచించిన దక్షిణయుండిపోయెను.  
ఆగ్రంథిల్ల మంగ్రాజుల యభ్యుదయము  
నైతే ముందు తెనుగున రచింపబడుట మిక్కిలి  
యావశ్యకమయ్యెను. అంతేగాక, చంద్రుడు,  
పుంగుడు, ధర్మపురుషుడు, కరురాజు, హిందూరాజు  
లోననుమహామహులు వంశకర్తలనగా ప్రసిద్ధి  
కెక్కిన పాండవోత్తముల చరిత్రయే మహా  
భారతము. ఈ చంద్రవంశ సంజాతుడై యైన  
రాజరాజు, వంశాభిమానబోధితుడై తనకుల  
దేవతలన నొప్పినపాండవుల చరిత్ర తెనుగున  
ముందు విననభిలషించుట సహజము, సమం  
జసము నై యున్నది. విశేషించి బహుభాష  
లలో భారతకథ వినువారికి బహుయోగములు  
చేసిన ఫలము లభించుననియు, కాస్తాక్రమముగ  
వేదిన కలిసివోడవలయుననియు

హస్తమున నిక్కముగా కలుగుననియు దృఢ  
వత్సాసము రాజరాజమనమున ప్రబలియుం  
డెను. ఈ హస్తపులచేత మరియే యితరగ్రం  
థముకంటెను భారతమే తెనుగున నుండు  
రచింపబడవలసి వచ్చెను. రాజనరేంద్రుడు  
సగౌరవముగ నన్నయభట్టారకుని పిలిచి యీ  
భారతాంధ్రీకరణ మహాకార్యమునకే నియో  
గించెను. ఆంధ్రమహాభారతము సర్వవిధముల  
చేతను నీమాంధ్రవాఙ్మయముభిమున నుండు  
తగిన మహాకావ్య మనుటకు సందేహములేదు.  
పదునొకండువ శతాబ్దమునాటి యాంధ్రవాఙ్మ  
యస్వరూపమేకాక, భవిష్యదాంధ్ర  
వాఙ్మయము యొక్క తత్వస్వరూప  
వైఖరులు నన్నపార్థునిచే నిరూపితము వైయ  
చూపింపబడినవి. కాని మాడుపర్వములై  
నను పూర్తి కాకపూర్వమే నన్నయభట్ట  
పరమపదించినందున భారతము పరపూరితము  
కావలసివచ్చెను.

మఱియొక శతాబ్దమున కనగా పండ్రెం  
డువ శతాబ్ద మధ్యమున కావేరీతీరమున నొరి  
యూరుపురము రాజధానిగా రాజ్యమేలిన  
సూర్యవంశజుడు, కాశ్యప గోత్రుడు, పరమ  
శ్రేష్ఠోత్తముడునగు నన్నెవ్వరకవిరాజభిఖామ  
ణి, భారతాంధ్రీకరణకార్యమున మై యుంచి,  
యుద్భుటమహాకవి విరచితమైన కుమారసంభ  
వమును ప్రబంధముగా నాంధ్రమున రచించి  
తైవమతవాదప్రీతిని ఆంధ్రభాషావాఙ్మయ  
ములకును, అద్భుతమైన సేవచేసి ధన్యు  
డైనాడు.

ఆపిమ్మట పదుమూడవ శతాబ్దములో  
విక్రమసింహపురము రాజధానిగాసేలిన మనుమ  
సిద్ధియాస్థానమున నుండిన 'హరిహర పదార  
వింద వందనాభిలాషి యను' తిక్కన మనీషి  
'యగ్నిలోకహిత నిష్ఠంబూని'  
కృష్ణదైవపాయనుడు రచించిన  
భారతామ్నాయమునుగూర్చి వితర్కించి,  
యందలిసర్వోత్కృష్టతను గమనించి, మహి  
తాత్మ్యుడగు నన్నయభట్టు మాడుపర్వములు  
మాత్రమే రచించి విడిచినందుకు చింతించి,  
విరాటపర్వము మొదలు పదునైదు పర్వము  
లును తెనుగుభాషలో 'జనసంప్రార్థనలై'

యొప్పునట్లును, 'బుధ సంతోషంబు'  
నిండాగునట్లును రచింపబూనెను. ఈ కావ్య  
మున కేవల కృతిపతిగా చేయుదునని యో  
జించుచు నతడు నిడింప నాటిరాత్రి హరిహర  
నాథుడు స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి "నా  
యనా! తిక్కేశర! నీవు కావ్యరసము నెప్పు  
డును కొనియాడుచుండువు. పంచమవేదమైన  
భారతము జనుల కారాధ్యము. ఆ గౌరవ  
మాహించి నీ వది తెనుగున రచింప నెంచుట  
పునఃపర్య మను వృక్షమునకు పండిన పండు.  
అందు కంగీకరించి కృతిపతిత్వ మధించి చేసే  
వచ్చినా, నని నెలవిచ్చెను. భగవంతు డిట్లు  
తన్నుం గరుణించుటచే ధన్యుడనైతి నని ముద  
మొందుచు, తిక్కన "జన్మాంతర దుఃఖ  
ముల్ తొలగనట్లుగ చేసి ఓ భాక్యు జేయ  
వే" అని యీ శేవశేవునివర మర్థించెను.  
"జననమరిజాదులైన సంసార దుఃఖములకు  
నగపడకుండు నిమ్మిదము దెరువును వెలుంగు  
నీ కిచ్చితి" నని భగవంతు సంతర్పి గుడియ్యె.  
ఆగ్నిలోకహితార్థమై కృష్ణదైవపాయనునిచే  
రచింపబడి, జనాభ్యర్చితమైన భారతసంహిత  
తెనుగున గ ప్య ప ద్యా త్మక ము గా  
ఆంధ్రావని మోదము నొందునట్లు రచించి  
దేవసన్నిధిం బ్రశంసించుట యారాధన  
విశేష మని తిక్కన కప్పడు స్పష్టమయ్యె  
ను. తెనుగువారందరు నెప్పుడును చదువుకొని  
యానందించునట్లు తెనుగుభాషలో భారతా  
ధ్యము లేటలెల్లము చేసి జాతికిని, భాషకును,  
మతమునకును కాశ్వరమైనసేవ చేయుటయే  
మోక్షమార్గ మని యాతనికి విశదమయ్యెను.  
ముక్కుమానుకొని మూలహర్షుండుట యొ  
క్కటే భగవంతుని యారాధించుటకు మార్గ  
ముకాదనియు, ఆంధ్రులయొక్క శ్రేయ  
స్సను, ఆభ్యుదయమును నభిలషించి, ఆంధ్రు  
లనందించువిధమున తాను చేయనేర్చిన స్వక  
ర్మచే ఆంధ్రసేవచేసేవ ప్రతియాంధ్రునికిని  
ప్రత్యేకప్రయత్న మవసరములేకుండ మోక్ష  
ము సిద్ధించుననుకర్తమే యీ స్వప్నవృత్తాం  
తముయొక్క సారాంశమని సేను విన్నవించు  
కొనుచున్నాను. "స్వకర్మకాతమధ్యర్ప సిద్ధిం  
విస్తరి మానవ." అని భగవద్గీత (మోక్షసాధన

యోగము ౪౬)యు; ప్రజలకంఠోక్తియే భగ  
వంతునికంఠోక్తి (Vox populi vox dei-  
The voice of the people is the voice  
of God) యనియు; వట్టిమాటలచేత గాక  
ప్రజోపయోగ కలములై ప్రజారంజకము  
లైన ఘనకార్యములచే భగవంతువారాధించి  
మోక్షము (Let thy great deeds be thy  
prayer to thy God) నొందుమనియు ప్రజా  
స్వామ్యగర్వతః పరతంత్రులగు నేటి హిందూత్వ  
కవిరాజులును ఏయంశములను బోధించుకో  
ఆయంశములే విరాటపర్వాసంభవమున తిక్కన  
సోమమాణి తన స్వప్నవృత్తాంత వివరణ  
సందర్భమున ప్రతియాంధ్రునికిని జన్మసా  
భ్యసాధనమైన కర్తవ్యపదేశము చేసివాడని  
యు, ఈ కవిబ్రహ్మోపదేశము ఆంధ్ర స్త్రీ  
పురుషుల కందింపవలెను ప్రత్యేకాస్మరణీ  
యము, అనుసరణీయము, అవకాశచరణీయ  
మునని నొక్క విన్నవించుకొనుచున్నాను.  
ఆంధ్రు డొకడు కవియై కావ్యములు వ్రాయ  
వచ్చును; ఒకడు విమర్శకుడై యందలిసార  
స్థమును వ్యక్తము చేయవచ్చును. ఒకడు  
చిత్రకారుడై యాంధ్రుల రంజింపజేయ  
వచ్చును. ఒకడు సాంఘికాభ్యుదయమునకు,  
మఱియొకడు రాజయోగ్యత్వమునకు, వేటో  
కడు ఆంధ్రవాణిబాధ్యభివృద్ధికిని పాటుపడి  
యాంధ్రమాతకిర్తి విస్తరింపజేయవచ్చును.  
ఎవ డెప్పు డెట్లు పాటుపడినను ఆంధ్రసోద  
రుల రంజింపజేసి వారిశ్రేయోభివృద్ధుల కను  
గుణముగా కృషిచేయుటయే వ్యక్తికిని, జాతి  
కిని మోక్షసాధనమును మూలనూత్రము తిక్క  
నవలె నిర్వచించినవార లరుదని గ్రహింతుము.  
ఈ నూత్ర రత్నముయొక్క ప్రాముఖ్యము  
నెపుడును మఱువక తిక్కనార్థుడు విరాట  
పర్వముమొదలు స్వరాజోహణ పర్వమునఱకు  
పదునైదుపర్వము లనన్యసామాన్య ప్రతిభా  
విశేషములతో నాంధ్రీకరించి ఆంధ్రదేశము  
నందు వేదమతము పునరుద్ధరణము గావించి,  
కాశ్వర యోగదేహముతో నెలయుచున్నాడు

ఆంధ్రమహాభారతరచనాసంతరము మా  
ర్కండేయపురాణమును తెలిగించిన మారన  
కని తిక్కనసోమయాజి కిమ్మడు. తన కావ్య

మునం దీతడు తనపరువగు నిట్లు ముతించి నాడు:

“ఉభయకవిత్యతత్త్వవిధ

వోజ్యునం విహితాధ్వరక్రియా,  
ప్రభు బుధబంధు భూరిగుణ

బంధుభారతసంహితాకథా

విధు, బరతత్త్వబోధన, న

దీన పరాశరనూన, సంతత

త్రిభువనకీర్తనీయయనః

దిక్కకవీంద్రుని కొల్లునధీశోక్.”  
ఈమారన ప్రతాపగుప్రచక్రవర్తిని కొలుచు సామంతులలో నొకడగు నాగయగన్నవిభునికి తా రచించిన మార్కండేయపురాణము నంకితము చేసెను.

భారత మంతయు పూర్తిగా చదివినను పాకరులకు కొన్ని సంశేషము లుండును సహజము. పురుషోత్తము జేరి మనుష్యమూర్తి కైకొనెను? పాంశపుల పైదుగురకు ద్రౌపది యొక్క తెయే యెట్లు అగ్రమహిషియయ్యెను? వివాహములైన లేక ఉపవాంశపు లేల దిక్కు చాలి చచ్చిరి? అటు సంశయములు బాధింపగా వైచిరి మార్కండేయగోపనిష్ఠక్రమమున ధర్మపక్షులకడ కరిగి సంశేషానివృత్తి గానింగుకొనెను. ఇందు కడప్రశ్న పుట్టిన మిన్నుసందర్భమున జ్యోత్స్నిధమైక సత్య పరిశ్రంఘునికొక చరింపబడినది. తన పాతి వ్రత్యభావముచే మార్గమునను నాపిన కాశిక పత్ని చిత్రితము నిండు వర్ణింపబడినది. విశేషింపి ఇందలి ప్రవరవరూఢిసీవృత్తాంతము నాధారముగాని ప్రబుధము రచింపు మని కృష్ణదేవరాయ బాహుంప నాంధ్రకవితా పితామహుడు స్వాశోచితముచరిత్రము రచించెను. మహాభారతకథావిస్తరణ మని చెప్పదగిన యీ మార్కండేయ పురాణమును తిక్కన శిష్యులకు మారన రచించుట సహజము యొక్కము నైయున్నది. తరువాతి శతాబ్దములో భారతానుబంధమున దను హరి వంశమును ఎట్టాప్రగ్గయెను, ఉత్తరహరి వంశమును నానన పోమనాధుడును రచించుట కూడ సహజమై సమంజసముగా నున్నది.

మఱియు బహుశతాబ్దములనుండి ప్రాకృత్యము వాణిజ్యరమానాధులై బహుదేశముల కును మార ద్వీపములకును వలసపోయి తమ శిల్ప సారస్వత నాగరకతా జైభవముల నయ్యయియెడల సగర్వముగా ప్రతిష్ఠించిన మహాసాహసచరిత్రు లగు నాంధ్రనాకాపీర శిరోమణుల గూత్రాచరిత్రలలోనను నన్యుత కథాప్రవణకుమూహులగు నాంధ్రజనులు వినోదార్థములు చదివి గౌనందించు నిమిత్తము తిక్కన సోమ గూఢ మిత్రుడగు కేతన చిత్రవిచిత్ర కథాబాలముచే శోభిల్లు దశ కుమారచరిత్రను, సంస్కృతమున దంశిమహాకవి రచించినదానిని, తేటతెనుగున నాంధ్రీకరించి తిక్కన కంకితమిచ్చి కృతకృత్యుడైనాడు.

ఇట్లు నన్నయ, నన్నెలవ, తిక్కన, మారన, కేతన ఆంధ్రీకరించినని వ్రాసినాము. ఆంధ్రీకరణ మనగా మూలమున ‘శు’ ‘చ’ తప్పకుండ ‘మల్కికిమల్కి’ యను సామెత ప్రకారము వ్రాయబడిన వానిపభావంతరీకరణము కాదు. సంస్కృత మూలమునందలి వివరము లవసరమయినపుడు సంగ్రహపాదించి, తెనుగుభాషలో తెనుగునారి కెట్లు చెప్పిన చక్కగా గోపనమనో ఆభిజ్ఞ ననుసరించి వ్రాయుటయే ఆంధ్రీకరణమని మా తాత్పర్యము. పరునొకంపవ శతాబ్దము మొదలు పదునారవ శతాబ్దాంతమువఱకు సంస్కృతమునందు గల గ్రంథరత్నములు (అనగా పంచమనేడ మనబడు మహా భారతమును, భారత విస్తరణము ననుబంధములు ననదను మార్కండేయ పురాణము, హరివంశము నను గ్రంథములును), పురాణములు, కథలు, ధర్మ శాస్త్రములు లోనగునవి తెనుగులోనికి పరివర్తించబడినకాల మునుటచేతను, దీని నాంధ్రీకరణయుగ మని చెప్పవచ్చును. విశేషింపించి నాడు తిక్కనరచించిన నిర్వచనోత్తర రామాయణముతప్ప తిక్కన వాఙ్మయమంతయు గద్యపద్య మిళితమై చంపూకావ్యరూపమున రచింపబడుటచేతను ఈ యుగమును ఆంధ్రీకరణ (చంపూ) యుగమని వ్యవహరింతుము. (చంపూ) అని కుంసలికరణమున

నుండుట చాల అవసరము. వీలయినగా ౧౩-౧౪ శతాబ్దములలో నాయకరాజుల గూడరణమునుబట్టి తంజావూరు మండలమున సంస్కృతభారత, భాగవత, రామాయణాద పురాణవాఙ్మయ మంతయు కేవలవచన కావ్యములుగా వ్రాయబడినవి. అయుగమును ఆంధ్రీకరణ (గద్య) యుగ మని చెప్పవలసి యుండును.

ఆంధ్రమునందు గద్యకావ్యరచన మెపుడెట్లారంభమయ్యెనో సరిగా నిర్ణయించి చెప్పటను తగినగూఢారము లింతవఱకు లభింపలేదు. నన్నయభట్టారకునికి పూర్వము కొందఱును, సమకాలికులై కొందఱును తెనుగుభాషలో ‘మృదుమధురరసభావ భాషరచనార్థ వచనరచనావిశారదులైన మహాకవు లుండి యుండును. భారతయోధునం దగ్గువనికి నారాయణుడు లోడైనట్లే, నన్నయభట్టు నకు విగ్రహుడు, సహాధ్యాయుడును, వాఙ్మయ గుంభరుడును వైననారాయణభట్టు తోడ్పడి భారతరచనము నిర్వహింపజేసెనని నన్నయభట్టే చెప్పియున్నాడు. రాజరాజనాథా నమునంచే పావులూరి మల్లన యగుగణకశిరోమనీ యొకడు గద్యపద్యాత్మకముగా గణిత శాస్త్రము రచించెను. అందు కొన్నిగణిత శాస్త్రసంబంధములగు వచనము లున్నవి. అంత కంటె ఆకాలపుగద్యరచనలను, గూర్చి మాన కేమియు తెలియరాకున్నది. మనకు తెలిసి నంతవఱకు ఆంధ్రకావ్యములో నట్టిచక్కనివ చనరచన కుపక్రమించిన మహాకవులును నన్నయభట్టారకుడే. ‘ఆంధ్రకవిత్య’విశారదుడు, విద్యాదయుడును, మహితాత్ముడు’నని తిక్కనయు, ‘ఆంధ్రకవితాగౌరవజనమనోహరి’ అని పోతనయు ముతించిననన్నయభట్టారకు డీభారతాంధ్రీకరణమునకు ముందు, పూనుకొనుట ఆంధ్రులభాగ్యశోభము. ఉభయభాషాకావ్యరచనాభిశోభితుడును, నానానిరార్థ మూక్తినిధియు నగునన్నయభట్టు ‘సారమతిం గవీంద్రులు ప్రసన్న కథాకలితార్థయుక్తి లోనారసిమేలనునట్లును, ఇతరులక్షరమ్యుత నాదరించునట్లును ఆంధ్రభారతము రచింప నెంచినవాడగుట, సంస్కృతపదబహుళమై,

సంస్కృతరచనావిధానములనే విశేషముగా ననుసరించుచు, మృదుమై, మధురమై, గంభీరమై, మహనీయమై, విశేషశబ్దాలంకారధూషితమైన కైలిలో రచన సాగించి జగద్గీత మభిలషించినాడు. ఈతనిరచనలో మాడింటు చెండు పాళ్లు సంస్కృతము నొకపాలు తెనుగు నగ పడుచున్నవి. తిక్కనయన్నతో 'జనార్థ్యర్చిత మైభారతము కష్టపుటంటలు నానగ్రోలియాంధ్రావలిపాదముం. బొరయునట్లు'ను, 'మృదఃసంతోమంబు నిండాడునట్లు'ను రచించినాడు. ఇతనిరచనలో మాడింటు చెండుపాళ్లు తెనుగుపదములు, ఒకపాలు సంస్కృతపదములు కనబడుచున్నవి.

శేవల పద్యకావ్యరచనకంటె చంపూకావ్యము రమణీయ మగుటయే కాక ననేకవిధముల బహుసదుపాయముగా నుండుననుమర్మము బాగుగా నెఱిగినకాళాకోవిదు డగుట చేతను పద్యకావ్యవిభాగము రూపమాత్రభేదమేగాని తత్త్వభేదజనితము గాదనియు, యథార్థకవిత కారూపభేదములతో నిమిత్తము లేదనియు ననుసర్థము లెస్సగా నెఱిగిన మహానుభావు డగుటచేతను నన్నపార్థుడు తారచించిన భారతపద్యములలో సంఖ్యాయందును, పరిమితియందును సగ బాలువచనరచనలు గావించినాడు. నిర్వచనకవిత్యములో నేమో గొప్పయున్నదనుకొని తిక్కన తాను చిన్నవాడు రచించిన యుత్తరరామాయణమును నిర్వచనముగా వ్రాసెను. కాని పెద్దవాడై కష్టముఖముల బాగుగా నెఱిగి భారతము రచించునపుడు మాడింటు నొకపాలు వచనములుగల చంపూకావ్యముగానే భారతము నాంధ్రీకరించినాడు.

ఈకావ్యములలో వచనములు కొన్ని సదుపాయమును బట్టి రచింపబడినవి. అందు కొన్ని శేవలము నుపక్రమణీకమును, నానగా ముందు రాజోవు కథావిషయము లేమేమో నూచించుటయే వీనిధర్మము. మఱికొన్ని వచనములు పూర్వోత్తరసందర్భములం గలుపుననుచ్చయార్థకములు. పద్యములం దిముడుట కనువు గానిపట్టిక లొకకొన్ని. పాశులకు విసువు

ములను కథావివరణ రచనలకును, వర్ణనాత్మకములను రచనలకును మధ్యమధ్య పద్యములు గూర్చబడినవి. అట్టి సందర్భములే యోచించి యీకావ్యముల పద్యములమధ్య గద్యములనుగూడ నేర్పుతో నెంచి మార్చినారు. తొలిపద్యములందు వర్ణింపబడిన యంశములనే సంగ్రహముగా వచనరూపమునగూడ రచించి పిమ్మట నుత్తరకథాంశములతో సందర్భము కలుపుకొనుటకు కొన్ని వ్రాయబడినవి. ఆశ్వాసాంతగద్య లొకకొన్ని. ఇట్టిరచనలు స్వతస్సిద్ధముగా రసాత్మకములు కావన్నను పరమ ప్రయోజనకారు లగుటచేత కావ్యమందు వాని కెవరియక తీరదు. తిక్కనరచనలలో నీక్రింద వివరింపబడిన బహువిధ వచనరచనలే గాక మరి మాడు రకముల వచనములు గోచరించుచున్నవి. (౧) ఒకే సంగతినిగూర్చి పలువురు పలువిధముల నెట్లు న్యాఖ్యానించుకొనినో తెలుపునవి. మాడును-సర్వము యుద్ధారంధ్రమునకు పూర్వము పాదచారియై ఛిష్టామలయొద్దకు బోయినపు డతనియొంటి మెటుగజాలక పలువురు పలుమాటలాకిరి. అవన్నియు నొక్క వచనముగా తిక్కన రచించినాడు. (౨) సంకల సమరములో నే యోధుడేకప్రయోధుని మాట్లాడి పోనో వివరించుటకు వచనములే రచించినాడు. (౩) మహా యుద్ధములో పాంపవ కారపు లేనా డేయేవ్యాపారులు రచించినో, ఆవ్యాపారులలో నేయేయోధు లెచట నెచట నిలిచినో, వివరములను తెలుపు రచనలన్నియు నించుమించుగా వచనములోనే వ్రాయబడినవి.

### వాక్యరచనాక్రమము

ఏభాషలోనైనను ఎట్టిరచనకైనను వాక్యము లవసరము. వాక్యమునకు కర్త, క్రియలు ముఖ్యములు. అవి వాక్యమునందు ప్రత్యక్షముగా నుండవచ్చును. లేనపుడు కొన్ని సందర్భములందు కర్తగాని క్రియగాని యధ్యాచారముగా నుండవచ్చును. క్రియ సకర్మకమైన పక్షమున వాక్యములో కర్మగూడ నుండవలయును. సకర్మకక్రియలుగల వాక్యములందు ముందుగా కర్తను, పిమ్మట కర్మను, ఆచారము క్రియను చెప్పట ఆంధ్రభాషలో

వచనవాక్యములను రచించుసద్ధతి యైయున్నది. కర్తకర్మలకు తత్త్వముగల శేషముల నిర్వచించు విశేషములచేతను, వాక్యముల చేతను విస్తరింప చేయవచ్చును. క్రియలను కా, స్థల, నీతి, కారణములను తెలియజేయు క్రియావిశేషణ పదజాలముచేత విస్తరింపవచ్చును. ఇట్టి రచనాక్రమముగల వాక్యజాలము నేర్చిమార్చి సమరసభరితము లైనగద్యముల రచించి యీ కవితంపాలు 'వాక్యసంధి ప్రగీత వచనాధ్యయ' తెనుగునానికి తెల్లముగావించిరి. వీరు చూచిన ప్రోవలే సావనము లైనవనుభక్తి విశ్వాసములతో నూరన, కేరన, శంభునానాదులు వచ్చుచు తిక్కనలహస్యతే మేలుబంగులుగ గ్రహించి తమకావ్యముల రచించిరి.

సంభాషణార్థములైన రచనలు సహజముగా కులుచులు. పాత్రుల మనములందు నోచు నాంగోళనమును, స్వ్యాకాలములందు మనుష్యుల మనస్ఫీరణములందు సాహచర్యాపేకి వికారవలంపరను సూచించుటనగూడ నొకదాని వెంటనొకటి తెలుముకొనుచు వచ్చుచున్నట్లు రచింపబడిన పెక్కు కులుచి వాక్యములే మిక్కిలియనుపూలముగా నుండును. సంభాషణకులుచి-వాక్యములు కావన్నను, ఆసమాపకక్రియలతోగూడిన వాక్యజాలమైన నిట్టి సందర్భములందు మిక్కిలి ప్రయోజనకారులుగావచ్చును. (మా. శకుంతల గూండ్లోళనము, ఆచి క ౭౭) "అనిన విని వెలునల్లవై వెచ్చునూర్చి నిశ్చేష్టియై... కోపాగుశితవయనంబు బాష్పకణంబులు దొరగం దల వాంచి యారాణం గటాక్షించుచు హృదయ సంతాపంబు తనకుదాన యుపశమించుకొని..." ఇట్టి యసమాపకక్రియప్రారిత. మైన వాక్యములు రచించుటవలన స్పష్టముగా నొక్క సదుపాయముగలదు. కావ్యపతనము త్వరగాను, సంగ్రహముగాను సాగిపోవుచు విసు గనునది లేక కడు మనోజ్ఞముగా నుండును. అట్లుగాక వాక్యము తెక్కడక్కడ ప్రసించివెచ్చి, శకుంతల వినెను. ఆమె వెలువెల్లనయ్యెను. ఆమె వెచ్చునూర్చెను. ఆమె నిశ్చేష్టియయ్యెను-అ. ఈ ప్రకారముగా పెక్కుసంపూర్ణ-కులుచి



వాక్యములతో శ్వాసకాసాది రోగిగణితులు దిడువుకొనుటకు సగుపాయముగా నారకు నట్లు కావ్యము రచింపబడెనేని, కర్తలను కర్త న్యాంశములను పలుమాగు పెక్కిననును పో వించివ గ్రంథ మనవసరముగా పెరిగి విడుగు పుట్టును. ఇట్టి యుపాయములచే సంస్కృత మూలమును మిక్కిలి సంగ్రహపఱచి నునోజ్ఞ తరము గావించి యాంధ్రపాఠకులకు భారత మందిచ్చిన కవినించుల కాంధ్రపాఠకుల మిగుల కృతజ్ఞులై యుండవలయునుకదా! ఒకొక్కచో ఓగు రచించినవాక్యభాలము లొక్కయచ్చున తీసట్లు లొక్కయచ్చున నల నిడి తూచి నట్లుంచును. వర్ణనాత్మకము లైన రచనలు దీర్ఘసమాసధూయిషములై దీర్ఘ ముగా నుండును. ఇంకను కొన్నిచోట్ల సంగీత శాస్త్రమునందు గల చూరోహితావరోహణ విధానములు మీరి రచనలందును గోచరించును. కుటుచవాక్యముతో వారంభించి, క్రమ ముగా దీర్ఘతరము లనువాక్యముల రచించి ముగ్ధకుబోధనకి దీర్ఘతమవాక్యమునుగూర్చి గూపిమృదు క్రమముగా వాక్యములనిడివి తగ్గించుచువచ్చుట కుదాహరణముగా నన్నయ కృతియైన భాగవతగ్రంథమునందలి కిమీ గ్రహము రక్షణనునివృత్తాంతము చూపినను (ఆచార్య. ౧-౧౦౭). కథా వివరణరచనలను గూర్చి యాశ్రయింపఁ దగ్గింతు.

### వచనగ్రంథరచిమితి

కాని ముందుగా వీ రెవరెవ రెంతెంతవచన ముగా రచించిరో నిశ్చయించుట యవసరము. నన్నయ సగపాలు వచనముగా రచించె నని పైని చెప్పియుంటిమి. ఇతని తరువాతినా రెవరును వచనరచనల కీత డిచ్చినంత ప్రాము ఖ్యము నియ్యలేదు. నన్నచోడుడు కుమార సంభవమున నైదింటనొకపాలుమాత్రము వచన రచన గావించెను. తిక్కనసోమయాజి తాను రచించిన భారతమునందు మూడింట నొక పాలుమాత్రము వచనము రచించినాడు. అభి నవదండియనబరగు కేతన తన దశకుమారచరి త్రమునందు నూటికి ముప్పదియొకటివంతున ననగా తిక్కన కేమత్రమీ తక్కువగా వచన ముల గూర్చినాడు. మారన మార్కండేయ

పురాణమునందన్నచో, నాలుగింటనొకపాలు మాత్రము వచనరచన గావించియున్నాడు. ఈ వచనములలో విశేషసంఖ్య కథావివరణ రచనలై యున్నవి.

### కథావివరణరచనలు.

ప్రాచీనసంస్కృతపురాణకథాదు లాంధ్రీ కరించుటయే యీయగమునాటి కవిచంద్రుల ముఖ్యకర్తవ్యమగుటచేత, విసువు పుట్టు కుండ రసోత్పత్తికి భంగములేకుండ చక్కగా కథవివరించుకొనుచుపోవుటయే వారిముఖ్యాశ యము. కావున నితరవిధములరచనలకుంట్ల సం ఖ్యయందును, పరిమితియందునుమాడ కథావివర ణకాఖ్యు చేసినరచనలే వీరికావ్యములలో విశే షముగా చూపట్టుచున్నవి. ఇందు అనమాపక భూతక్రియలతోనిండిన యసంపూర్ణవాక్యము లనేకములు చేర్చి యొక్క సంపూర్ణవాక్య ముగా రచింపబడుట గమనింపవలయును. ఒక పృథు సంపూర్ణక్రియ లుండిన నుండవచ్చును. ఒకపృథుడామహావాక్యార్థమయిన పూర్తిగానుం డినే కవి యుత్తరపద్యరచన కుప్రమింపవ ద్దును. చూడుడు:

“అని శాపంబిచ్చిన దీర్ఘతమునకు నలిగి ప్ర చేష్టితి యిమ్ముడుకని నెటకేనియం (కాని పోయి విడిచిరండని తనకొడుకులం బందిన వారును నయ్యోతగ్య సతిశాంతదిత్తు సతివృ ధ్ధజాత్యంధునింధనంబులతో బంధించి మదాం ధులయి గంగలో విడిచిన నమ్మనియును బ్ర వాహవేగంబునఁ జెక్కిదేశంబులు గడవించ నియె నంత నొక్కనాడు బలియనురాజు గం గాభిషేకార్థంబు వచ్చినవా డయ్యింధనబంధ నంబున నుండియు, నుదాత్తాదుదాత్తస్వరితప్ర చ్చయస్వరభేదంబు లేర్పడ సలక్షణంబుగా వేదంబులం జదువుచుఁ దరంగఘట్టనంబులం దనయున్నదరిఁ జేరవచ్చిన వాని మహర్షి మా మలేయుంగా నెరింగి యారాజు దన్నెఱిం గించి నమస్కారంబు నేసి యిట్లనియె.” నన్న య, ఆది. ౪-౨౨౮.

“ఇట్లు ధర్మచారిణులు నిజాధీశ్వరులచేతం బరివర్జితలై మాటునలుక నోడి పరమేష్ఠిపారి కిం జని యకామకృతదోషంబులం బగులచేతం బరిభవింపబడితి మని విజ్ఞాపించినం (జురూరన

నుండు తద్యుత్తాంతం చెరింగి పతివ్రతావృత్తి యందు న్రతభ్రష్ట లైనను నీశ్వరువీర్యంబు ధరియించినపుణ్యఫలంబున జ్యోతిర్లోకంబునం గృత్తికలనంబునరేంపుడని వరంబుగా విరించి గరుణించి నియమించిన మహాప్రసాదంబుని పుణ్యగతికి నరిగి రటఁ గమలలక్ష్మి గర్భంబు నందున్న పిండంబులన్నియు నొక్కండు యక్షణంబున వ్యవంబునకు వచ్చి.” నన్న చోడ. ౨-౪౧౨.

“ఇంద్రాణి నిశాసమయంబున నుపగ్రుతి నా రాధించిన, ధర్మచూఢిదేవత నీపత్నీయంబులన నీమగనిం గనియెడదని చెప్పి యనంతరంబ సా కారయై పొడమాపినఁ జెల్లొమ నీవెవ్వరవని యడిగిన నదియును భవత్పూరితత్యసత్యకౌచం బులకుఁ బ్రియంబందివచ్చితి నుపగ్రుతి ననిచెప్పి నీమం బాకాశనంబు జూపెద రమ్యుని తోడ్కొని హి మ వంశం బు నుత్తరంబున మంజువంశంబున మహాశైలంబున కరిగి దానియందు శతయోజన విస్తీర్ణంబైన యొక్కసరోవరంబు సాచ్చి యచ్చట నల్ల సిల్లు పంచవర్ణకమనీయంబులగు కమలంబు లలో నొక్కనాళంబు భేదించి ముందటఁబ్రవే శించె నింద్రాణియుం దోడన చని తదీయ తంశుమగ్యంబును సూక్ష్మరూపంబున నున్న సురపతిం గన్నంత నయ్యుపగ్రుతి యచ్యుత్యం బగుటయు.” తిక్కన, ఉద్భోగ. ౧-౧౭౧.

“ఏనును పోటుగంటి నెత్తురువదన తెప్పిటి మర్మంబు గాడవనికింజేసి ప్రాణంబు విడు వక యీ యవస్థ గుడుచుటకుంగా బ్రతికి పతి యరిగినదెన నల్లనల్లన చని యొక్కపల్లెలోనం బగ్రాంతయై యున్న హనుంగని దానివలన రెండవ కుమారుండును బోయలపాలు వడి పోవుట విని నాతెఱంగునుం దానికిం జెప్పి యడవి నేమిరువురము నొందోరువులం గాఁగి లించుకొని యెద్దుచున్నంత.” కేతన, ౩-౧౧౧.

“అట్లువోవుచు నవ్వడమిఁక డయ్యెటి నీటిలో నీడుచు నొక్కనీడినుప్పిచేరిన దాని తోక న్నటికొనియె నది యెద్దుకొనిపోవ వచ్చెనుకీఁటి దిక్కుదన యెఱుంగక యిట్టట్టునం దొది యెట్టకేలకు దరియొక్కిన నతండు తుటిల్లును దానితోక విడువక చని

మనోహరంబున వనంబుగని యన్ని బిఠాంధ  
కార నీరంధ్రంబున దానిలోనికి నమ్మగ్ని  
తపశ్శుండును మహాభాసుండును ననువతనిఁ ది  
గిచి కొనిచనునప్పుడు.” మారస, మా. ౫-౨౩౧

ఈ రచనలలో గన్పట్టు తైలీభేదముల  
నించుక గమనింతుము. నన్నయరచనలో నన్న  
యప్రాతిహల్య ముండును. మార్గము పీఠిక  
జవగాంధీర్యములతో మహనీయగమనవైఖ  
రితో నీతనితైలి మనోజ్ఞముగా బ్రవహించు  
చుండును. నన్నెచోడునిరచనలో నంతటి  
మార్గవముగాని జవగాంధీర్యములుగాని కన  
బడుననునది, అదియును నొకానొక త్వరిత  
గమనమును చుమత్కరవిజృంభణముతో గలిగి  
సాంప్రదానముండును. ఒకటి యఖండగౌతమీ  
ప్రవాహము. రెండవది రమ్యకావ్యీప్రవా  
హము. ఇక తిక్కనకథావివరణములో,  
వాయుసదృశములు- స్వచ్ఛములు- వేగవంత  
ములు, దివ్యసౌరభోపేతములు, ఆంధ్రగద్య  
సారస్వతమునకు ప్రాణధారకములు. వీరకాండ్ర  
రసములు పొంగిసారలినపు డవి గావ్యులు,  
కుపానులునునై భయంకరములైనను సాధా  
రణముగా నదీవేగమునకు తీసిపోని త్వరితగమ  
నము గల్గియు తాపోపశమన కిలములను కిరల  
వాయువులు, మనోజ్ఞములైన మందనాదు  
తములు నని చెప్పవచ్చును. ‘కవిరచెన్పి’  
ఈ యాభియోగవిమిళము మెప్పించిన యాభివన  
దండి రచించిన దశకుమారచరిత్రము వివిధ  
విచిత్రకథాజాలమున కాకరముకదా? అందలి  
కథావివరణరచనలు నేటిసినిమాప్రదర్శనము  
లలో తెరవీచకు వచ్చుచుపోవుచుండు దృ  
శ్యములను స్ఫురణకు లేగలవు. మారస  
మార్కండేయపురాణమున రచించిన కథావివ  
రణరచనలు వైసలుపురిరచనములకు నన్నివిధ  
ముల తీసికట్టు. కాని వారలరచన రీతినికి  
మార్గదర్శకము లగుట ప్రత్యక్షము !

మఱియు నీరచనలలో శ్రోతల కేమేని  
సందేహములు కలిగినవి, సందర్భమునుబట్టి  
గూఢంశము విచ్చేదవార్ధము తత్సంబంధము  
గల పూర్వగాఢలను సంగ్రహముగా వరరిం  
గగలముందు వీరభద్రుడు కుళుంలే. చూడు  
మారస, మా. ౫-౨౩౧. నెఱవడతల నేల

బహరాచని కృష్ణుడగునునకు తెచ్చిగా కారణ  
మేమికి? రత్నమే? మని యడుగుచు ప్రశ్నంప  
శ్రీ కృష్ణుడు సైంధవుని తండ్రికాపమును,  
పాపపతామ్రప్రయోగావశ్యకతయు బోధిం  
చెను. ఇది నచిననునంతే రచింపబడుట గమ  
నింపవలయును. ఇట్టి వశేకములు.

వర్ణనలు

సముద్రము, పర్వతములు, భూమ్యంతరిక్ష  
ములు, రమ్యవదీనవనములు, నూగోద గూప్త  
మఱుములు లోనకు సృష్టిసౌందర్య విశేషము  
లను, ఆ నదీతీరములందు కుటీరములు నిర్మిం  
చుకొని తపశ్శాస్త్రాధ్యయనిరగులై కాలము  
గమలు ఋషీశ్వరుల యాశ్రమములను మను  
ష్యప్రయాత్న వినిర్మితములను దుర్గపట్టణ సౌధ  
పార్యాట్యగులను పండు నివసించి చరించు నర  
వాజీజనమును వారల రూపవిశేషములను,  
వారు ధరించినవస్త్రసూత్రకాండలను, వార  
లొనరించు వివిధవ్యాపారములను వర్ణించు  
పట్టుల నీకవివరులు సాధారణముగా నోజో  
గుణప్రధానములైన దీర్ఘసమాసముల రచించు  
వారలే. కాని ఆయోజస్సు అర్ధవ్యక్తిక ప్రతి  
పూలముకాక రమ్యముగానుండును. వీరి తగు  
వాతిగ్రంథకర్త లనేకులు ఇట్టివర్ణనాత్మక  
రచనలందు వీరికంటె స్థిరనిశించుకొనవలచి  
కావోలు బహుదీర్ఘసమాసములు రచించిరి.  
కాని యది యాకావ్యులరచనలవలె గేటవై  
“గేనెనొక నోరు తియ్యనయ్యునీతితోడ నర్థ  
మెల్లనొప”నియ్యవు. అందలి “సూర్యశబ్దంతి  
కొట్టుట మాగచెలివారిసుచ్చట.” ఆరద  
నలు సుబ్బరానిసుండ్లు; కొంతరానికొయ్యలు;  
సమీపింపరాని సాంధ్యారణ్యస్థిత మహాపా  
ణములు వానినిగూర్చి వేరొకచోట సుచ్చ  
టంతము.

ప్రకృతిసౌందర్యవిశేషములలో నూహ్య  
చాల రమణీయమైనది. ఋగ్వేదమునం దుపా  
దేవతాకములైన నూక్రములు విశేషముగా  
గలవు. పంచమవేదమునంతటి కవిప్రాచ్యుఁడ  
ర్చినప్రభాతసౌందర్యప్రదర్శనమున నొకసారి  
వివరింతుము:—

“తదనంతరంబు యల్లనల్లన తెఱవించి  
యపులపులఁ జనునంతకారణము భూరంబున

నెందును లేకునికలనం గడగ్గప్పించి నెరసి  
విరిగినం బొలుచుకలుకట్టలుంబోని దిక్టటంబు  
లును, దమబాసకండుతలుగోని యెత్తినమెడ  
లును బదరించినమాడులు, వేడ్కలం గ్రగ  
రైనదెండంబులుం గలిగి మెలంగును నొండొం  
టిట్టుగాంచియొడవు సమృద్ధంబునం బొదలు  
మేనులు తెరయించి పరమానందంబునం బొ  
క్కుచు జుక్కవలు గలసిపోలిసి నలికేఁ చెలం  
గును లేయింటి గూడటిపెల్లన గొడగొని  
కనిసి చంచువులం దిగిచి గ్రుంచి గూనును  
నిక్కచక్కచ బడిచినం నెక్కువకియున్న  
మృణాళశకలంబులవలన బాలచంద్ర శతాభి  
రామంబులను శంభుజలగూర్చి విశేషంబులుం  
బోని సగోవరంబులును, తీకటివాసం బ్రభౌ  
తంబును వింత మానిసి మెలంగి ముకుంపుచ్చి  
నట్లు మేలుకని యొకలయొడల విదిర్చి చూర్చి  
కొని కలగొనంబులకు పురుగుల యెలుంపుల  
వలన నొండొంటిం దెలుపుకరణి నొప్పునొణి  
రుపాంబులును బరగు నగుజోదయరాగ పట  
లంబు నెనయుకెంబాయ రంబుల వికసిల్లు  
గత్తారవిందంబుల చందకి నెగసి చరించుచుచి  
నీకంబుల యొకల నెలుల గిటికొని క్రొత్త  
యను కాంతిప్రవాహంబులం గలెలకొల్పు  
పుచ్చాల్లు విదిర్చి రాల్చుచుగ బొలుముము  
యనిలంబు గ్రాలుచువ్యంపుఁ దీవల వానలం  
గడివోయి తొరగినవిరులవలన విసంకేతనపురా  
తన బాణకాలంబోని లతామంజులంబులను  
మొగికియు జగంబు సంగ్యాంజనీపుంకరిగం  
బుల సమకరించువిగంబులం గెంపుగదవ దర్శ  
నీయంబులను కుసుమవనంబులును నేమేని  
నెపంబున నొండొంటు మేలుకొల్పు రమణ  
రమణీజనంబుల నన్యూపంబులన్ తెరయు  
దరహంబులకొంతిఁ దెలుపెక్కునట్లు నెల  
రారు దీపంబులును, లేచకచ వనలక్ష్మీపుర  
శ్రీ నలంకరించువసువును నెడవక యెల్లెడల  
నిగుడు విభాతకుసుమ కదంబ పరిమళంబును  
వైయున్నంత.” తిక్కన, విరాట ౨-౨౪౦.

ఇందు తిక్కనయొక్క సౌందర్యగూఢము  
త్వమును, తదవర్ణనాపామర్థ్యమును చక్కగా  
విశదముచున్నది. ‘సారిహారపదారవింగళం  
దవాభిలాషి’యను వాకవిచక్షుడునీ తిక్కన

లనకోపరములందు ప్రతిబింబితములగు బాల చంద్రమూర్తులు శంభుజలమూర్తివిశేషములు స్ఫురింపజేయుట మిక్కిలిసాగుగానున్నది. ఇట్టిచమత్కారము తెన్నియేగలవు. గంభ విప్రరథితచే వానిచర్మ చాలించి యుత్తరాంశములకు పోవలసియున్నది.

### పాత్రభాషితరచనలు

కావ్యమునందలి వివిధపాత్రలమధ్య నడచుసంభాషణములు, వాడప్రతివాదములు, యుక్తాయుక్తవిమర్శనములును, శ్రోతల శ్రేయోభివృద్ధికి కొందఱు చేయుహితోపదేశములు, ఖగోళవదేశములును, కార్యనిశ్చయ సందర్భములందు జరుగుచర్చలు, ఒకరికొకరు నచ్చుచున్నకొనుటకు చేసికొను భావాపవ్యాసములు, స్పష్టసమయములందు కానింపబడు మహాపవ్యాసములు లోననునవి రచించుట యందు ఈ యుగమువారందరును కుశలులే అయినను భారతమునందు గృతరాష్ట్రవిగోళ్య గమప్రముఖ కారపులయొక్కయు, ధర్మజ భిమాన్ముఖాది పాండవులయొక్కయు, తత్పక్ష పాతియగు శ్రీ కృష్ణునియొక్కయు సుపవ్యాసములును, ఈ యుభయులమధ్య విదురసంజయులయొక్క యుపవ్యాసములును నిరుపనూనములై యుప్పుచున్నవి. రాజనీతియందేమి, వక్రత్య సామర్థ్యమునందేమి యీ రచన లద్వితీయములై రచనయందు తిక్కన సోమయాజికల మహాద్భుత ప్రతిభను విదితము చేయుచున్నవి. ఈ యుపవ్యాసములును, కాంత్యానుశాసనికపర్వములలో శ్రీ కృష్ణుని యానతి ననుసరించి భిష్ముడు ధర్మజునకు జేసిన ధర్మోపదేశములును భారత సారమై కాశ్యపముగా ప్రకాశించునట్టివి. బహురసవంతమై, సమయోచితమై, వేదాకోశముతో నెత్తిపాడుపులతో ప్రతిపక్షుని నోరడంపగలదై మనోజ్ఞమైన యీ రచనము చూడుడు. ఇది తోడలువిరిగి పడిన దుర్మోగధనునితో శ్రీకృష్ణునికైన సంవాదము.

“అనిన విని యచ్యుతుం డతని నవలొకించి నీవు భిముని, బాలునిఁ బాములం గఱపించియు, విఘంబిడియు, నీటండ్రోచియుం బలుమాటుం జంపఁచితివి. గొంతియుఁగొడుకు

లేవును నిద్రించునమయంబున జకుగృహంబు దహించితివి. ధర్మోత్తర చరిత్రుండున నజాత శత్రుసంపదలఁ గపటద్యుతంబున నవహరించి తంతఁ దనినింబోక యాజ్ఞ నేని నేకవస్త్ర రజస్వలం గొలుపులోపల భంగపెట్టి తాప్రాద్ధ విన్ను నిట్టిదురవస్థకుఁ దేరందగియుండ నట్లు పోయి సమయంబునవసి నీచేసిన సకల దుష్కృతంబులు సహించిన యిహ్మండవాగ్రజంతు వనుప నేను బుడవిపా లకుగవచ్చిన నీనేరవైతి నీనేరమి నిట్లయితి భవదీయంబగు లోభంబునం బాప నిశ్చయంబున మదంబున కాంతచిత్తులను కాంతవ ద్రోణులకుం బ్రాణహాని వాటిలై వినుము ద్రుపదుని తపోయజ్ఞ ప్రభావంబుల ననియపనిగా జనించిన శిఖండి గృప్తద్యుమ్ను లాభిష్మకురుల మరణంబులకుం గారణంబులు గాక తక్కుదురే? పెక్కిండ్ర తోడం బోగి డస్సినసాత్యకిం జంపువాడైన ధూర్జత్రుం జంపకుందుమే? అనేకప్రాధయోగు లొక్కరుని బాలు సాధ్యుం బొదిచింపినం బూనినప్రాన్ని నిఖిలోపాయంబుల నెఱవక పుణ్యాత్మయైనపాంచాలి నరణ్యంబునం బరిభవించినపాపాత్ముని సైంధవుని బ్రదికిపో విడిచి యర్జునుం డగ్నిం బ్రవేశించునే? ఇన్నీ తిపరులచిత్రితంబులు నిర్మలంబులు ఘోష యాత్ర నిన్ను గంధర్వులు పట్టుకొనిపోవు నప్పుడు నీవారెల్లంబాటి నవర్జునుండు నన్నుం గాచుట యెఱుంగరాద? నీవాపొదిచిన పాపంబులకెల్ల మూలంబైనకర్మనరదంబు ధరణింగుంగినఁ గవ్వడి వాచినేయ శలకాచికొని యుండు? నుండఁదేనియు భూసురకాపంబున నట్లయినరథంబునకు నిష్క్రమింతులగునేకావున నన్నీచునమయించుట సమచితంబు. యథిష్ఠి రుండు శల్యుండగటార్చిన తెఱంగొప్ప నొప్ప దని యుగ్గడింపక మేలునేపితి పొందునంద నులు పుట్టినంతనుండి నేడుతుదిగా నీయెడ ధర్మవిరోధం బాచరింపరు. కురుకులంబునకు గుడ్డలిగొని దుర్మ్యుతంబు నీవతోడరితి దాన నింతలు వుట్టెఁ బవనతనయుండు పట్టినప్రతి నయెఱుంగవ? గద నూరుభంగంబునేయుండు నని పలికి విడికిటంబాడుచునే? అవియెల్లను వృథాజల్పంబు లూరకుండుము.”

(కల్ప. ౨-౩౨.)

### యాత్రావివరణములు

ఇతర ప్రదేశములయొక్కయు దేశములయొక్కయు వివరములును, అందలి జనుల వృత్తాంతమును తెలుసుకొనవలయునను కుతూహలము మనుజులకు సహజము. శక్తిగలవారు తామే స్వయముగా దేశసంచారము చేయుదురు. దేశసంచారము విద్యాంగములలో నొకటిగా పరిగణించి కొందరు దేశయాత్రగావించుదురు. పుణ్యతీర్థసంసేవార్థమై కొందరు దేశాటనను గావించుదురు. స్వయముగా దేశసంచారము చేయజాలనివారు చేసినవారిని చేరి నీవేదేశమునకుఁజని, యేవెరపున నేమిచేసి లేచేమముతో నేవిధమున నెఱుంగిచితి”వని ప్రశ్నించి తెలిసికొని యానందింతురు. ఆంధ్రకవితాపితామహాదు మనుచరిత్రయందు వర్ణించినట్లు “తీర్థసంవాసు లేతెంచినా”రని విన్నపుడు ప్రతరాఖ్యానివరె నెదురుగా నెంతదనైవ నేగి, తత్పదములకెఱిగి “ఏయేదేశము లన్ వసించితిరి మీ రేయేగిరుల్ చూచినా, రేయేతీర్థములందు స్రుంకితి రేయేద్వీపముల్ మెట్టినా, రేయేపుణ్యనవాళిఁ ద్రిమృరితి రేయే తోయధుల్ దాసినా, రాయాచోటులఁ గల్గి వింతలు మహాత్మా నాకటింగింపనే” యని ప్రశ్నించి తెలిసికొనుటకు కుతూహలము మనుష్యులకు స్వతస్సిద్ధముగా నుండును. కావున పురాణాదులలో యాత్రసంబంధమైన వివరములు విశేషించి వర్ణింపబడినవి. ఆంధ్రమహాభారతములో నన్నయభట్టారకుడు అర్జునుని తీర్థయాత్రాసందర్భమునను, రాజనూయార్థము భిమాదులు దిగ్విజయము చేయుసందర్భమునను, పాండవులు నేవించిన తీర్థయాత్రావివరములందును యాత్రావివరణశీలములైన వచనములు పెక్కురచించెను. పాండవు జ్ఞాతవాసార్థము పోవునపుడు గడచిన దేశ విశేషములు, బలరాముని తీర్థయాత్రవిశేషములు, అశ్వమేధయాగార్థము హయమువెంట నరుగునర్జునుడు సందర్శించిన నానాదేశముల వివరములు లోనగునవి తిక్కన చాలవర్ణించినాడు. శతనకృతదశకుమారచరిత్ర యంతయు నానాదేశములయొక్కయు, ద్వీపములయొక్కయు, నందలివిశేషములయొక్కయు గణ వివ



కులతోనేగాక ఆయాయువకు లొనరించిన  
ఁద్భుతసాహసములతో నింపియున్నది. మా  
గ్రంథేయపురాణమునందును నిట్టి వివరము  
యాసందర్భములందు వర్ణింపబడినవి.

### ప్రకృతిశాస్త్ర విషయములు (Scientific topics)

సృష్టిపరిణామక్రమము (Evolution)  
వోల్ఫ్ థియోడానము లోనగు శాస్త్రీయశా  
ఖలనుగురించి నన్నయ పెక్కుచోట్ల వచన  
ములు రచించెను. అట్టి వింకను వనేకములు  
జేపించి రచించుటయేగాక తిక్కనసోమ  
కూజి భూగోళ, భౌగోళ, తత్త్వశాస్త్ర,చారి  
త్రక ప్రకారములను భారతమునందు భిష్మక  
వ్యాసులగు పెక్కుచోట్ల వర్ణించినాడు.  
ద్రృఢదారణకాలమున మాతృవోషమున గృత  
వాస్తు) సంఘమును, పాండురాజు పాండుడు  
నైరని నన్నయ వర్ణించెనుగదా? అట్లే నన్నె  
చోడుడు గజముఖుని జన్మవృత్తాంతము వర్ణిం  
చినాడు. దాక్షాయణీపర మేశ్వరులు కైలాస  
పార్వ్యభూములందు సంచరించు చుండగా  
దాక్షాయణి యాప్రాంతములందు మదనాసక్తి  
చేతనంగుచున్న మత్తేభవిక్రీడితముం(?)గాంచి  
సాధిపాయముగా పరమేశ్వరు నవలొకింప  
నత డియ్యకొనె ననియు, నీశ్వరుడు కరియు,  
దాక్షాయణి కరిణియునై విహరింపగా తత్స  
మాగమఫలితముగా నాదంపతులకు గజవత్స  
డుడయ్యెననియు వర్ణించి, విఘ్నేశ్వరుడు  
కరిముఖు డగుటకు శాస్త్రీయమైన హేతువు  
నిరూపించినాడు. ఇట్లే మార్కండేయపురా  
ణమునందు ౬-౬౧ లో మారన మహిషాసు  
రునికి మహిషముఖము మానవదేహము కలిగి  
యొందుటకు కారణము వానితల్లియగు దితి

మహిషీరూపము దాల్చి తపమొనరించుటచే  
గర్భినశాపముని వివరించియున్నాడు.

ఈ లోకమునందు సమస్తప్రాణుల జీవన  
మునకును, క్రియానిర్వహణమునకు వలయు  
సామర్థ్యము అన్నమువలన గలుగుననియు,  
అన్నమదిత్యమయమనియు నన్నయ(ఆరణ్య.  
౧-౩౯ లో) తెలిపినాడు. ఇది గొప్పశాస్త్ర  
విషయము. సూర్యకాంతి తగిలినగాని ఓష  
ధులులోనగు వృక్షతీవులు కాని, జంతువులు  
గాని మనుష్యులుగాని నిలువబాలవు. మారన  
మార్కండేయపురాణమునందలి సప్తమాశ్వా  
సమున నీ విషయమునుగూర్చి చాలవివరములు  
తెల్పియున్నాడు. రాజ్యవర్ధనమనురాజు భా  
స్కరు నారాధించి, “చని యాధిపతి తాను  
భార్యయుఁ బ్రజాసంవోహము స్ఫురతపాత్రని  
కాయంబును బంధువర్గము నమాత్యశ్రేణియు  
న్నిత్యశో, భవలీల నియంతామయత్వము జరా  
భారవ్యపేతక్రమంబును నొప్పవృద్ధివేల వర్ష  
ములు పెంపుంబొంది పాలెంగనన్.”యగా  
విధిగ సూర్యనమస్కారములు చేసినచో దోగ  
పీడితులనవా రాశోగ్యవంతులై సుఖించు  
చుందురు.

### స్కాంతశక్తి (Magnetism)

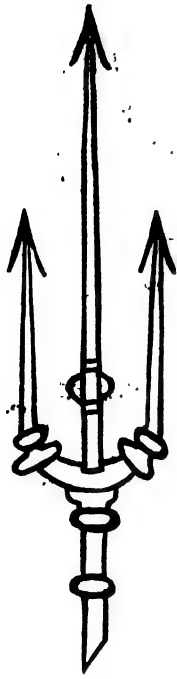
కేతన దళకుమారచరిత్ర పంచమాశ్వాసము  
నందు నవహారవర్మ యనువానిచే చెప్పబడిన  
మరీచి యను మునివృత్తాంతము కలదు. ఆకళ  
నిటీవల సారంగు తమ్మయ రచించిన విప్ర  
నారాయణ చరిత్రకు మాతృక యని చెప్పతగి  
యున్నది. “బలవా నిందియగ్రామో  
విద్యాంస మపి కర్షతి” అను సుప్రసిద్ధగీతా  
చాక్రమున కది చక్కని యాదాహరణము.  
మరీచిముని “అనంగవికార పారవశ్యమున

నొక్క కామినికి వస్తుడై, దానివాక్యముల  
కొడబడి చుంబకశిల్పప్రతిమం దగులు నయో  
రూపంబునుబోలె దానిపజ్జ నరుడెంచి”నట్లు  
వర్ణింపబడినది. ఈశక్తి నే హాత్వాస్యలు  
‘మేగ్నటిజమ్’ అని వ్యవహరింతురు.

### ఆరోగ్యము-నగరనిర్మాణము

ప్రజలయొక్క ఆరోగ్యమువకు భంగము  
రాకుండ నగరాదులు నిర్మించు విషయమును  
(Town planning, గూర్చి యిప్పటి శాస్త్ర  
వేత్తలు చాల తాపత్రయపడుచున్నారు.  
ఈ విషయమును గూర్చిన యొక్క వచన  
రచన నిట మదాహరించుట యుక్తము.  
మారన మార్కండేయపురాణము (౪-౩౯)  
లో పట్టణగ్రామ ఘోషాది నిర్మాణక్రమము  
నిట్ల వర్ణించియున్నాడు.

“ఘోషాది వ్యండ్వలంబులచేతం నీశిశుల్ల  
తమ కునికిపట్టులు విచారించి సహజంబులగు  
గిరిదుర్గ వనదుర్గ జలదుర్గంబులందు నివాసం  
బులు గావించి చతుర్థంబగు కృత్రిమదుర్గంబు  
నవల శాస్త్రోక్తప్రమాణవృత్తాయతప్రాకార  
పరిఖావృతంబులుగాఁ బార భేట భువ్వట  
క్రోణీగంధుంబులు రచియించి పెనుబకుల  
మంత్రిసామంత గుప్తముగా శాఖానగరం  
బును గృహీవలకూద్రబహుళంబుగా గ్రామం  
బును గోగణాక్షిగ్గ గోపాలజనోదేతంబుగా  
ఘోషంబును గడిగ్రామం బరదేశబాధక  
దుష్టజనప్రాయముగా దృశియును నన నిట్లు  
విధంబులైయుండ నిర్మించి యందు గృహం  
బులును కాలలం గల్పించుకొని శీతతపాది  
బాధల బయించి...” (సశేషము)



# త్రి శూ ల ము



వి  
శ్వ  
న  
క  
స  
త్వ  
న  
గా  
య  
ణ

మూఁడవయంకము

[ప్రవేశము : బిజ్జలుఁడు, ఒక మంత్రి.]

బిజ్జ:—బెజ్జదేవా! జగదేవునినుండి యేమని వర్తమానము వచ్చినది?

బెజ్జ:—మహాప్రభూ! జగదేవదండనాయకులు పోయి కోటను ముట్టడివేసిరట. నాల్గరోజులు ముట్టడి మైనతరువాత కోటగోడలో నొకచోట రంధ్రముచేసి పైనికులను బాటద్రోలి మనవారు లోనఁ బ్రవేశింపఁ బోయిరట. ఇంతలో రెండువేల కాకతీయుల గుఱ్ఱపు పాఞ్చ తానచ్చటికి నచ్చి జగదేవుని పైనికులను బాటద్రోలి రెండుగడియలకాలము కోటవెలికివచ్చి యుద్ధము చేసిరట. మనపారికిఁ బ్రతిపక్షులకుఁ దుములసంగరము జరిగెను. ఆయుధానంతరము చూడఁగా మరలఁ గోట గోడఁ నిర్మింపఁబడియున్నదట.

బిజ్జ:—వెలికివచ్చిన రెండువేల గుర్రపుదళమును మనవారు హతమార్చలేదా?

బెజ్జ:—ప్రభూ! ఆయుధములో వేయిమంది చని పోయిరట. కడమ వేయిమంది పలాయితులైరి.

బిజ్జ:—జగదేవుఁడు తెలివితక్కువచేసినాఁడు. కోటగోడలోఁ గొంతభాగము తనకు పశమగుటయు, మఱల నది శత్రుహస్తగత మగుటయునా?

బెజ్జ:—ప్రభూ! ఇది నాల్గరోజులక్రిందటి వార్త. నేఁడు మరల వార్త రావలయును.

దొవారికుఁడు:—(ప్రవేశించి) బెజ్జదేవామాత్యులకొఱ కనుమకొండనుండి రాతువచ్చి వేచియున్నాఁడు.

బిజ్జ:—లోనికి రమ్మనుము.

(దొవారికుఁడు నిష్క్రమింపను, కాకు ప్రవేశించి యుత్తరమిచ్చి పోవును.)

బిజ్జ:—బెజ్జదేవా! ఈయుత్తర మేమో చదువుము.

బెజ్జ:—శ్రీజగదేవదండనాయకుఁడు శ్రీబసవేశ్వరుల పాదపద్మములకు నమస్కరించి యుద్ధమంత్రి బెజ్జదేవామాత్యులకు వ్రాయున దేమనఁగా, ఇదివఱకిచ్చట జరిగిన యుద్ధవార్తలు తమ కిదివఱకే తెలియఁజేసితిని. ఇదివఱకు మేము పట్టుకొన్న కోటగోడభాగము మఱల మేము వశముచేసికొంటిమి. కాని శత్రువు లంతఃప్రాకారమునకు బహిఃప్రాకారమునకు మేము పట్టుకొన్న భాగము రెండువైపుల నడ్డుగోడలు కట్టిరి. ఈకోట లోనిపైనికుల చాకచక్యము నా కబ్బురము గొల్పుచున్నది. ఈ యడ్డుగోడల మూలముగాఁ గోటగోడ పట్టుకొనియు ఫలము లేకపోయినది. ఆ యిటుకుగోడల మధ్య యుద్ధమున కవకాశము లేదు. నిన్నసాయంకాలమున నొకవేయిదండు కోటవెలుపలికి వచ్చి మాకు యుద్ధమిచ్చినది. దానిని సంపూర్ణముగా నాశనము చేసి

తిమి. శ్రీబసవేశ్వరుల దయయున్నచో గొలది దినములలో శ్రీశ్రీత్రిభువనమల్లబిజ్జలమహాదేవుల విజయవతాకము హనుమకొండపై నెగురగలడు. — విధేయుడు, జగదేవదండనాయకుడు.”

బిజ్జ:—బెజ్జదేవా! జగదేవుడు క్రమక్రమంబుగా బరాక్రమింపగలడు. జగదేవునకు జాలినదండనాథుడు హనుమకొండలో లేడు.

బెజ్జ:—మహారాజా! విడియుద్ధముననైనచో జగదేవుడు గెలువనచ్చును. కాని కాకతీయులు కోటగోడవెనుక సురక్షితులైయుండగఁ గొంత గెలుచుట కష్టమేయగును.

బిజ్జ:—బెజ్జదేవా! ఇంక ననుమానమేనా? బసవేశ్వరుఁ డెవరనుకొనుచుంటివి. సాక్షాత్పరమేశ్వరుడు. ఆయన మనల నొక్కహన్మకొండయేకాదు, భారతదేశమంతయు మనచేత గెలిపించి కాలచర్యవతాక్రందిన నేలించును. ఒక్కభక్తుడు మడివాలు మాచయ్య బిజ్జలుని తల తనపాదములకుఁ దగిలించుకొనెనే. నందియవతారమైన బసవఁ డేమిచేయలేడు?

బెజ్జ:—బసవేశ్వరుడు తలంచుకొన వలయునే కాని యేమిచేయలేడు? నేను సెలవు తీసికొందును.

(నిష్క్రమించును.)

బిజ్జ:—బసవేశ్వరుని సాహాయ్యముతో సర్వదేశములు గెలిచి నాపతాక యెగిరించెదను. ద్వారసముద్రపు హాయిసాలులు, దేవగిరి యాదవులు, హనుమకొండ కాకతీయులు, దక్షిణమునందలి చోళ పాండ్యులు కాలచర్యచక్రవర్తిపాదములయందుఁ దలలు మోపవలయును. నందిరాజు నాకోటయం దమాత్యుడా! శత్రువులకోటలు కొమ్ములతోఁ గ్రుమ్మించి గిట్టలతోఁ దన్నించి పగిలించెదను. శివభక్తుల కేది వశముకాదు. ఆ కాశములో వస్త్రములమూట యిరియించిన మహాత్ముచాకివానికిఁ గలుగ, బసవఁ డేమిచేయలేడు? స్పృశించి యాకాశమును మూర్తికట్టించగలడు. నీరు కంబములుగా నిలఁబెట్టగలడు. గాలి మూటగట్టి వైస్యములువ్వెత్తుగా నుప్పురవీధి కెగయింపగలడు.

(బసవేశ్వరుడు ప్రవేశించును.)

బిజ్జ:—(అంజలి పూని)

శ్లో. పక్షింద్రవాహనతపోబలసాధనీ! సర్వేశ్వరోల్లసితవాసన లాల్యమాన! కాపాలిదూపనముపేత పునీతదృష్టి! శ్రీవశిష్టంగ వృషభాధిపతే నమస్తే.

బస:—బల్లహచూడామణి! బెజ్జదేవునివలన హనుమకొండ వృత్తాంతము వింటిని. వార్త విజయనూచకముగా నున్నది.

బిజ్జ:—బసవేశ్వరా! సీదయయున్నచో ననుమకొండయనగా నెంత? నీవు నాకుఁ బ్రసన్నుడవు గమ్ము. మూడులోకములు గెలిచి నంశీశ్వరునిముందు కుడికాలికి మువ్వకట్టెదను. సర్వదేశ జనులచేత హృదయలింగములు కట్టించెదను.

బస:—మహారాజా! నారాజనీతియంతయు నీకుఁ గైవసము చేసితిని. వలయునయేని యుద్ధరంగమున నీ మొనమొగదల నాయసువులు బలివెట్టెదను. నేనే నీ కమ్ముడువోయితిని. నీయాజ్ఞకొలది న న్ననుసరింపఁ జేసికొనుము. నేను సెలవుతీసికొని—

బిజ్జ:—ఇంటియొద్ద నేమైనఁ బని యున్నదా?

బస:—ఁని యేమియును లేదు. మనస్సు స్వస్థముగా లేదు.

బిజ్జ:—అట్లయినచో వినోదార్థము చదరంగమాడుదము.

(ఇద్దరును గ్రీడారంగమునకు బరిక్రమించును.)

బిజ్జ:—బసవేశ్వరా! ఈతెల్లపాజు నాది. ఎవ్వడును భూవతియే తెల్లపాజుతో నాడవలయుండదా! నీవీనాడు తెల్లపాజుతో నాడుము. నేను నల్లపాజు తీసికొందును.

బస:—మహాప్రభా! భూవతి శివునియవతారము. ఆయనకొఱకై వినియోగింపఁబడిన వస్తువులు పరులుపయోగింపరాదు.

బిజ్జ:—రాజా శివునియవతారమని యాగమములందుండవచ్చును. నీవు ప్రత్యక్షశివుడవు. తెల్లపాజుతో నీవే యాడుము.

(అడుగుడును.)

బస:—రాజా! నీయేనుఁ గిటు మంత్రచేత నటు బంటుచేతఁ జావకున్నది.

బిజ్జ:—బసవా! నీయనుగ్రహ మున్నచో నా బంటును జైకింద్రోసి నాయేనుగును మఱల బ్రదికించు కొందును.

(నీల ప్రవేశించును.)

శివగిరిచాప విభో, విభో విభో, శివగిరిచాప విభో  
కనకభూమిధర కమ్రచాపధర,  
కామాక్షిహృదయాధినాథ గురు— శివగిరి.  
భవితలేపమధురాభిరామతన,  
కాలచంద్ర శకలాభిరామశిర,  
వారాహీకృత సేవ దేవ గురు— శివగిరి.  
చామండీకరతాళ వాట్యపద,  
జలజమోహనాకార గురూ గురు,  
శివ్యాణి మధురార్థభాగగురు— శివగిరి.

(నీల తొంగిచూచి సిగ్గుపడి పాటిపోవును.)

బిజ్జ:—(పకాలున నవ్వి) బసవా! నీవు మానీల నెఱుంగుదువా?

బస:—నే నెప్పుడు దర్శనము చేయలేదు.

బిజ్జ:—ఆమె నిన్నెఱుంగునంటగదా!

బస:—ఆమె న న్నెఱ్ఱెఱుంగును?

బిజ్జ:—నిన్నెఱుంగుదునని నాతోఁ జెప్పినది.

బస:—ఆమె రాజకుమార్తె. నే నామెను జూచుటకే ఏలులేదు. న న్నెప్పుడైన నామె దూరము నుండి చూచియుండవచ్చును.

బిజ్జ:—బసవా! నీవు కొన్నిలక్షల గీతములు వ్రాసితివంట గదా! నే నొక్క గీతమును వినలేదు. మా నీల పాడినగీతమును విన్నావా?

బస:—ఇప్పుడే విన్నాను.

బిజ్జ:—ఇదిగో, నా యేనుగు మఱల బ్రదికినది. మా నీల గొంతుక యెట్లుండును? ఆమె పాడెడు పాట లన్నియు నామె వ్రాసినవే. ఆమె వ్రాసినవి కావు. ఆమె పాడెడివి. తా నట్లు పాడుచుంటినని యామెకుఁ దెలియదు.

బస:—రాజా! నీ మంత్రి చిక్కువడ నున్నాఁడు. నీ శకటులు, గుట్టములు బంట్లు నక్కడి వక్కడ చెదరి పోయినవి.

బిజ్జ:—బసవా! నా పోజునంతయు మహామా త్యుడవని నీ చేతిలోఁ బెట్టితిని ఇట్లుచేయుట నీకు న్యాయము కాదు.

బస:—మహారాజా! నీ పోజు నా చేతిలో నుగ ట్తీతముగా నున్నది. నా పోజునే నీ చేతిలోఁ బెట్టి పాడు చేసినాను.

బిజ్జ:—రెండు పోజులును నరిచూచు కొన లేవా?

బస:—(కనులు మూసికొని లేచి నిలుచుండి చేతులు వైకెత్తుచున్నాఁడు.)

బిజ్జ:—బసవా! ఇది యేమి? మాట మాటాడు చునే తన్మయత్వము పొందెదవు. ఓడకు మోడకు మనె దవు. ఇసుమంత బూడిద నొసలఁ బూసినను మసలక కొండంత మరు లొందుననుట తెల్లమయ్యెను. చెల్లరే బసవయ్య శివమరుల్ కొంటివో, భక్తిరసము తల కెక్కెనో.

బస:—రాజా! భక్తి తలకెక్కనులేదు, మరు లును గొనలేదు. త్రిపురాంతకుని గుడి తూర్పుదిక్కునఁ గపిలేశ్వరమం దొకశఁసని నిత్య మాఱుపుట్లపాలతో శై వాభిషేకము చేయుచున్నాఁడు. ఆపాలు కాలువలుకట్టి వీధులందుఁ బ్రవహించఁగా నేనుఁగులు త్రొక్కి బురద యైనది. ఒకగొల్లది చల్ల నమ్ముకొనుచు నాటొంపిలోఁ గాలుజాటి పడఁబోవుచు నన్ను బసవరోయని పిలిచినది. నేను దానిని బడకుండఁ బట్టుకొంటిని.

బిజ్జ:—(పకాలుననవ్వి) అవునయ్యా! వృషభావ తార! మంచినయ్యా! బసవదండనాథుడా! చాగుచాగు, మహావీరశైవ! నిన్ను మే మిదివఱకే దేవుఁ డనుకొను చున్నాము. ఇంకను మమ్ము నమ్మించుటకుఁ బ్రయత్న ము లేదులకు?

బస:—(కోపముతో) రాజా! వెక్కిరింపుమాట లేదులకు ? కబురంపి యాగొల్లదానిఁ గనుఁగొనవచ్చును. అది పడఁబోవునప్పుడు చూచినవా రున్నారు. వారినిఁ గనుఁగొనవచ్చును.

బిజ్జ:—మీరిచ్చటనుండి కదలరాదు. ఎవఁడురా లక్కడ!

(దౌవారికుడు ప్రవేశించును.)

బిజ్జ:—శినభక్తుడా! ఏగొల్లదానికొఱకు వెదకు మందువు?

బస:—అది నల్లనిది. దానికే బెద్దముక్కర యున్నది. ముతకొప్పున్నది.

బిజ్జ:—గొల్లవాండ్రంద అట్లేయుందురు.

బస:—పొట్టిది, తొగరురంగుచీర కట్టుకొన్నది.

బిజ్జ:—(నవ్వి) ఇవికూడ గుర్తులు కావు.

బస:—అది మహాభక్తురాలు. దానిశరీరయస్థి యందు శివుడు నివాసమున్నాడు. దానిసంధిబంధము లందుఁ బరమశివుడు జంగమలింగమై యున్నాడు.

బిజ్జ:—బసవా! మహామాత్యుడవు. ఇంతకన్న నే నభినయించినని చెప్పరాదా?

బస:—నే నబద్ధము చెప్పచుంటిననియా? దానిని నేను జూచినట్లు వర్ణించితిని. ఆగుమాగుము. దానిపేరు కళియంబ. అది కళ్యాణకటక ముత్తరదిశయందు రాజ వీధి నీపిక చిట్టచివరిది దాటిన నాల్గవయిల్లు.

బిజ్జ:—ఓరీ! నీవు పోయి వెంటనే దానిని బిలుచుకొనిరమ్ము.

(దౌవారికుడు నిష్క్రమించును.)

(నీల పాడుచుఁ బ్రవేశించును.)

ఉమ నీవు చూచుచూ ఊరకున్నావా  
తమగు విసమును స్వామి ద్రాగించినారా?  
ఒకజోలి కేసునా ఒకసాంటి కేసునా  
ముకుళంటినడుమ తనమూర్తి మాచెడు సామి  
ఒక్కొక్కరు చేరి యుసికొల్పినారా  
చక్కఁ జచ్చిన వాడె చచ్చునన్నారా— ఉమ నీవు.

కోర్కి చెట్టు నొకండు కోర్కులావు నొకండు  
లచ్చి నొక్కఁడు రేనెలప్పు యింకొక్కఁడు  
ముచ్చించినవారు మురిసిపోయారా  
పచ్చివిసమును స్వామి బట్టియిచ్చారా— ఉమ నీవు.

విసము త్రాగుదువేళ విసము మండెడువేళ  
విసము చంపెడువేళ వెట్టు రెత్తెడువేళ  
దూరాన నిలబడి యూరకొన్నారా  
ఏమరై యందలూ వెలిపెట్టికారా— ఉమ నీవు.

బిజ్జ:—బసవా! ఈపాట నీ విదివఱకు వింటివా?

బస:—విన్నాను, విన్నాను.

బిజ్జ:—నీవు నీల నిదివఱకుఁ జూచితివా?

నీల:—చూశాడు, చూశాడు.

బస:—చూశాను, చూశాను.

బిజ్జ:—ఇంతకుముందు చూడలేదంటివికదయ్యా!  
నీలా! బసవేశ్వరుడు ని నిదివఱకు చూడలేదట.

నీల:—చూడలేదా? చూశాడు, మఱచిపోయి నాడు.

బిజ్జ:—ఏనుయ్యా! ఎక్కడచూచితివి?

బస:—ఎక్కడచూచితివా? ఎక్కడచూచితివా?

నీల:—ఎక్కడచూశావో నేను చెప్పనా?

బస:

నందికొమ్మలనడుమ నాట్యమాడితి వీవు

నందికొమ్మలమధ్య నాట్యమాడితి వీవు

తెలికొండకొడుపుపై తొలియెద్దుమఱమపై

నాడు పాడితి వీవు, నాడు ఆడితివీవు.

నీల:—ఆ; గుర్తుకు వచ్చింది.

బస:—మళ్ళీ యివ్వాలి కనకాక్షాపు.

(దౌవారికుడు ప్రవేశించును.)

దౌవా:—మహారాజా! గొల్లది యాజ్ఞ వేచి యున్నది.

బిజ్జ:—లోనికిఁ దీసికొనిరమ్ము.

(గొల్లది ప్రవేశించును.)

బిజ్జ:—నీవేరేమి?

గొల్ల:—కళియంబ.

బిజ్జ:—నీవు గంటక్రింద నెక్కడనుంటిని?

గొల్ల:—చల్లలమ్ముతూ వీధివెంట పోతున్నాను బాబా!

బిజ్జ:—అప్పు డేమిసంభవించినది.

గొల్ల:—ఏమీ జరగలేదు. చల్లమ్ముకొవడం అప్పటికే అయిపోయింది. ఇంటికే వెళ్లాను.

బిజ్జ:—దారివెంట నెక్కడనైనఁ బడితివా?

గొల్ల:—పడలేదు బాబూ, కాదు, కాదు, పడఁ

బిజ్జ:—మఱి యెందుచేక బడలేదు?

గొల్ల:—ఎవరో రెండుచేతుల్తో నన్ను పట్టుకున్నారు. నేను కుడిచెయ్యిమాత్రమే చూశాను. ఆచేతికి బంగారపుకడియం ఉన్నది. వేళ్లకు ఉంగరా లున్నవి.

బిజ్జ:—ఆ మనుష్యుని చూడలేదా?

గొల్ల:—నేను లేచి నిల్చుని చీరనగ్దకొని చూసే వఱకు మనిషి యెవరూ కన్పించలేదు.

బిజ్జ:—ఆచేయి గుర్తుపట్టగలవా?

గొల్ల:—చిత్తము, దేవరా! గుర్తుపడతాను.

బిజ్జ:—(బసవేశ్వరుని కడ్డునిలుచుండి యాయన చేయి వెనుకనుండి తీసి ముందుకు జూపును.)

గొల్ల:—ఇదే చెయ్యి బాబూ! బాటసరేలు చంద్రవంకల్లే తిరిగిఉంది.

బిజ్జ:—ఈచేయి యెవరి ననుకొంధువు?

గొల్ల:—మహారాజా! తెలియడంలేదు.

బిజ్జ:—నీవు పడఁబోవుచు నెవరినైనఁ బిలిచితివా?

గొల్ల:—బసవతో అని పిలిచాను.

బిజ్జ:—ఎవ రాబసవయ్య?

గొల్ల:—మారాజా! మాయొంట్లో బసవఁడిపూజ చేస్తూఉంటాం. ఆయన సంతోషింపఁడు. ఆయన్ని పిలిచాను.

బిజ్జ:—ఈరాజ్యములో మంత్రి యెవరే?

గొల్ల:—నాకుఁ దెలియదు మాదొరా!

బిజ్జ:—నే నెవరను?

గొల్ల:—నాకు తెలియదు మారాజా!

బిజ్జ:—వెనుకకు మల్లి చూడకుండఁ బామ్ము.  
(బసవని కంజలిపట్టి)

జయ జయ బసవాంకా సత్యసద్భక్తివాసా

జయ జయ శివగోత్రా సత్యసాధికపాత్రా

జయ జయ భవమాతా! శాశ్వతై కాంగరీరా !

జయ జయ బసవాఖ్యా సంవిదాత్పర్యసాఖ్యా.

నీల:—

బసవని ముంగారిగంట పలపల నర్పించి వెంట

బత్తిరాజనాలపట్టు పడియె వచ్చి శివునియంట

బసవని కొమ్ముల తలతల బసవని పాలపు మిమల

వెండికొండ వెలుగువల్లి వీ తెందిన విరులమల్లి—బసవని.

బిజ్జ:—

ఆద్య, నమస్తే; వేద్య, నమస్తే;

తత్త్వ, నమస్తే; చిత్త్వ, నమస్తే;

భావ, నమస్తే; భావి, నమస్తే;

సద్గురు, బసవస్వామికా, నమస్తే.

నీల:—

నీకొండలో నమ గోళనిచ్చేవా

నీమూపురముపైని యెక్కనిచ్చేవా

నీతోళకుచ్చులు నిరునిచ్చేవా

మేల్ ప్రతినిస్తులు మేపనిచ్చేవా?

బసవ బసవా నిన్ను పట్టనిచ్చేవా

నీకదాననకాడల్ తాళనిచ్చేవా?

బిజ్జ:—బసవేశ్వరా! నాయవిశ్వాసమును మన్నింపుము.

బస:—మహారాజా! భక్తి రెండువిధములు. ఒకటి సహజము. రెండులవఱచుకొన్నది. నాకుఁ బూజావేళ యగుచున్నది. నేను సెలవుతీరికొందును.

(నిష్క్రమించును.)

బిజ్జ:—నీలా! నీవు బసవేశ్వరు నెచ్చట చూచితివమ్మా!

నీల:—వెండికొండలో రోజూ అమ్మవెల్లి స్నానం చేస్తుండే చిన్న మెరుపులవాగు, ఆవాగుప్రక్కను ఒకరోజున బసవఁడు కొమ్ములతో తెల్లిమట్టి కుమ్ముతున్నాఁడు. మన్ను క్రింద రాలినకొద్ది రత్నాలు పడుతున్నవి. నేను పోయి రెండురత్నాలేరుకొందా మనుకొన్నాను. బసవణ్ణిచూస్తే పొడుస్తాఁడేమో అని భయం వేసింది. నేను రోజూచూసేబసవఁడే కదా అని దగ్గరకు వెళ్లాను. అతఁడు నన్ను కుమ్మాలేదు; తన్నాలేదు. అతనికాళ్లక్రింద రత్నాలేరుకున్నాను. అతఁడూరుకున్నాఁడు. నే నేరుకున్నంత సేపూ అతఁడూరుకున్నాడు. అదీ మాయద్దరికీ స్నేహం; అప్పటినుంచి చాలాసార్లు కలుసుకున్నాం.

బిజ్జ:—అమ్మా! నీవే రేమి?

నీల:—శివుఁడిపేరే నాపేరు. శివుఁడు నీలలోచనుఁడు. నేను నీలలోచనను.

బిజ్జ:—తల్లీ! సంగమయ్య మీ వెండికొండ మీద లేడా?

నీల:—నా కెప్పుడూ కనపడలేదు. ఎవరో ఆ కొండమీద చాలామంది శివునివలె వేషాలువేసుకొని కంటారు. ఎవరుశివుడో, యెవరుకాదో నాకు తెలియదు. కొండపైతట్టన చుట్టూ యెనిమిదికొమ్ములమధ్యలో నులో రత్నాలమేడ వుంది. అందులో శివుణ్ణిమాత్రం నేను బాగా గుర్తుపెత్తాను. నే నెప్పుడూ అక్కడే వుంటున్నానుగా!

బిజ్జ:—నీ విష్ణు డిక్కడున్నావుగా!

నీల:—అన్నా!

బిజ్జ:—తల్లీ! యేమిటి?

నీల:—వదినెగారు నిన్ను పిలుచుకురమ్మన్నారు.

బిజ్జ:—నీ వింతదనుకనుండి యేమిచెప్పుచున్నావు?

నీల:—ఏమిచెప్పుచున్నాను. వదినెగారు నిన్ను పిలుచుకొనిరమ్మన్నది.

బిజ్జ:—నేను వత్తునులే, నీవు చద.

నీల:—(వెళ్లుచు)

నగజక స్పృహవడి, నాథమునిజట సడలి

మొగసాలనందిరా తెగకొప్పినాడు

త్రిపురాసురులమాట దేవతలు కబురురా

కపురకన్నలయెద్దు కాల్చివ్వినాడు

విఘ్నేశ్వరొండమ్మ విరిసి ఘోరారింప

భుగ్గాక్ష బడవన్న బుడకొట్టినాడు.

బిజ్జ:—తల్లీ! నీవు నాయుంటిలో నుండుటచేత నేను ధన్యుడనైతిని. నీ వెవ్వరియవతారమో తెలియలేదు.

(త్రిపురాంకకథట్టు ప్రవేశించును.)

బిజ్జ:—భట్టారకా! మీకర్మసిద్ధాంతము తునుకలైపోయినది. మీదేవతలందఱుఁ గాలికి బుద్ధిచెప్పిరి. శివుడొక్కడే పరదైవతము. బసవేశ్వరుడే నంది. బసవేశ్వరుడే మోక్షదాత.

త్రిపు:—ఏమి జరిగినది?

బిజ్జ:—ఒకగొల్లదానిని బసవన్న పడకుండఁ

త్రిపు:—రాచనగరంతయు నీకథనే చిలవలు పలవలుగాఁ జెప్పుకొనుచున్నది. నేనును వినుచున్నాను.

బిజ్జ:—దానికి మీ రేమందురు?

త్రిపు:—మహాప్రభూ! తమరు బసవేశ్వరుని యందు మిక్కిలి సుముఖులైయుండఁగా నాపూర్వోక్తములు పనికిరావు.

బిజ్జ:—పూర్వోక్తములుచేయుట కిందు ఏలేలేదు. గొల్లది వచ్చువఱకు బసవేశ్వరు లిందే యున్నారు.

త్రిపు:—ప్రభువులు మన్నించినచో గొల్లదానినిఁ దీసికొనిరమ్మని పంపించిన నేవకుఁడు దానితో నీ సంగతి చెప్పియుండవచ్చును.

బిజ్జ:—ఈగదిలో నేనును బసవేశ్వరుఁడు నిద్దఱమే యుంటిమి.

త్రిపు:—దౌవారికుఁడు చెవియొగ్గి లోన నేమి జరుగుచున్నదో యని వినియుండవచ్చును.

బిజ్జ:—గొల్లదివచ్చి యట్లు జరిగినదని యొప్పుకొన నవసరములేదు.

త్రిపు:—అది రాజభయముచేత నట్లు చేసియుండవచ్చును.

బిజ్జ:—బసవేశ్వరునకు దానిపే రెట్లు తెలియును? దానియింటిగు రెట్లు తెలియును?

త్రిపు:—తెలియుటయే మతియు ననుమానమునకు పోతువు. ఇదియంతయు నింతకుఁబూర్వమే యొక పన్నుగడగఁ జేసియుండవచ్చును.

బిజ్జ:—భట్టారకా! బసవేశ్వరుఁ డట్టియవివరి పరుడందువా?

త్రిపు:—మహాప్రభూ! త్రిభువనమల్ల! బసవేశ్వరామాత్ముని నే నట్లందునా? వాడపద్ధతిని జూపించితిని. బసవేశ్వరుఁడు భక్తాగ్రేసరుఁడు. ఆయన కర్మలేదనుట, కులభేదములు లేవనుట యట్లుండనిండు.

గీ. పరమమైన సత్కారపరుఁడు తూగి

లేదనుట వానిదశ్యాకు రాడు శివుడో

సంతోషంబు యిట్టియొకమ్మ నంద కత్తు



బిజ్జ:—నిజము, భట్టారకా! నిజము. తక్కిన వన్నియు నట్లంచుడు.

గీ. బాణం దున్మక్తుడు పికాచి బసవమూర్తి  
ప్రభువు భక్తినిధానము బసవమూర్తి  
మసలు మరులకుఁ దలచున్మ బసవమూర్తి  
ప్రసరదావేశపరివేషి బసవమూర్తి  
(తె ర.)

నాల్గవ యంకము

[రాజనగరు మందు. ప్రవేశము : కొందఱు పౌరులు.]

ఒకడు:—ఓయీ! మనము రాజుతోఁ జెప్ప కోవాలి. ఈ బాధలు మనము పడలేము. రాజంటే భయపడ నక్కరలేదుగాని శివభక్తుడంటే మనము భయ పడక తప్పకవచ్చింది.

రెం. వాడు:—వారికి మనము దగ్గరగాఁ జోరా దంట. వారు మన మతమును యభేష్ముగాఁ దిట్టవచ్చు నంట. వారి మతమును మన మేమీ అనరాదు.

మూ. వాడు:—మన పెండ్లిండ్లన్నియు శాస్త్రధృఢుల బెండ్లిండ్లంట. వాళ్లు చేసికొనే పెండ్లిండ్లే యథార్థమైన పెండ్లిండ్లంట.

మఱొకడు:—ఓయీ! రాజు బసవేశ్వరున కిష్టం డగుటవలన మనయందఱబ్రతుకు లిట్లు బండ లెక్కినవి.

మొదటివాడు:—అందుకనియే రాజు తలచిన దెబ్బలకుఁ గొడువా యంటారు.

రెం. వాడు:—అయ్యో! ఊరిలో సీతీవర్తన యంతా పోయింది. ఇటువదివేల మిండజంగాలా! ఇది యంతా మతమా! ఈ సీతీ పాతిలేని వాళ్లందఱు మన కుల ఘర్వాదలు దక్కనియ్యటం లేదు. పోయి రాజుతో మొఱిపెట్టుకొందాము.

(ప్రవేశము విజ్ఞులుడు)

ఒకడు:—మహారాజా! మేము బ్రతుకలేము. బసవని యాశ్రయించుకొని మిండజంగము లూరంతయు బలిసినారు. వారు మా సంసారములు నిలువనిచ్చట లేదు.

ఇంకొకడు:—స్వామీ! మూలమాధిగల దగ్గర నుండి యందఱును శివభక్తులంట. వాండ్ర కడుదులే

కుండ నున్నది. వాండ్రు వచ్చి మా యగ్నులమీఁ నుమియు చున్నారు. మేము వారి నాగలేకుం డ నున్నాము.

ఇంకొకడు:—త్రిభువనమల్లా! వీరశైవుడనఁ ప్రతివాడును దూసినకత్తితోఁ దిరుగుచున్నారు. మా తలలు మామెడలమీఁద నున్నవో లేవో మాకే యన మానముగా నున్నది.

మఱియొకడు:—బల్లహా! వారివలన మాకు హాని జరుగుచున్నది. మహారాజులు మీరు దయచూడ నిచో మాకు బ్రతుకులు లేవు.

ఇంకొకడు:—మహారాజా! మా కీమిండ జంగ ములబాధ తప్పింపుము. అయ్యో! చాకలివాడు భక్తుడు. మంగలివాడు భక్తుడు. ఈడిగవాడు భక్తుడు. ఎందుకును పనికిరానివారము మేమే.

బిజ్జ:—మేము విచారించెదము. మీరుపొంగు.

(పాకులు నిష్క్రమింతురు. తరువాత పదిమంది భక్తులు వత్తురు.)

అల్లయ్య:—శివా! మహేశ్వరా! మాకు బస వఁడేరాజు. బిజ్జలుడు రాజే కాదు. బసవనికి బంటు. మేము బిజ్జలుని లెక్కనేయము.

మధుఁయ్య:—ఓరీ! బిజ్జలుడు భవి. బసవని యాజ్ఞలయితే నేను వాడితల యెగురవేస్తాను.

మాదిరాజయ్య:—నీలలోహితా! ఉమాప్రాణేశ్వరా! హరహర మహాదేవ! ఓరీ బిజ్జలుడుగూడఁ గొన్నాళ్లలో శివభక్తుఁ డవుతాడు.

బడవర బ్రహ్మయ్య:—బసవేశ్వరుఁ డడిగినదెల్లా యిస్తున్నాడు. పదండి పోదాము.

కిన్నెర బ్రహ్మయ్య:—నాకు మొన్న బసవడు బంగారుహార మిచ్చాడు.

కేశిరాజయ్య:—హరహర మహాదేవ! నీ వాహా రముతో నేమిచేశావు?

ముసిడిచౌడయ్య:—హరహర మహాదేవ! ఏమి చేశాఁడా! రాజవీధి చివరనున్న మిండజంగముదాని కిచ్చాడు.

అల్లయ్య:—బసవేశ్వరునియింటికి నేఁడు భక్తు లందఱూ వస్తారా?



మధుషయ్య:—వస్తారు, వస్తారు. మోళిగ మోరయ్య, సూరద బ్రహ్మయ్య, సురిగ చౌడయ్య, కలికేత బ్రహ్మయ్య, కక్కయ్యగారు, తెలుగేను మన నయ్య, తెలుగు జొమ్మయ్య, నాకుగనిపించి వస్తున్నా మన్నారు.

మాదిరాజయ్య:— గండకజైర నాచయ్య, కాలాగ్నిరుద్ర, శృంగి బాప్పయ్యగారు, సిగురుచందయ్య, సింగరి మల్లియ్య, కదిరె రెమ్మయ్యలు వస్తున్నారు.

కన్నడ బ్రహ్మయ్య:—సింగరయ్య, వీరమారయ్య, కల్లయ్య, చిక్కయ్య, కక్కయ్యగార్లు నింక మఱికొండలును నాకంటెముందే బయలుదేరారు.

(హరహరశంభో మహాదేవ యని యందలు నిష్క్రమింతురు.)

త్రిపురాంతకభట్టు మఱి యిద్దరు బ్రాహ్మణులు ప్రవేశింతురు.)

త్రిపు:—ఈవీరశైవులగోల యెక్కువగా నున్నది. నేడు బసవేశ్వరునియింట లక్షమందికి భోజనములంట. అందులో వా రేదియడిగిన నది యిచ్చునంట.

ఒక బ్రాహ్మణుడు:—లక్షమంది జంగములు దొరుకుదురా?

రెం. బ్రాహ్మణుడు:— ఓరి పిచ్చివాడా ! ఇరువదివేలకుఁజైగా మిండజంగములే యున్నారు.

మొ. బ్రాహ్మణుడు:—వీరందఱకు బసవా మాత్యుడు ధన మెచ్చటనుండి తెచ్చును.

రెం. బ్రా:—బసవేశ్వరున కమాత్యుడుగా వచ్చు వేతనముతక్క మఱియొండు లేదగదా! త్రి దినమును వేలకొలది జంగములకుఁ బెట్టటకు ధన మెచ్చటనుండి వచ్చుచున్నదో?

త్రిపు:—రాజుగారి బొక్కసము తనచేతిలోని నని. విజ్ఞుల మహారాజు కాదనునా?

మొ. బ్రా:—ఇట్లు రాజుగారి బొక్కసము ఖర్చుపడినచో తేపు యుద్ధము తావచ్చును, మఱియొక నని తావచ్చును, ధనము కావలదా?

త్రిపు:—పిచ్చివాడా! తేవటి యుద్ధముదాక నెందులకు? ఇప్పుడు జగదేవుడు హనుమకొండపై దాడిపోయి యున్నాడు. ఆయన డబ్బు కావలయు నని లేఖ లుఱికించు చున్నాడు. బెజ్జదేవుఁ డిటు బసవేశ్వర

రునీతో ననలేడు; అటు మహారాజుతో మనవిచేసి కొనలేడు.

మొ. బ్రా:—అయ్యా! ఈ రాజు రహస్యము లతో మన కేమిపని? అందులో మనము రాజసౌధము ముందంటిమి. తలవరు లేవరు విన్నను బ్రాణము మీఁదికి వచ్చును. పోదము; రండు.

(నిష్క్రమింతురు.)

బి:—లోకము నలువిధములుగూఁ జెప్పచున్నది.

(తరువాత నిడ్డలు తలవరులు ప్రవేశింతురు.)

ఒకడు:—ఓరీ! కక్కయ్యా! విన్నావా! బసవేశ్వరుడు మొన్న మాదిగ శివనాగమయ్యతో బుజాలు బుజాలు కలిపి రాజవీధిలోఁ దిరుగుచున్నాడు. నాకు బలే సంతోషంగా వుంది.

రెం. వాడు:—ఆ బసవయ్య ఆ గుడ్డలతోనే రాజసౌధంలోకిఁ బోతాడు. రాజుగారిని దాకుతాడు. బ్రాహ్మణులదన్నీ ముట్టికొంటాడు. ఇంకఁ గులమేమిటి? వర్ణమేమిటి? హరహరశంభో! మహాదేవ!

మొదటివాడు:—కక్కయ్యా! నీవుకూడ శివ భక్తుడవైనావా గేమిరా?

రెం. వాడు:—అయ్యాము పో! ఇంక బ్రాహ్మణుడూ లేడు, మాలాలేడు; రాజులేడు, బంటూ లేడు. అందఱూ నొకటే. కాదన్న వాణ్ని తల ఎగర వేస్తాను. బసవడియాజ్ఞ వదిలకుల వెలసిన తరువాత రా జెవడు, బాలెవడు? బ్రాహ్మణుడెవడు, పంచముఁ డెవడు? హరహర మహాదేవ!

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు. అల్లయ్య మధుషయ్యలు త్రేమడుఁ బ్రవేశింతురు.)

అల్లయ్య:—మధుషయ్యా! ఏమి బసవఁడోయి! ఏమిబసవడు? లేదన్నమాట యాయన నాలిక్కిలేదు. ఒకభక్తుడికిఁ బదిపుట్ల ముత్యాలు దానమిచ్చాడు. మఱి యొకడికిఁ బదివేల బంగారు నాణెము లిచ్చాడు. మిండ జంగాలకు వేసవేలు భోగినుల నిస్తున్నాడు. తనయింట నేవస్తువడిగినా లేదనక తీసికొని పొమ్మంటాడు. హర హర! మహాదేవ! బసవా! బసవా!

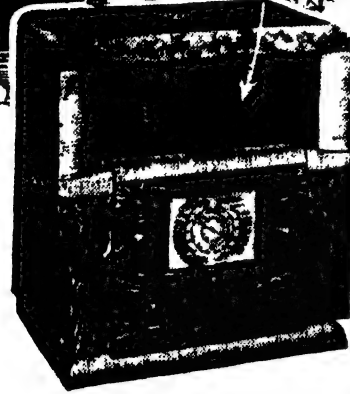
మధుషయ్య:—అల్లయ్యా! ఈధనమంతా బసవయ్య యెచ్చటనుండి తెస్తున్నాడు.

ధీల్



“హిస్  
మాస్టర్స్  
వాయిస్”

రేడియో రిసీవరు  
మాడల్ నెం. 481 A. C.



[200-250 వోల్ట్లు : : 50-100 సైకిల్స్]

వెల్యూ. ₹50



మీరు

“హిస్ మాస్టర్స్ వాయిస్”

రేడియో రిసీవరు కొనడాలో,  
యంత్రమాలకముగ శబ్దప్రసార  
కాస్త్రమనగు తవదలల శిథిలం  
వర్తనములు అనుభవము నుపయో  
గించి, నిర్మింపబడిన సంగీత ఉప  
కరణమును కొనుచున్నారనుటను  
జ్ఞాపక మంచుకొనుట.

సర్వ శముల వార్తలను, సంగీతమును

విని వీలొనరించు ఈ రేడియో రిసీవరునందలి

మఖ్యాంశములు

- విశాలమైన డయల్
- అందమైన ఆకారము
- అధికమైన శబ్దప్రసారము
- అతి సున్నితమైన పరికరములు
- సులభముగా అన్ని వైపుల  
యేర్చికొనవగును
- 7-2000 మీటర్ల వరకు  
అన్ని వైపులు వినవగును
- షిక్కిన్ ఉపయోగించ సౌకర్యము

★ క్రొత్త అభిలభారతీయ రేడియో వైపులను  
ప్రత్యేకించి, శుద్ధముగా విని వీలగును.

నేడే మా యనుమతిపొందిన రేడియో వ్యాపారియొద్ద ఈ మాడెలను, తదితరములను చూడుడు.

ది గ్రామఫోన్ కంపెనీ, లిమిటెడ్.,

45, సాత్ పెరేడ్,

బెంగుళూరు.

మానక్సెస్  
పాలిసీ

మూలముగా.....

మీ మామనకు

21 మేండ్ల కనుమవచ్చునట్టికి వైద్య  
పరీక్ష తరుండా, లాభములతో గూడిన  
ఎండ్రోమెంటుపాలిసీ చాకగాఁబొందు.

ఇంతేకాకుండా మీకు గూడ

అతడు ఎదురుచుండగా మీకు సంపూర్ణ  
ముగా భీమా రక్షణము యేర్పడును. లేట్లు  
మొదలైన పూర్తివిధములు గల కరపత్ర  
ములను వ్రాసి తెప్పించుకొను.

నేషనల్ యిన్సూరెన్సు కంపెనీ  
లిమిటెడ్.

నేషనల్ యిన్సూరెన్సు బిల్డింగ్సు,  
మెన్షన్డ్, హైదరాబాదు.



గౌరవముగోగవి. రిజి. - ఆర్. గృహవాయి  
లోడ్

కేపరిటేషన్ - ఎ. గ్రాసు

తెల్ల కుప్ప  
బొల్లి వ్యాధి

కొద్దిగోజారి జ్వరమును రుద్దినచో తెల్లకుప్ప  
బొల్లి ఘోరవ్యాధులు మొదలంటి వాకవమును  
హాకిమీ, వైద్యులు, కురుర్పరే వాటిని యీ జ్వర  
ధము తప్పుకొనుదురు. నుగములేదని ఋజువు  
జేయువారికి రూ 500/- బహుమానమివ్వబడును.  
చెల రు. 2/-

సంతాన నిరోధము

సంతాన నిరోధమున కిది ఆమోఘమైంది. దీనిని  
వాడుకు మానితేసినచోడనే సంతానము గల్గును,  
నెలకు 2 లేక 3 గోజాలు చుండుకు వాడుచుండ  
వలెను. సంసిక్తు చెల రు 2/- నుగములేదని ఋజువు  
జేయువారికి రు 100/- బహుమానము. ఆరోగ్యమున  
కట్టి హానిగలుగదు.

Vaidyarak Akhil Kishore Ram  
No 47 P. O. Katri Sarai (Gaya)

వేటారి -  
సుందరకాత్రి గారి  
వద్ద  
**సుందరరసము**  
సర్వసామన్యములకు సంతోషి  
గుణము శ్రుత్యక్షము  
అనుభవనిర్దము. ఇకలక్షణు  
అవసరంలేదు. ఎటువంటిసా  
మెహలనైనాకు దుర్బును  
దంపారు -  
ఆర్ధసాయనశాల, హైదరాబాద్

అల్లయ్య:—హాహా! మహాదేవ! బిజ్జలధన  
ప్రాణావహార! బసవా! వృక్షభేష్వరా! జయజయ  
మహాదేవ! (నిష్క్రమింతురు.)

బిజ్జ:—ఈ వీరశైవులు గుంపులు గుంపు  
లుగా గట్టునఁదేచుచు బోవుచున్నారు. అందఱు ధన  
రాసులు మూటఁగట్టుకొనియే పోవుచున్నారు. హాహా!  
బసవేశ్వరా! నిన్ను నమ్మినందుకు మంచిపని చేసినావు!  
ఇదిగో! బసవామాత్యుని సాధము. నేను లోనికి  
బోయెద.

(అంతటఁ దెరయెత్తఁగా బసవఁడు, ఒక జంగముఁ గనిపింతురు.)

బస:—జంగమయ్యా! నీకును శివునకును  
భేదమేమి? నీ కేమి కావలయునో కోరుము.  
వెండికొండత్రవ్వ నీకిత్తునా? శివా! సంగమేశ్వర! వెండి  
కొండ యంతయుఁ ద్రవ్వ నీ కిచ్చినను నీది నీకిచ్చుట  
యేకాని నాది నీ కేమిచ్చుచుంటిని?

జంగము:—బసవా! ఈప్రతివస్తువితటి నీవు  
హెచ్చుగా నిచ్చుచుంటివని విని వచ్చితిని. నీబాసకూడ  
వింటినోయీ!

తలపెట్టు లట్టుల పరికడుబాస  
పలుకట్ల నడవడి పాలింతుబాస  
పరికి బొంకనిబాస పాలివోనిబాస  
చల మెడపనిబాస సలిపేడిబాస  
కలన న శివునకు గలుపీనిబాస  
గలన భక్తుల కిచ్చి కీర్తనబాస  
గలన నొకపరి యడుగనిబాస  
యోమివేడివ నడుగివ కిచ్చుబాస  
చీమంత యైన వంచింపనిబాస  
యడిగిన యర్థంబు గడపనిబాస.

ఈ నీ బాస విని వచ్చితిని.

బస:—సంగమా! నీ కేమి కావలయునో  
యడుగుము. తల కోసియిచ్చెదను. నాయాలి  
నమ్మి యిచ్చెదను. నా బిడ్డతల ద్రుంచి యిచ్చెదను.

జంగము:—బసవా! శివభక్తులందఱు శివు లం  
దువుకదా! నీ కరుణవలన నందఱు జంగములకు నత్వై  
శ్వర్యములు నున్నవి. కట్టఁ బులితోలున్నది; తాల్ప  
బడలున్నవి; మోగింప దమరువు లున్నవి; బసవఁ  
డను భిక్షువాత్రు చేతిలో నున్నది. నాకు నివియన్నియు  
లేవు. బసవా! బసవా! నాకు భూండవ కన్ను

లేదోయి. చక్కన సంగమేశ్వరుఁడౌదునేని గ్రక్కున  
మూండవ కన్ను నాకిమ్ము.

(అని తడవుకొనుచున్నాఁడు.)

బస:—(హఠాత్తుగా గోడనున్న యద్దము తీసిజం  
గమయ్యకుఁ జూపించి, ఖడ్గముదూసి)

సంగమేశ్వర ప్రాణలింగ యో సంగ  
హా! యెఱుంగ నే నీదుమాయ నే నకట  
ముకురంబులోపల ముక్కున్న నీకు  
నకలంక సహజంబ యదె చూడుమయ్య.

(జంగమయ్య యంతర్నిత్యంబు నను.)

బస:—(కత్తి విడలించుచు)

.....చాపందపంప

యోడకుమోడకు మోటోరిసంగ

ఓడకు మోడకు మొకటియు నొల్ల.

ఓరిసంగా! పారిపోయితివా? నిన్నెప్పుడు నే  
నొక్కఁకాని యడుగలేదే! సత్యమాహేశ్వరులిండ్ల  
నిన్నుజూచుచు నెఱుంగలేనా? దాసయ్యవలె నిన్ను  
నిధులిమ్మంటినా? సిరియాళునివలెఁ గొడుకు నిమ్మం  
టినా? కరికాలునివలెఁ గనకవృష్టి గురిపించుమంటినా?  
కుమ్మరగుండయ్యవలె మిండజంగమురాండ్ర నిమ్మం  
టినా? సంగా! సంగ! నీభక్తులయిండ్లలో నుచ్చిష్టము  
మాత్రమే నాకుఁ జాలునే. సంగా! సంగ! కాట  
కోటయ్య, పుష్పదంతుఁడు, దేవయ్య, నమినంది, మా  
పిల్లనయనారు మొదలైన మాభక్తులే నీయింట నన్ని  
వనులకు వైనవారు. నిన్నడుగవలసినవని నాకు లేదు.  
నీయింట నియోగము కలవా రందఱును మావారలై  
యుండఁగా నా కేమి కొఱఁతోయి సంగా! నా కేమి  
కడమ! ఏమైన నడుగు నీ కిచ్చెద నింక! మానంబు వద  
లిన మఱి తల్లడిలిన మానుగాఁ బ్రమథులయాన  
నీయాన.

(స్వత్యము నేయుచు)

సంగా! సంగ!

కాలహటము కుత్తుకకు రాకమున్న  
క్రాలుపురంబులు కాలకమున్న  
గారివివాహంబు కాకటమున్న  
యార నకోండింబు లలరకమున్న  
తిరి మాక్తులు నెమ్మదియే లేకమున్న  
కుని వారిమాటలు పట్టకమున్న

అటమున్న యటమున్న యటమున్న మున్న  
యట నీవు నాస్వామి వేమ నీబంట. (మూర్ఛపోవుచు.)

బిజ్జ:—బసవా! బసవ! నేను, నేను.

బసవేశ్వరుడు:—(లేచి) సంగ! మఱల వచ్చి  
తివా? ఏమికావలయునో కోరుకొనుము.

ఓడకు మోడకు మోహోరిసంగ

ఓడకు మోడకు మొకటియు నొల్ల.

బిజ్జ:—బసవేశ్వరా! నేను బిజ్జలదేవుడను.

బసవేశ్వరుడు:—మహారాజా! తమ రెప్పుడను  
దెంచితిరి?

బిజ్జ:—అమాత్యా! నీగృహ మంతయు నింత  
కల్లోలముగా నున్నదేమి?

బస:—మహారాజా! ఏమియునులేదు. పర  
మేశ్వరుడు లక్షరూపములతో జగమయ్యలుగా  
వచ్చుచున్నాడు, పోవుచున్నాడు. ప్రభువులకు  
నామాటయందు విశ్వాసము లేదు.

బిజ్జ:—ఉన్నది. బసవా! నీవే శివుడవు. వేతే  
శివుడవ్వరు? సీముందు శివుడు పంద. ఓరీసంగ!  
భయపడి పాటిపోయితివా? మా బసవనిముందు చా  
పంద పంద యోడకు మోడకు మోహోరిసంగ!

(తెరలోఁ బెద్దవ్వని)

బస:—మహారాజా! ఆమహాధ్వనియేదియో  
చూడవలయును. తమరు కాల్పడ నాయుటికి రావ  
చ్చునా? రాజప్రాసాదమునకుఁ బోదము పడదు.

(పరిక్రమించుచు.)

శివనాగుమయ్య (ప్రవేశించి) బసవా! బసవ!  
నన్నుఁ గాఁగిలించుకొనుము. సంగమయ్య నీకు సాక్షా  
త్కరించనటగదా! ముక్కన్నుకోసము తడుముకొనె  
నటగదా. అసంగఁ జేదారిని బోయినాడు?

బస:—(కాఁగిలించుకొని, మఱలఁ గాఁగిలించు  
కొని) ఈదారినే పోయినాడు. నీగుండెలోనికిఁ జొచ్చి  
నాడు. నాగుమయ్యా! నన్ను మోసము చేయు  
చున్నావా? నీవే సంగమయ్యవు.

బిజ్జ:—బసవా! ఇతఁ డెవరు?

(త్రిత రాంతకభట్టు, బ్రాహ్మణు రిద్దరుఁ బ్రవేశించుచు.)

ము. బా:—అడుగో! బసవయ్యయు మాల

కెం. బా:—అయ్యా! మనకు దిగు నెందుకు?  
రాజగారు దగ్గరనుండియే యట్లు చేయించుచున్నాఁడు.  
మనము పోయి యెవరితోఁ జెప్పకొనవలయును?

త్రిపు:—అతఁడు మాలవాఁ డని. రాజగారిఁ  
చెలిసియుండదు. (సమీపించి రాజుతో) మహాప్రభూ!  
బసవేశ్వరుడు నాకు సమారాధ్యుడు. ఆయన

పెగకప మాటుపెట్టుకొని చేతి త్రికూలము పెంకికొండలో

నిలసాను ను ప్రముఖులచి నీలగళంబునఁ గానిపింపకుం

డగ నిలుబూది రాచి ప్రకటమృగ నద్రుమతార్థభాగముక

సాగనల బూతుమర్థముగఁ జొన్ని సమాగమంబు మమేకంబు.

బిజ్జ:—భట్టారకా! నిజము, నిజము. బసవఁడు  
సాక్షాత్పరమేశ్వరుడే.

త్రిపు:—ప్రభూ! అంతిమేకాదు.

ఇంచువిల్లువకుఁ గోపించి ముక్కన్నుల వానికేసిన మెలుపగ్గికాఁడు  
ముప్పరముల్లు నన్ను మోసిన యముచెరొలనిప్పలు తెచ్చురాగకాఁడు  
ఇలయెల్ల గుడిసబ్బటిలఁజేయు గగ్గోలుకడమంట మంకింతుగ్గికాఁడు  
కడిలిలో విసముట్టి కడమల్లదోసెమంట గంతుపట్టగఁ జూచునంట

కెలిసేవార కర్పూరవారి హీన

[కాఁడు]

హారముక్తాధోదారచాగుమాత్రి

యల్పుడే శైవభక్తి గురొత్తైవ

వీరసామ్రాజ్యపతి బసవేశ్వరుండు.

బిజ్జ:—భట్టారకా! నిజము, నిజము. బసవేశ్వ  
రుడు గరళసర్పకోశములంటని నచ్చిదానందమూర్తి  
యైన శివుడు.

త్రిపు:—ప్రభూ! కాని బసవఁడు వల్లాశ్రమా  
చార ధర్మములను బాడుచేయు చున్నాడు. ఆశివనాగు  
మయ్యతో నట్లు కలియఁబడి క్రిందువైనగుట—

బిజ్జ:—శివనాగుమయ్య యెవరు?

త్రిపు:—మాలవాఁడు.

బిజ్జ:—బసవేశ్వరా! అతఁడు మాలవాఁడట  
గదా! అయ్యా! ఇది నీమహత్తుకుఁ దగినట్లుగాలేదు.  
వానినిఁ దాఁకినబట్టలతోనే మమ్మును దాఁకుదువు.  
మఱల స్నానముచేయకుండ రాజసాధమునకుఁ వచ్చెదవు.

త్రిపు:—బసవేశ్వరా! ఈపంచమసంసర్గదూషిత  
శరీరుడవై దేవాలయములకుఁ బోయెదవు. అచ్చట  
నమంత్రబీజాక్షరయుక్త యంత్రాగ్రలిలాపిహరి పరమేశ్వ  
రుని మైలపఱచెదవు.

ము. బా:—బీజాక్షరయంత్రము శక్తిసమన్వి

గుండు గుణరహితుడే; దిక్కాలవహ్నాద్యనవచ్చిన్నుండే. అపరమేశ్వరుడు బీజాక్షరములుగా వికారము పొంది సంశయే వానికి నియమ మేర్పడుచున్నది.

రెం. బ్రా.:—ప్రత్యుపాధికి నియమము లున్నవి. నియమాతీతుడైనభక్తుడు శుద్ధబుద్ధమగు భగవంతుని చిత్తశాంతి నుపాసించవచ్చును. నామరూపగుణ సహితుడైన పరమేశ్వరుని నామరూపగుణ సహితులైన మానవులు నియమవంతులై యారాధించవలయును. నియమము తత్త్వమార్గము ననుసరించుట.

బిజ్జ:—బసవేశ్వరా! సీతవర్తన శాస్త్రవ్యతిరిక్తముగా నున్నది.

త్రిపు:—‘యద్య దానరతి శ్రేష్ఠ స్తత్తదే వేత రోజన.’ బసవేశ్వరా! సీతుఁ జెల్లుబడియైనది యందఱకుఁ జెల్లుబడి కాదు. నిన్నుఁజూచి ప్రతివాఁడును శివభక్తుడనని శివమెత్తి లోకమంతయు మాలకూడు చేయును.

బస:-రాజా! ఈ బ్రాహ్మణులు శాస్త్రవేత్తలా? వీరిది మతమా! వీరుశాసకులా! శివనాగుమయ్య మాలవాఁడా? లింగము ధరించినవానికిఁ గులము లేదు; గుణము లేదు, నామరూపములులేవు. శివనాగుమయ్య సంకల్పించినచో నిస్సడే ప్రళయము రాఁగలదు. శివనాగుమయ్య యెవ రనుకొనుచున్నాడు? త్రిపురాసుర సంహారము చేయుఁగాలగుద్రుఁడు. సంకల్పరుఁడు ప్రచండమూర్తి యగుచున్నాడు. కాలిగిట్టలతో ధరిత్రియెల్లఁ గ్రక్కడలించి శృంగశిఖరములతో నక్షత్రగోళములు గుదాలింపఁ బోవుచున్నాడు. హరహర మహాదేవ! శంభో శంకర! (కత్తిదూసి) నాల్గులక్షల వీరశైవులున్నారు. ప్రతివాఁడును సాక్షాచ్ఛంకరుడే. రాజా! ఒక్కశివునకు మడివాలు మాచయ్యకు దద్దరిల్లిపోతివి. నాల్గులక్షలమంది రుద్రులు సీరాజ్యమును, రాజ్యము నందలి భవులను జించిచెండాడదరు. ఓయీ బ్రాహ్మణులారా! శాస్త్రోన్యాయములు చేసెదరు. భవులకు నామరూపము లున్నవి. భవులమనస్సులలో బరమ శివునకు గుణము లున్నవి. శివభక్తులు పరమశివునే యెఱుఁగుదురుగాని వాని గుణములు, వాని నామరూపము లెఱుఁగరు. ఓయీ! రాజునకుఁ గోపమెక్కించి బసవని దండింపఁజేయఁ జూచెదరా?

త్రిపు:—అమాత్యశ్రేణురా! మాయాద్వేష్య మది కాదు. శివనాగుమయ్యతో మీరు కలసిమెలసి తిరుగు

చున్నచో లోకమున వర్ణాశ్రమాచార ధర్మములు చెడి పోవును.

బస:—వర్ణాశ్రమాచారధర్మములు మీకృత్రిమ బ్రాహ్మణులు కల్పించినవి. వానిని నేను నిర్మూలము చేసెదను. హరహర మహాదేవ శంభో శంకర.

శివా మహేశ్వర ప్రచండతాండవ కాలరూద్ర శివ శంభో శంకర వర్ణాశ్రమసంహారకదేవా! ప్రళయతాండవారంభ భయంకర- శివా. త్రిపురాసురసంహార కాలపరిదీప్త భయంకరచాపమండలా దుష్టకంఠుధిగావనీకపరిఘాసరదేవా శివా శివా హర- శివా.

బిజ్జ:—బసవేశ్వరా! శాంతింపుము, శాంతింపుము. బ్రాహ్మణులన్నది యొకటి. నీ కోపకారణము మఱొకటి. నాగుమయ్య మాలవాఁ డని వారనుచున్నాడు. నీవు బ్రాహ్మణసంహారము చేయుదు ననుచున్నావు. నీవు సంహారము తరువాతఁజేసినఁ జేయవచ్చును. నాగుమయ్య మాలవాఁ డగునా, కాదా?

బస:—భక్తులకుఁ గులభేదము లేదు. వారు బ్రాహ్మణులకన్నఁ బవిత్రులు.

త్రిపు:—వట్టిమాటలతో నైనచో మీశివభక్తులందఱకన్నను బ్రాహ్మణులే పవిత్రులు.

ఉభయసంధ్యాప్రణామముహోనిధులును  
ఉభయభిన్నాత్మపరిపకోగ్రమకులు  
బ్రాహ్మణులు పవిత్రతములు వారికన్న  
దివిదికొందురె మరి యశాస్త్రీయమకులు.

బస:-రాజా! ఆమాటమీఁదనే నిలుపుమనుము. నాగుమయ్య మాలవాఁడంటిరికదా! మాలతన మాతని యాత్మకున్నదా, శరీరమున కున్నదా?

త్రిపు:—శరీరము నాత్మయు నొకదాని నొకఁడంటుకొని యుండును. రెంటిని విడపీసిన మహాయోగికి నాత్మ మాల కాదు; శరీరమే మాల. ప్రారబ్ధనమను ప్రాప్తమైన యీశరీరమునకుఁ గులభేదము పోదు. ఈ దేహాంతమున యోగి ముక్తుఁడు కావచ్చును. దేహాశ్రయ దోషము దేహ మున్నంతవఱకును బోదు. ప్రతిమాల వానిలోను బరమాత్మ లేదు.

మొ. బ్రా.:—పరమాత్మ యున్నచోట మా కభ్యంతరము లేదు. చండాలోఁజ్ఞునతుద్విజోఁజ్ఞుగురు రిత్యేషా మనీషా మమ యని శ్రీశంకరులు పంచమ శరీరగత ముక్త జీవునిగుఱించి చెప్పిరిగాని. ప్రతిమాల వానినిగుఱించి చెప్పలేదు.



బస:—శివనాగుమయ్య శరీరము పంచముని శరీరము కాదు. అది పాలవెల్లి; గంగాధుని శరీరమును గంగాంబువులును స్వతఃపవిత్రములుగదా!

రెం. బ్రా:—అతనిశరీరమునుండి మీరు శరీరము లుత్పాదించుచున్నారేని మే మంగీకరింతుము.

బస:—ఇదిగో, (నాగుమయ్యచేతులు పట్టుకొని పిండును, పాలు స్రవించును.) ఓయీ! బ్రహ్మణుడా! ఇదిగో శివనాగుమయ్య మాలయంటివికదా! నీవు చేతులు పిండి పాలు కురిపింపుము. లేనిచో నిన్ను నేను శిలించిపట్లు వాదములో శిలించినవా రోడినవారి శిరశ్చేదము చేయించవచ్చును. మీశిరశ్చేదములు చేయించెదను. నీవు మాలవాడవా? నాగుమయ్య మాలవాడవా?

రెం. బ్రా:—పాలు పిండింతు నని నీవే చెప్పితివి. పిండింపు మంటిని. పిండించితివి. నాగుమయ్య శరీరము పవిత్రమైనచో నీవును నాగుమయ్యయుఁ గలిసి తిరుగ వచ్చును. రాజు మి మ్మిద్దఱును దల కెక్కించుకొన వచ్చును. నేను బ్రహ్మనిష్ఠుడను. నీవు నాతల నెగుర వేయించెదవేని నేనుజెడను. కల్లబాల్లి గారడీలతనము మతముగాఁ బ్రకటించెదవు.

బిజ్జ:—బ్రహ్మణుడా! ఓడిపోయి యెందుల కట్లు పరాక్రమించెదవు?

బ్రా:—మహాప్రభూ! బసవేశ్వరుడు మహా భక్తుడు. ఆయనదగ్గర కొన్నిమహత్తులు కలవు. అది మతము కాదు.

(నిష్క్రమించును.)

బిజ్జ:—భట్టారకా! మీ రేమనెదరు?

త్రిపు:—అయ్యా! మే మోడిపోతిమి. శివనాగు మయ్య మాలవాడు కాదని యొప్పుకొనుచున్నాను. బసవా! నీపరిశుద్ధతను శంకించినందులకు ఓమింపుము.

బస:—మీరు వేయిమంది వేయిమాట లన్నను శివభక్తులకుఁ గొఱతలేదు. నాహృదయమునందు మీమతాలముగ వృథాగాఁ గోపభావము చెలరేగినది. నే నిట్టికోపము ప్రకటించినందులకుఁ బ్రాయశ్చిత్తము చేసికొనవలయును. నామనస్సు కల్లోలితమైనది.

బిజ్జ:—బసవేశ్వరా! ఓమింపుము, ఓమింపుము.

శివదూతార సంపత్తిపట్నసహిత  
మృదుల కాంతాద్యవార్షిధి యుడద నీది  
నిమత భావనియ్యిల భ్రమగళయన  
వంతయుగఁజేసి కల్లోలపటదినాము.

దేవా! ఓమింపుము.

బిజ్జ:—బసవా! మేము నిష్క్రమించుచున్నాము. నీవు నచ్చిదానందరూపుడవై నీలో నీవే రమింపుము.

(బసవఁడు వివా యుడదయి నిష్క్రమించును.)

బస:—నంగా! నంగా! నాహృదయముననుండి యీకోపాదులైన నీచగుణములను దొలఁగింపుము. ఈ నీ నేవకుడు దుష్టమార్గములఁ బడిపోవుచున్నాఁడు. దిద్దుకొనుము.

నీల:—(ప్రవేశించి)

శివజటాజాటిలోఁ జిందుబుడగలగంగ  
శిశిరతామూర్తియై చెమ్మగిరినదీ  
తరిమించుకొండమాఁతురు మేను తాళఁగాఁ  
జలువపులకల శివుఁడు జలదరించామా—శివజటా.  
చిహ్నారీజాబిల్లి చిలుకుఁడనెలవాడ  
శివునొసరి కనుమంట చెమ్మయుటికినదీ  
చెండిమలతాపీట నిండువాఁగులచలక  
దండిచలువదనాలు గండరించినదీ—శివజటా.

బస:—నీలా! రత్నము లేమిచేసితివి?

నీల:—అమ్మ చీరచెఱఁగున కంచుగా కుట్టాను.

బస:—నీలా! అమ్మతో చెప్పావా?

నీలా:—ఏమని?

బస:—రత్నాలు బసవఁడు కుమ్మిపెట్టాడని.

నీల:—చెప్పాను, చెప్పాను.

అమ్మకనుగోసలో చెమ్మగిరి చిలుకారి  
కుమ్మ బసవనిమీఁద గోపగించినదీ—శివజటా.  
అమ్మ తెరిపలువరుస చిమ్మిచుండురువెలుగు  
కుమ్మ బసవనిమీఁదఁ గోపగించినదీ—శివజటా.  
అమ్మపయ్యెడచెగు సుమ్మగా ముడుతలై  
కుమ్మ బసవనిమీఁదఁ గోపగించినదీ—శివజటా.  
బరువుచే నెగురని వైటఁ జూచిన యమ్మ  
గారి బసవనిమీఁద కారువ్రాసినదీ—శివజటా.

బస:—నీలా! నీల! నేను ని నేన్నెఱుమంటినా? నిన్ను వైటకొంగు కంచుగా తీర్చమంటినా?

నీల:—నవ్వుతూలన్నాను, నవ్వుతూ అన్నాను, వట్టిదే.

అమ్మరతనపుఁద్రైట నోడమొలంగఁగా  
చిన్ని బసవనచేత చిత్తగించినదీ—  
రతికాల తళతళల నులి సంతసీరి తల్లి  
విజ్ఞాన బసవనిమీఁద చెమ్మగిరి—శివజటా.  
(తెరచు)

# హిందీ . అఖిలభారత భావ

గాడిచర్ల హరిసర్వోత్తమ గారు

కిని బలము లేదు. జంఘామారుతములను విలసంభోధలును ఆర్పలేని మహాజ్యోతి యీసాంప్రదాయమునం దున్నది. ఇది వేల యేండ్లచరిత్రచేత - కాదు, యుగములచరిత్ర చేత - ఏర్పడినది. అందుచేతనే ౧౫౦ ఏండ్లుగ మహాస్మయత్నములు గావించిన ఆంగ్ల సాంప్రదాయము ఈజ్యోతిని స్పృశించలేక పోయినది. అంతకుముందటి రాజకీయ సంక్షోభములును దీనిని అంటలేనివైనవి. ఇకముందు భారతజాతిచరిత్రయందు పాల్గొనువారందరును - తామే రాజకీయ స్వరూపాభిమానులైనను - ఈసాంప్రదాయమును గురుతించియే ముందంజి వేయవలసి యుండును. నేటిహిందీ భాషాప్రయత్నమునకును ఈ సాంప్రదాయమునకును సన్నిహితసంబంధ మున్నందుననే అది సాగుచున్నదనుట గమనింపదగిన యంశము.

మన ౩౦౦ కోట్ల ప్రజలును నేడు రాజకీయార్థిక స్వాతంత్ర్యాభిమానము కలవారైనారు. వీరిలో వ్యక్తిత్వము కలవారందరకును - యుక్తవయసు వచ్చినవారందరకును - వోలే యవలసినదనియు అట్టివారందరును రాజ్యమేలే యధికారులగుట కవకాశముండువలెననియు నిశ్చితాభిప్రాయ మంతటను నేర్పడి యున్నది. అనగా ఆసేతు హిమాలయ ధూళింప వ్యవహారములను దీర్చుటయందు వీ రాక్ష్మాక్ష్మాగ్రకును జోక్యముండుట కవకాశము కల్పించవలె ననుట ఆశయము. సర్వప్రాంతములవారును కలియవలసిన చోట మాట్లాడుకొనుట కేకభావ యుండేదిరవలయు ననుట అందరును వంగీకరించివారు. ఇదివరలో నట్టిభావ ఇంగ్లీషుగా నున్నది. ఆభాషావ్యాప్తిచరిత్రమును జూచినయెడల నికముం దది మన దేశమున సర్వప్రాంత ప్రజావ్యవహారమునకు పనికిరాదనుట రుజువుపడగలదు. రమారమి యొక శతాబ్దకాలము ఏకైక రాజకీయభావగా వెలసియు విద్యాప్రచార మీ భావయందే జరిగియు మన దేశమునందు నేడు పదివేలమంది ఖైదువులలో ౩౧౨ గురును పదివేలమంది స్త్రీలలో ౩౪ గురును మాత్రమే యింగ్లీషు నెరింగినవా రున్నారు. నిరంకుశప్రభుత్వమును నడపుట కి సంఖ్యలు చాలినవి గాని ప్రజాసామాన్యపథుత్వ మేర్పడినదినులలో

హిందీని అఖిలభారతభావగా వినియోగించుకొనడముకొరకు కాంగ్రెసుమహాసభ బహుకాలముగా ప్రయత్నముచేయుచున్నది. ఏనాడు భాషాభారకముగా కాంగ్రెసు ప్రాంతాలేర్పడినవో ఆనాటినుండి యీప్రయత్నము దీక్షతో సాగినది. ఒకవైపు దేశభాషలలోకాంగ్రెసువ్యవహారములుజరుగుచుండగా మరియొకవైపు హిందీప్రచారము కాంగ్రెసు నిర్మాణకార్యక్రమమునం దొకభాగముగా జరుగుచువచ్చినది. ఆరీతిగా జరిగినపని స్వల్పముగాదు. ఆంగ్లదేశమునందు కాంగ్రెసు మహాసభ జరిగినప్పుడు, అనగా ఇప్పటికి పది మాడేండ్లక్రిందటనే, ఆహ్వానసంఘాగ్నికలు శ్రీ దేశభక్త కొండావెంకటప్పయ్యగారు తమ స్వాగతోపన్యాసమును హిందీలోనే వ్రాసి చదివి వినిపించిరి. ఆంగ్లదేశములోను, అంతకుంటే ఎక్కువగా తమిళనాడులోను ప్రతిసంవత్సరమును నూర్లకొలది స్త్రీలు పురుషులు హిందీపరీక్షలకు కూర్చొని ఉత్తమ రీతిని కృతార్థులగుచున్నారు. కొందరు హిందీలో గొప్పపండితులు కూడ వైవారు. హిందీనేర్చుకొనుట ఎవరికి కష్టముగ నుండునని అదియం నాలోచనియమై యుండినదో ఆ దాక్షిణాత్యులగు మద్రాసుకొస్తానారే హిందీభాషాపాఠశాలమునకు నడుముగట్టిరి.

ఈ విస్తారప్రయత్న ముందంతటను ఎక్కువజోక్యముకలవాడు శ్రీమాన్ పి. రాజగోపాలాచారి. ఆతడు మనరాజధానిప్రభుత్వమునందు ప్రధానమంత్రిత్వము వహించడముతో 'హిందీ' పురస్కారమునకుంటే ఎక్కువభూతిపొందినములు కలిగినవి. దక్షిణదేశములో హిందీయోజనములు యభిమానమును పురస్కరించుకొని రాజగోపాలాచారి హైదరాబాద్లో యెడటి పాఠశాలనుండి - మూడవ పాఠశాలవరకు, అక్కడ, మహాసభాసభ్యులనుగూడెదము నిత్యం,

ధనుగా నేర్చుట కేర్పరచెదమని యితడు ప్రకటించినాడు. ఈ ప్రకటన దేశమునందు గొప్పస్థాంతరాధారములను పురికొల్పినది. సిద్ధాంతపక్షము మొదట నాలోచింపదగినది.

\* \* \*

భారతభూమియందు నివసించునట్టిమనము - నేడు మనలోనుండి వేరుపడిపోయియున్న నట్టిబర్మాను వదలుకొని లెక్కపెట్టినను - ౩౦ కోట్లప్రజ లున్నారు. ఇందరిప్రజలకును వైకృతభావమును కలిగించినదే? కలిగించగలదే? బ్రిటిష్ప్రభుత్వమువారి నడుగుదుమా తామే యీయైక్యమును కలిగించినవారందురు. ఇందులో నిజ మున్నది. ఆజాతి వారవలంబించిన ప్రభుత్వార్థికవిధానములయెడల ఆసేతుహిమాలమును ప్రబలినవ్యతిరేకత్వము మన కైక్యమును కలిగించిన దనుట సత్యము. కాని దానిమీదనే మనయైక్యము ఆధారపడినవినినను ఆధారపడగలదనినను అది సరియగుమాట కాజాలదు. అనాదికాలమునుండి వ్యాప్తిలోనున్న మనజీవితసాంప్రదాయము, దానికి ఆధారమైనవాద్యయము, కళలు, అన్నిటిని వేలయేండ్లుగా కాపాడుకొని వచ్చిన ఒక్కభావ ప్రాబల్యము - అదియే సంస్కృతభావ - మనయైక్యమునకు కారణమని స్రుష్టినారయినను అంగీకరింపకతీరదు. రాజకీయస్వరూపముల తారతమ్యముతో నీయైక్యమునకు నిజముగా సంబంధము లేదు. నేటిదినము స్వదేశసంస్థానములలోని ప్రజలును మనమును మంత్రులక్రిందనున్న మనమును ఛీఫ్ కమిషనరుల క్రిందనున్న కొడగు, థిల్లిలప్రజలును ఏకోదరులమని యనుకొనుచున్నామనిన కారణ మీసాంప్రదాయమే కాని వేరుగాదు. ఈ సంప్రదాయమున కొక నిత్యవ్యవహారమున్నది. అనిత్యస్వరూపమును మాన్యుటకు వైఫల్యము లుపచరించిపోవుతాత్కాలిక నిష్కాంతతాత్కాలములకు నేటి



ప్రజాసాంప్రదాయములయందు లీనమై బోజాలని ఇట్టిభావ వ్యవహారమునకు పనికివచ్చునని బుద్ధిమంతులైన యింగ్లీషుసాదగులైనను ననజాలరు. కాబట్టి భారతసాంప్రదాయమునకు సంబంధించి భారతప్రజలరక్తమునందు ఇంగ్లీషుగల మరియొకభావ యింగ్లీషునకు గల రాజకీయస్థానమును ఆక్రమింపక తప్పదు. అది యేది యనుటయే విచారణీగూఢము.

సంస్కృతమున కాస్థాన మియ్యజూచుట పాపగదు. మొదటికారణము సంస్కృత మెచ్చుటను ప్రజలవాడుకయందుండు భావ కాదు. తాను ఈశ్వరతత్త్వమువలె భారత భూమిలోని అన్ని భావలయందును—ఉర్దూ భావతో సహా— ప్రవేశించి త్యాగియై విరాగియై నిలిచినభావ యిది. సంస్కృతము పారశీకము అరబ్బీ లేకకుటుంబజన్యము లయ్యును తరువాతి చారిత్రకపరిస్థితులచేత మనదేశమునందు సంస్కృతమునకు మతసంబంధప్రతితి యొకటి కలిగినది. కావున నేడు సంస్కృతమును ప్రశ్నేకించి పునరుజ్జీవితము జేయ దలచుకొనినను పునరుజ్జీవింపజేయుటకు వీలులేదు. ఎదిగి పెద్దలై కోట్లకొలది ప్రజల మీద సామ్రాజ్యము వహించుచుండు బిడ్డలను కండ్లార జూచి సంతరించు సంస్కృతముతోటి ఏతల్లి మరల తనకు రాజ్యము కోరుకొన గలదు ?

మనదేశమున ప్రచారముననుండునట్టి దేశ భావల వ్యాప్తి యెరుంగుట యీ సందర్భమున అవసరము. హిందీ—దీనిని పదమిటి హిందీ యని, తూర్పుహిందీయని, నీవారీయని కాఖలుగా వ్యవహరించుట గలదుగాని ఇప్పుడావ్యవహారమున కర్థములేదు—పదికోట్ల దెబ్బదిమూడులక్షలప్రజమాట్లాడుభావ. బంగాలీభాషాపుత్రులు అయిదుకోట్ల ముప్పదియై ఊలక్షలు. ఆంధ్రులు రెండుకోట్ల అరువది నాలుగులక్షలు. మహారాష్ట్రము రెండుకోట్ల తొమ్మిదిలక్షలు. తమిళము రెండుకోట్లనాలుగులక్షలు. పంజాబీ కోటి ఏబదియేనిమిది లక్షలు. అందులో పదమిటికాఖ ఎనుబదియూ ఊలక్షలు. కన్నడము కోటి పందెండులక్షలు. ఒరియా తమరమి అంతే. గుజరాతీ

కోటి ఎనిమిదిలక్షలు. మలయాళము తొంబది యొకలక్షలు. సింధీ నలవదిలక్షలు.

దీనినిబట్టి 'హిందీ' భారతభూమిలోని మాడవంతుప్రజ యొకఖండముగా మాట్లాడుభావ యని తేలుచున్నది. అంతే కాదు. ఆకృరుపాదుషాహ హిందీకి చాలా సన్నిహితసంబంధము కలదిగా 'ఉర్దూ'ను సృష్టించి రాజకీయముగా ఆ భావము ప్రచారములోనికి తెచ్చుటచేతను మస్లిమురాజ్యము భారతభూమి యంతటను నేర్పడి మహమ్మదీయసాదరులంతటను మనతోబాటు నివాసము చేయుటచేతను హిందీ (దీనికి పరివర్తనపు పేర్లే ఉరుదూ, హిందూస్థానీ లనవచ్చును.) దేశమంతటను చాలమందికి ఆర్థమర్థస్థితిలోనికి వచ్చినది. ఇది నేడు జరిగినది, కాంగ్రెసు వారు చేసినది, గాంధీ తెచ్చిపెట్టినది తప్ప నుట కింకొక సంగతిమాడ వివరింపవచ్చును. హిందూస్థానీని దేశభావగా రాజకీయవిషయములలో బ్రిటిషువారు అంగీకరించకపోయినా మనదేశమునకు వచ్చిన బ్రిటిషుప్రజలు దీనిని సాంఘికవ్యవహారములలో భారతదేశ భావగా ఇదివరలోనే యంగీకరించివారు. లంఘన, బొంబయి, కలకత్తాలలో పుస్తకముల వ్యాపారముచేయు కోల్కొకాచెన్నట్టు కంపెనీవారి ప్రకటనలను చదివిచూడుడు.

“How to speak Hindustani in a month—A Vocabulary that will enable the new arrival and the visitor to understand the language of the people.”

హిందీని భారతరాజ్య భావగా—ఆంధ్ర రాష్ట్రభావగాగాదు, ఇతరప్రాంతభావగా కాదు—అంగీకరింపక మనము ముందడుగు వేయలేము. అందుచేత నీభావ సర్వభారత వ్యవహారమునకయి దేశమంతటను విద్యా విభానమున నేదో యొకభాగమున నేర్వక, నేర్వక తప్పదు. మరియొక విశేషముమాడ ఇందులో గమనింపదగినది కలదు. హిందీ నేర్చుట ఇంగ్లీషు నేర్చుటవలె కష్టముగు పనికాదు. హిందీ మన సాంప్రదాయములోని భావయని, మనసాదరులలోచాల

మంది మాట్లాడు భావయని ఇదివరలోనే చెప్పితిమి. మరి భావగామాడ ఇది మరికొన్ని భావలకు చాల సన్నిహితమైనది. గుజరాతీ, మరాఠీ, బంగాలీ, ఉరియా, సింధీ, పంజాబీలు తెలుగునకు కన్నడమొలె సన్నిహితమో హిందీకి అంత సన్నిహితము లయినవి. ఇన్నిటి కిని హిందీకిని పదజాలముమాడ చాలభాగము సమమయినది. ఇన్ని భావలును హిందీవలె ప్రాకృతములే. మనద్రావిడభావలునుప్రాకృతములే యని యంగీకరింపమా పుట్టుకచేరినే మన భావలు హిందీకి సన్నిహితమును. అట్లంగీకరింపకున్నను ఒక్క తమిళమున తప్ప తక్కిన భావలలోనికి సంస్కృత ప్రాకృత పదజాలమేగాక వాని సంధి, సమాస, తత్సవ్య, తద్భవ, ఛంద స్సంప్రదాయము లనేకములు నూరినవి. మస్లిము, మహారాష్ట్రీ బ్రిటిషు ప్రభుత్వములవాడు ఆఖలభారత భూమిలోను జొప్పించిన రాజకీయ వ్యవహారపదములును సముముగా జేరినవి. ఈ కారణములన్నిటిని బట్టి 'హిందీ'—అధివా హిందుస్థానీ—సర్వ సర్వత్ర సులభగ్రాహ్యమగుటకు బావాదులేర్పడినవి. ఈ యేర్పడిన పరిస్థితులను గుర్తించుకొని ప్రజల మనోగతిని ఎదురు తిరుగని మార్గములో నడిపించు సామర్థ్యము మన కాంగ్రెసు పరిపాలకులకు కలదని హిందీ భారతభూమిలో అఖలభారత వ్యవహారమునకు సామాన్యభావయగుట కక్కర్తకాలము పట్టదు. మనభావల కింత సన్నిహిత సంబంధముకలదియో ఇంత సులభముగా ప్రజలు నేర్చుకొనుటకు అవకాశము లంపడముచేతనే కొందరి మానసములలో నీభావ మన మార్త భావలను మ్రొంగివేయునేమో యను భీతిమాడ కలదు.

ఎంతో ఆపరిమితోత్సాహముతో హిందీని ప్రజ లభ్యపింపవలసినదని దొరకొనిన ఆంధ్రరాష్ట్రములోనే ఇదివరకే కృశించిపోయిన మార్తభావ నింకను కృశింపజేయుట కిహిందీ దాపరించిన దని హిందీమీద దండయాత్ర లేవదేసిన సాదరులును ఉన్నాడు. వారిని చులకగా త్రోసివేయుదురాడు. అసలు ప్రజలలో చదువు సంస్థలు నేర్చుకొని ద్రా

హిందీ కార్యములు నడుపువారే మనభాష లలో లేదు. నూటికి ఏతొమ్మిదుగురిలో అక్షరజ్ఞులున్నారన్న వారిలో నెక్కువ భాగము సర్కారుద్యోగములలో ప్రవేశించిన వారు. లేకున్న సర్కారుద్యోగములతో భుజా భుజిగా తిరిగి స్వకార్యసాధన చేసికొనువారు. తక్కువభాగము మాత్రమే దేశము, ప్రజ, భాష, యనునట్టి అభిమానము కలిగి ప్రాణము లైనను ఇచ్చుటకు సిద్ధపడి ప్రజారాధనచేయు వారు. ఇట్టియుష్మగజ్జులంటి రక్షణకు శీవులు హిందీమాహిమనందు పశిపోయిన యెడల మనదేశభాషలగతి యేమగునా యను హృద యుజేదన భాషాపుస్తకలకు కలిగినదనిన యెడల దానిని అలతిగా చలంపరాదు. అందు లోను మనసు ౧౯౦౧-౦౬ వ సంవత్సర ప్రాంతములనుండియే మాతృభాషను నేవిధ ముల వారాధింప నుపక్రమించినవారము. ౧౯౧౧ వ సంవత్సర ప్రాంతమునుండియే మనమాతృభాషాధారకమైన రాష్ట్రమును సం ఘాధింపవలెనని పట్టుబట్టినవారము. నాటి నుండి ఆంధ్రోద్ధమము నవంతరాహుముల ప్రబలజేసి ౧౯౨౩ లో ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాల యనునుగూడ సాధించినవారము. పనునాలు గేండ్లకాలము మనమంగ్రులు విద్యాధికార ముం దుండియును గూడ ఆవిశ్వవిద్యాలయ మున నేర్చుకు విజ్ఞానమునకు మనమాతృభా షను ఆధారముచేయుటకు ప్రయత్నించియు కృతకృత్యులు కానిస్థితియం దున్నవారము. పూర్వముగా నైఋత్యుల్లోనైనను ఆంధ్ర భాషకు ప్రాముఖ్యత మియ్యలేని యవధకు వగచుచుండువారము. నోట మాట్లాడి ప్రజల గోడు బయటపెట్టగల మనలోనియేకొండకో ఉన్నట్టు లుండి గభిలున తెలుగును వదలివేసి హిందీలో తమలోతాము మాట్లాడుకొనవడ మారంభించినప్పుడు ఇంతటిపృథ్వమును మన కృత్యువుచే చూడగలిగిన ఆంధ్రపుత్రుని మాన సము ఘంక్షించినదనిన ఆశ్చర్యపడవలసిన దేమియును లేదు. ఇతరమార్పులు ఇప్పటికి జరుగలేదు. కాబట్టి నేడు రాజగోపాలాచార్యులు హిందీని మొదటిమాడు భారములలో నిర్బంధపరచియును చేసినప్పుడున ఆప్రాంత కారణవరంభరమిదే దృష్టిగల సోదరులకు

మనసు కుదటపడుటలేదు. కాబట్టి సంకీచ ముల కలవాడున్నారనుటను మనసులో నుంచు కొనిగో మిందీపరవాదమును బలపరచుకొన వలెను గాని, మనవైపున వెంతబలమున్నను, అట్టివారి నణచివేసి సంస్కారము నమలులో పెట్టగలమని మాత్రము తలంపరాదు. నేటి దినము హిందీకి వ్యతిరేకత్వము మన యాంధ్ర దేశములో కంటే అరవదేశమునందు బలవత్త రముగా నున్నట్లు తోచుచున్నది. మన రా ష్ట్రమున గల కొద్దిపాటి వ్యతిరేకత్వమున కును పైన నూచించిన కారణములే అరవ వారియెడలను అనువర్తించు నని చెప్పరాదు. కాని మొత్తముమీద నీ కారణము లచ్చు టను కొంతవరకు కలవనుటయందు దోషము లేదు. అచ్చటి వ్యతిరేకత్వమునకు మరి రెండు కారణములు బలమైనవి కలవు. ఒక్క కారణమును కాంగ్రెసుపరముగా హిందీ భాషావాదులు ప్రకటించుచున్నాడు. అచ్చటి కాంగ్రెసుపార్టీ ప్రతిస్పర్థులు ఈ యాందోళన మునకు మాటకారకులట! కావచ్చును. తమిళ వాడులో మన గాంధీరాష్ట్రమునందుచెర ఎల్లర నొకనొక జేర్చు భాషావాద మిది వరలో లేదు. ఇతరవిభేదము లేన్నియున్నను తిట్టిభాష యుటతోనే దేహము పులకరించు ఘట్టము లిటీవలి ఆనాటి చరిత్రలో చూపట్ట లేదు. మంగ్రులైనతరువాత బొబ్బిలి, వెంకట రెడ్డిప్రభృతు లేమి మాట్లాడినను మాతృభా షోద్ధీపనప్రళంసయందు ఆంగ్రులెల్ల రొక్క టరు సన్నివేశములు మన కుండియున్నవి. అందులో ప్రముఖు లయినవారే నేడు హిందీ భాషాపరులును కావడముచేత వ్యతిరేకభా వము కనుబరచువారును పార్టీదృష్టితో గాక అభిప్రాయభేదప్రకటనదృష్టితో మాత్రము ప్రవర్తించువారును వినారు. కాబట్టి ఆంధ్ర రాష్ట్రములోని హిందీవ్యతిరేకత్వము కన్న మిన్ను గానని ఖండనగా పరిణమించుటకు వీలు లేదు. తమిళులు హిందీవ్యతిరేకత్వము నెక్కువగా చూపుటకు బలవత్తరమైనకారణ మింకొకటి కలదని వా నమ్మిక. అరవలభాష సాంస్కృతికసంపర్కమును మన యంత విస్తారముగా గాని మనయంత హృదయపూ ర్వకముగాగాని అంగీకరించినది గాదు, తమిళ

మేనాడో సంస్కృతమువంటి ప్రాకృతము లకు సంబంధము కలిగియుండిననుండవచ్చు నని శ్రీ చిలుమూరి నారాయణరావుగారితో మన మేకిభవించినను తమిళులు వారి యక్షరసమా మ్నాయమునుగూడ తప్పటివలె స్వతంత్రము గానే క జ చ ఞ ట ణ త న ప మ ల తోనే పెట్టుకొన బ్రయత్నించుచున్నాడు. కాల్లు వెల్లు స్థాపించిన ప్రత్యేక ద్రావిడాభిమానము మనయందుకంటే వారియందు బహుశ లైక్కువగా నున్నది! ఒకవేళ కాల్లువెల్లుకు వారే దారిమాపినవారనిన ననవచ్చునేమో. తమిళమును సంస్కృతమునుండి యెంతదూర ముగా నుంచుకొనిన సంత స్సాతంత్ర్యము నిలుచునని, అంత యనాదిత్వము తమకు సిద్ధించునని వారి యభిప్రాయము. ఇంతకా లముగా తమసామ్యుగానే వాడుకొనుచువచ్చిన శ్రీ త్యాగరాజస్వాములవారి కీర్తనల నుగూడ దగ్గరకు చేరరానీయరాదనుసంతటి స్వచ్ఛ తమిళాభిమానము ప్రబలచుండునట్టి ఈ దినములలో వారు సాంస్కృతికము ఆర్య సాంప్రదాయ శీనపోషకమునైన హిందీభా షను నిర్బంధముచేత అభ్యసించు రనుటకు తగినపరిస్థితులు కన్పించవు. ఈ యభిమానము చాలబలమైన కారణము. ఇట్టి యభిమానము లక్షమి లేమ్మని త్రోవపుచ్చుట వట్టి యుత్సా హులకు తగియుండునేమో కాని పరిపాలన కార్యమును నిర్వహించువారికి తగియుండదు. చారిత్రకపరిణామము శీవనపరిణామము. సంస్కారమును ప్రవేశపెట్టదలచునట్టివాడు ఆ పరిణామములో తమకు అనుకూలమైన కళ లేవికలనో వానిని గురుతించి యుపయోగించు కొని పని సాధించవలసియుండురుగాని వాకు వోచిన యీ త్రోవనే నడచునని శీవిరిప్ర వాహమున కెదురీడుట మహాజనశీవితమును తీర్చుసందర్భములందు పాపగదు. తనమట్టుకు తాను విశ్వసించినది ఆచరణయందు పెట్టు కొని నిష్కళంక శీవితము నడపుదు ఇతరుల కాదర్శప్రాయుడగుట కర్తవ్యము ధర్మము నగునుగాని తననమ్మికలను విశ్వాసములను— అమృతప్రాయములైనవియైనను— నిర్బంధముల నుజేసి ఇతరులను—స్వల్పసంఖ్యాకులైనను— నలంబించుచునుట ఈ నిష్కళంక శీవనము

నకు కళంకమును. అందుచేతనే ప్రజాపిత  
 తపనమును దీర్చుటలో పదివైపుల నాలో  
 చించి చారిత్రకపరిణామ మెట్లు జరిగినదో  
 పరిశీలించి ముందున కడుగువేయవలసియుం  
 దును. ఎంత కొద్ది నిర్బంధముతో కార్యసా  
 ధనచేయ వలెననో అంతకొద్ది నిర్బంధము  
 తోనే సరితున్నుకొనవలసియుండును. అధవా  
 తనవిశ్వాసమే ప్రజావిశ్వాసముగా నున్నదని  
 తనయెడల గలవ్యతిరేకత్వము కృత్రిమమని  
 తోచినప్పుడు ఆవిషయమును సరించి ప్రజా  
 హృదయమును ప్రశ్నోకముగా నెరుంగుట  
 కాలోచింపవలెను. అరవశాదువిషయ  
 మున ప్రస్తుత ప్రధానమంత్రి రాజగోపాలా  
 చారిగా తేమిచేయుదురను సంగతి క్షౌతి  
 మము చెప్పట యిట్లప్రస్తుతముగాదు. కాని  
 కాంగ్రెసుప్రభుత్వము రాజ్యమేలుచున్నది  
 కాబట్టి, అహింస మనవ్రతముకాబట్టి, దేవాల  
 య ప్రవేశమంతటి మహావిషయమునందు  
 గాంధీజీ అడుగడ్డునకును ప్రజాహృదయ  
 మెగుసుటకు సమ్మతించునట్టి కాసనమును  
 శ్రీ రాజగోపాలాచారిగారి మూలకముగానే  
 ప్రవేశపెట్టినపజ్జానిన యైతిహ్యము కలదు.  
 కాబట్టి, జగ్గునీ ఇటలీ రుష్యలలో వలె  
 స్వల్పసంఖ్యాకులస్వాతంత్ర్యములను పొరించు  
 వీకపక్షప్రభుత్వమును ముందునుండు తుపా  
 కుల నాధారముచేసికొని స్థాపించుట నేటి  
 మనదృష్టి కాదు కాబట్టి, ఈ సర్వవిషయము  
 లను ఆంగ్లరాష్ట్రమున కన్వయము కానిదే  
 యైనను హిందీనిర్బంధవిధానసమన్వయ మన  
 యెల్లప్రాంతములకు నన్వయించున దైనందు  
 వలన పరిపాలనమూలసూత్రప్రకంస చేయ  
 వలసివచ్చినది. మన యున్నేశమును హిందీ  
 వ్యాప్తిగూడ బాగయూకతతో మెలంగుటయే  
 కార్యసాధకము.

ఇప్పటి కాంగ్రెసుపరిపాలకవర్గమువాళ్లు  
 తలపెట్టిన హిందీభాషాభ్యాసపద్ధతిని వివ  
 రించి ప్రజలకు బోధించుట మొదటి యవ  
 సరము. మన విద్యావిధానములోనికి బలవంత  
 ముగా హిందీని జొప్పించుచున్నారని ఎవ్వ  
 రును ననుకొనవలదు. అట్లునుకొనుటకు మంత్రి  
 వర్గమువారు అవకాశమును ఇవ్వరాదు. నిజ

ముగా హిందీ వ్యాప్తినందుటకు బలవంత  
 ముతో పనిలేదు. జాతీయ భవనములచేతనే  
 తన స్వతంత్రతనే హిందీ అన్ని భాషలకంటె  
 ప్రబలమై ప్రాకిపోవుచున్నది; ప్రాకిపోగలదు.  
 కాని కాంగ్రెసువరముగా నేర్పడిన మన  
 మంత్రివర్గములవారు నేడాలోచించుచుండు  
 నది మనదేశములోని విద్యావిధానపు పరి  
 పూర్ణ మైన సంస్కారము. ఇదివరలోని  
 విద్యావిధానము పరతంత్ర రా  
 జ్యాంగ నిర్వహణమున నేర్పడినది. ఇక  
 ముందు నడువవలసిన విద్యావిధానము స్వతం  
 త్రరాజ్యాంగస్థైర్యమును సాధించుట కుప  
 కరింపవలసినది. నాడు మహాజనవిద్యయవసర  
 మెక్కువ కనుపించలేదు. నేను మహాజన  
 విద్యయే ప్రథమాంగము కావలసియున్నది.  
 అందుచేత క్రొత్తమాధ్యమములలో నికముందు  
 విద్య నడువవలసినదని నేటి పరిపాలకాధి  
 కారులు నిర్ణయించినారు. అందరు బాలర  
 మును—బాలికలకు నుండునో లేదో,—విద్య  
 నిర్బంధము చేయుదురు. సాధ్యమగునంత  
 దనుక నీప్రాథమికవిద్య స్వయంపోషకము  
 చేయవలయుననుట సంకల్పము. అందుచేత  
 నీ విద్యావిధానమునందు పాఠికామికాఖ  
 వ్యవసాయముతో గూడ—ప్రథమాంగము  
 కాగలదు. విద్యాబోధ—చిన్న విద్యాలయ  
 ములతో వారంభించి మైవరకు—కళాశాలల  
 యందును, నని ఎదురుచూడదగియున్నది—  
 దేశభాషలలోనే చేయుదురు. విద్యార్థి  
 మొదటి ఫారము చేతు వరకు—  
 అనగా మొదటి వాలుగైదు సం  
 వత్సరములు - విద్యార్థికి ఇతరభాషాసంప  
 ర్కముండదు. అప్పటి నుండి మాడుపంథ  
 త్వములు హిందీ నిర్బంధముగా నేర్పదలచి  
 వారు. దేశభాషాధారకవిద్య పైవిశ్వవిద్యాల  
 యములందునుగూడ సాధ్యము చేయువరకు  
 ఈమాడు ఫారములలో ఇంగ్లీషు నిర్బంధప  
 తనీయముగా నుండునేమో? వాల్లవఫారము  
 నుండి హిందీ నిర్బంధముండదు. ఒకదేశ ఇం  
 గ్లీషు అప్పటినుండి నిర్బంధముగా తడువాలి  
 మాడేండ్లు నేర్పినను నేర్పనను. ఇప్పటికే  
 మనపిల్లలు ఇంగ్లీషు క్రిందితరగతులనుండియే

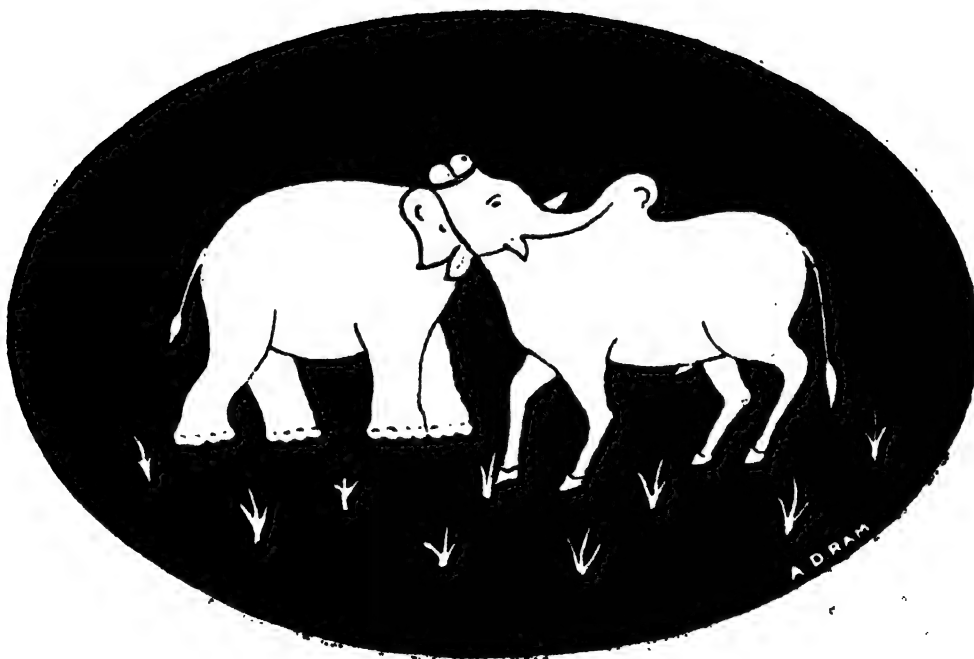
నేర్చుకొనుచున్నారే. కాబట్టి మోడెలిస్టు  
 మొదటి మాడుఫారములలో హిందీయు, తరు  
 బాలి మాడు ఫారములలో ఇంగ్లీషును నేర్వ  
 వలసివచ్చినను గొప్పకష్టముకాదు. కాని దేశ  
 భాషాధారకవిద్య తుదితరకు వీర్పరచక ఇం  
 గ్లీషుహిందీలు మొదటి మాడుఫారములలో  
 పరీక్షలకొరకు నిర్బంధముగా చదువువలసి  
 వచ్చునెవల చిరువు హెచ్చుననుట స్పష్టము.  
 ఈదృష్టితో కొందరు కొంతవ్యతిరేకత్వము  
 గూచించువాళ్లున్నారు. మొదట మొదట  
 ప్రధానమంత్రి సి. రాజగోపాలాచారిగారు  
 పరీక్షలలో తమకు విశ్వాసమే లేదనియు  
 పరీక్షలన్నియు తుడిచివేయదగుననే యనియు  
 అభిప్రాయ మిచ్చుచుండిరి. ఆయభిప్రాయ  
 మునందు వారి కిప్పటికిని విశ్వాసము కలదను  
 కొన తగియున్నది. అట్లయినయెడల వారు  
 హిందీవిషయమునందైనను తమ యభిప్రాయ  
 మును అమలుగా వీల పెట్టరాదు? అప్పుడు  
 క్రైస్తవవిద్యాలయములలో రైలిలు నేర్పి  
 నట్లుగా అన్ని విద్యాలయములలో మొదటి  
 మాడుఫారములలో హిందీ నేర్పవచ్చును.  
 విద్యార్థి హిందీతరగతికి హాజరు కావలసినదే.  
 భాష నేర్చుకొనవలసినదే. కాని సంకల్పరాం  
 తిపుపరీక్షలలో హిందీకి నిర్బంధముగా నిన్నీ  
 గుణములు వచ్చితరవలె నను నిర్బంధముండదు.  
 ఇప్పటి పరీక్షలలో ఈమాత్రపు తేర్పాటు  
 కావించుట శ్రేయస్కరము. ఆత్మపరమ  
 కేవిధమైనఅవకాశము నిచ్చినవారెవరారు. హిం  
 దీవిద్యార్థులు నిజమైన ఉత్సాహముతో నేర్చు  
 కొనుటకును ఇదియే సరియైన మార్గము. ఆ  
 భ్యాసవిషయములు బలవంతమవారి కిది సరి  
 యైన ప్రశ్నోత్తర మగును.

పైని చెప్పిన సందర్భముల నన్నిటిని చక్క  
 గాగ్రహించినవారు దేశభాషలయెడల హిందీ  
 చేయగల యపచార మేమియు నుండదనుట  
 స్పష్టముగా తెలికొనగలరు. విద్యాభ్యాస  
 మంతయు దేశభాషలలో చేయించుట,  
 మొదటి క-గ సంవత్సరములు మాతృభాష  
 తప్ప మరెయ్యక భాషాసంపర్కము లేక  
 యుండుట, అందరు పిల్లలకును నిర్బంధ  
 విద్యావిధాన మునులలోపెట్టి దేశభాషల

జ్ఞానము ప్రతి స్త్రీకి పురుషునకు కలుగు నట్లు చేయుట అనునీయాన్ని పరిష్కరించుట నష్టము హిందీసంపర్కముచే దేశభాషలకు ఉపకారము జరుగునే కాని అపకారము జరుగదు. హిందీ విస్తారముగా అభ్యాసమైనవాడు మనకు మహారాష్ట్రది సన్నిహితభాష లర్థ మగుటయు మన దేశములోని అన్ని భాషలును వ్యవహారమునందు క్రమక్రమముగా దగ్గరి దగ్గరిబంధువు లగుటయుగూడ సంభవించును. భారతసాంప్రదాయమును నవనాగరకమును ననుభవించియు, సమముగా ననుభవించుచును ఉన్నట్టి మనము మన వివిధదేశభాషలలోని సాంకేతిక పదములు ఇంకను సమపరచుకొనలేకయుండుట మన దౌర్బల్యమును సూచించును.

సాంకేతికపదములే కాదు. తక్కిన సాధారణజీవితమున కన్వయించు పదజాలమును సంస్కృతము, ఫారసీ, మహారాష్ట్రము, ఇంగ్లీషు ఇత్యాదుల మూలకముగా వచ్చినదియు ఎంతో కలదు. అన్ని భాషలను ఒండొరుల నెఱింగికొని వ్యవహరించునేర్పాటులు దూరదృష్టికలవారు చేయగలిగినయెడల మన దేశభాషలు మనాయాసముగ ఒండొరులు నేర్చుకొనుటకు వీలుండును. అట్టి పరిస్థితిని హిందీవంటి ఏకభాషావ్యవహారము కొంత వరకు సమీపము చేయగలదు. ఆప్రయత్నము చేతినుండి కావించుటయు హిందీయెడల అభిరుచిని పెంచుటకును తోడు కావచ్చును. అన్ని భాషలలోని సమపదములనేర్చి అర్థములు నూచించి భేదమున్నచోట దాని నుదహరించి పట్టికలు ప్రకటించుచు భారత

భూమి యంతటికిని కావలసిన ఏయొక్క ప్రత్యేక విషయముననో — ఉదాహరణార్థము గ్రంథాలయోద్యమ విషయముననే యనుకొందము — అన్ని భాషలలోను సాధ్యమైనంతవరకు సమపదజాలము ఉపయోగించి వ్యాసములు ప్రకటించుచు ప్రచారముచేయు నట్టిపత్రిక యొకటి ఈప్రయత్నమున ప్రథమ సోపానము. ఇట్టి పనిని అఖిలభారత సాహిత్యపరిషత్తు బోటివారు చేయదగును. నాటికి హిందీవ్యాప్తియగుట మాత్రమేగాక హిందీకి దేశభాషలు దేశభాషలకు హిందీ భాషలు యగుచు ఈ యఖండ భరతభూమిని ఏక భాషాసామీప్యమునకు తెచ్చునట్టి యుద్యమము గావించినవారగుదుము. భారతసాంప్రదాయమును బలపరచినవారగుదుము.



# ని నీ మా క త

పద్మరాజు, యం. యన్. సి.

[ఈ వ్యాసంలోని భావాలు రమ్యమైనైరెక్కడ, ఫుడోవిక్ వ్రాతల్లోంచి సంగ్రహించబడ్డాయి.]

కొంచెం చదువుకుని, పాశ్చాత్య చిత్రాలనీ, హిందీచిత్రాలనీ చూచిన ఏ తెలుగు వాడూ, తెలుగుఫీలిము, ఏ ఒక్కటైనా బాగుందని అనడానికి సాహసించలేడు. ఈ పరిస్థితికి కారణం సినిమా ఒక ప్రత్యేకకళ ఎల్లా అయిందనేసంగతి తెలుసుఫీలిం డైరెక్టర్లలో ఎవ్వరికీ తెలియకపోవడమే.

కళకి ప్రధానం సృష్టి. అదిలేకపోతే ఏదీ కళగదాదు. అన్నికళలు సత్యాన్ని వ్యక్తపరచటానికి ప్రయత్నిస్తాయి. అల్లా వ్యక్తపరచడానికి ఒక్కొక్క ప్రత్యేకకళకీ, ఒక్కొక్క ప్రత్యేకవిధానం ఉంటుంది. సినిమాకి ఉన్న ఆ విశిష్టవిధానం ఏదీ? నాటకకళకీ, సినిమాకళకీ ఉన్న భేదం ఎక్కడఉంది? ఆ రెండింటికీ సంబంధం ఎంతవరకు? ఈ ప్రశ్నలకన్నిటికీ సమాధానం వచ్చేదాకా సినిమాఫీలిం ఇంతకంటే బాగుపడదు!

సినిమాలో నటించేవారంతా కేవలం వారి నాటకరంగం మీదనున్న అనుభవాన్ని బట్టి నటిస్తున్నారు. 'ఏమయ్యా! నీవు నటించిన ఫలూనిచిత్రం ఎందుకు పాడయిపోయిందని ఏనటకుడినన్నా అడిగితే 'శేషం తెయ్యను, నాకుతగినంతస్వేచ్ఛ డైరెక్టరు ఇవ్వలేడు, మాట్లాడుతూంటే సగానికి అగమనీవాడు, సగాన్నుంచి మల్లా మొదలు పెట్టమనేవాడు, అని జవాబుచెబుతాడు.

సినిమాలో నటించడం పూర్తిగా స్వాభావికం కానిమాట నిజమే. అయితే, నాటకరంగంమీద నటించడం ఎంతవరకు స్వాభావికం? మామూలుగా జీవితంలో నాటకరంగం మీద మాట్లాడుకున్నట్టు మాట్లాడుతారా? అల్లా కాళ్లుచేతులూ తిప్పతారా? మామూలుగా మాట్లాడుకునేసాంక్షంలో నాటకరంగం

మీద మాట్లాడుతే, ముందరగా మాన్యుస్క్రిప్టు వాళ్లకప్పు ఒకమోడ్లరు మారంలోమాన్యుస్క్రిప్టు వాళ్లకైవా వినిపించదు. అంచేత నాటకంలో పాత్రలంతా ఆఖరికి చివరవరకునూ మాన్యుస్క్రిప్టు వాళ్లకి వినిపించేటంత గట్టిగానయినా మాట్లాడాలి. లేకపోతే పీల్లేడు. ఇది ఎంత మాత్రం స్వాభావికం గాదు. ఇంక, ఏదైనా ఉదాహరణని చూపించవలసివస్తే నాటకంలో పాత్ర, దానిని ఒక్కోసారి చూపిస్తే చాలదు. ముఖ్యంగా మాట్లాడేను, తరవాత నడక మొదలయిన అంగవిన్యాసాల్లోనూ చూపించాలి. లేకపోతే ప్రేక్షకులుదాన్ని గ్రహించలేరు. ఒక రంగంలో ఇద్దరు మాట్లాడుతూ ఉంటారు. అందులో ఒకడు బాగ్రత్తగా జేబులోనుంచి పిస్తోలుతీసి రెండవవాణ్ణి చూపించాలి. ఆపరిస్థితిలో జేబులోనుంచి పిస్తోలు తీయడం, రెండవవాడికి తెలియకూడదు. అంచేత నటకు డేంజేస్తాడంటే, పిస్తోలున్న జేబుపైపు రెండోనాడు లేకుండా చూసుకుని, ప్రేక్షకులవంక తిరిగి నిలబడి, ప్రేక్షకులకి కనిపించేటట్టుగానూ, రెండోవాడికి కనిపించనట్టుగానూ పిస్తోలుపయికిదీసి కొంచెం నేపయినా పట్టుకుని నిలబడతాడు. ఇది కూడా ఎంతమాత్రం స్వాభావికంగాదు. దీని అర్థమంతా ఏమిటి? నాటకపు నటకుడు ప్రతీ చిన్నవిషయాన్నీ కొన్నితరులు పెంచి పెద్దదిచేసి చూపిస్తాడు. అల్లా చేస్తేనేగాని ప్రేక్షకులకి పూర్తిగా అవగాహన కాదు. అంటే నటకుడు తన భావాలని వ్యక్తం చేయడానికి ఒక విధానం సృష్టించుకున్నాడన్నమాట. ఈ విధానం ఎందుకంటే, అస్వాభావికం అని చిన్న చిన్న భాగాల సంయోగంచేత ఒక సత్యంయొక్క స్వరూపాన్ని సృష్టించడంకోసం. సినిమాకి కూడా ఒక విధానం ఉండీతీరాలి. కాని అది నాటక విధానం ఎంతమాత్రంగాదు.

అసలు సినిమాలు పాడయిపోడానికి కారణమేమంటే, నాటకానికి విలక్షణమైన(Peculiar) దర్శన విధానాన్ని సినిమాలో ఉపయోగించడానికి ప్రయత్నించడమే. సినిమా, నాటకానికంటే స్వాభావికానికి చాలాదగ్గర. అయినా తీనేవిధానంమాత్రం స్వాభావికం గాదు. సినిమా తీనేటప్పుడున్న కాల, స్థల సంబంధాలు వేరు; పూర్తి అయిన తరువాత ఆవేశ్యగు భాగాలన్నీ సగీగ్రా సూర్చిన తగు వారత ఆభాగాలు సూచించే కాల, స్థలాలు వేరు. సాధారణంగా సినిమాలో ఒకదాని వెనుక ఒకటిగా ప్రదర్శించబడిన రెండు రంగాలు, తీసినప్పుడు వరుసగా తీయబడి ఉండవు. నటకుడు ఒకేసంభాషణలో ఒక సగం ఒకప్పుడు, ఇంకోసగం ఇంకోఅప్పుడు మాట్లాడుతాడు. కాని ప్రదర్శనలో అది అంతా ఒకేసారి మాట్లాడినట్టుగా మనకి కనిపిస్తుంది. ఒక్కొక్కసారి ఎవట ఎవరూ లేకుండా మాట్లాడవలసి వస్తుంది నటకుడికి. డైరెక్టరు పరస్పరసంబంధంలేని కాల, స్థలాల విషయంలో ఏమీ విశ్యంలేని భూచిన్ని ముక్కలన్నీటిని సంయోగించి, ఒక క్రొత్త కాలాన్ని, ఒక క్రొత్త స్థలాన్ని సృష్టిస్తాడు. ఈకాల స్థలాలయొక్క అవభావం ఆచిత్రం చూసే ప్రేక్షకుడికి, డైరెక్టరువయోగించిన మాన్యులోని విశ్యతనిబట్టి కలుగుతుందిగాని, అది ఆచిత్రంలో ఎక్కడా వేవు. నాటక రంగంమీద అభివాటుపడిన నటకుడికి, మల్లా మొదటికివచ్చి తన కలహాలుపోయిన విధానాన్ని మరచిపోయి, ఇంకో విధానాన్ని అలవాటు చేసుకోవడం కష్టంగా ఉంటుంది.

సినిమాకి కొన్ని ప్రత్యేక లక్షణాలున్నాయి. నాటకరంగంమీద ప్రేక్షకుడు తన దృష్టిని ఎప్పుడూ ఒకేచోట కేంద్రీకరించి ఉంచడు. సందర్భాన్ని బట్టి అతని దృష్టి ఒకపాత్రమీదనుంచి ఇంకో పాత్రమీదికి పోతుంది. కవి, తను వ్రాసిన సంభాషణనిబట్టి ప్రేక్షకుడికి ఇవ్వ దొకపాత్రమీదా, మరొకప్పుడు ఇంకో పాత్రమీదా కుతూహలాన్ని కలిగిస్తూ ఉంటాడు. దాన్నిబట్టే ప్రేక్షకుడుకూడా తన దృష్టి కేంద్రాన్ని మారుస్తాఉంటాడు. సినిమాలో డైరెక్టరు చేసేపని ఏమిటంటే, తన ముందర ఒక ప్రేక్ష



కుడి ననుకుని, సంభాషణనిబట్టి తనకుకూ హలం ఎల్లా మరుకుందో చూసుకొని దాన్ని బట్టి సీమనాని చిన్న భాగాలుగా విభజించి చివరని వాటినిబట్టి మొదట తను అనుకున్న విధానాన్నిబట్టి ఒకదానిననుక ఒకటి అతుకుతాడు. సీమనాకి విశిష్టమైన లక్షణం ఏమిటంటే, కెమిరా డేన్నిబడితేదాన్ని, ఎంతమారంలోబడితే అంత మారంలో గ్రహించగలడు. మైక్రోఫోను, దూరాన్నిబట్టి, ఎంతమైక్రో గా మాట్లాడినా గ్రహించగలడు. ఈ విషయం పాశ్చాత్య చిత్రాలని చూసిన వారికి బోధపడుతుంది. వాటిల్లో తగును, ఊపిరిసిల్లుకునే చిప్పస్లు కూడా వివరణ తాయి. అంచేత కెమిరా, మైక్రోఫోను, ఒక విలక్షణ ప్రేక్షకుడి కళ్ళూ, చెవుల్లాగ పని చేస్తాయి. ప్రేక్షకుడు నాటకాన్ని చూసేటప్పుడు చేసే పనివంటిది డైరెక్టరు కెమిరా మైక్రోఫోనులద్వారా చేయిస్తాడు. పదిమంది కూర్చుని మాట్లాడేటప్పుడు, మాట్లాడే వ్యక్తి నొకణ్ణిగాని, విశేషాల్లో ఏ ఒకణ్ణిగాని కెమిరా తీయగలదు. మామూలు స్థాయిలో మాట్లాడినాసరే, దగ్గరగా పెట్టిన మూలాన్ని మైక్రోఫోను గ్రహించగలదు. ఈ అవకాశాలు ఉండడంచేతనే సీమనా చూసేటప్పుడు నాటకంలోలాగ మనం దృష్టిని ఒక ప్రక్క నుంచి ఇంకోప్రక్కకి తిప్పుకోనక్కరలేదు. మనం చూడడానికి కుతూహలపడుతూఉన్న భాగాన్ని, డైరెక్టరు ముందే చూపించి వేరుగా తెరమీద చూపిస్తాడు.

ఈ అవకాశాల నన్నిటిని బాగా ఉపయోగించడానికి, సీమనాకి ప్రత్యేకమైన దర్శన విధానాన్ని ఒకదాన్ని సృష్టించుకోవాలి. అందుకోసమే ముఖ్యంగా సీమనాని చిన్న చిన్న భాగాలుగా విభజించవలసిన అవసరం కలుగుతుంది. ఇది నటకుడి కష్టదాయకమే. కాని సీమనాలో ఒక సౌలభ్యం కూడా ఉంది. నాటకంలోలాగ గొంతుకు చించుకుని నటకుడు మాట్లాడక్కరలేదు. ప్రతి చిన్న విషయాన్ని విస్తృతంచేసి చూపనక్కర లేదు. మామూలుగా జీవితంలో నడచినట్టుగా నటించడం, కేవలం ఒక అవకాశమేకాదు, అవసరంకూడాను. అతిగాచేస్తే సీమనాలో చాలా అసహ్యంగా ఉంటుంది.

అయితే, నటకుడు డైరెక్టరు చేతులో కేవలం కీలుబొమ్మలా గయిపోవలసిందేనా? నటకుడికి ఎంతమాత్రం స్వేచ్ఛ లేకుండా ఉంటే ఎల్లాగ? సీమనాని ప్రదర్శించడం ఒక్కటే కళా? లేకపోతే సీమనాలో నటించడంకూడా కళయేనా? ఈ ప్రశ్నలన్నీ వస్తాయి. ప్రస్తుతం నటకుడికి అంత స్వేచ్ఛ లేనిమాట నిజమే. మొదట్లో పాశ్చాత్య దేశాల్లో గూడా డైరెక్టరు తను నటకుల్ని కేవలం యంత్రాలలాగే ఉపయోగించేవారు. కాని కాలక్రమాన్ని అది పారబోయి గ్రహించారు. ఇప్పుడు సీమనాల అభివృద్ధి అంతా, ఈకళకి ప్రత్యేకించిఉన్నట్టి అవకాశాలనన్నింటినీ పోగొట్టుకోకుండా నటకుడికి తగినంత స్వేచ్ఛ ఏవిధంగా ఇవ్వవచ్చును అనే సమస్యమీదనే ఆధారపడిఉంది. ఈ దృష్టితోటే మనం క్రొత్తఅవకాశాలని చూసుకోవాలిగాని, నటకుడికి స్వేచ్ఛ ఇవ్వడమే ప్రధానంగా పెట్టుకుని నాటకాలని ఉన్నవి ఉన్నట్టుగా సీమనాతీయటం పెద్దపారబాటు. నాటకంలో ఉన్నంత పెద్ద పెద్ద రంగాలు సీమనాలో ఉపయోగించినట్లయితే సీమనా మనకి ప్రసాదించిన అమూల్యమైన అవకాశాలని మనం పోగొట్టుకుంటున్నా మన్నమాట.

ఈ సమస్యని ఎల్లాపరిష్కారంచెయ్యడం? సీమనాకళ ఇంకా ఒకశాస్త్రంలాగ అయిపోలేదు. రావలసిన అభివృద్ధి ఇంకా చాలా ఉంది. అయినా కొంతవరకు పరిశీలించి సీమనా టెక్నిక్కును చూసినట్లయితే కొంత వరకూ ఒకమార్గం మనకి కనిపించకపోదు. నాటకంలోకంటె కూడా నటకుడు సీమనాలో తనునటించబోయే పాత్రయొక్క తత్వాన్ని బాగా అర్థంచేసుకోవాలి. ప్రతీదినన్న రంగం గోనూ, తను ఏవిధంగా నడుచుకోవాలో ముందు దృఢపర్చుకోవాలి. ఒకరంగాన్ని ఎన్నిమార్లు నటించినా, భేదం ఉండకూడదు. అంటే కేవలం ఒకయంత్రంలా గయిపోవాలని కాదు నా ఉద్దేశ్యం. మొదట చూపించుకు తయారయేముందు, నటకుడికి తప్పకుండా తన పాత్రవంటిని సింహవలోకవం జేసి, అద్భుత్యిలోనుంచి తన వేరువేరు రంగాలలో నడతను నిర్ణయించుకోవడానికి అవకాశం ఉండి తీరుతుంది. అనిర్ణయించుకోదంలోనే ఉంది కళ. ఒకసారి నిర్ణయించుకుంటేరవారే దానిని

రిహార్సల్నులోపిరపరచుకోవాలి. అందుచేతనే సీమనానటకుడు తన ప్రత్యేకవ్యక్తిని పూర్తిగా చంపివేసి, తనునటించబోయే పాత్రలో లీనమయిపోడు. రిహార్సల్నులో తను జాగ్రదన ఫ్లోనే ఉండి తనుప్రదర్శించబోయే పాత్ర యొక్క చాతును ఒకపాత్రపోస్తాడు. ఒకసారి అల్లాపోతబోసిన తగువారే నటించడం కష్టం గాదు. అంచేత నాటకపు నటకుడికంటే ముఖ్యంగా సీమనానటకుడికి తనునటించే పాత్రమీద సానుభూతి ఉండాలి. లేకపోతే నటించకూడదు. ప్రస్తుతపు నటకుల్లో నటనలో పూర్తిగా తన్మయం చెందడమే కళ అని ఒక దురభిప్రాయం ఉంది. ఒకత్రాసుబోతు, త్రాసుబోతువేమం వయ్యడం కళ గాదు. తాను జాగ్రదనఫ్లోఉండి, ఎటిగిఉండి సృష్టించిందేకళ.

డైరెక్టరు గ్రహించవలసిందికూడా ఒక చిన్నసంగతి ఉంది. రంగాలు చిన్నవయినప్పటికీ వాటిని తీసేటప్పుడు నటకుడికి తగినంత స్వేచ్ఛ నివ్వడానికి చీలుగా ఉండేట్లు వరసగా వ్రాయవచ్చు. కాని ఇది అంత లేలి కయినపనిగాదు. దీనికి సీమనాకి సంబంధించిన టెక్నిక్కు అంతా బాగా తెలిసిఉండాలి. ఒకే సంభాషణని, రెండుగాని మూడుగాని ప్రక్కలనుంచి తీయవలసి వచ్చినప్పుడు, నటకుడికి తగినంత స్వేచ్ఛ కలగజేయడానికి సంభాషణని మధ్యలో అవకక్కరలేకుండా తీయడానికి మార్గాలున్నాయి. మూడుప్రక్కలనీ, ఒకదాని దృష్టిలోకి ఒకటి రాకుండా మూడు కెమిరాలు పెట్టి తీయవచ్చు. అల్లాటెలులే నప్పుడు సంభాషణని అంతనీ మూడుపార్లు మాట్లాడించి కాలసిన భాగాలు మూడుప్రక్కలనుంచి తీయవచ్చు. ఈ విధంగా సీమనా అవకాశాలని తన్ని పారవేయకుండా వాటిని మంచి ఉపయోగానికి తీసుకువస్తో నటకుడికి స్వేచ్ఛ ఇవ్వడంలోనే సీమనాకళయొక్క అభివృద్ధి ఆధారపడి ఉంటుంది.

ఇంకోముఖ్యమైన సంగతి ఏమిటంటే నటకుడికి టెక్నిక్కు కొంతవరకు తెలిసి ఉండడం అవసరం. అంతకంటే ముఖ్యంగా చివరని, నటకుడు తనునటించబోయే ప్రతి రంగం, సీమనా ప్రదర్శించేటప్పుడు, ఏసానంలో, ఏవిధంగా ప్రదర్శించబడుతుందో, దానికి ముఖ్యకథావస్తువుతో ఏవిధమయిన సంబంధం ఉందో తెలుసుకోవాలి. నటకుడికి నటించడమే తనవిధిగాదు. డైరెక్టరు ఉప

యోగించే విధానాలయొక్క ఆవశ్యకతని పూర్తిగా గుర్తించి, అతనితో ఏకీభవించి పనిచేయాలి. అల్లాగయితేనేగాని ఏ నటకుడున్నా తనపనిని సరిగా నిర్వహించలేడు.

అసలు మనదైర్ఘ్యరలోనే ప్రజ్ఞ లేనప్పుడు నటకుణ్ణి అవలంబింపని ఏమీలేదు. ఏతెలుగు ఫిలుమునైనా చూస్తే, ఏవారడుదో, ఏ సత్యభామో పాటపాడుతూంటే మనకి ఒక అరగంటనేపు వరసగా ఆపాత్రయొక్క ముఖాన్ని క్లోస్-అప్ లో చూస్తారు. క్లోస్-అప్ యొక్క ఉద్దేశాన్ని ఏమాత్రం తెలిసి ఉన్న దైర్ఘ్యరయినా ఈతప్పు చేయవు. అల్లా చూపడంవల్ల నటకు డేమవుతుంటాడంటే తక్కిన నటకులి కందరికన్నా తనకి ఒక ప్రాముఖ్యతని దైర్ఘ్యరు ఇచ్చాడనుకుంటాడు. ఇది కేవలం దురభిప్రాయం. తానల్లా పాడిన చిత్రాన్ని, ఆనటించిన నటకుడు ఒకసారి కళాదృష్టితో చూస్తే అది ఎంత చెకిలితనంగా ఉందో తనకే తెలుస్తుంది. ఈ సంగతి ఒకసారి గ్రహించిన, ఏ నటకుడూ ముగ్ధా ఆవిధంగా నటించడానికి ఒప్పుకోడు. క్లోస్-అప్ అనేది సినిమాలో ఒక వరంలాంటిది. దాని ఉపయోగం ఏమంటే, సందర్భానికి చాలా అవసరం అయిన ఒక చిన్నవిషయాన్ని ప్రత్యేకంగా పెద్దదిగా చూపటం. దీనివల్ల నాటకంలోకంటే, సినిమాలో బాగా తేటతెల్లంగా, నటకుడుగాని, దైర్ఘ్యరుగాని చూపదలచుకొన్న ఒకముఖ్యోద్దేశంగాని వస్తుభాగంగాని పూర్తిగా ప్రేక్షకులికి వ్యక్తమవుతుంది. సాధారణంగా పాట పాడేటప్పుడు, అందులో దక్షిణ భారతదేశంలో పాటకుడిముఖం ప్రేక్షకులు చూడడానికంత అనుగుణంగా ఉండదు. అయితే ఇది సంగీతంలో ఉన్న లోపంగాదు. పాటకుడికి సంగీతం అంటే ఏమిటో తెలియకపోవడమే దీనికి కారణం. పాటలో మధ్య ఒకసారి, పాటకుడి తన్మయం చూపడానికి క్లోస్-అప్ ఉపయోగించవచ్చు కాని, అపొటముందాకా అదే చూపడం మూర్ఖత.

నాటకరంగంమీద నటకుడు తన నటనని సరిదిద్దుకోడానికి అవకాశం చాలా ఉంది. ప్రేక్షకులలో తను చూపించే ఉద్దేశకాలు ఎల్లా ప్రతిబింబిస్తున్నాయో; నటకుడికి బాగా తెలుస్తుంది. ఈ పరిజ్ఞానం, దానంతట

అదే, నటనని సరిదిద్దుకుంది. నాటకంలో ప్రేక్షకు డొక సచేతనభాగం. సినిమాలో ఆ అవకాశం నటకుడికి లేదు. అతడు కేవలం తనస్వతంత్రంలో నమ్మకంమీద ఆధారపడి ఉంటాడు. అంచేతే ముఖ్యంగా ముందు చెప్పినట్లుగా, తననటించబోయే పాత్రయొక్క చాయని ఒకపోతలో నడుచు, అవిశాలదృష్టిలో మంచి తమస్వప్తిచే ప్రతిబింబి భాగాన్ని సరిదిద్దుకోవాలి. కాని దైర్ఘ్యరు చాలావరకు ఈ విషయంలో నటకుడికి సహాయం చేయవుగలడు. సినిమాలోనేటప్పుడు తమ ప్రేక్షకుడుగా ఉండి నటకుడినటనని తనలో ప్రతిబింబింపజేస్తూ ఉంటే నటకుడిపని కొంతవరకు తేలికయిపోతుంది. నాటకంలో ప్రేక్షకుడికంటే కూడా ఈ విషయంలో దైర్ఘ్యరు నటకుడికి ఎక్కువ సహాయభూతుడుగా ఉండగలడు. దైర్ఘ్యరు కూడా ఆపాత్రని ముందే బాగా అవగాహన చేసుకుంటాడు. పైగా నటనలో ప్రతిఅంగాన్ని విమర్శించగలకత్తి ఉంటుందతనికి. ఇంత నాట్యకళాజ్ఞానం మామూలు ప్రేక్షకులలో అరుదుగా ఉంటుంది. అయితే, దైర్ఘ్యరే నటకులికందరికీ నటించడం నేర్పడం చాలా పొరబాటు. అల్లాచేసినట్లయితే మనకి సినిమాలో కనిపించేపాత్రలు కేవలం దైర్ఘ్యరుపయోగించిన యంత్రాల్లాగ కనిపిస్తాయిగాని జీవం వాటిల్లా ఏమాత్రం ఉండదు. దైర్ఘ్యరు తననటకుల్ని, సరిదిద్దుకోదగిన సజీవవ్యక్తులుగానే పరిగణించడం చాలా ముఖ్యవసరం. తనంతట తా నెప్పుడూగూడా నటించి చూపించమాడదు. అల్లాచేస్తే నటకుడు తను నటించేపాత్రయొక్క స్వరూపాన్ని తనంతట తను సృష్టించుకోవడం మానివేసి, దైర్ఘ్యరును అనుకరిస్తాడు. అప్పు దానటన చాలా అస్వాభావికం అయిపోతుంది.

నాటకంలో సంగీతంపాలు సహజంగా ఎక్కువ. ఒక ఉద్దేశాన్ని నూచించదలచుకొన్నప్పుడు, సంగీతంద్వారా దాన్ని వ్యక్తపరచటం ఒకవిధానంగా నాటకపు నటకుడు ఉపయోగిస్తున్నాడు. నాటకంలో ప్రేక్షకుడు ఊహించుకోవలసినది చాలాఉంది. ఒక పాత్రలు తప్ప తక్కినవారతవరణం అంతా అతడు ఊహించుకోవలసిందే. అంచేత సంగీతం నాటకంలో అంతఅసహజంగా కనబడకపోవచ్చు. సినిమాలో ముఖ్యంగా, సంగీతానికి

జీవితంలో ఎంతప్రాముఖ్యం అయితే ఉందో అంతేప్రాముఖ్యం ఉండాలి. లేకపోతే అది అస్వాభావికం అయిపోతుంది. సంభాషణ వ్రాయడంలో గ్రాంథికానికి, గ్రామ్యానికి ఎంత భేదంఉందో సంగీతవిషయంలో సినిమాకి నాటకానికి అంతభేదం ఉంది. అంచేత సంగీతం సినిమాలో ఉపయోగించడంలో దానిస్థానంవెదకి ఉపయోగించాలి, సినిమాలో సంగీతంయొక్క స్థానం గ్రహించాలంటే, ప్రభాత్ వారి తుకారాము చూడాలి తుకారాము ఫిలిము అంతం దాకా పాడుతూనే ఉంటాడు. కాని ఇక్కడ గ్రహించవలసినదేమిటంటే అసంగీతం, సంగీతంకోసం సినిమాలో ప్రవేశపెట్టబడలేదు. అది ఆపాత్రకోసం ఉపయోగించ బడింది. అపొటంలో ఎక్కడా అతిశయంలేదు. తన పాండిత్యాన్ని వ్యక్తపరచటానికి తుకారాము పాత్రధారి ఎక్కడా ప్రయత్నమన్నా చేయలేదు. మామూలుగాయలో నోటికివచ్చిందో నిల్లప్పు మామూలుంటూ తిరుగుతూండే వ్యక్తులు ప్రపంచకంలో చాలామంది ఉంటారు. తుకారాము అటువంటివారిలో ఒకడు. గొంతుకెత్తి అయిదున్నర శ్రుతిలో ఎక్కడా తుకారాము పాడలేదు. తను నటించబోయే పాత్ర, ఏ ఏ చిన్న చిన్న విషయాల సంచోగం వల్ల సత్యానికి దగ్గర అవుతుందో గ్రహించడం నటకుడివిధి. ఆ పనిని దైర్ఘ్యరు ఎంత మాత్రం చేయలేదు. మొత్తంమీద, స్థూలదృష్టిలో ప్రతిపాత్రయొక్క తత్వాన్ని అర్థం చేసుకోగలడు గాని, ప్రతిపాత్రనీ ఒక్కటొక్కటే విమర్శించి, విభాగించి ఆ పాత్రయొక్క నడక దగ్గరనుంచీ మాట్లాడడంవరకూ ఉండే విలక్షణాలన్నీ సృష్టించడం అతనికి అసంభవం. ఏ నటకుడి కనటకుడు తన పాత్రలోని విశిష్టలక్షణాలని సృష్టించుకోవాలి. అతడుచేసే ప్రతి చిన్ననటన, ప్రధానదృష్టిలోనుంచి చూసి సరిగా ఉందో లేదో మాత్రం, దైర్ఘ్యరు నటకుడికి చెప్పగలడు.

దైర్ఘ్యరు, నటకుడు వారివారి ప్రత్యేక విధుల్ని గ్రహించి పనిచేయకపోతే, సినిమాకళ అనిపించుకోదు. అది కేవలం నాటకకళయొక్క గాని, ఇంకోకళ యొక్క గాని ప్రతిబింబం అయిపోతుంది.

# ఆంధ్రదేశమున యంత్రాలయ

“రావు”

## పరిశ్రమాభివృద్ధి

౨

గత (డిసెంబరు) సంచికలో మన-గూంధ్ర రాష్ట్రమున యంత్రాలయ పరిశ్రమాభివృద్ధికి గల యవకాశములు, ఆవశ్యకత, వానివలన మనకు కలుగు ప్రయోజనములు నివరింపబడినవి. కాని దేశముయొక్క ఆర్థిక పరిస్థితులు పూర్తిగా చక్కబడుట కీమాత్రమున చాలదు. యంత్రాలయ పరిశ్రమలతో బాటు సమముగా చేతివృత్తులు, గ్రామపరిశ్రమలు సూచ్య వృద్ధి చెందవలసి యున్నది. పాశ్చాత్య నాగరిక తాన్మామోహమున బడి విదేశీయులొనరించు సర్వమును స్రక్షిస్తేటగా మన మనుకరింపరాదు. యంత్రాలయములు, కర్మాగారములు స్థాపింపవలసినదే. కాని వానివలన ప్రాప్తించు ఆర్థిక రాజకీయాది దురవస్థలకును, నిర్వాహక సమస్యలకును, సామ్రాజ్యత్వస్థాపన, అశాంతిని, సాంఘిక నైషమ్యములకును ప్రవేశ మివ్వరాదు. నుణచును మాత్రము గ్రహించి లోపముల విస్మరించుట ప్రాజ్ఞుల లక్షణము.

పశ్చిమదేశములలో యంత్రయుగమువలన గలిగిన యద్భుత పరివర్తనముతో బాటు ఒక విధమున అసంతృప్తి, ప్రపంచములో కొంత కష్టాలము కూడ ప్రారంభమైనది. అందుచే యంత్రాలయ పరిశ్రమలకు కొంతపరిమితి యుండవలెననియు, చేతివృత్తుల ప్రోత్సహింపవలసిన యగత్య మున్నదనియు ఆర్థిక శాస్త్రజ్ఞులేతలు గ్రహింపగలిగిరి. మహాత్ముడు చెప్పినట్లు మనుష్యునిచే నిర్మింపబడిన యంత్రము మానవకల్యాణమునకు తోడ్పడుటకు మారుగా మనుజుని నేర్పచు, నిత్యజీవనమునకు, ప్రపంచశాంతికి భంగము కల్పించి యాతనినే సమాలముగా కలవలసివలెననియు జూడవలసిన యవసరమున్నది. అదియును గాక మనదేశకాలపరిస్థితుల కనుగుణముగా కార్యక్రమమును నిర్ణయించుకొనుట మంచిది.

మొత్తముమీద మనకుగల ౧౨ జిల్లాలలో ౩౦,౪౪౬ గ్రామములు, ౭౦ పట్నములు మాత్రముండుటచే చాలభాగము జనులు గ్రామజీవనమున కలవాటు పడినవారేయనుట స్పష్టము. ౧౦౦ కి ౭౦ వంతున ముఖ్యముగా వ్యవసాయమువలన జీవించుచు సంచలనములో యేక, ౫ మాసములో తప్ప మిగత కాలమున నిరుద్యోగులై యుండు మన గ్రామ స్థులకు తగిన చేతివృత్తులు కల్పించినగాని దానిద్రవ్యభాగం తొలగదు. నిర్వాహకసమస్య నివారణము కాదు. ఈ సందర్భమున ప్రభుత్వముచే నియమింపబడిన వ్యవసాయ పారిశ్రామిక విచారణసంఘములు (Royal Agricultural commission, Indian Industrial Commission) తమ తమ నివేదికలలో గ్రామ పరిశ్రమల వృద్ధి చేయవలసిన యావశ్యకత స్పష్టముగ నెల్లడించినవి. ఒక్క మనదేశములోనే కాదు, ఇంగ్లాండు, జర్మనీ, ఫ్రాన్సు, బెల్జియం, జపాను మొదలగు విదేశములలో కూడ విపరీతముగా వృద్ధిచెందిన యంత్రాలయములతో బాటు ప్రత్యేకము చేతివృత్తులనుకూడ ప్రోత్సహించుచున్నారు. షెఫీల్డ్ లోని బాకులు, బ్లాక్ కాంటీలోని మట్టిపాత్రలు, నాటింగు హామలోని మేజోట్లు, జర్మనీలోని యాటవస్తువులు ఈవిధముగా తయారైనవే.

ఇట్టి యవసరమున మన ఆంధ్రరాష్ట్రమున నీక్రింద పదావరించిన చేతివృత్తులను, గ్రామ పరిశ్రమలను పోషించు టావశ్యకమని తెలుసుకొనుట యుక్తము:

౧. వదుగునూలు—చేనేత.

౨. పట్టు, ఉన్నివస్త్రములనేత, తినానీలు, కంబళ్లు మొదలైనవి.

౩. రంగులు, అడ్డములు.

౪. జరి, కుట్టుపని, మేజోట్లు.

౫. లోహపాత్రలు, ఇనుపపెట్టెలు.

౬. చాపలు.

౭. నారత్రాళ్లు, నవారు.

౮. కొయ్యసామానులు.

౯. గాలినిగ్రహములు, పలకలు, చలువ గాలి చెక్కడములు.

౧౦. గాసాలు.

౧౧. తలనూనెలు, ఆగరుపళ్లు, సుగంధద్రవ్యములు.

౧౨. నగిషీపని, వంతెనపని, హోమ్స్ పని మొదలగు సంగీతవాద్యములు.

౧౩. ఆటవస్తువులు, జొమ్మలు.

౧౪. చర్మములు.

౧౫. నస్యము, బీడీలు.

౧౬. బెల్లము.

౧౭. విస్తళ్లు కుట్టుట.

౧౮. నేయి, నెన్నతీయుట- బియ్యము దంపు.

౧౯. బొమ్మములు.

పై యన్ని పరిశ్రమలకూడ మనదేశములో నచ్చటచ్చట కొంతవరకు ఆచరణలోనే యున్నవికాని తగినంత యభివృద్ధి మాత్రము కనుపింపదు. దీనికి ముఖ్యముగా ప్రజాభిమానము లేకపోవుటయే కారణము.

౧ వదుగునూలు—చేనేత

సాధారణముగా ౪౦ సంవత్సరముల సన్నములు ఇంగ్లాండు, జపాను దేశములనుండి, కొంత యితర రాష్ట్రములలో తయారైనవి మిల్లులనుండికూడ మనకు దిగుమతి యగుచున్నది. అంతకుతక్కువ సంవత్సరములముతకములు మాత్రము కడప, కర్నూలు, అనంతపురం, గుంటూరు, చిత్తూరు, కృష్ణా, ఉభయగోదావరి, నెల్లూరు, విశాఖపట్నం, గంజాం జిల్లాలలో తయారగుచున్నవి.



ఇందులో ముఖ్యముగా కర్నూలు, కృష్ణ, గుంటూరు, నెల్లూరు, విశాఖపట్నం, గంజాం జిల్లాలు ఈవృత్తికి కేంద్రస్థానములని చెప్పవచ్చు. కాంగ్రెసు ఉద్యమం ప్రారంభమైన దాని వడుకునూలునకు పూర్వము కన్న ప్రాముఖ్యము పెంచెనది. ఇటీవలవరకు వడుకునూలుచే జీవించువారలకు దినమునకు సగటున ౨ అణాలకన్న జాస్తిదొరకుట దుస్సరముగ నుండెడిది. కాని యీమధ్య గాంధీ మహాత్ముడు చేసిన ప్రకటననుబట్టి దినభిక్షము అధికముచేయుటకు ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. అంతయేకాక నేటి కాంగ్రెసు ప్రభుత్వముయొక్క కార్యక్రమము ననుసరించి యీ పరిశ్రమకు ప్రత్యేకముగా తగినంత ప్రోత్సాహము కలుగునట్లు తలంచవచ్చును. ఈ యవకాశమును గుర్తించి ప్రజలుమాడ దీనియందు ఆదరణ చూపవలసియున్నది.

చేనేతపరిశ్రమహాస అన్ని జిల్లాలలోను బాగుగ వ్యాపించియున్నది. చికాకోలు, నరసన్నపేట, గొల్లపాలెం, కావలి, పుల్లంపేట, తోగటుపల్లి, వాయలపాడు, బహమాదుపేట, వెంకటగిరి మొదలగు ప్రదేశములలో ౮౦, ౧౦౦, ౧౫౦ నంబరునూలుతో సన్నని ప్రశస్తమైన వస్త్రములుమాడ నేయబడుచున్నవి. అనకాపల్లి, పాలకొల్లు, పెడన, చీరాల మొదలగుచోట్ల కం, ౬౦, నంబరునడ్డలు జాస్తి తయారగుచున్నవి. చేనేతనేయువారికి సగటున ౩, ౪ అణాలవంతున, సన్నని వస్త్రముల నేయు ప్రదేశములలో మాత్రము ఘూరు ౧౨ మొదలు ౧౫ అణాల వరకు దినవేతనములు లభించుచున్నవి. మొత్తముమీద మనకుగల ముడిపదార్థములు పరిశ్రమ దారులు పూర్తిగా వినియోగింప గలిగినట్లయినచో పరదేశములయొక్క గాని, పరరాష్ట్రములయొక్క గాని సహాయ ముక్కురలేకయే మనరాష్ట్రమునకు చలసిన గుడ్డనంతయు మనము తయారుచేసుకొనగలకై యున్నది.

౨ పట్టు, ఉన్ని వస్త్రములనేత, తివాసీలు, కంబళ్లు మొదలైనవి

పట్టుపరిశ్రమ ఆంధ్రజిల్లాలలో బరంపురము, పెద్దాపురం, ఉప్పాడ, ధర్మవరం,

రాయదుర్గము, కర్నూలు, జగ్గయ్యపేట, తాడిపత్రి, బల్లారి, గూడూరు, పత్తికొండ, నంద్యాల మొదలగు ప్రదేశములలో సాగుచున్నది. ఒక పెద్దాపురములోతప్ప సాధారణముగా యితరచోట్ల యిది చేతివృత్తివల్లనే జరుగుచున్నది. పెద్దాపురములో మాత్రము దీనికి యంత్రాలయముల నేర్పాటుచేసి యున్నారు.

ఇన్నిచోట్ల పట్టు తయారగుచున్న మనకు చీనా, జపాను, ఇటలీ, ఇంగ్లాండు, మొదలగు ఇతర దేశములనుండియే కాక కాశీ, ఆగ్రా, కరాచీ, కుంభకోణము, మాయవరం, కంచి, బెంగళూరు, సేలం మొదలగు ఇతర ప్రాంతముల నుండిహావ ప్రతిసంవత్సరము పట్టు వస్త్రములు దిగుమతి యగుచునే యున్నవి. దీనివలన మన పరిశ్రమకు నష్టము కలుగుట స్పష్టము. అదేవిధముగ బల్లారి, కర్నూలు, అనంతపురం, కృష్ణ మొదలగు జిల్లాలలో గొట్టెబొప్పి కంబళ్లు, తివాసీలు లక్షలకొలదిరూపాయల విలువగలవి ప్రతిసంవత్సరము తయారగుచున్నవి. ఇవి మనరాజధానిమొత్తమున సర్వత్ర ఉపయోగములో నున్నవి. ఏలూరు, మచిలీపట్నములలో పూర్వము చక్కని తివాసీలు తయారు కాబడినట్లు ప్రసిద్ధి. కాని నేడు ప్రజాదరణ లేకపోవుటచే వచ్చుట పరిశ్రమ ఊడకకు వచ్చుచున్నది. తివాసీలయొక్క ప్రాశస్త్య మాడ తగ్గినది.

ఆదోని, కర్నూలు, చాలకల్లు, గుమ్మనంపాడు, కంబం మొదలగుచోట్ల-జంపభానాలు నేయబడుచున్నవి. ఈపరిశ్రమ లన్నియు మిక్కిలి లాభకరము లగుటయేకాక దీనివల్ల వేలకొలది కుటుంబములకు జీవనాధారము దొరుకుచున్నది.

### 3 రంగులు, అద్దకములు

శ్రేష్ఠమైన రంగులు, అద్దకపు పనులలో మనవారు ప్రఖ్యాతి వహించియున్నారు. అనంతపురము, జమ్మలమడుగు, కడప, బండరు, పెడన, చీరాల మొదలగుచోట్ల చాలకాలమునుండి యీపరిశ్రమ నుంచి యభివృద్ధిదశలో

నుండియుండెడిది. కాని మన నీలిమండు తర్తకము నీట కలియుటతో నేడు రంగులు, జర్మనీ హేలండ్, ఇంగ్లాండు, బెల్జియం మొదలైన విదేశములనుండి మనము దిగుమతి చేసుకొనుచున్నాము. అనగా స్వదేశపరిశ్రమ నంతరింప జేసుకొని పరదేశ వర్తకులకు ప్రణామములు చేయుచున్నాము. ఇది యెంతమాత్రము హర్షింపలేదనయంశము కాదు.

### ౪ జరి, కుట్టుపని, మేజోర్లు

కుట్టుపనులు సామాన్యముగా మన రాష్ట్రములో పారిశ్రామిక పద్ధతులపై ననుపబడుట లేదు. పాలకొల్లు, నరసాపురం, బందరు మొదలగుచోట్ల కొన్ని పాశ్చాత్యులలోమాత్రము సంవత్సరమునకు సుమారు, లక్షరూపాయల విలువ గల కుట్టుపనులు తయారుగుచున్నవి ఇవి గూడవస్త్ర విదేశములకే యెగుమతి యగుచున్నవి.

మనకు కావలసిన జరీ, ఫ్రామ్మనుంకి, ఒక మాదిరి తక్కువరకము మారత్ నుండి వచ్చుచున్నది. ఈవిధముగా యేటా సుమారు ౩, ౪ లక్షల రూపాయల విలువ గల జరీ మనము దిగుమతి చేయుచున్నాము.

నవారు, మొలత్రాళ్లు, చేపలవలలు మొదలైనవి కర్నూలు, నంద్యాల, మాచెర్ల, మల్లవరం, భీమవరంతాలూకాలో కొన్ని గ్రామములందును, చిత్రూరు జిల్లాయందును చేయబడుచున్నవి. మేజోర్లు మాత్రము తరచు జపానునుండి జాస్తిగా తెప్పించుకొనుచున్నాము. ఈ పరిశ్రమలన్నియు కొంచెము శ్రద్ధవహించినచో మనరాష్ట్రములో మనమే తయారుచేసుకొనవచ్చును.

### ౫ లోహపాత్రలు, ఇనుపపెట్టెలు

రాగి, యిత్రడి, కంచు, అల్యూమినియం, మరి యితరమైన లోహపాత్రలు ఈ శ్రీంధి ప్రదేశములలో తయారగుచున్నవి. ఉదయపురం, (గంజాం), పార్వతీపురం, బొబ్బిలి, అనకాపల్లి, విజయనగరం, (విశాఖపట్నం), పితాపురం, పెద్దాపురం, రాజమహేంద్రవరం (తూ॥ గోదావరి), అజ్జం, పాలకొల్లు,

ఏలూరు (తల్లి గోదావరి) రమణక్కడేట (కృష్ణ), దుర్గి (గుంటూరు), నెల్లూరు, వోలి పెంట (కడప), తిరుపతి, కాళహస్తి (చిత్తూరు) మొదలగు ప్రదేశములలో సంవత్సరమునకు మూడు ౭ లక్షల రూపాయల విలువగల పాత్రసామాగ్రి తయారగుచున్నది. కాని యింకను ఇతర రాష్ట్రములనుండి వచ్చు సామానులపోటీ మనము భరించవలసి వచ్చుచున్నది.

అదేవిధముగ ఏలూరులో, ఉదయపురం (గంజాం) లో తయారగుచున్న యినుప పెట్టెలకును నిట్టియవస్థ తలఁపించుచున్నది.

### ౬ చాపలు

అయినహోలు (గుంటూరు), నాచ్చిరెడ్డి పాలెం (నెల్లూరు), రాజంపేట (కడప), లింగజిపల్లి (కర్నూలు), పలమనేరు (చిత్తూరు), ఆముచాలపల్లి, నిజాంపట్నం (గుంటూరు) ఆయాచోట్ల ప్రశస్తమైన గుంగ చాపలు నేయబడుచున్నవి. కడపజిల్లాలో తయారైనవి చాలవరకు తెలంగాణ, ముగ్ధీ, ధార్వాడ్ ప్రాంతముల కెనుమతి యగుచున్నవి. ప్రాత్యహించినచో యీ పరిశ్రమ వృద్ధిచెందుట కవకాశమున్నది.

### ౭ నారత్రాళ్లు

అంబాకేట, బందర్లంక, చిత్తూరు, జిల్లాలందు కొబ్బరిపీచుతో త్రాళ్లు నేయబడును. మద్రాసురాజధానిలో ౯౬, ౧౧౧ యొకరములు భూమిలో వార పుత్తెత్తి యగుచున్నది. దీనిలో గుంటూరుజిల్లా ౪౫, ౨౬౪ యొకరములు, కృష్ణ ౨౬, ౨౧౨, తూర్పుగోదావరి ౧౩, ౫౯౫ యొకరముల వంతున పైగుచేయుచున్నది. కనుక యీ పరిశ్రమ ముఖ్యముగా మన రాష్ట్రములో వ్యాప్తిగాంచుటకు సదుపాయము లున్నది.

### ౮ కొయ్య సామానులు

నరసారావుపేటలో తయారగు మంచములు, బల్లలు, కుర్చీలు బాగుగా ప్రసిద్ధి కెక్కినవి. అమలాపురం, రాజోలు, రామచంద్రపురం మొదలగుచోట్ల పడనలు చేయు

దుత్తు, జయపూరు, ఏజన్సీ అడవులనుండియు నెల్లూరు, కర్నూలు, చిత్తూరు ప్రాంతముల నుండి దొరుకు పెరుగువల్ల మేదరిపములు విరివిగా పొందుచున్నవి.

### ౯ రాతివిగ్రహములు,

పలకలు, చలువరాతి చెక్కడములు

మార్కాపురం, కడప మొదలగుచోట్ల లభించు నల్లరాతిపలకలు మిక్కిలి ప్రశస్తముగా నుండును. ఇవి పూర్వము మంచినీటిలో నుండినవి. కాని నేడు సీమెంటు పరిశ్రమ ప్రాబల్యమునందుటచే యీ పరిశ్రమకు కొంత బలము తగ్గినది.

చలువరాతిచెక్కడము పల్నాడులో నిరంతరము జరుగుచున్నది. చతురకపు ఇటాలియనుమార్బులు బజారులో దొరుకుటచే మేలైన మన చలువరాతిని కొనువాటు లేకపోవుట తలఁపించుచున్నది. ప్రస్తుతము మార్కెట్లకు రైలువేసినందున రవాణాసౌకర్యములు కలిగి యీ పరిశ్రమకు కొంచెము కొంచెము ప్రోత్సాహము కలుగుచున్నది.

### ౧౦ గాజులు

ఇవి బళ్లారి, కర్నూలు, అనంతపురం, కృష్ణ, విశాఖపట్నం, నెల్లూరుజిల్లాలలో చేయబడుచున్నను, వాగరకత హెచ్చగుచుండుటచేతను, విదేశపుగాజులమీదను, బంగారువగలమీదను అధికము పెంచుటచేతను ఈ పరిశ్రమయంతగా రాజించుట లేదు.

### ౧౧ తలనూనెలు,

అగరువత్తులు, సుగంధద్రవ్యములు

చాలకాలమునుండి ఈ వృత్తివలన కొండవీడు (గుంటూరు)నందు ౨౦౦ కుటుంబము లకుపైగా జీవనముచేయుచున్నవి. సాధారణముగా వీనిని తయారుచేయు వారందరును మహమ్మదీయులే. ఇచ్చటి సుగంధద్రవ్యములు మిక్కిలి యాహ్లాదకరముగా నుండి డివి. కర్నూలు జిల్లాలోనూడె యిట్టివృత్తి నవలంబించువారచ్చటచ్చట నున్నారు. కాని ప్రస్తుతకాలములో విదేశములనుండి దిగుమతియగు తలనూనెలు, నెంట్లు, ఫేసుపాద

రులు, పోమేడులవ్యాపారములో ప్రశస్తమైన మనపరిశ్రమను చేసులార పొందుచేసుకొనుచున్నాము.

౧౨ నగిషీపని, దంతపుపని,

హార్వోనియములు

కళాప్రావీణ్యముగల నిపుణులైన పనివాండ్లెందరో తగినయాదరణ లేక దారిద్ర్యముచే బాధపడుచున్నారు. మనశిల్పకళాకాశలము, దారుచిత్రములు, పూర్వయుగములోనే చాలవరకు గలిగినవి. ఇప్పటికిని కొద్దిగా కర్నూలు, నెల్లూరుజిల్లాలలో సంగీతవాద్యములు, నగిషీపని చేయుచున్నారు. విశాఖపట్నము దంతపుపనులకు ప్రసిద్ధి కెక్కినమాట వేరే వ్రాసు నకత్యములేదు. కాని యివన్నియు పోషణలేనిచో సంపూర్ణముగ నశించుట సత్యము.

### ౧౩ ఆటవస్తువులు, బొమ్మలు

ఇవి నెట్టింబ (కడప), తిరుపతి, కాళహస్తి, కొంకణి, కురుచేడు, పల్నాకిమిడి మొదలగు ప్రదేశములలో తయారగుచున్నవి.

లక్కసామానులు కర్నూలు, శృంగవరపు కోట (విశాఖపట్నం), మందపా (గంజాం) యందును, చదరంగపుబల్లలు విశాఖపట్నములోను, దువ్వెనలు కాళహస్తి, చిత్తూరు, అనంతపురములందును చేయబడుచున్నవి. వీని నన్నిటికిని విదేశవస్తువులయొక్క పోటీ తీవ్రముగనే యున్నది.

### ౧౪ చర్మములు

రాయలసీమలో బళ్లారియు, ఉత్తరసర్కారులలో బెజవాడయు నీపరిశ్రమకు ముఖ్యస్థానములు. ఇచ్చటనుండి చర్మములు విదేశముల కెనుమతిచేసి మనకు కావలసిన చెప్పలు, బూట్లు, మొదలగునవి ఆగ్రా, కాన్పూరు, కలకత్తాలనుండి తెప్పించుకొనుటకన్న యిచ్చటనే పరిశ్రమల స్థాపించి యుపయోగపరుచుకొనుట వాంఛనీయము కాదా?

### ౧౫ నశ్యము, బీడీలు

ఇవి పూర్తిగా స్వదేశ పరిశ్రమలే కాని మద్రాసు, తమిళజిల్లాలనుండి యీ విషయ

మున కొంతపోటీ వచ్చుచున్నది. కర్నూలు, గుంటూరు, చిత్తూరు జిల్లాలలో కొన్నికొన్ని చోట్ల బీడిలు తయారు చేయబడుచున్నవి. దీని కుపయోగించు ఆకులు కడప, కర్నూలు ప్రాంతములలోని యడవులలో లభించుచున్నవి. పొగాకు మనరాష్ట్రములోనిదే చాలవరకు పయ్యోగించుటకు వీలగును.

అట్లే నస్యమునకుకూడ వేరుచోట్లకు పోవలసినపని లేదు. కాని మనవారు దీనియందు తగినంతశ్రద్ధ వహించుటలేదు. సాధారణముగా మద్రాసునకేకమున కెక్కుడు ప్రాధాన్య మిచ్చుచున్నారు. ఈ వ్యాపారమువలన లక్షలు గడించినవర్తకులు మద్రాసులోనే యున్నారు. సంవత్సరమునకు మనరాష్ట్రములో ఖమారు రు ౧౫ లక్షల ఖరీదుగల నస్యము కర్చుననని యంచనా చేయబడినది.

### ౧౬ బెల్లము

మనదేశమున పండిన చెరుకుపంటలో ౧౦౦కి ౮౦ వంతులు బెల్లముచేయుటలో నుపయోగించుచున్నాము. ఈపరిశ్రమ పశ్చిమగోదావరి జిల్లాలో నధికముగా నున్నది. మనము పండించు చెరుకువల్ల మన దేశములోనే తయారైన పంచదారైన వాచుకొనవలెను. కాని యన్యప్రాంతములనుండి మాత్రము కొనరాదని యాంగ్లము పట్టుదల చూపినచో బెల్లమునకేకాక పంచదార పరిశ్రమకుకూడ గుడినములు రాకతప్పదు.

### ౧౭ విస్తళ్లు

శృంగవల్లకొట్ట, పాలకొండ, పార్వతీపురం, బొబ్బిలే, సాలూరు, వీరవల్లి, కావలి, గూడూరు, నెల్లూరు, కందుకూరు మొదలగు చోట్ల నివి తయారగుచున్నవి. ఈ వృత్తిపై చాల కుటుంబములకు జీవితము జరుగుచున్నది.

### ౧౮ వెన్న, నెయ్యి, బియ్యము

దేశసాభాగ్యము విస్తరించుటకు దేశజనుల ఆయురారోగ్యములు చక్కగా నుండవలెను. వారు భుజించు పదార్థములు పుష్టికరముగ నుండవలెను. విదేశములనుండివచ్చు కృత్రి

మపు వస్తువుల మిశ్రమముచే మనయాహారము చెడిపోవుచున్నది. అందుచే నమ్మకమైన పదార్థముల తయారుచేసినచో ప్రజలకేకాక పరిశ్రమదారులకు కూడ మిక్కిలిలాభము.

### ౧౯ దోషములు

సుప్రసిద్ధాయుర్య దోషములును, ఆయుర్యదైవద్యోఖామణులును మనరాష్ట్రములో పెక్కుమంది యున్నను మనము ప్రతిసంవత్సరము ఇతరరాష్ట్రములనుండి దాదాపు ౧౫ లక్షల రూపాయల ఖరీదుగల ఆయుర్యదోషములును, రు ౬ లక్షల ఖరీదుగల యింగ్లీషుమందులును తెప్పించుకొనుచున్నాము. ఈ యాహారసవ్యయ మక్కరలేకయే మన స్వదేశదోషములనే యభిమానించి మనభిక్షగ్రస్తుముల నాదరించుట మంచిది.

### ఆర్థికస్వయంసంపన్నత

#### (Economic self-sufficiency)

ఈపైనవివరించిన చేతివృత్తులు, గ్రామపరిశ్రమలు వృద్ధిచెందవలెనని కోరుటలోగల మాలనూత్రమేమి? ఇది యంతవరకు సాగ్యము? ఎంతవరకు మంచిది? అను ప్రశ్నలకు సమాధానము సులభము. ఆధునిక వాగరక ప్రపంచములో స్వయంనిర్ణయము, స్వధర్మము, స్వతంత్రము ఒకదేశమునకేకాదు—ఒక రాష్ట్రమునకేకాదు, చివరకు ప్రతివ్యక్తికిని కావలయునని కోరుచున్నాము. సర్వత్ర యిట్టిసిద్ధాంతములపై సమర్థనల సంఘర్షణలు జరుగుచునే యున్నవి. మొత్తము మీద ప్రధాన విషయములో నేకాభిప్రాయము కుదిరినట్లే భావింపవచ్చును. వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యము, రాష్ట్రీయ స్వాతంత్ర్యము, దేశస్వాతంత్ర్యము. అన్నియు నొకేమాలనూత్రము నాధారము చేసుకొనియున్నది. ఫ్రాన్సువిప్లవము (French Revolution) నాటి స్వాతంత్ర్య, సమత్వ, సామ్రాజ్యసిద్ధాంతము రీతిధముగా నేర్పడినవే. తిరిగి నేకు ప్రపంచమును కల్లాలపరచుచున్న సామ్యవాదముకూడ యిట్టిదే. ఈ వాదములలోని విధానములను పూర్ణముగా నందరు నంగీకరింపకపోయినా కొన్ని కొన్ని విషయములలో

నైన సామరస్యము కుదిరినది. దీని ననుసరించి నడచి ఆర్థికస్వయంసంపన్నతహాదను. దీనికై ప్రపంచమందన్నిదేశములలోను తీవ్రమైన ప్రయత్నములు చేయబడుచున్నవి. అట్టియెడ మన రాష్ట్ర మట్టి గూదర్యమును గైకొనుటకూడ సమంజసమే యనకతప్పదు.

ఈ మాలనూత్రము ననుసరించి యీ క్రింది విషయము లాంగ్లదెల్లరు గమనింపవలసియున్నది.

౧. అవకాశముల నెరిగి గూగుపరిశ్రమల స్థాపించినపిదప నవి సక్రమముగా వృద్ధియగునట్లు చూచుకొనవలెను.

౨. మనరాష్ట్రమున కావలసిన వస్తుపరికరములు మనరాష్ట్రమున నేర్పాటు చేయబడిన పరిశ్రమలవల్లనే సాగ్యమైనంతవరకు ఉత్పత్తి యగునట్లు చూచుకొనవలయును.

౩. మన కవకాశమున్న పరిశ్రమల సంవర్ధములో పరరాష్ట్రములమీద నాధారపడరాదు. అనగా మనము తయారుచేయగలిగిన వస్తువులు ఇతరచోట్లనుండి తెప్పింపరాదు. ప్రజ రిట్టి దినుసుకులకు ప్రోత్సహింపవలెను.

౪. ఏగ్రామమున తయారైన వస్తువులు అచ్చటనే యమ్మక మగునట్లు చూచుకొనవలెను. అనగా ఒకగ్రామముగాని, పట్నముగాని, తాలూకాగాని, జిల్లాగాని శుభకు రాష్ట్రముగాని ఆర్థికముగా సాధనమును బడిసి సాగ్యమైనంతవరకు స్వయంపోషణకైని గుర్రెరుంగవలెను.

పరిశ్రమాభివృద్ధికి కొన్ని సూచనలు ఈమార్గమున నభివృద్ధిసంపదనెన్నచో మన ప్రధానలక్ష్యమునకు. తగిన సాధనసంపత్తిని గూర్చి యాలోచించుకొన వలసియున్నది. ఇట్టి యనుమాలవాతావరణమున కీ క్రిందివి యములు ముఖ్యముగా నాచరణీయములు:

౧. ఆంధ్రు లెల్లరు ఆంధ్రదేశపరిశ్రమలపై అభిమానము చూపవలసియున్నది.

౨. ఆంధ్రదేశమున పరిశ్రమదారుల సహాయమునకై బ్యాంకులు, ఇన్సూరెన్సుకంపె

నీరు, మొదలగు ఆర్థికసంస్థలు నియమింపబడవలెను. అనగా పరిశ్రమదారులకు సులభముగా పరపతి దొరకవలెను. ఇందులకై జనసామాన్యము త్వరలో బ్యాంకింగుపద్ధతుల నలవాటు చేసుకొనవలయును.

౩. రాష్ట్రమునకు మొత్తమున ఒకపారిశ్రామిక అభివృద్ధిసంఘము [Industrial Development Board] ప్రభుత్వముచేగాని, ప్రజాసంస్థలచేగాని, ఆంధ్రవాణిజ్య సంఘమువారి యాజమాన్యమునగాని స్థాపింపవచ్చును.

౪. ఈ సంఘము చిన్నచిన్న గురుప సంఘములద్వారా ఆయా వృత్తుల యవకాశముల గమనించి పరిశ్రమదారులకు తగిన సులభతా నొసగవలెను.

౫. పరిశ్రమదారులు తమవస్తువుల సులభముగా విక్రయించుకొనుటకై మార్కెట్ల నేర్పాటుచేయవలెను.

౬. రాకపోకలకును, రవాణా సౌకర్యములను, ఇనుమడింప జేసుకొనవలెను.

౭. పరిశ్రమలవల్ల తయారైన వస్తువులు తరచు ప్రదర్శనశాలలో (Exhibitions) ప్రదర్శింపవలెను. వానివిషయమై రాష్ట్రములో పత్రికలద్వారా, కరపత్రములవల్లను, తదితరవిధములను తీవ్రమైన ప్రచారముచేయవలెను. సాధారణముగా ప్రతిముఖ్యావసరములందు నిట్టి ప్రదర్శనముల నేర్పాటుచేయుట యవసరము.

౮. కేంద్రసంఘము రాష్ట్రములోని వస్తువులయొక్క ధరలను సరిగా పోషింపవలెను.

ఈ విధమైన యొకప్రణాళికతో కార్యక్రమమును నిర్ణయించుకొని పరిశ్రమాభివృద్ధికి బూనుకొనినచో ౫ సంవత్సరములలో ప్రాత్యాహకరములగు ఫలితములు కలుగుననుటకు సందేహము లేదు. ఇట్టి కార్యక్రమమునకు ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణము చాల సహాయకారియేగాక ముఖ్యముకూడను. ఆంధ్రరాష్ట్రసమస్య యీ వరకే తగినంత ప్రచారమును బడసి ప్రాధాన్యమునందియున్నది. ఇక ప్రస్తుతము కావలసినది ఒక్క ఆంధ్రపోదరుల ఆసక్తి, అభిమానము, తీవ్రమైన దృఢ సంకల్పము

## ‘నన్నయార్యుని నిరంకుశ ప్రయోగము’

అనువేర ౧౯౩౭ సం. డిసెంబరునెల భారతిలో శ్రీ మల్లాది సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు ప్రకటించిన వ్యాసమునందలి ‘బహిర్గత’ రూప సాధుత్వమును సాధించుచు శ్రీ విద్వాన్ విశుపాటి విశ్వేశ్వర శాస్త్రిగారును, శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారును చిన్న వ్యాసములను వ్రాసి భారతీయందు ప్రకటింప బంపిరి. ‘బహిర్గత’ రూపమును, శ్రీ సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు చూపిన తక్కిన రెండు నిరంకుశప్రయోగములలో ‘ముష్టాముష్టి’ రూపమును సప్రమాణముగ సాధించుచు శ్రీ కోరాడ రామకృష్ణయ్యగారును, శ్రీపాద లక్ష్మీపతి

శాస్త్రిగారును కలిసి ౧౯౩౭ సం. డిసెంబరు ౧౮ తేది ఆంధ్ర దినపత్రిక (పు. ౩)లో ఒకవ్యాసము ప్రకటించిరి. అందు వారు ‘గిరేశ్వరేనకన్య’ అను పాణినీయ సూత్ర ప్రమాణమున ‘బహిర్గత’ రూప సాధుత్వమును నిర్ణయించిరి. శ్రీ విశ్వేశ్వర శాస్త్రిగారికిని, శ్రీ సుబ్బారావుగారికిని ఈసూత్రమే ప్రమాణము. ఈవిషయమున నెవ్వరికేని పాణినీయమేకదా యాధారము! కాన చర్చితచర్చణ మేల యని వీరి వ్యాసములను భారతీయందు ప్రకటింపమయితి మని మనవి. (నం. ౪.)

# సంక్షోభము

గుఱ్ఱము వేంకిటను బ్రహ్మణ్యము

అశనిపాతసరంబు చల్లబులమ్య  
ననుదినంబు మనుష్యరాశిని నిధాన  
జ్యంభణానర్తవార్తలు చీనిదేన  
నిర్మథన వేళ, నిష్పను నీతి తూ  
లక్షలకొలంది జనము లలక్ష్మివస్త్ర  
మిత్తిపా తైరి నవనవోన్మేషితాహ  
వస్త్రకారపరిజ్ఞాన పాటవమున  
గగనతలినుండి పిన్నులింగములు కురియు,  
జమునిశ్వాసపొలికిన స్త్రీలముకొను విష  
వాయువులు వాల్చి వెలిగ్రక్కు బాడబాగ్ని  
ననంగ రణనౌక లూఱును జనంబుల;  
నదులు నెత్తుకువలదలు, నగరములు శృ  
శానములు, మిన్నుసౌగమాను, క్షయము స్థిరము  
సౌమ్యమగు సభ్యతకుఁ బూరాజన్మరేమ,  
భారతోర్విసహోదరి, ప్రాజ్ఞరీచి  
చీన, చరితార్థ సత్యంతరీనఁ జేసి

వాసిగనునె జపాను దుర్వారమైన  
యుద్ధఃరికరసంబు నుగ్రమూర్తి?  
కళలు విద్యలు భగ్గువు సలలితముగ  
నేర్చి నేర్పించి విఖ్యాతి మేర్చుకొన్న  
వృద్ధదేశమునకుఁ జితిపేర్చుసూడఁ  
గాలమును స్రయ్యుఁ గర్కటిగర్భమల్ల  
దేవపుత్రులు జవనీయధీరజనులు  
ప్రాచ్యవాల్లభ్యవాంఛాప్రభంజనప్ర  
చోదితాత్ము, అభంగతుంగోదయులు, స  
లంగకేశనులు, ప్రతాపధామహృదయు,  
లంకాసంస్తుత్యు లిట్టా అనార్యకార్య  
కరణులైరని మఱియు శోకమ్ముగలుగు  
శాంతశివసూనరాశ్మక శక్తి యొకటి  
విశ్వమేలు ననశ్వరప్రీతినరణి  
ననెడి విశ్వాస మవియు, యుగాంత మింత  
నంతఁ దవ్వప్రోవను పచ్చనంచు నెంతు.

# మినెన్ వి. కే. వటిరావు, యమ్మే

[లేడీస్ కల్చర్ క్లబ్]

చింతా దీక్షితులు

[ఈ కథలో సంఘటన పాత్రలూ కల్పితములు. చేసిన పరిణామ ఉద్దేశించినవి కావు]

ఈమధ్య నాభార్య నాతో బహు అన్యోన్యంగా ఉండడం మొదలైంది. సాధారణంగా తన చీరలేమిటో, తన డ్రాసులేమిటో, తన ఆభరణాలేమిటో, తన అలంకారాలేమిటో, తన క్లబ్బేమిటో అదేజూడవగాని, భర్త అనే మగవాణ్ణి నే నొక్కణ్ణి ఉన్నానని, నాకూ, లేడీకూ ఎచ్చిట్లాగాని ప్రేమ ఆదర్శమూ ఉంటున్న మరెవరిలోనో ఉండవచ్చు. హాటల్నించి భార్య తిరిగివచ్చినప్పుడు వేయిదేని మూగ నోముట్టి భోంచేసేవాళ్ళము. నాకూ ఆమె ఆవిడ క్లబ్బుకు సింగారించుకు వెళ్లిపోయేది. నేను కచేరికి వెళ్తుంటే గతుకు పోయేవాళ్ళు.

పిల్లలు వేరే కాన్వెంటు స్కూలులో చదువుకొంటున్నారని కాబట్టి వాళ్ళగొడవ నాకూ మా ఆవిడకూ కూడా పట్టేది కాదు. ఎప్పుడైనా పిల్లలు యింటికి తిరిగి వస్తే నన్ను అసలే మరిచిపోయేది మా ఆవిడ. వాళ్ళచేత యింగ్లీషు పద్యాలూ పాటలూ పాడించడం, వాళ్ళచేత యింగ్లీషు ఆటలు ఆడించడం, వాళ్ళతో పాటు తనూ గంతులెయ్యడం, స్కిప్ చెయ్యడం, డాన్సుచెయ్యడం ఇదీ పొద్దస్తమానమూను. సాయంత్రం వాళ్ళను యింగ్లీషు దుస్తులతో అలంకరించి, వాళ్ళకు హ్యాట్లుపెట్టి, తనూ అలంకరించుకొని క్లబ్బుకు

తీసుకుపోయేది. నిజం చెప్పాలి కాబట్టి చెప్పాలన్నాను—నా భార్యమాత్రం యింగ్లీషు దుస్తులు ధరించేదిగాదు. హ్యాట్ పెట్టేదికాదు. రోజు కోరికం చీర కట్టకొని, బాహుమూలం చుట్టూ చూసి రవిక తోడుకొని, ఒక చేతితో రెండు బంగారుగాజులు పెట్టుకొని, రెండోచేతికి రిప్టువాచీ కట్టుకొని క్లబ్బుకు వెళుతుండేది.

ఒకమాట అన్నానుగదా హాస్యానికి నువ్వు కట్టుకోలేకపోవడం—“అవును, లేడీస్ క్లబ్బులోనే—”

గదా; యమ్మేవ్యాసం.

క్లబ్బులో క్లబ్బులోనే సభ్యులెవరు, టైసికల్ తోక్కగలవు కూడాను—

ఈ చీరలూ, రవికలూ భర్తా

ఏమిటి? స్వర్ణతొడుక్కొని హ్యాట్

పెట్టకొని యింగ్లీషు స్ట్రీట్లాగ....

.....” వాక్యం ప్రార్థికాక

ముందే నన్ను గట్టిగా ఖచ్చన చెంప

మీద కొట్టి “మీరు సూట్లు వేసి

నపుడు నేను కడతానులెండి స్వర్ణ”

అంటూ నిష్ఠలు గ్రక్కుతూ లేచి

పోయింది.

చెంపకాయ తిని ఉరుకొన్నాను.

ఉరుకోక చేశే దేమిటి— యమ్మే

వ్యాసైసకామిని సహధర్మచారిణి

అయినప్పుడు? ఇంటిగుట్టు రట్టు

చేసుకోవచ్చునా? ఇంతకీ హిందూ

స్త్రీ ధర్మానికి వ్యతిరేకంగా స్వర్ణ

హ్యాట్లు ధరించుకో మని చెప్పడం నాదే తప్పు!

సాధారణంగా ఈవిధంగా ఉండే

నాభార్య నాయెడల ఎక్కువ అన్యో

న్యంగా ఉండడమూ, నాతో

ఎక్కువకాలం గడవడమూ, నాతో

అదేమాటలు చెప్పడమూ, అదేరి

హాసాలు చెయ్యడమూ, అదేకథలు

చెప్పడమూ, నన్ను దువ్వడమూ

అలించడమూ— యిదంతా తమా

షాగా తోచింది. ఏమిటిచెప్తా కార

ణా అనుకొన్నాను. ఏమీస్పరిం

నిండు కాదు.

ఒకసారి జ్ఞాపకం వచ్చింది.

తన చంపెచ్చుతగ్గుగా యీ

నిరుడు కొంత అన్యోన్యంగా

విధంగానే నాతో సాధారణంగా

ఉండేది. నా పూర్వాయ

ణత్యాన్ని మెచ్చుకొనేది. చివర

నాచేత వేషంవేయించి, నన్ను నలు

గురు ఆడవాళ్ళలోనూ కవ్వపాలు

చేసి, భర్తను పూర్తి చెయ్యడంలో

అగ్రగణ్య అనే పేరు సంపాదించి,

అందుకుగాను క్లబ్బుచే బహు

మానాన్ని సంపాదించింది. నిజానికి

కొంతతప్పు నాదికూడాను. వేషం

వెయ్యడానికి పూనుకొన్నది నేనే.

నాభార్య నన్ను పురిగొల్పి నాకు

సహాయం చేసింది—దుర్బుద్ధితోనైతే

నేమి? అంతేకాకుండా తనతో

పాటు నాకూ బహుమతులు వె.



పెట్టింది. అయిందేమిటో అయింది. ఇక యీ యేడు మళ్ళీ ఆవిధంగానే చెయ్యదుకద? ప్రతీసంవత్సరం కొత్త కొత్త విషయాలికి క్లబ్బువాళ్ళు ప్రైజు లిస్తారు కాని ప్రతీయేడూ భర్తలను భార్యలు ఘోలుగా చేసినందుకే ప్రైజు లిస్తారనడం అసంభవంగాదా! కాబట్టి అదురుద్దేశం నాభార్యకు లేక పోవచ్చును. మరి వేరే విషయం యేదైనా ఉంటుందా?

లేడీస్ కల్చరు క్లబ్బువారు ప్రతీ యేడూ డిశంబరులో బహుమతు లిస్తారు. డిశంబరు యింకా మూడు నెల్లు ఉంది. నాభార్య నన్ను లాలించడం అప్పుడే మొదలు పెట్టింది. నాకు బహుమతిగా వచ్చిన నటరాజ విగ్రహాన్ని తనూ పూజించడం మొదలు పెట్టింది. గోడలమీది సినిమాబొమ్మలు తీసివేసి దేవుళ్ళ బొమ్మలు తగిలించింది. రోజూ నాచొక్కాలకు బాత్రాలు పెట్టిపెడుతోంది. ఊడిపోయిన బాత్రాలు కుట్టిపెడుతోంది. పంచెలు మరమ్మతు చేస్తోంది. వద్దంటే వినక నా కప్పుడప్పుడు వాసననూనెలూ, అత్తరువులూ రాస్తోంది. ఒకమాటు బలవంతాన్ని నామొహం అంతా ఘేసు పాడర్ పామింది వద్దంటూంటే! నబ్బుతో కడుక్కొని ఆఫీసుకు ఆలస్యంగా వెళ్లి చివాట్లు కూడా తినవలసి వచ్చిందప్పుడు.

ఒకవేళ నాభార్యకు మాకారం హెచ్చించేమో నామీద— ఒకవేళ బుద్ధి తిరిగిందేమో. చదువు కొన్నది; హిందూదేశంలో పుట్టినది; విద్యాదోషంవల్ల కొంతవరకు అంగీకరించకపోయినా ఆదేశం అను

పట్టినా క్రమేణా సద్గుణింతున్నదేమో?

ఏమైనా యీయేడు బహుజాగ్రత్తగా ఉండాలని దృఢసంకల్పం చేసుకొన్నాను. నాభార్య ఎంతమాకారం చూపినా, ఎంత చాకచక్యంతో నడుచుకొన్నా, ఎంత పూర్వాచారాభిమానం నటించినా నేను చలించదలుచుకోలేదు. రాతి బొమ్మకు చక్కిలిగింతలు పెట్టగలుగుతుందేమో చూద్దాము!

ఈమార్పు తనలో ఎదుకుకలగాలో నాభార్యనే అడిగితే బాగుంటుందేమో ననిపించింది. చదువుకొన్న లేడీతో వ్యవహారంగా తీరా అడిగితే తనను ఇకనట్లుచేశానని విసిరి కొడుతుందేమో? అడక్క పోతే నన్ను మళ్ళీ ఘోర్ని చేస్తుందేమో? ఏమైనానరే ఎందుకైనా మంచిదని నిశ్చయించి నాభార్యతో యీవిషయాన్ని గురించి పూర్తిగా చర్చించడానికి తీర్మానించుకొన్నాను. మా ఉభయలకూ తీరుబడిగా ఉన్న ఒక రోజున నాభార్యను పిలిచాను. “వటీ! నీవిలువమైన కాలంలో కొన్ని నిమిషాలు నాకొరకు వినియోగించగలవా?” అన్నాను యింగ్లీషుతో. నాభార్యపేరు అసలు కళావతమ్మ, అది క్రమక్రమంగా కళావతి, వతిగా మారింది. ప్రస్తుతం వాడుకలో ఉన్న పేరు “మిసెస్ వతీరావు” లేక “వటీరావు” ఈచివర “రావు” నాపేరు. ఇంగ్లీషులో మాత్రమే పేరుచదివేవారు నాభార్యను మిసెస్ వతీరావు అనిగాని, మిసెస్ వాతీరావు అనిగాని పిలుస్తారు. మొగుడిపేరు తమ పేళ్ళ చివర తగిలించుకోవడంలోనే ఇంగ్లీషు నడుచుకొన్న ఆదేశం అను

తంత్రత కనబడుతోందని ఒకమాటు నేను చెప్పిపోడిచాను. అది అస్వతంత్రత కాదనీ, పేరు ఒక ప్రత్యేకతకు సూచనగా మాత్రమే వినియోగిస్తుందనీ, మొగుడిపేరు వంటరిగా వదిలివేస్తే దిక్కుమాలినదై పోతుందని దయదలిచి తమపేరుతో జోడిస్తున్నామనీ, అందుకు కృతజ్ఞత చూపక చెప్పిపోడవడం మగవాళ్ళ సీచత్వానికి నిదర్శనమనీ చెప్పి మళ్ళీ నన్ను కిక్కురుమనకుండా చేసింది.

“అయితే కళా, యీయేడు మీక్లబ్బులో బహుమతు లివ్వడంకదా?” అని అడిగాను. “మళ్ళీ మీకు బహుమానం పొందాలని ఉందా ఏమిటి పాపం— మా అమ్మే, నాకంటిపాపే.”

“నాకు బహుమానం కావాలని కాదు, వటీ; నీకు బహుమానం వస్తే నాకు ఎచ్చినట్లు కాదూ?”

“ఆ!” మరే, పాపం— నాబహుమానం మీరు కొట్టెయ్యాళను కుంటున్నారే గాబోలు—”

“అది కాదు, వటీ!”

“పోనీ కావలిస్తే తీసుకొండి పాపం మాటవరసకి నా కీయేడు ఒకచీర, ఒకజ్లాసూ బహుమానం యిచ్చారనుకుందాం. మీ రంతి సరదాపడుతుంటే మీకుకాదని నేనుమాత్రం వాటిని వాడతానా ఏమిటి? మీరే తీసుకోండి.”

“యూ, సిల్లీ; అందుకుకాదు నేను అడుగుతుంటా. అసలు సంగతి తెలుసుకోవాలి.”

“సంవత్సరోత్సవాలు ఉన్నప్పుడు బహుమతులే ఉండవు? ఆమాత్రం నాడారంగుకు తెలిసింది కాదుకాని.”

“అయితే కిందటి యేడులాగ ఈయే  
డేమైనా కోరికనులు చేస్తావా?”

అనగానే నామీనం పట్టుకులాగుతూ  
“అంత మరవేమిటి మీకు, డియర్  
హబ్బీ? కోరికనులు మీరా, నేనా  
చేస్తా? మీ తెలివి తేటలవల్లనేగా  
నాకూ మీకూ బహుమానం  
వచ్చింది!”

మీనం వదిలించుకొని అన్నాను  
గదా “చూడు కళా, ఈ యేడుగానీ  
నన్ను అలాంటి కోరికనుల్లో కలుపు  
కున్నావంటేమాటకక్కడునుమా.”

“నోఫయర్ మైడియర్.”

“అయితే, వటి, అసలు సంగతేమిటి?  
ఈయేడు ఎందుకని బహుమతు  
లిస్తావు?” అన్నాను సంగతి తేల్చు

నాభార్య అనుమానించి, నాకేసి  
పరకాయించి చూచింది. నాము  
ఖమూ, చెవులూ, జుట్టూ తనచేతు  
లతో దువ్వుతూ అన్నది.

“అనుమానం పట్టుకుంది కాబోలు  
కాదూ మీకు?”

“కాదు, డార్లింగ్!”

“అవును, పీచ్!”

“కా దంటూంటే!”

“అయితే చెప్పడానికి వీలేదు!”

“ఏమిటి?”

“బహుమతు లేదు కిస్తారో చెప్ప  
డానికి వీలేదు — క్లబ్బురూల్సు  
పాటించనక్కర లేదంటారాఏమిటి?”

“చెప్పకూడ దని క్లబ్బురూల్సా?”

“అవును, మైపెట్!”

“డియర్ హబ్బీకికూడా చెప్ప  
కూడదా, రోజ్?”

“సారీ, హబ్బీ!”

“పోనీ ఆగొడవ నా కక్కరలేదు  
గాని — నామీదకు మాత్రం  
రాకేం, ఓల్లుగరల్!”

“మీచేత వేషం వేయించనులెండి.”

“నరే, నాజాగ్రత్తలో చేసుంటాలే!”

“ఆల్ రైట్, మై డియర్!”

“కళా, ఇంకోప్రశ్న అడగాలని ఉంది;  
అడగనా?”

“రైట్; అడగండి.”

“ఈమధ్య సీకు నామీదా, నా అభి  
ప్రాయాలమీదా కొత్తగా అభి  
మానంకలిగింది. ఎంతాత సంతోషం?  
ఈప్రశ్న నేనడగడంతోనే నాభార్య  
కోపం సటిచింది. తటాలున లేచి  
వెళ్లిపోబోయింది. గుమ్మందాకావెళ్లి  
మల్లీ తిరిగివచ్చి, గభాలున నావల్లో  
కూచుని నాబుగ్గులరెండూ గట్టిగా  
సాగపేసింది. నామీసాలు గుంబిరి.  
గట్టిగా కంఠాన్ని అడ్డేసింది “ఓం  
కెప్పుడూ అడగరుగదా అలాంటి  
ప్రశ్న, అడగరుగదా, అడగరుగదా!”  
అంటూ నాచెంపలు మృదువుగా  
ప్రేమతో వాయిచింది.

“నాప్రశ్నలోతప్పేమిటి?” అన్నాను.

“తప్పేమిటా, తప్పేమిటా” అని  
నన్ను బాబాలుపట్టి ఊగిస్తూ,

“నన్ను అనుమానిస్తారా యింత  
డబ్బీగా? నాక్రియమైన భర్తమీద  
నాకెప్పుడు అభిమానంలేదు? నాకను  
పాప అభిప్రాయాలమీద నాకెప్పుడు  
అభిమానం లేదు? కొత్తగా అభి  
మానం పుట్టిందంటారా? మీన్!”  
అని మొహం చిట్లించింది. నాలభి  
ప్రాయానికి ఆధారాలు లేకపోలేదు.  
కాని అవి అన్నీ నేను చెప్పితే  
నా భార్య చిన్నబుచ్చుకో వచ్చు,

లేదా కోపగించవచ్చు సనుకొని,  
తనకుమాత్రం ఆలోచిస్తే తెలియదా  
ఏమిటి అనుకొని ఊరుకొన్నాను.

\* \* \*

పర్యవసానం ఏమీతేలేదు. ఎందుకు  
బహుమతు లిస్తారో రహస్యంగా  
ఉంచుకొన్నారు. నాచేత వేషం  
వేయించ సనిమాత్రం నాభార్య  
చెప్పింది. వెయ్యమంటే మాత్రం  
వేస్తానా? కాబట్టి అది చెప్పి లాభం  
లేదు. ఏవిధంగానైనా నన్ను మోస  
గిస్తుండేమోఅని నా జాగ్రత్తలో  
నేనున్నాను. నాభార్యను కనిపెడు  
తున్నాను. ఒకనాడు నే నింట్లో  
ఉండగా నాభార్య ఒకపెద్దమనిషిని  
తీసుకొనివచ్చింది. అతగాడు యిం  
గ్లీషు దస్తులు వేసుకొన్నాడు.  
వేతులో ఈవినింగ్ హాట్ ఉంది.  
మీనం ముక్కుకింద మాత్రమే  
ఉంది. పడుచువాడు.

సాధారణంగా ఎవళ్లనైనా కొత్త  
వాళ్లను యింటికి తీసుకువచ్చినప్పుడు  
నాభార్య నాకు వాళ్లని ఎరుకచేసేది.  
ఇన్ట్రడ్యూసు చెయ్యకుండా  
ఎప్పుడూ ఉండలేదు. ఇప్పుడు  
మాత్రం అనల్లదొర ఎవరో నాతో  
చెప్పలేదు. నేను ఫలానా అని అతడి  
తోనూ చెప్పలేదు.

వచ్చీరానడంతోనే ఇద్దరూ రెండు  
కుర్చీలలో కూలబడ్డారు. నాభార్య  
తనచేతినంచీ బల్లమీద వెట్టింది.  
దానిమీద అతడు తనహాట్ షెడ్  
నేశాడు. కాఫీ ముందర బెట్టుకొని  
బిస్కెట్లు తింటూ వాళ్లు ఇంగ్లీషున  
అదేకబుర్లు చెప్పకొనడం మొదలు  
పెట్టారు.

పక్కగదిలోకి వెళ్లి నేను పనిచూచు  
కొంటున్నాను. ఉండుడి ఇద్దరూ



నిరగబడి నవ్వుతున్నారు. చప్పట్లు కొడుతున్నారు. బల్ల గుద్దుతున్నారు. చేతులతో తొడలు తట్టుకొంటున్నారు. ఎందుకో అంగకులాసా నాకు బోధపడింది కాదు.

ఆ మొద్దుముండ కొడు కెనరో నా కాళీ అంతా తాగేస్తూ, నానిస్కతు లన్నీ మింగేస్తూ, నా కుక్కలూ బల్లలూ విరిగొడుతూ, నాభార్యతో అంతతోస్తేగా మాట్లాడుతూ, నవ్వుతూ, నాయుట్టో యింతహం గామీ చేస్తూన్నారకు నాకు కోపం వచ్చింది. కాని ఏమిచేసేది. ఏమైనా కలగజేసుకొంటేనా చదువుకొన్న భార్యతో వ్యవహారం పెద్దపులితో చెలగాటంపంటిడి.

కాని ఒకటైంది. నాభార్య అనేక పట్టణాల్లో కాలేజీల్లో చదువు కొన్నది కాబట్టి అనేకమంది స్నేహితులు ఆవిడ కున్నారు. ఆడవాళ్లల్లోనూ ఉన్నారు. మగవాళ్లల్లోనూ ఉన్నారు. బహుశా యీ మనిషి మగమిత్రులలో ఒకడు కావచ్చు. పాత స్నేహితుడు కావచ్చు. చాలాకాలానికి వాళ్లు కలుసుకొని ఉండవచ్చు. అందువల్ల ఈ ఉత్సాహ మంతా అయి ఉండవచ్చు. లేదా అతడు నాభార్య దూరబంధువు కావచ్చు. నాభార్య దూరబంధువుల సందర్శన నేను ఎరిగి ఉండనుగదా! ఒకమాటు చూచిపోదామని వచ్చి ఉండవచ్చు. దూరబంధువే అయితే నేనుకూడా కొంతమట్టుకు బంధువునేగదా! మరి నన్ను కలుసుకో లేదేమి?

లేదా ఒకవేళ వాళ్లక్కడ మెంబర్ల తాలూకుమనిషై ఉండవచ్చు. ఏమెం బరుభర్లో, అన్నో, తమ్ముడో

అయియుండవచ్చు. ఆ మెంబరు ద్వారా నాభార్యతో పరిచయం కలిగించుకొని ఉండవచ్చు. ఎందుకు తొందరపడడం? తెలుస్తుండగదా!

కొంతసేపటికి సద్దాగింది. నాగది కేసి వస్తారేమో, నాకు అతనితో పరిచయం కలిగిస్తునేమో అని ఆశతో సులోచనాలు సద్దాకొని వీరి యన్గా బింకంగా కూర్చున్నాను... ఎవరూవస్తూన్న జాడలేదు. నిరుత్సాహంతో లేచి చూశునుగదా—నా భార్య ఆ ముక్కుకింద మీసాలవాడు కలిసి కబ్బులు చెప్పి కొంటూ నవ్వుకొంటూ వీధిమట్ట నడిచి వెడుతున్నాడు!

\* \* \*

రెండు మూడురోజులదాకా నాభార్యతో నేను సంప్రదింపడానికి ఏలు కలిగింది కాదు. నా సమీపతొందరి, ఆవిడికి క్లబ్బుతోందరి, స్నేహితులతో పరిచయంతొందరి— ఇన్ని కారణాలు—

ఈ రెండు మూడు రోజుల్లోనూ ఎన్నో విశేషాలు కూడాను. ఒకనాడు నేను కచేరీని పూర్తిచేసుకొని పికారుగా సముద్రతీరానికి వెళ్లాను. హాయిగా గాలి వీస్తోంది. సముద్రపు అలలు నాపాదాలదగ్గరికి వచ్చి ఆడు కొంటున్నాయి. సముద్రం నాహృదయంలాగే లేచి పడుతోంది. సూర్యుడు సముద్రంలో అస్తమించబోతున్నాడు. కడుపులో చెయ్యి పెట్టి కడిగివేస్తూన్న బెంగలు మరిచిపోయి, సంధ్యావందనం సంగతి కూడా మరిచిపోయి ఆసీలి సముద్రంకేసీ, ఆ ఎర్రసూర్య బింబంకేసీ చూస్తూ సంజవెలుగులో మునిగి ఉన్నాను.

కొంతసేపైనతర్వాత తలఃక్కకే తిప్పి చూచాను. ఒక పురుషుడూ ఒక స్త్రీ మాట్లాడుకొంటూ వస్తున్నారు. కొంతసేపటికి పోలిక గట్టగలిగాను. ఆ పురుషుడు ముక్కుకిందమీసంవాడు; అస్త్రీ నాభార్య! అలలు మరిచాను, సముద్రం మరిచాను, సంజ మరిచాను, అంధకారంలో పడ్డాను. దగ్గరికి వస్తారు గదా ఏవిధంగా యీ కుట్ర పరిణమిస్తుందో చూతామని వాళ్లను చూడనట్టు సటిస్తూ అక్కడే నిలిచి బడ్డాను.

నాభార్య నన్ను చూచింది కాబోలు దారి మళ్లించి అడ్డదారిని అత్త తీసుకువెడుతోంది. ఆ మనశచీకట్లో వాళ్లనవ్వులు పిసిపిస్తున్నాయి. కనిపెట్టి చూస్తున్నాను. వాళ్లి మోటారుకారుదగ్గరికి వెళ్లాడు. కారు ఎక్కాను. కారు బయలుదేరుతోంది లేదు. బయలుదేరడం లేదు. ఎందుచేతనో, పదినిముషాలైంది. నేను చూడనేలేదు సముద్రపు ఒడ్డునుంచే వెళ్లింది ఒకపడుచమ్మాయి. కారు సమీపించింది; ఆమె కారు ఎక్కింది. కారు కదిలి వెళ్లిపోయింది.

ఎవరో ఆ అమ్మాయి? ఎంతటోభపడిందిమనస్సు నిష్కారణంగా అనుకొంటూ ఇంటిమార్గం పట్టాను.

ఇంకోమాటు కచేరీని కావడంతోనే కల్చరు క్లబ్బు పక్కనుంచి వెడదామని బుద్ధిపుట్టింది. నాభార్య కనిపిస్తుండేమో, ఏమిచేస్తూ ఉంటుందో గేటయివలతలనుంచే చూడవచ్చు ననుకొన్నాను. మనస్సు మహాపాడువస్తువ. ఎంత సమాధాన

పెట్టినా వినదు. ఇంటికి పోనియ్య కుండా ఎందుకు ఈ క్లబ్బువైపుకు ఈడ్చుకురావాలి? ఏదైనా శలానా కార్యంకోసమని తీసుకువస్తే బాగుంటుంది. ఏమీ లేదే! ఈ మనస్సు అడుగు పొరిల్లో ఏదో అనుమానం దాన్ని శల్యంలాగ బాధిస్తోంది. ఆ అనుమానాన్ని దృఢపరుచుకోడానికో, రద్దుచేసుకోడానికో ఈ ప్రయత్నమంతాను. ఎవరి మీద అనుమానం? నాభార్య మీదనే? నాభార్య గడుసుదంటే ఒప్పుకొంటాను; పెండ్లిదాసు ఒప్పుకొంటాను, మాటకారి అంటే ఒప్పుకొంటాను చెయ్యిచేసుకొనే స్వభావం కలదంటే ఒప్పుకొంటాను.—కాని యిన్నాల్ని నిష్కళంకంగా నాతో కాపురంచేసి, మాయిద్దరికీ సంతానంకూడా కలిగివెళుకువాత యీకా అనుమానమా? మనస్సు మహాచెడ్డనస్తువ!

క్లబ్బుక్లబ్బునూచి అటూ ఇటూ తిరిగాను. గేటులోంచి చూచాను నాభార్య కనబడలేదు. ఇంతలో గేటు దగ్గర జవాను నన్ను చూచి నచ్చి నమస్కరించి అన్నాడు “బాబయ్యా, యాయేల అమ్మోగోరు కబ్బుకు రానేదు. ఆరెవరో, పెద్దింటోరే బాబయ్యా, ఆలుమగల్లు దెబ్బలాడుకొన్నారంట — సంసారంగాదా బాబయ్యా; అమ్మోగోరు ఆమొగాయన్ని వెంటబెట్టుకు ఎల్లి పోయేరంట.” మాయామర్మం ఎరగని వాడిమాటలు విని నామనస్సు చివుక్కుమంది. వెంటబెట్టుకు వెళ్లడమంటే ఏమిటి? చెప్పరానిమాటైతే వాడు నాతో చెప్పతాడా? చెప్పగూడిన మాటైతే వెంటబెట్టుకు వెళ్లడమంటే ఏమిటి? పెద్దవ అను

మానం బాధిస్తూనే ఉంది. ఎందుకు అనుమానం?

ఇంటికి వచ్చినవాణ్ణి నాకు చూడక పోవడం ఒకటి; బీచిదగ్గర తప్పించుకు పోవడం రెండు; మొగాయన్ని వెంటబెట్టుకు వెళ్లడం మూడు. సరే, కాని అడిగి చూస్తాను!

నాభార్య కిసంగతు లన్నీ నిలవేసి అడగా లని నిశ్చయించాను. సంజాయిషీ ఏమియిస్తుందో చూడాలని నిశ్చయించాను. కాని ఆవిడ ఎడమొహం పెడమొహంగా తిరుగుతోంది. నాతో సమావేశం కాకుండా ఉండాలని ప్రయత్నిస్తోంది. నేను ఎప్పుడైనా పిలిచినా, ఏమైనా అడిగినా “ఇప్పుడుగాదు, తీరుబడి లేదు; సారీ” అంటోంది. నాభార్య ప్రవర్తనలో, కళ్లలో, చేష్టల్లో మార్పు కనిపిస్తోంది. చూడమని నామనస్సు నాకు బాధిస్తోంది. ఇలాఉండగా నాతో ఉత్తరంవచ్చింది. నాక్రేయోభిలాషి వ్రాసింది. పేరు లేదు ఊరు లేదు. అందులో ఏషయాలు ఏమి టంట— “మీరు బహు ఉత్తములు. విద్యావతిని వివాహమాడి ధన్యులైనారు. ఇంత వరకూ కళంకం లేకుండా మీ సంసారం జరిగింది. మీమేలు కోరిన వాడను కాబట్టి చెప్పతున్నాను. మీభార్య ప్రవర్తన అనుమానాస్పదంగా ఉన్నది. నిరంతరమూ చాటూ మాటూ లేకుండా ఒక కెంటిల్ మానుతో తిరగడం మాబోటివారికి చాలావిచారంగావుంది. మీరు తగుశ్రద్ధ వహించాలి. సంసారులముగదా! వ్యవహారము ఘక్తు పరుచుకోవాలిగాని పాడుచేసుకోకూడదు. సెలవు.”

ఇంకేముంది. అనుకున్నంతా జరిగింది. ఏమిటి చెయ్యడ మిప్పుడు? వ్యవహారం ఘక్తుపరుచుకో పాలిట! అలాగే వుంటుంది పరాయివాళ్లకి. తనదాకా వచ్చేదాకా తెలియదు.

మతి పోతోంది. ఉత్తరం మళ్లీ చదివాను. ఆదస్తూరీ ఏదో ఎరిగిఉన్నట్లే ఉంది. ఎవరో నామిత్రులో బంధువులో వ్రాసిఉంటారు. ఉత్తరం జాగ్రత్తచేశాను. కర్తవ్య మేమిటో మాత్రం తెలియడంలేదు. వైవోర్పు విల్లేనా పెట్టారుగారు.

కార్యణ్యంతో తిరుగు తున్నాను. నా భార్యముఖంకేనేనా చూడడం లేదు. మాయిద్దరికీ కొన్నాళ్లు మాటలుకూడా లేకపోయాయి. ఏమి చెయ్యటలో నిర్ణయించి తరవాత దుడ్డిదా మని ఆలోచిస్తున్నాను. దేశంబయినెల గడిచిపోతోంది.

ఒకనాడు నాభార్య గంతులతో, నవ్వులతో ఒక పెద్దతోలుట్రాకు పట్టుకొని నాదగ్గర కొచ్చింది. నేనామెముఖం చూడలేదు.

“ఏంచేస్తున్నారు, మైడియర్” అంది. నాకు వల్లమంచుతోంది. అసహ్యంగా నాభార్యమొహంకేసి చూచాను. ఇంతా చేసి సిగ్గు విడియం లేకుండా యీవిధంగా నాదగ్గర కొస్తుందా! కానీ.

“కోపంవచ్చిందా. మైలవ్” అన్నది. నాకు అసహ్యం. కోపం ఎక్కువౌతున్నాయి. తొందరపడి ఏంచేసి పోతానోఅని నాలో నాకే భయంగా వుంది.

“మైడియర్—నన్ను క్షమించరా?” “నిప్రవర్తన ఏమీబాగాలేదు. పిల్లల గన్నదానవు—బుద్ధిలేదా? సిగ్గు

విశేషం లేదా? ఏమొహం పెట్టుకు నాదగ్గరకొచ్చావు— అవతలికి పో” అన్నాను.

ఈమాటలు వినడంతోనే మానమున్న భార్యఅయితే బయటికి వెళ్లి పోయి గదిలో కూర్చుని ఏడుస్తుంది. నాభార్య— అప్పుడప్పుడు నేను తిట్టి నప్పుడు— ఆవిధంగానే చేసేది. ఇప్పుడుకూడా అలానే చేస్తుంది. ఇంకా కొన్నాను. చెయ్యలేదు సరిగదా విగబడి నవ్వడం మొదలుపెట్టింది. చప్పట్లు కొట్టి గిరునెత్తుకుతూ నవ్వుతోంది. ఈప్రవర్తన నా కళ్ళకు కాలేదు. నవ్వి నవ్వి నా బట్టోకి వచ్చి కూచుని నాచేతులు గట్టిగా పట్టుకొంది. చేతులు వదిలించుకొని కిందకు తోసెయ్యా అనుకొన్నాను. నిదానించాను. అప్పుడంది నాభార్య “మీమనస్సుకు చాలా నొప్పిగలిగించాను, నాకు తెలుసును; రెండు నెలలపాటుమిమ్మల్ని బాధపెట్టాను; నే నెరుగుదును. నేనుమాత్రం బాధపడడంలేదా ఏమిటి? పైకి నవ్వుతున్నానుగాని మనస్సులో ఎంత ఏడుస్తున్నాను నన్నుక్షమించరా? నన్నుక్షమించరా?” అంటూ నా చేతులు వదిలిపెట్టి కళ్ళమీద చేతులు పెట్టుకొని ఏడవడం మొదలెట్టింది. నాకు జాలివేసింది. కాని మనస్సు కఠినంగానే ఉండడం టోంది. అన్నా నాభార్య చీరకొంగుతోదాని కన్నీళ్లు తుడిచివేసి, కళ్ళముందర నుంచి చేతులుతీసి “ఏమిటిదంతా” అన్నాను.

“నన్ను క్షమించండి. చెయ్యక తప్పిందికాదు” అన్నది.

“సరే నేనడిగిన ప్రశ్నకుసమాధానం చెప్పు” అనిపించింది నామనస్సు.

నాభార్య మాట్లాడలేదు.

“ఎవ రాకెళ్ళెక్కితం మనింటికి వచ్చిన పెద్దమనిషి? వాడిని నా కెందుకు యిట్టహాసు చేశావు కావు? వాడితో నవ్వులు నవ్వు కొంటూ పోక నాదగ్గర కెందు కొచ్చావు? వాడితో సముద్ర పొడ్డున మి కాన్లు కొట్టుకో సయివుం వచ్చినట్లు! అలామగళ్లు చెబ్బలాడు కొంటే అదేసమయ మని మగాళ్లు పెంటవేసుకు వెళ్లు— నాదగ్గర కెందుకు వచ్చావు?” అన్నాను కోపభారంతో.

“ఏనండి, ఏనండి, అంతాచెబితాను. తొందరపడకండి.” అన్నది నాభార్య నా వల్లోనుంచి లేవనెత్తి వక్కకుర్చీలో కూచోబెట్టి చెప్పమన్నాను. నాభార్య యీవిధంగా చెప్పింది.

“మాక్లబ్బులో ఒకమ్మాయి ఉంది. ఆవిడకు పెళ్లయి యింకా సంవత్సరం మేచా దాటలేదు. పట్టి తెలివి తక్కువట్లు. ఆమెగుడేనా నర్దుకు పోయేవాడేమో ననుకొంటే అతడు కోడదారి. అందువల్ల వాల్లిదరికి ఆనోవ్వం చెసింది. ఇద్దరూ విడిపోయి ఒకనెల్లాళ్లు కాలక్షేపం చేశారు. ఎన్నాళ్లు అలాగ ఉండగలరు? తాననిచెప్పి ఆపిల్లి మొగుణ్ణి రమ్మనదు. అంత అభిమానం ఆవిడికి. అతగాడు మగాడుగదా నర్దుకో గూడదా అంటే అతనికి తగనిగర్వం. కాబట్టి మధ్యవర్తులద్వారా వాళ్ల వ్యవహారం పూర్తు పరచవలసి వచ్చింది.

మాక్లబ్బులో ఒకనియమ మేమిటంటే— మాలో ఎవరికి ఏ ఆడ వచ్చినా క్లబ్బుమెంబర్లు కలగజేసు

కొని సహాయం చేస్తారు. ఈ విషయమై ఒకసభచేసి ఏకగ్రీవంగా నన్ను మధ్యవర్తిత్వం నడిపించమన్నారు. క్లబ్బు తీర్మానానికి అనుగుణంగా నే నతన్ని పిలిపించి నెల్లాళ్లు అతనితో పోరి భార్యతో సమాధానపడడానికి వప్పించాను.

ఆపిల్లిదగ్గరికి వెళ్లి చెప్పవలసిన విధంగా చెప్పి. సమాధానపరిచాను. వాల్లిదరూ కలుసుకొని రెండురోజులే ఆయింది.”

“అయితే అతన్ని మనింటికి తీసుకు వచ్చి ఆవిరగబడి నవ్వు లెందుకు? నామొహం ఎదటే అంత అల్లరెందుకు? బీచిషికా రైందకూ?”

“బీచిషికారు అతనూ, నేనూ, అతని భార్య వెల్లాము. అప్పటి కింకా వాళ్లు సుముఖులు కాలేదు. వాళ్ళిద్దరినీ చెరోవేపున పెట్టుకొని ఆమాట ఈమాట చెపుతూ నవ్విస్తూండేదాన్ని; క్రమక్రమంగా నన్ను వదిలి వాళ్ళిద్దరూ చెట్టాచెట్టాలు వేసుకొని కబుర్లలోకి దిగిదాకాను.”

“మరి.”

“అతనితో అలాగ నిరగబడి మీ మొహంముందు నవ్వడానికి కారణం లేకపోలేదు.” అన్నది నాభార్య.

దాదినడితరం తీసుకువచ్చి నాభార్య మీద పడవేసి “ఇ దే మి టో చూశావా” అన్నాను.

ఉత్తరం చేత్తో పుచ్చుకుచూచి నాభార్య మళ్లీ నవ్వడం మొదలెట్టింది.

“ఎందు కానవ్వు?” అన్నాను.

“ఎవరు వాళ్ళారో ఆ ఉత్తరం చూశారా?” అంది.

“ఎవరో శ్రేయోభిలాషిట!”

“ఆ దస్తూరీ ఎవరిదో?” అన్నది.

“ఏమో, నాకే తెలుసు?” అన్నాను.

“మల్లీ ఇంకోమాటు నిదానించి చూడండి” అని నామీదకు ఉత్తరం విసిరింది.

జాగ్రత్తగా దస్తూరీ సరికించి, “ఎవరిదంటావు?” అన్నాను.

“ఎవరిదా? ఇంకోమాటు చూడండి” అన్నది.

“ఎంత మోసం! నీదే ఈ దస్తూరీ! కళ్ళు కప్పుకుపోయేయి నాకు.”

“ఇప్పుడు తెలిసిందా?” అన్నది.

“ఏమిటి తెలియడం” అన్నాను.

“ఆవిరగబడి నవ్వడమూ, ఈ ఉత్తరమూ నామీద మీకు అనుమానం కలగడానికే!”

“ఎందుకు అనుమానం కలిగించుకొన్నావు?”

“ఈ యేటిక్లబ్బు బహుమానం కోసం.”

“బహుమానం యియ్యడానికి ఏమి చెయ్యా లన్నా రేమిటి?”

“శ్రీలానికి భంగంరాకుండా ఎవరైతే తమభర్తలకు తమ గుణాన్ని గురించి అనుమానం కలిగిస్తారో వారికి బహుమానం.”

“నీవాక్కరైవేనా ఏమిటి, మీక్లబ్బు కంఠకీ అంత ప్రయోజకురాలివి. మై లిటిల్ స్కాండల్?”

“అందరికన్న మార్కులు నాకు ఎక్కువ వచ్చినవి కాబట్టి నాకు బహుమానం వచ్చింది.”

“ఎలాగ ఆమార్కులు నిర్ణయించారు?”

“జడ్జీలు గూఢంగా మెంబర్ల తాలూకు భర్తలచర్యలు ఈ రెండు నెలలబట్టి కనిపెడుతున్నారు. మీ బిక్క-మొహం, మీరు క్లబ్బుచుట్టూ తిరిగడం, నాతో మాట్లాడక పోవడం— ఇవన్నీ చూచి నేనే నెగ్గానని నిర్ణయించారు.”

“ఇలాంటివనులు చెయ్యడం ప్రమాదంకాదా? ఎటునుంచి ఎటు వస్తుందో! సంసారాలు చెడిపోతూ.”

“ఆ ధైర్య మున్నవాళ్లే యిందులో ప్రవేశించారు. ఈమాత్రం యడ్వేం చర్ సాహసం ఆడవాళ్లకు లేకపోతే ఎందుకు పనికివస్తారు?”

ఈ ప్రశ్న కింక సమాధానం లేదు. నామనస్సులో బెంగ తీరింది. కుదుటబడ్డను. నిట్టూర్పు విడిచాను.

౫

నాభార్య కాఫీ, బిస్కెతులూ, చోకలేట్లూ తెచ్చి బల్లమీదపెట్టింది. ఇద్దరిమూ ఆరగిస్తూ సరదాగా ప్రసంగించుకొన్నాము.

“ఈ బిస్కెత్తు ముక్క తిను, మై బ్యూటీ” అన్నాను.

“ఛోక్కు, మైసోల్” అని బిస్కెతులు తినడం మొదలుపెట్టింది నాభార్య.

“నువ్వు మీక్లబ్బు కంఠకీకి ప్రయోజకురాలవులా గున్నావే! క్రిందటి ఏటిబహుమానం నీదే; యాయేటిదీ నీదే” అన్నాను.

“షియర్ లక్; మీసహాయం లేకపోతే నా కీబహుమతులు వచ్చేవా చెప్పండి మరి.”

“అల్లరిపిల్లా! అయితే నీతోకూడా యాయేడు యీపంచెలో ప్రవేశించినవాళ్లసంగతి చెప్పావు కావు” అన్నాను.

“చెప్పనా,—ఒకావిడ తానే తనకు ఎవరో పురుషుడు ప్రేమలేఖ వ్రాసి నట్లు వ్రాసుకొని ఆకవరు తనచేతి సంచీలో పెట్టిభర్తతో మాట్లాడడానికి వెళ్లింది. మాటలమధ్య కవరు కింద జారవిడిచి వెళ్లిపోయింది. భర్త ఆకవరుతీసి చదువుకొన్నాడు. కొంత సేమైన తరువాత భర్తదగ్గరికి వచ్చి బిక్క-మొహంతో నా ఉత్తరం పడిపోయిందని. ఆ ఉత్తరం తనకు దొరికిందనీ తాను చదివేననీ భర్త చెప్పాడు. ఆవిడ భయం నటించి గడగడ పడింది. భర్త ఆవిడతో అన్నాట్ట, “ఇదివరలో ఎన్ని ఉత్తరాలు వచ్చాయి నీకు!”

భయపడుతూ, “ఇదే మొదటిది ట్టుమించండి” అంది.

“దీనికి సమాధానం రాశా”వా” అని అడిగేట్ట.

సందేహిస్తూ నెమ్మదిగా “రాశా నందిట.

“రాశావా! ఎలా రాశావు మైడి యగ్ వైఫీ? దీనిలో అడ్డను లేదే!” ఆవిడ తెల్లబోయిందట.

“మల్లీ మీక్లబ్బువాళ్లు మీచేత కోతి చేష్టలు చేయిస్తున్నారా యేమిటి?” అన్నాట్ట నవ్వుతూ. భర్తకు అనుమానం కలిగించలేకపోబట్టి ఆవిడకు బహుమానం లేదు.

ఇంకో ఆవిడుంది మాక్లబ్బులో. ఆవిడకు సిగరెట్లు అలవాటులేదు. ఆసంగతి భర్తకు తెలుసును. ఆమె భర్తకూ సిగరెట్లు అలవాటులేదు. ఒకనా డావిడ భర్త వచ్చేవేళకు రెండుప్యాకెట్ల సిగరెట్లు కుంపటిలో వేసి ఆపాగ ఇల్లంతా చుట్టివేసుకొనేలా చేసింది. ఇంతట్లోకీ భర్తవచ్చి తలుపుతట్టాడు. పదినిముషాలదాకా

తలుపు తియ్యలేదు. ఈపాటికి అనుమానం కలిగిఉంటుందిగదా అనుకొని తలుపుతీసి చీరా వైటా నవరించుకోవడం మొదలెట్టింది. భర్త లోపలికి నచ్చాడు. సిగరెట్లు వాసన పీల్చాడు. భార్యతో అన్నాడుగదా, “చెప్పావు కావు; క్లబ్బులో మెంబర్లంతా సిగరెట్లు కాల్చాల్సి నిబంధన వచ్చిందా ఏమిటి? అంతస్థిగా దానికం ఎందుకు? చంపేశావే ఏధులో నిలబెట్టి! ఈమాత్రం కా ర్యానికి భయ మెందుకు? స్వేచ్ఛ మొచ్చినన్ని సిగరెట్లు కాల్చుకో నే నేమీ అనను. రేపు మంచి “నేనీ కట్” సిగరెట్లు ఒకడబ్బు టెస్టా నుండు.” భర్తకు అనుమానం రాలేదుసరిగదా సిగరెట్లు అలవాటు అంటుకొంటుం దని ఆవిడ భర్తతో నిజంచెప్పింది. “ని న్నేప్పడేనా అనుమానిస్తానా, హానీ?” అన్నా డా భర్త.

“వింటున్నారా” అని నాభార్య.  
“వింటున్నా.” అన్నాను.

“అనుమానించే వాడు గొప్పవాడా అనుమానించనివాడా?”

“న న్నేంచంపుతావు కానిద్దా.”  
“ఆల్ రైట్, డియర్.—

ఇంకోఆవిడ భర్త ఏధులో మొహం కడుక్కుంటూవుంటే తానూ ఆనమయానికి నీధిలోకి వచ్చి యెదుటి యింటి పెద్దమనిషిని నిదానించి చూడ్డం మొదలుపెట్టింది. పదిహేను రోజు లిలాగ అద్యోసరికి ఆపెద్ద మనిషి ప్రతిరోజూ వీల్చింటికి కాఫీకి తయారయ్యేవాడు. భర్త యెదుటే అర న్నెంతో ఆదరించి కాఫీఇచ్చేది.

ఫలహారాలు పెట్టేది. అతడు యింటికి వస్తే తాను ఎదురుగా వెళ్లి కుశల ప్రశ్న లడిగేది. వెళ్లిపోతూంటే షేక్ హాండుచేసేది. భర్త కీప్రవర్తన వల్ల ఆవిడమీద ఎటువంటి అనుమానమూ కలగలేదు. క్లబ్బు ఆచారాలు కొత్తగా నేర్చింది కాబోలను కొన్నాడు. కాని ఒకక్రమాదా వచ్చింది. అప్పటినుంచి ఆపెద్దమనిషి నదల్చుకోవాల్సా నదలకుండా వట్టికొన్నాడు. చివరికి వాడిని నదలించుకోవడం బ్రహ్మాండం అయింది.

“ఎలాగ నదిలించు కొన్నాడు ?” అన్నాను.

“ఎలాగా? వాణ్ణి ఒకకూలివాడికింక కట్టి. ఆవిడ ఏమిచెబితే ఆ పనులు చేసేవాడు. రోజూ పోస్టులో ఉత్తరాలు నెయ్యడం వాడే, బజారునుంచి కూరలు తేవడం వాడే, తోటలో చెట్లకు గొప్పలు తవ్వడం వాడే, పోయడం వాడే, ప్లంట్ల నిర్మకొని ఆశించడం వాడే. ఇలాగి పది పది హేను రోజులు గడిచి వెసిగి లేచి పోయాడు. అప్పుడు ఆవిడభర్త ఆవిడతో అన్నాడుగదా, “పోచి పోనా డేం ఆ పెద్దమనిషి? తనం బస్తాలేని కూలివాణ్ణి నంపాడించావు గదా అని సంతోషిస్తూంటే.”

ఆవిడకు బహుమానం వచ్చేవిధం లేదుగదా. ఇంక మీగు నన్ను అనుమానించాక. అనుమానిస్తే అనుమానించాగులెండి. ఇప్పుడు బహుమానం వచ్చేది కాబట్టి బెంగ లేదు. కాని యికముం దెప్పుడూ నన్ను అనుమానించగుగదా అని మీసం పట్టుకోబోతుంటే అన్నానుగదా—

“అయితే, హానీ; సీబహుమానం ఏమిటో చూపావుకానేమి?”

“ఇంచాకటినుంచీ మీకోసం ఎదుగు చూస్తోంది.—అదిగో ఆ ట్రంకు.”

“ఏమిటి? ఆ ట్రంకా; దాల్లో ఏమైనా ఉందా? వుట్టిటంకేనా?”

“తీసి చూడండి.”

ట్రంకుతాళిం తీసి మూత ఎత్తి చూశాను. అందులో ఒకడబ్బుచీరా, ఒకడబ్బు బ్లౌసులూ, ఒకడబ్బు పెసరీలూ ఉన్నాయి.

“ఇవి ఆడవాళ్లనొకరు ముట్ట కో కూడనుకావోయి” అన్నాను.

“కూడకపోతే మాంతారా? మీరు ముట్ట కోకూడా చేసి గుతుందా?”

“అయినా గాకెందుకు? బహుమానం నంపింది” అన్నాను.

“మీకుమాత్రం గాకేమి? నానం పించుకొంటా వాణిని” అంది.

“ఎవని పించం నెయ్యడం ?” అన్నాను.

“నేనేతునా” అని చీరా, బ్లౌసులూ గానల్లోపెట్టి పారిపోబోయింది. పట్టుకొని చెవులో చెప్పానుగదా.

“అనిమాత్రం మిగుల్చుకొంటా వెండకు— ఆ పెసరీలు— అవీ నాకే యియ్యి.”

నాభార్య నవ్వుతూ నన్ను లెంక మీద వాయిచి చీరా బ్లౌసులూ తీసుకుపోయి బీగువాలో పెట్టుకొంది.

“ఈట్రంకుకూడాతీసికెళ్లు” అన్నాను.

“మైడియర్ హాబీ! ఆట్రంకుమీది.”

“థాంక్సు మైటిల్ హానీ.”

## ఉమర్ ఖయ్యాము-చిత్రములు

ఉమర్ ఖయ్యాము కవిత్వము చూచి ఉప్పొంగినవాళ్లలో చాలా రకాలవాళ్లేన్నామి. కవులూ, తత్వజ్ఞులూ, చిత్రకారులూ అందులో ముఖ్యులు.

డా. రిస్త్ అనే షర్మీ మాదేశ్వర్లు కలంబాటి చిత్రకారునిలో ఒకడు. క్రొత్తగా ఇతనిచిత్రములు లండనులో ప్రదర్శింపబడ్డవి. (వాటిలోనే ఈ మామచిత్రములు.)

డా. రిస్త్ చిత్ర చిత్రమైనది. చిన్నతనంలో, శిష్టిచదువుతూ పుస్తకాల్లో పాఠమును మానామాను చూచి ఆకర్షింపబడి, అందులోని విషయాలు నా ఫారంగా గొని పాఠములువేయటం మొదలుపెట్టాడు. అంతటికి ప్రపంచమంగూ తగల తగలచేశాడు.

సరివాత నన్నుగొకొన్నా యిన్నాడు. ఆమీద ఒక గులాబీ షోటలో మధుపానం చేస్తూ షిశువుపాటలు వింటూ బ్రదకు దామని నిశ్చయించుకున్నాడు.

ఇటువంటి ఊహలవల్ల అనిమనస్సు ఉమర్ ఖయ్యాముమీదికి పోయింది. పెంటనే చిత్రరచన వల్ల ప్రారంభించి ఉమర్ కావ్యంలోని వివిధఘట్టాలకు ప్రతినిధులు తయారుచేశాడు. అతని ఊహశక్తి, తత్వజ్ఞోదయించుతగ్గా గ్రహించాడో యూచిత్రాలన్న తెలుస్తుంది.

ఇకను ఉమర్ రోజుమూసకే చెందినవాడనటంవల్ల ఇతని చిత్రాలకు ప్రశ్నేకమైనదిలునకూడా వుంది.

(మాలమునందలి ఇంగ్లీషు రుబాయుల నమూనాని ప్రతుదుర్తి సరసింహ రావుగారు తెలుగుపద్యములను రచించిరి.)

[ఔన్ను ఆఫ్ ఇండియా ౧౯౩౮ సం. సంవత్సరాది సంచికనుండి.]



చిత్రము ౧.

మనయెదలు చూరగొను సుధామధురమూర్తు  
లెందరో కాలగతి వీడి రీమధువని—  
వా రనుభవింపరే తమవంతుమధువు  
తుదినిదుర కొక్కరొక్కరే తొలగుమునుపు ?





చిత్రము ౨.

తమ అనంతయాత్రాహస్యములు తెలుప  
మగిడివచ్చిరె మృతులైన మనుజు లెవ్వ  
రేని?—నీపను లెల్ల ముగింపు మిపుడే,  
పోయినపు డింక వచ్చు టీపుడమి లేదు.



చిత్రము 3.

అనుచు పో, ప్రత్యుపస్థానము ననుచును  
 తేనెలాడీలు; కాది ముంజేకె నొప్పుడు  
 విన్నవినలూ ? — చును బుండు నడమూటె  
 కాది ముంజేకె ముంజు, ముంజునూ  
 జరిమియు తా ననుచును పోనియు.

సూనవశేత్రము నేలకుమించిన మైద్య మూర  
మునుమన్న నక్షత్రముల మూరమించిలి తార  
తమ్యముల గ్రహించలేనందున నక్షత్రము  
లన్నియు అర్ధగోళాకృతినున్న కొప్పెరవంటి  
నీలకౌశమున నతికిన మణులవలె గాన్పిం  
చును. కాన రెండు నక్షత్రములచే గూనింప  
బడినరేఖ యొక సరళరేఖి గాక, పరిశీలకు

కొత్త పుస్తకము ముద్రణము నుండి పుటలను  
క్రమేనా క్రమమున ప్రముఖముగా పోషించు.  
పుటలను ప్రముఖముగా పుటలను యితరములకు  
కొత్త పుటలను పోషించును. ప్రముఖముగా



పులకానామకము గోపానితమింద నుంది

అత్రిపులహరేశు మిగునములోని Castor,  
Polux ల మధ్యగా పోవును. భులహనివద్ద

నుంచి యీ రెండు నక్షత్రములవర కీరేఖ పాడవు ౩౫° లుండును.

క్రతువులహారేఖ సింహరాశి మధ్యగా పోవును. పులహనివద్ద నుంచి యీ రేఖ ద్వారా ౩౦° పోయిన నీరేఖకు పశ్చిమముగా కొడవలివలె కొన్ని నక్షత్రములమాదిక కాన బడును. ఈ కొడవలిపిడి మొదటినుండి మిగుల గవళి కాంతి నిగుడించుచుండును. అచ్చటనే యీ రేఖకు పూర్వదిశను మంచపుకొల్లవలె నాల్గు నక్షత్రము లగుపడును. ఇందలి తూర్పు దిశ జంట ఉత్తరఫల్గుని, పడమటి దిశ జత

పుబ్బ యనబడును. ఉత్తరఫల్గునిలో దక్షిణ దిశనున్న Denabola తక్కిటివానికంటె ప్రకాశవంతమైనది.

క్రతువులస్త్ర్యరేఖ కాసియకాంతి నిగుడించుచున్న చిత్రానక్షత్రముద్వారా పోవును. పులస్త్ర్య చిత్రల మధ్యనుండు నీరేఖపాడవు ౪౫°.

క్రతు ఆత్రిరేఖ స్వాతీనక్షత్రమునుండా పోవును. ఆత్రిస్వాతులమధ్య నుండు నీరేఖ పాడవు ౪౦°.

ఉత్తరఫల్గుని చిత్రలమధ్య హస్తలోని యొరు నక్షత్రములు మిగుల మిగుల లాడు చుండును. వీనిని చిత్రానక్షత్రముతో గలిపి కన్యగా నూహింపవచ్చును. ఆర్ద్రకు తూర్పు దిశను పునర్వసు, మృగమునకు దక్షిణముగా నున్న మృగవ్యాగరుదురు వానికి పశ్చిమముగా ౫° లలోనున్న మరీయుక నక్షత్రము మిగులములోని Castor, Polux లు కలసి పిన్నీసు పడవలె నుండును. కొడవలికి పశ్చిమముగా పా నుపడగవలె ఆశ్రేషయును, పుష్పమువలె పుష్పమియునూడ గానవచ్చును.

## ‘సింగినాదం - జీలకట్ట’

సోదరీమణి శ్రీమతి ‘కృష్ణకుమారి’ ‘జీలకట్టసింగినాదం’అనే క్షిరీకతో పయి సామెతలనీ, దానికి సంబంధించిన కథనీ కవచిననెల, ‘భారతి’లో వ్యాసంగా ప్రకటించింది.

‘సింగినాదం జీలకట్ట’అని సామెతను శ్రద్ధి పలకడంకూడా ఉన్నది. కాని ఆ వ్యవహారం తప్పు. ఎలాగో తారుమార్చింది. అంతేకాని ‘జీలకట్టసింగినాదం’ మనడమే ఒప్పు. ఈ సం గతి.....దీని కథనుబట్టి పాఠకులకే తెలుస్తుంది’ అనికూడా వ్రాసిందామె.

గోదావరి, కృష్ణాజిల్లాల సంగ తెలుగుందో గాని అటు గంజాంవిశాఖపట్నంజిల్లాల్లోనూ,

ఇటు నంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాల్లోనూ, ‘సింగినాదం-జీలకట్ట’ అనేవ్యవహారమే కనబడుతున్నది. చిత్రాధారాన్నిబట్టి చూచినా యిరీతి వ్యవహారాని కేమీ అభ్యంతరం కనబడదు. ‘సింగినాదం’ విని అందరూ ఆల్లకల్లోల మవుతూవుంటే ‘జీలకట్ట’ ప్రత్యక్షమయ్యేది, భయం పటాపంచలయ్యేదా. తుదకి‘పైకి బటారం, లోపల లాటారం’అయింది. అంచేత ఈరీతేకథకి చక్కగావార్తకుంటుంది.

సామెతకి తొలిరూపం ‘సింగినాదం-జీలకట్ట’అనేది; మరిరూపం తారుమారయిన ‘జీలకట్టసింగినాదం’అనేది.

సామెత లన్నీ సాధారణంగా (నూలావాట్లక్రియ లేకపోలేకపోతుందిగాని.) వాక్య రూపంగాగాని, చాలా సదాలు కలిగిగాని వుంటాయి. ఒకే సమస్తపదం నే నెరిగినంత మట్టుకు సామెతల్లో కనబడలేదు. ‘కృష్ణకుమారి’ నిరూపణనుబట్టి చూస్తే ‘జీలకట్ట(సంబంధమైన) సింగినాదం’అనే సమస్తపదమే సామెత అయినట్లు తెలుస్తున్నది. సమస్తంగా వుండడం-ఏకపదంగా వుండడం లోకొత్తి మర్యాదకి విలక్షణం. సమస్తపదాలయితే వాటిలోవున్న ‘ఫోన్స్’కూడా తగ్గిపోతుంది.

# తాత్ప్రద్దుటూరుశాసనము

ఈక్రింద బరిష్కృతము గాబోవుశాసనము రాయలసీమ లోనిది. ఇది కడపజిల్లా జమ్యులమును తాలూకాలో జేరిన తాళ్ల ప్రాద్దుటూరు గ్రామమునందలి శ్రీ గంగాజనేయస్వామివారి దేవాలయ మునకు ఎదుట పొలియుండు నిలువురాతికి నాలుగుప్రక్కలను జెక్కఁ బడియున్నది. శాసనము రాతిమీఁద నక్కఁగాఁ జెక్కఁబడి యుండుటచేత ఎచటనో యొకటి రెండు స్థలములయందులేపు తక్కిన భాగ మంతయు మాసిపోక స్పష్టముగ తెలియవచ్చుచున్నది. మాసిపోయిన యక్షరములు (3, 30, 33, 34, 35, 36) పంతులయందలివి.

ఈ శాసనము రమారమి ౧౨౦ సంవత్సరముల క్రిందట కర్నూల్ కాలిక్ మెకంకిగారి నుగాస్తాలయం దొకరు పరిశీలించి ప్రతియొక దానిని వ్రాసికొనిరి. వీరే ఈశాసనమును సుర్తిందినవారిలో ప్రథ ములు. వీరు వ్రాసితెచ్చినకాసీ మదరాసు గవర్నమెంటువారి ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండాగారమునందు మెకంకి కలెక్టర్ ఆను పుస్తకములయందు శాసనవచ్చుచున్నది. అందులివ్వులు మెండుగ నుండుటచేత విషయము సుబోధము కాదు. ఇటీవల మ.రా.రా.శ్రీ జయంతి రామయ్య పంతులవారు ఈశాసనమును తమ శాసన పద్యమంజరియను గ్రంథమునందు నరచొంగఁ బ్రకటించిరి. ప్రకటించిన భాగమైనను సమగ్రము కాదు. శాసనవిషయము దేశవాస్థియ చరిత్రలకు సహకారి యగుటచేత దీని ప్రతిబింబమును సంపాదించి యథాశక్తిఁ బరిష్కరించి ప్రకటించు చున్నాము.

## చిహ్నములు

శాసనశిల వైభాగమున కుడియొడమ పార్శ్వములయందు, చంద్రమూర్త్య లింబములును, వీనిమధ్య ఎడమముఖమున వృషభమును, వృషభమునకు పురోభాగమున నూర్మబింబమునకు క్రింద చక్రరూపమున విష్ణువును, అంతచేతగరించిన పాదమును జెక్కఁబడియున్నది. ఈవృషభము శాసనమునిల్పిన రాజయొక్క లాంఛనముగా గ్రహింపవచ్చును. ౧ వృషభము ముంగలి వామపాదమును నడుగిడఁ బోవుచున్న దానివోలే వైకృత్తి తోఁడను నిక్కఁబొడుచుకొని యున్నది. శాసనములయందు గంఢరించియుండు వృషభములరీతి యిట్టిది కాదు. సామాన్యముగ నవి పండుకొని యున్నట్లుగాని లేక నిలిచియున్నట్లుగాని గంఢరించుట

౧. మే మెఱిగినంతవఱకు పల్లవ, బాగవంక రాజులది వృషభలాంఛనము. ఈ శాసనము నెల్లించినరాజు సింహలాంఛనం దగు తెలుగుచోఁగుడు. ఇఁక డిలాంఛనము శిల స్వీకరించెనో తెలియదు.

శిల్పుల యాచారము. ఉంకించి లంఘింపనిద్దమైన వృషభరూప మెందును గానరాదు. ఈ శాసనమునందలి వృషభమరీతి మాలెపాడు, పెద్దముడియము నందలి తెలుగు చోడరాజుల శాసనముఖములఁ జెక్కఁబడిన సింహపురీతినిఁ బోలియున్నది. ౨ మడియు, ఇందు చెక్కఁబడినట్లు, తెలుచి వైకృత్తిబడిన ముంజీయ సామాన్యముగ సహగమనమును చెలియఁజేయు శాసనములయందే కానవచ్చుచున్నది. కాని యిది సహగమన శాసనము కాదు. ముంజీయ దీనియం దేల చెక్కఁబడియెనో తెలియదు.

## భాష : లిపి

శాసనభాష తెలుగు; గద్యపద్యశ్లోకము. పద్యములు కడు సాంపైనవి. తెలుగు శాసనములయందంతచక్కని కవిత్వ మగపడుట యరుదు. ఒకానొకరు ఇందలిపద్యములు నాచిన సోమునిచే విరచిత ములై యుండునేమో యని సంశయించిరి. కాలము సరిపోవుచున్నది. నుడికారమును, కూర్పునేర్పును, పద్యాలిఖ్యలను, సోముని కవన మును జ్ఞప్తికిఁ జెచ్చును. కాని శాసనగ్రంథ కర్త సోముడని చెప్పటకే యాధారమును లేదు. కవి యెవ్వఁడై నను ప్రజ్ఞావంతుడే.

నక్కని కవనము నెప్పనేర్పు కలవాఁడు.

లిపి శ్రీ ౪. ౧౮ శతాబ్దారంభమున ఆంధ్రదేశమునందు వాఁడు కయం దున్న తెలుగుగన్నది. ఇ, ఈ, ఎ, ఏల భేదములను తెలుపు ప్రత్యేకచిహ్నములు లేవు. ఇందు దీర్ఘ ఇకారము వచ్చునట్టి పెక్కు తావులయందు నుడిలోపలికి నుడిలిగియున్నది. ఈనుడి యొకవేళ దీర్ఘ 'ఇ' కారచిహ్న ముననేమో; కాని నిశ్చయము తెలియదు. ఎత్వము రెండువిధములుగఁ గానవచ్చుచున్నది. సామాన్యముగ ఎత్వము వచ్చు నన్నితావులయందును అది ఇంచుమించుగ ఇప్పటి కన్నడ ఎత్వము వలే నన్నను కొన్నిచోట్లయందు (ఉ. కైరవ పం. ౨౧) అది ఇప్పటి తెలుగుఆచ్చు సంఖ్య ౬ ను పంజవేసేట్లు వ్రాయఁబడి యున్నది. 'క' ఇప్పటి కన్నడ 'క'వలే నున్నది. ఇట్టి 'క' ను మనవా రనేకు లింకను వ్రాతయందు వ్రాయుచునేయున్నారు. 'త' కారము ఇప్పటి రూపమును పొందలేదు. కాని దాని ప్రాచీనరూపము చెడి పరిణామమును పొందినది. ఈ శాసనమునందు రెండువిధములు 'త' లు కానవచ్చుచున్నవి. ఒక తరగతి 'త' కు ఇప్పటి 'త' వలే ఎడమ భుజముపై నుడి లేదు. క్రారము వ్రాసి దాని దాపలికొమ్ము నకు నుడిఇచ్చి నుడికి పైన అక్షరము నంటినీయక తలకట్టు వ్రాసిన

'త' యనును. క్రూర ఇరు భుజములకును సుడిత్రిప్పి ఎడమ భుజముపై సుడికి తగులనీయక తలకట్టు వ్రాసిన రెండువరగతి 'శ' అనును. 'శ' ఇంకను ప్రాచీన రూపమును సంపూర్ణముగ విడువ లేదు. ఇప్పటి 'గ' వస్తును వ్రాసి దాని కుడిపాదమును క్రిందికి దీర్చింది దాపలకు త్రిప్పి పైకి కొంత లాగి కుడిపాదముతో చేర్చి అక్షరమునకు తగులనీయక తలకట్టిచ్చిన అప్పటి 'శ' అనును. 'శ' ఇప్పటి అచ్చు 'క' ను బోలియున్నది. వర్ణాక్షరములలో వత్తు అక్షరములకు వత్తునిచ్చుమను అక్షరపృథక్మునందలి యూర్ధ్వ రేఖ కానరాదు. ట, డ లకు గల భేద మత్యల్పము. ఇప్పటి అచ్చు 'ఉ'కు పొట్టలోని గీటును చొలగించిన యప్పటి 'ట' యనును. 'ట' నెత్తిపై నున్న పుర్వరేఖాప్రక్కను మఱియొక యూర్ధ్వరేఖను వ్రాసిన 'టా' యనును. (మా. పంక్తి ౩౭.) ఇప్పటి అచ్చు 'ఉ'కు పొట్టమీది నెత్తిపైని గీటును చొలగించి అక్షరమునకు తగులనీయక తలకట్టు వ్రాసిన 'డ' యనును. ఇప్పటి 'డ' యప్పటి వర్ణ చతుర్థాక్షరమున వత్తు 'ఫ' అనును. 'ప' కు ఇప్పటివలె పుచ్చునునుండి కాక ప్రక్కనుండి కొమ్ము ఇవ్వబడి యున్నది. 'క్ష' సంయుక్తాక్షర మని ఈశాసనమునందలి వ్రాత స్పష్టమయినది. 'క' వ్రాసి, దాని క్రింది భాగమున అక్షరము మీదనే 'మ' వ్రాసిన 'క్ష' అనునున్నది. సంయుక్తాక్షరములో వచ్చు నకార్యోల్లు, రకార్యోల్లు, లకార్యోల్లులు గమనింపఁ దగినవి. నకార్యోల్లులకు ప్రత్యేక చిహ్నము లిందు గానరావు. "థాడికిని" (౧౦౫ పంక్తి) "కామినులు" (౫౩ పంక్తి) అనియే శాసనపువ్రాత. వీనిని "థాడికిన్", "కామి నుల్" అని యుచ్చరించవలయును. రకార్యోల్లు ఇప్పటి రూపము నకు చేర్చుచున్నది. అక్షరముపై నధోముఖమున వర్తలరేఖను విమూలగ వ్రాసి దానికుడికొనను గిరికఁడ్రిప్పి దానిని సమరేఖగ పొడి గించిన రకార్యోల్లునను. అరసున్న బుండవలసినతావులలో నెఱుఁగున్న బుండుటచే వర్ధిండువునకు ప్రత్యేకచిహ్నము లేదని తెలియుచు న్నది. బిందుపూర్వకములగుహల్లులు కొన్నియెడల ద్విత్వయుక్తము లుగ నున్నవి. (పం. ౮౭ చనుడెంచె; పంక్తి ౯౧-౨ ఉత్సాహించె.)

### శాసనమున తప్పలరుదు

'నుగ' (పంక్తి ౨); ఘ్రీతాచి (పంక్తి ౪౪-౫), జమదజ్ఞ కాండు (పం ౫౬); నిభిల (పం. ౧౩౯); నిపాలుథాడికిని (పం. ౧౦౪-౫); ఇవి 'నుగ', ఘ్రీతాచి, జమదగ్నికాండు, నిభిల, నృపాలుథాడికిని (లేక, నృపాలుథాడికిని) అని యుండవలయును.

### అ ప పా త ము లు

మ. రా. రా. శ్రీ జయంతి రామయ్యపంతులుగారిచే ప్రకటింపబడిన శాసనభాగమునందు కొన్నియపపాతములఁ గన్పట్టుచున్నవి. పంక్తి ౪౧ 'కిరుణి' అని చదివి 'ణి' ని కుండరికరించి, మధోజ్ఞాపికయందు, 'కిరుని' అని చదువునది, అనివ్రాసినారు. మా ప్రతిబింబమునందు 'కిరుని' అనియేయున్నది. పం. ౪౯ '(ని)ంగి

పఙ్గంబునం' అని చదివినారు. 'ని' ని కుండరికరించినారు. ఇందు మొదటియక్షరము మాసిపోయినది. కొమ్ముమాత్రము మిగిలియున్నది. రెండువయక్షరము 'గ్ని' యని స్పష్టముగఁ దెలియుచున్నది. సున్న పొడ యెచ్చటనుఁ గానరాదు. శ్రీ రామయ్యపంతులుగారు దీనిని 'నింగి' యని యెట్లు చదివిరో తెలియదు. 'యగ్ని పఙ్గంబునందు' అని సరియైన పాఠము 'అగ్ని పఙ్గంబునందు' అనఁగా సతి ననుగమించి యగ్ని ప్రతేక మొనరించి తస్మాత్మున స్వర్గమునుఁ జేసెనని భావము. పం. ౫౬ 'జమదజ్ఞాండు' అని చదివినారు. 'జమదజ్ఞాండు' అని మా ప్రతి బింబమునందున్నది. పం. ౬౫. 'దాలె' అనిచదివి 'దాలెం' అని చదువ వలయునని యధోజ్ఞాపిక నొకదాని నంటించినారు. మా ప్రతిబింబమున 'దాలె' యని యున్నది. పం. ౧౭౮ - ౭౯ "తెలు పెక్కంగల్వోవ" యని చదివరి. శాసనమున "తెలు పెక్కంగల్వోవ" యనియే కలదు. 'కల' అను నదియే సరియైనపాఠము. 'కల' యనఁగా 'నలుపు', 'మలక' యని యర్థము. ఈ యర్థముననే ప్రాచీను లీపవసును వాడినారు. చూడుడు:—

క. తననుకుడను శళిమెయిక్కు

గని నెచ్చెరఁ గడిగిపుచ్చగా నని దుగ్ధం

బునిధి నభంబున కగ నెనో

యనఁ జంద్రిక పచ్చె సాంద్రమై విమలంబై.

మ. పం. ౮. ౧౧౬.

వాచనసోముడను, ప్రియయు ఈ పదమును 'కల' యనియే వాడినారు. ఇది ఇంకను భావనండి యంతరించలేదు. నెల్లూర నిప్పు టికిని వాడుకయందున్నది.

పం. ౮౨. 'ఏనుక' అనుమాటకు "ఏనిక" యని చదువవలయు నని యొక యధోజ్ఞాపికనుఁ దగిలించినారు ఇందువల్ల 'ఏను' యను రూపము తప్పని కేలుచున్నది. 'ఏనుక' యనురూపము సాధువు కాదనటకు కారణము చూపలేదు. ఈరూప మసాధువనటకు తగిన కారణములు అగపడునంతివరకు దీనిని సాధువనియే తలఁచెదము. శబ్దరత్నాకరమున 'ఏనిక' పదముకన 'ఏనికగము' యనంగఁ దరు ణీమణు లుల్లము లుల్లిల్లగఁ' అను దుక్కిణి పరిణయమునందలి ప్రయోగము కలదు. దానినిబట్టి 'ఏనిక' పదము సాధువని కేలు చున్నది; కాని ఏనుకపద మసాధువని చెప్ప వలనుగాదు. పం. ౭౨-౩. 'ఏనరవాండు' అని చదివరి. శాసనమునందు 'ఏనజి వాండు' అని శకటరేఖయుక్తముగ నున్నది. పం. ౧౦౦-౧. మ (ల...ద్యన) అని చదివరి. 'ల'కుఁగిమ్మట మూడుచుక్కలనుఁజెట్టి తరువాత 'ద్యన' వ్రాసి అంతటిని- 'ల' మొదలుకొని 'న' వఱకును- కుండరికరించిరి. మూడుచుక్కలవల్ల మూడుఅక్షరములు చెడి పోయిన వని మన మూహించుకొనవలయును. ఇన్ని యక్షరము లచ్చట నుండిన వృత్తముగతి యేమికావలయును? ఇన్నింటిని పొట్ట నిమిష్యుకొనుకత్తి దానికిఁగలదా? పంతులుగారు ప్రతిబింబ మును చక్కఁగఁ బరికిరించుకొనినది ఇన్ని యక్షరముల కందు తావు



లేదని గ్రహించియుండుట. ఇందువెంట బ్రకటించియున్న ప్రతి బింబము నొక్కమారు తిలకింపుడు. ప. ౧౦౦ 'మం' అను పక్ష రముతో ముగిసినది. ౧౦౧ పం. మొదటి యక్షగమేదో గుర్తించుటకు పీలు కాకున్నది. రెండవ యక్షరము 'స్య' మూడవ యక్షరము 'స' అన్నిటిని చేర్చిన 'మంస్య' అనుచున్నది. ప్రతిబింబమును చూడ గనే 'మం', 'స్య' లకు నడుమ నొకయక్షర మున్నట్లు తోచును. కాని వాస్తవమున నచ్చట నేయక్షరము లేదు. ౧౦౦ వ పంక్తి యొక్క మొదటి యక్షరమగు 'స్మి'ని చూడఁడు. 'స' వత్తు యొక్క తోక క్రిందికి దిగి ౧౦౧ పంక్తిలోని 'స్య' యొక్క తలకట్టును గవచి దాని యొడమభుజమునకు వచ్చినది. ౧౦౧ వ పంక్తియొక్క ప్రతి మాత్రని ముగిసిన 'గ' ను చూడఁడు. దానితలకట్టు ప్రక్షిప్తబడి ౧౦౦ వ పంక్తి 'స' వత్తుతోకను, ౧౦౧ వ పంక్తిలోని 'స్య' తు ఎడమవైపున సమాపించినది. కిక్కిరెంటికిమధ్యగ రాయి స్వల్పముగ వేడెత్తిపొవుటచే గీటొకటి యేర్పడినది. ఎడమప్రక్క శాసనపురాయి మొదటినుండి కొన మొకము పుట్టునాని యున్నది. ౧౦౨ వ పంక్తిలోని 'స'వత్తు ౧౦౩ వ పంక్తిలోని 'గ' యొక్కతలకట్టు శాసనఫలలోని పుట్టు పీనియన్నింటి సంగ్రాము ౧౦౧ వ పంక్తిలో 'స్య' ముం కొకయక్షర మున్నదను భ్రమను కలుగజేయుచున్నది. కాని యచ్చట వాస్తవముగ నక్షర మెద్దియు లేదు. కావున రాతిపైనున్న యక్షరములను "మన్నియ వడ్డెక్కెరియి మంస్య" అని చదువవలయును. రాతిమీద వ్రాలు ఇట్లున్నను "పైనిశాసన పంక్తియం కొకయక్షరము కొంతపడియుం డుట స్పష్టము. ఏలన, పద్యపాదమున నొకమాత్ర తగ్గులవలన గణ భంగ మగుచున్నది. 'మన్నియవడ్డె (త)క్కెరియి' \*అని సవరించు కొనవచ్చును.

మఱియు, రామయ్యపంతులవారు ౧౦౩ వ పంక్తిలో "నొక్క నాంబ" అనుమాటకును 'సె' యను పంక్తిలోని కడపటి యక్షరము నకు మధ్య మాసిపోయిన యక్షరములు నూచించుకొనికై తొమ్మిది చుక్కల నుంచియున్నాగు. ఇందువల్ల నచ్చట తొమ్మిది యక్షర ములు మాసిపోయి యుండునన్న తలంపుఁ గలుగవచ్చును. కాని శాస నమున దీపంక్తియందలి యక్షరములన్నియు స్పష్టముగనే కాన్పించు చున్నవి. రామయ్య పంతులుగారు చుక్కలుఁ బెట్టినతావున 'ఏసె' అను రెండక్షరము లున్నవి. 'నొక్కనాంబవిసె' అని పంక్తికి రాతి మీఁది పాతము.

### రెండు శాసనములు

చక్కఁగ పరిశీలించి చూచిన నీ శిలపై రెండు శాసనము లుం డుట స్పష్టమగును. ఇందువలననే రామయ్యపంతులవారికి "పన్ని తురంగమంబునకు" అను పద్యమునకు 'పై పద్యముతో సంబంధ మున్నట్లు తోచు" నిది. రామయ్యపంతులుగారు తలచినట్లు ఒక

\* 'మన్నియవడ్డెక్కెరియి' అను శాసనగ్రంథమును 'మన్నియ వడ్డె తెక్కిరియి' అని మా. రామకృష్ణకవిగారు సవరించిరి. వారికి కృతజ్ఞులము.

పై పద్యము తోనేకాదు. తక్కిన శాసనగ్రంథముతోడనే దీని సంబంధము లేదు. "పన్ని తురంగమంబునకు" అన్న పద్యము ఏఱువ భీముని ప్రతాపము నుగ్గించుచున్నది. తక్కిన శాసన గ్రంథ మంతయు జగతాపుగంగని ప్రశస్తిని శౌర్యమును వచించు చున్నది. వీ రిరువురికి నెట్టి సంబంధము గలదో ఎఱుగరాదు.

### శాసనకాలము

ఈ శాసనశిలపై మొదట చెక్కఁబడినశాసనము ఏఱువ భీము నిది. శాసనశిలను దిలకించిన నిది తెల్లము కాగలదు. జగతాపు గంగని శాసనము శాసనశిలకు మొదటిప్రక్క ఆరంభమై రెండవప్రక్క భాగములవఱకును చెక్కఁబడినది. తక్కిన భాగమున "పన్ని తురంగమునకు" అన్న పద్యమునం దొక భాగము చెక్కఁబడి యున్నది. పద్యముయొక్క పరువాయి రాతికి మూడవప్రక్క మొదటినుండియు చెక్కఁబడు నని మనము తలచుట సహజము. కాని యం దట్లు లేదు. మూడవప్రక్క జగతాపు గంగనియొక్క శాసనపు పరువాయితో నారంభ మైనది. ౨౨ పంక్తు లైనపిమ్మట "పన్ని తురంగమంబునకు" యొక్క శేషము చెక్కఁబడినది. నాలు గవప్రక్క మరల జగతాపు గంగనిశాసనము సంపూర్ణముఁ గావించఁ బడినది. రాతిమీద మొదట చెక్కఁబడిన శాసనము జగతాపుగంగని దని తలచుటకు పీలులేదు. ఏలన, శిల్పి శాసనమును గండరించు నపుడు శాసన గ్రంథము సంపూర్ణము గాకుండగనే రెండవ మూడవ ప్రక్కలయందు ఉత్తతావును విడిచియుండఁడు. కావున జగతాపు గంగని శిల్పి రాతిపై శాసనము చెక్క నారంభించుటకు పూర్వమే దాని తలనున క్రిందివైపున "పన్ని తురంగమునకు" చెక్కఁబడియుండుట నిశ్చయము. కావున సదరు రాతిపై మొదట చెక్కఁబడినది ఏఱువ భీముని శాస నము. జగతాపు గంగని శాసనము కా. శ. ౧౨౪౪ నకు సరియగు దుండుభి సం. మాఘ శు. ౧ శనివారమునాడు అనఁగా క్రీ. శ. ౧౩౨౩ సం. జనవరినెల ౮ లేది శనివారమునాడు వేయించిన దగుటచేత ఏఱువభీమునిశాసనము తత్పూర్వముది కావలయును. ఎంత పూర్వముదో కచితముగ చెప్పటకు వలనుపడదు. రెండుశాసనముల యందలి యక్షరములును నొక్కతీరుగనే యున్నవి. కాని భీముని శాసనకాలమును నొకవిధముగ నిర్ధారించవచ్చును. ఇతఁడు చోడభక్తి రాజయొక్కతాతకు తాత. భక్తిరాజయొక్క మద్రాసు మ్యాజి యనుశాసనము అతఁడు క్రీ. శ. ౧౩౫౫ సం. అక్టోబరు ౨౧ లేది సోమవారమునాడు చేసినదానమును దెలియఁజేయుచున్నది. ఏఱువ భీముఁడు భక్తిరాజునకు నాలుగుతరములు ముందున్నవాడగుటచేత తరమునకు ౨౫ సం. చొప్పున గణించితీమేని అతఁడు ఇంచుమించుగ (౧౩౫౫—౧౦౦౦) క్రీ. శ. ౧౨౫౫ ప్రాంతమునాడగును. తాళ్ల ప్రాద్దుటూరి శాసనములోని "పన్ని తురంగమంబునకు" అన్న పద్యము క్రీ. శ. ౧౨౫౦ ప్రాంతమున శాసనస్థము చేయఁబడినదని నమ్మ వచ్చును.

# శాసనగ్రంథము : చరిత్రాంశములు

## (i) ఏలూరభీమస్థపాలుడు

ఏలూరభీమస్థపాలుడు యుద్ధవిద్యాశ్రవణులకు సంసిద్ధుడై నుత్తము నకు బక్కరనట్టిచనార్త విన్నింతమాత్రముననే వీసశనాండు, చక్ర గొట్టము, మన్నియ, వడ్డెక్కెరి, మంఝరి, వెంగి, కలింగము మొదలైనదేశములు కలతనాటెను. ఇచ్చియు నొక్కనాడే యతని ధాటికి నవిసెను. ఏలూరభీముని విషయమంతయు మన మీశాసనము మూలమున దెలిపొనగిరినది. చాటుపద్యముజిలంజరి రెంశన భాగము. ౫వ పుంజును ఏలూరభీమునిగూర్చి యొక కందపద్యము గలదు. కాని యందు చారిత్రికవిషయము లేవియును గానరావు. బ్ర. శ్రీ. వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిలవారు ఏలూరభీముడును మైలమ భీముడును ఒక్కరేయని తలచినట్లున్నది. వాగు ఒక్కరేకారని యను, ప్రత్యేకవ్యక్తులనియు శ్రీయుతులు. టి. య్. రామ చంద్రన్ గారు భారతి ౮ సంపుటమున భక్తిరాజు తామ్రశాసనము పరిష్కరించునయ్యెనున నిరూపించియున్నాడు. మైలమభీముని తల్లి మైలమ యనుటచేతను ఏలూర భీముని తల్లికేరు అచ్చమాంబ యనుట చేతను వీరు భిన్న పురుషులగుట నిశ్చయము. కావున ప్రభాకరశాస్త్రిల వారిచే గూర్చబడిన చాటుపులలో మైలమ భీముని వర్ణించునని ఏలూర భీముని కన్వయించవు.

ఏలూర భీముడు పను కేరును బట్టి యరించు ఏలూరనాటి ప్రభువైయుండు నని నూహ శాసనము కలుగుచున్నది. ఏలూరనాడు కమ్మనాటికి పశ్చిమమునను పాకనాటికి పశ్చిమాత్రమునను పల్నాటికి వాయవ్యమునను ఉండెను. ఇప్పటి కెల్లూరిశిల్లాలోని పాడిలి, దర్శి డివిషనులలో కొంతభాగమును, కడపజిల్లాలోని బచ్చేలు, సిద్ధ వట్టం తాలూకాలో కొంతభాగమును, కర్నూలు శిల్లాలోని మార్కాపురం తాలూకాయును, చేరిన దేశమునకు పూర్వము ఏలూర నా డని కేరు. ఇందు ప్రాచీన ముఖ్యస్థానములు ఏలూర, కొచ్చెర్లకోట, తొండమరయగుల్ల అను దుర్గములు. ఈ భూమికి రాజైన ఏలూర భీముడు ఎప్పుడు, ఏసందర్భమున మన శాసనమునఁ జేర్చినదనిన దేశములపై దండునెవరి జయించెనో తెలుసుకొనవల యును. ఇన్ని దేశముల నితఁడు జయించిన ద్వి శాసనమునం దున్నను ప్రఖ్యాతుడైన రాజుని చెప్పటకు నాధారము లేదు. ఇతడు శ్రీ. శ. ౧౩-వ శతాబ్ద మధ్యమున నుండె నని స్థూలముగ నిర్ణయించియు న్నాము. ఆకాలమునందలి రాజకీయ పరిస్థితులను బట్టి చూడ ఏలూర భీమునికి ఉత్తరదేశ దిగ్విజయము సులభసాధ్యము గాదు. ఇతనిభూమి యగు ఏలూరమాడ స్వతంత్రరాజ్యము కాక కాకతి రాజ్యాంతర్గత మగు నొక సామంతమండలమై యుండెను. మహాపరాక్రమశాలి యగు కాకతి గణపతిచక్రవర్తి యప్పుడు ఆంధ్రావని కంఠటికిని వధిపతి యైయుండెను. కావున ఏలూర భీముడు శాసనోక్తములగు ఉత్తరజనపద ములను స్వతంత్రుడై జయించె ననుటకు విలులేదు. ఇతఁడు కాకతి రాజు సైన్యములతోగూడ పోయి యతని యుత్తర దిగ్విజయ

యాత్రయందు పాల్గొనియుండును. గణపతి వెంగి, కలింగములను సాధించె ననుటకు ప్రమాణము కలదు. శివశౌగసారముందు ఈవిజ యములు వర్ణింపఁచియున్నది. చూడుండు :—

చ. ఇలబహుసైన్యము ల్లాలువ నేకశిలాపురిమూర్ధునిక్కునం గల రిపుసూములెల్లఁ గొని గర్వముమై.....మంజరి కుల నవలీలఁ దోలి ఘరగోసులనాడుకుఁ గోల్పివీగు నా నెలసినదుర్గము న్నోసును వేగమె గాతమి వాటి యిగురులన్.

క. మాడియు రెండుగొని యూ డాడెడి పన్నెండు మర్రియలుల నొక్కి తా నాడె కలింగయసీమకుఁ గూడినభువి గొడయో సోనునలముఖుఁ డొగ్గె.

ఆ. నీలఁ గొలినిమంజరికుల నెలదోలి గొలిసవీగు దాను గొనఁజేసి కాకతీకడఁదైన గణపతి (యంబు) కొలిని సోముఁ పెనఁగ వలక జగతి.

కొలనువీడు అనఁగా ఇప్పటిఏలూరు. ఏలూరు వెంగి పూర్వ యమువంటి దివి ప్రత్యేకించి వ్రాయ నవసరము లేదువా! ఈ విజ యములు శ్రీ. శ. ౧౨౨౮ సంవత్సర ప్రాంతమున గణపతి కేవునికి చేహడె నని శ్రీ నిలుసూరి వీరభద్రరావుగారు రచియిన్నాడు. ౩ మఱియు గణపతి కేవుని కలింగ మంజూత్ర రేచన్లగున్మని ముత్రి యగు రాజనాయకుని శ్రీ. శ. ౧౨౩౬వ సంవత్సరమునాటి యుప్పర పల్లె శాసనమునందు సంగ్రహముగ వర్ణింపఁబడియున్నది. రాజనాయ కుండు దండునెవరి “భోక్కరలోని వీరభటాలివధించి గోధుమతారి తలఁద్రుంచి, ఉడయగిరి సాధించిపడి రాయనింకోలే” నని. ౪ భోక్కర గంజాంజిల్లా అస్కాతాలూకాలోని ఇప్పటి బొక్కరయే. కాని ఉడయగిరి బొక్కరదొర తలచినట్లు కెల్లూరిశిల్లాలోని యాచే రిటిదుర్గము గాదు. అది ఉత్కళదేశములోని ఉడయగిరి యని మా తలఁపు. ౫.

మైలి చెప్పివవిషయములను బట్టిచూడ శ్రీ. శ. ౧౨౩౦ సం ప్రాంతమున గణపతి ఉత్తరదేశమును స్వాధీనపఱచుకొనుటకు సైన్యము వంపెను. వేంగి, కలింగము, మాడియము, పన్నెండుమర్రియములను గొనెను; బొక్కరకడ శక్రపులను పరాజితులనుగావించి గోధుమ తారినిఁ బరిమార్చి ఉత్కళమునందలి యుడయగిరిని కైవసము చేసి కొనెను. ఏలూరభీముడు జయించినదేశములును ఇవియే—వెంగి, కలిం గము, మన్నియ, వడ్డె(తె)క్కెరి (?). (వడ్డె(తె)క్కెరి వడ్డెతెక్కెరి యనునవి తలఁచెదము.) ఇవిగాక వీసశనాడు, చక్రగొట్టము,

3 సుభాషి, అక్టో. ౧౯౨౩. పుట. ౧౫.

౪ The Hyd. Arch. Series No 8, P. 16.

౫. మ. సోమశేఖరశర్మగారు : కలింగసంవిక. పు. ౩౮౧.

మంత్రి, అనుభవములను సైతము ఇతడు గల్గెను. వీరినాడు వేంగికిరిగములనుగ నుండెను. ౬ వేంగినుండి కిరిగమునకు పోవు దండు వీరినాటివారమున పోకలేదు. కావున గణపతిదేవునివైష్ణవులుగూడ వీరినాటిని గలిసియేయుండవలయును. చక్రవర్తియు మంత్రిన ఆంగ్రదేశమునం గుత్తరమున నున్నది. వీరినిగూడ గణపతిదేవునివైష్ణవులు గలియుండవచ్చును. కావున ఏమివచ్చునుగాక కాకగణపతిదేవుని సమకాలీనుడని మే మొనర్చినట్లయితే మనంగ తమగాదేని, భీమునియుక్క యుత్తరదేశపు ద్వైజమును గణపతివైష్ణవులగూడ చేసినదియను మధముజనులు గానేరదు.

## (ii) జగతాపు గంగయదేవచోళమహారాజు

‘జగతాపు’ అనునది యితినియుంటేనే శేక ఓరుదనామమోతలియను. దీనికి ‘జగతాపి’ (సం. ౬౬) ‘జగతాప’ (సం. ౯౨-౩) అనునాహారము లగునగుచున్నది. దీని నిర్మితునూ మేవో కనుగొన సాగ్యముకాదు. ఇదినిశాసనమునందలి మనస్సుగనున ఇతనివంశమును, తిలించుదులును బోగ్గొనబడితి. మతమును నితని బిరుదావలియును శాసనమును తెలియజేసినకావలయును విద్వంసవలెయో. పద్మభాగమున నిలిపినాక్షరము ముద్దిపించబడినది.

ఇతనిచోళవంశజులు. దివకరకల కుశేనీలకాసనప్రభాకరుడు. కాశ్యప గోత్రజాడు. బహుమూర్తి పురవరాధీశ్వరుడు. అల్లు గంగరాజునకును గంగాదేవిని పుత్రుని. వారిచే గంగసముద్రమును తటాకమును ప్రతిష్ఠించే తత్సాధనముగ నీశాసనమును నిలిపెను. మతము నితని ఓరుదములయందు ముద్దిపైనది వందరి నాథ, బలికు లాదిత్య యనుదీరుదములు బాణరాజులవి. ఇతనివైష్ణవులగూడ తెలుగుచోళరాజులకు సామాన్యముగాదు. ఇతడు అజమయూరసింధుర గ్వజుడట. అనగా నితనివైష్ణవులపై అజమయూరసింధురములరూపములు గానవచ్చెడివి. సాధారణముగ రాజులగ్వజములపై నేదో యొక్కజంతువురూప ముండెడిది. రెండుమూడు జంతువులుగాని వస్తువులుగాని యుండిన ఆగ్వజముగలరాజు ఇతరరాజులవియో, రాజవంశములవియో అనువిషయములను స్వీకరించెనని తలచవలసి యున్నది. గంగయదేవచోళమహారాజుగ్వజముపైని మృగరూపము లన్నియు నతనికులక్రమ గతినిహ్నుములు కావు. ‘అజ’ మెవ్వరి చిహ్నమో తెలియదు. బాణవంశీకులైనను కావచ్చును. మయూరము తెలుగుచోడుల దనుటకు గొంతయూధారము గలదు. ‘అ(హ)రి దుద్ధికార’ ప్రశస్తీగల తెలుగుచోళరాజులు శిఖిఖిగ్వజు లని వారిశాసనములవలన తెలియవచ్చుచున్నది. మతము నందివర్మపల్లవములని యొక్క సేనాపతిచే నెల్వేరియం దోడింపబడిన శిఖరరాజును నుదయ నునకు మయూరగ్వజ ముండెను. సింధురము పాశ్చాత్య గంగరాజు

ఇతడు తెలుగు చోళవంశజుడనియును, గంగాదేవికిని అల్లు గంగరాజునకును పుత్రుడనిమాత్రము తెలియుచున్నది. అల్లు గంగరాజునగా, అల్లుడైన గంగరాజు అని యర్థము. ఇందువల్ల నితనికి మామ యొక్కడు గంగరాజును పేరుతో నుండె ననియు, ఈ యిద్దఱు గంగ రాజులను సుద్రించుటకై, ‘అల్లు’, ‘మామ’యను పదములు, వారి నామములతో జోడించబడె ననియు కొందఱు తలచవచ్చును. కాని యిట్లు అని నిర్ధారించి చెప్పటకు పిలువదు. ఏలన నీయూహ ప్రకారము ‘అల్లుడు రామరాజు’ అను పేరు వినగనే మామ రామరాజొకడుండెనని మన మెంచవలయునుగాదా! అల్లుడు

రామరాజుయొక్క మామ కృష్ణదేవరాయ లని యంద తెలిసిన విషయమే. కావున అల్లు గంగరాజున్నప్పుడు అతడు అల్లుడైన గంగరాజునిమాత్రము నిశ్చయముగఁ జెప్పవచ్చునుగాని యంతకుమించి యూహనేయుట కవకాశము లేదు. జగతాపు గంగయదేవుని పూర్వము గూర్చి ఈశాసనము తెలియజేయు విషయ మింతయే. ఇదిని పూర్వము లెవ్వరో తెలుగుచోళులయందే శాఖకు సంబంధించిన వాలో తెలియకొనుటకుగూడ తగువాదనములు లేవు. కాని యనంత పురంజిల్లా సుత్తితాలూకాకు సంబంధించిన నిట్టూరు గ్రామమునందు శా. శ. ౧౧౩౭ నాటిశాసన మొకటి కలదు. ౭ అందు నేవుణ గూపాలుడు సింహాసనపురిసామంతుడైన మహామండలేశ్వర జగతాపువంశి దేవచోళమహారాజు - మధురాంతకదేవచోళ మహారాజు పుత్రుడు - పేర్కొనబడియున్నాడు. ‘జగతాపు’ అను వంశనామము దండిమహారాజునకును గంగమహారాజునకును సామాన్యములగుట చేత వానిరువు రొక్కవంశమువారనియు, దండిమహారాజు గంగమహారాజు కంటే దాదాపుగా ౧౦౦ సంవత్సరములు ముందటివాడగుటచేత నతడు గంగరాజునకు పూర్వకుడనియు తలచుట సహజము. మతము మధురాంతకనామము పొత్తిప తెలుగుచోడులకు సామాన్యముగావున జగతాపుగంగయరాజువంశము పొత్తిపవంశశాఖయని తలచవచ్చును.

మనశాసనప్రశస్తీయందలి బిరుదావళి గంగయదేవచోళమహారాజుచరిత్రను గొంతవఱకును తెలుపుచున్నది. నందగిరినాథ, బలికు లాదిత్య యనుదీరుదములు బాణరాజులవి. ఇతనివైష్ణవులగూడ తెలుగుచోళరాజులకు సామాన్యముగాదు. ఇతడు అజమయూరసింధుర గ్వజుడట. అనగా నితనివైష్ణవులపై అజమయూరసింధురములరూపములు గానవచ్చెడివి. సాధారణముగ రాజులగ్వజములపై నేదో యొక్కజంతువురూప ముండెడిది. రెండుమూడు జంతువులుగాని వస్తువులుగాని యుండిన ఆగ్వజముగలరాజు ఇతరరాజులవియో, రాజవంశములవియో అనువిషయములను స్వీకరించెనని తలచవలసి యున్నది. గంగయదేవచోళమహారాజుగ్వజముపైని మృగరూపము లన్నియు నతనికులక్రమ గతినిహ్నుములు కావు. ‘అజ’ మెవ్వరి చిహ్నమో తెలియదు. బాణవంశీకులైనను కావచ్చును. మయూరము తెలుగుచోడుల దనుటకు గొంతయూధారము గలదు. ‘అ(హ)రి దుద్ధికార’ ప్రశస్తీగల తెలుగుచోళరాజులు శిఖిఖిగ్వజు లని వారిశాసనములవలన తెలియవచ్చుచున్నది. మతము నందివర్మపల్లవములని యొక్క సేనాపతిచే నెల్వేరియం దోడింపబడిన శిఖరరాజును నుదయ నునకు మయూరగ్వజ ముండెను. సింధురము పాశ్చాత్య గంగరాజు

2. ARE 3౪౫ of ౧౯౨౦.

౨. ‘నందగిరినాథ’ యనుదీరుదును బాణరాజుల నోడించి పాశ్చాత్యగంగరాజు లాడిచికొనిరి.

౯. Udayendiram plates of Nandivarman Pallavamalla: S I, I, II, P 363.

లది. సాంధ్య తిరట్టరాజులును సింహరథ్యులై. తెలుగుచోరులను జగతాపు గంగయదేవ చోరులను బాణవృషాలర కిరుదములు స్వజనులు లాంఛనములు వహించుటలర నెరినికి బాణులతో గాఢసంపర్కమున్నట్లు తోచుచున్నది. ఆసంబంధ మెట్టితో కనుగొనుటకు తగిన సాధనములు లేవు. సింహరథ్యజను ఇరినికి సాశ్చార్య గారులతో వనో చట్టరాజులతోవనో సంబంధము కలదని నొందించుచున్నది.

మఱియు జగతాపు గంగరాజు సేవణవైస్యములను చోలి రాజ్య లక్ష్మిని కరింకెనని 'సేవణసేనాద్వైతాంశోనిధాన పరిమృతలబ్ధి లక్ష్మి దక్షిణ భుజమండర విలాసవిభవోయనాక్యము తెలియజేయుచున్నది. కాని ఈవిజయ వెప్పుడు ప్రాంతవో తెలియదు. సేవణరాజ్యము శ్రీ. శ. ౧౩౧౨లో నంతమొంది. రామచేవరాయల మరణానంతర మాతని పుత్తనియైన గంగముడు స్వతంత్రుడగుటకు ప్రయత్నము చేసెను. ఈవార్త చెవిసోకగనే అల్లావుద్దీను ధర్మ జగదేవకరుడను వేరు ప్రఖ్యాతులవడిన మలికొకాళుడు వైస్యముతో దేవగిరిపై కంపి సేవుణ రాజ్యమునంతటిని స్వాధీనపరచుకొనెను. కావున జగతాపు గంగయదేవ చోళమహారాజు సేవుణవైస్యమును ఓడించిన శ్రీ. శ. ౧౩౧౨ సం. పూర్వమై యుంజవలయును. ఈవిజయ వివరింపజేప్పడు పొందిననియు కచిటముగ చెప్పటకు కలుపదు. కాని ఈ సంవత్సరమున దృష్టియం దుంచుకొనవలసిన యంశములు ఒందులెందు కలవు.

(౧) జగతాపు గంగదేవుని పూర్వికుడగు జగతాపు దండి దేవ చోళమహారాజు సేవుణరాజుని సింగణదేవుని సామంతుడని పైన వ్రాసియున్నాము. కావున ప్రస్తుత శాసనమున జెప్పినట్లు జగతాపు గంగయదేవుడు సేవుణవైస్యముపై విజయము బహు సమయవలన ఆరెడు తనస్వామియగు సేవుణవృషాలుని కవిశోయుడై తిరుగుబాటు చేసెనని యూహించవలసి యున్నది.

(౨) జగతాపుగంగని తండ్రియగు అల్లుగంగరాజు ఘంటికొని మనోరః పురవరాధీశ్వరు డగు నంబదేవునికి శత్రువు. శ్రీ. శ.

"మయూర కలాప విరచితం దర్పణగ్యజం".

౧౨౯౦వ సం॥నాటి అంబదేవుని త్రిపురాంతకపు శాసనమునందుం అంబదేవుడు అల్లుగంగరాజును పెక్కు దండనాయకులతో గూడ నోడించినట్లు వ్రాసియున్నది. మఱియు దేవగిరిప్రభు వగు సేవుణరాజు అంబదేవుని కన్నర్థభూమణము లొసంగినట్లు ఈశాసనము ననే కలదు.

ఈ విషయములనుబట్టిచూడ జగతాపు గంగరాజుయొక్క తండ్రియగు అల్లుగంగరాజు నిజస్వామియగు సేవుణ భూపాలునిపై దిరుగబడి స్వతంత్రుడగుటకు యత్నముసేయగా అంబదేవుఁ డాతని నోడించెననియు, సేవుణరా జందుకు సంతసింది తత్సూచకముగ నంబదేవునకు మణిభూమణములను బహుమానముగ సంపెననియు తోచు

చున్నది. కాని, సేవుణరాజుపై యల్లుగంగరాజు తిరుగుబాటు చేయగా నంబదేవుఁ డల్లుగంగని నోడించుట కేమికారణము? ఇందు లకు జవాబివ్వడు పరిష్కరించును శాసనమునందే కనుగొనుచున్నది. ఇందు 'గంగయసాహిణి సర్వస్వబందికా' యన్న టిరు చొక్కటి జగతాపు గంగరాజున కున్నట్లున్నది. అనగా నదియు గంగయ సాహిణి సర్వస్వమును చూచుకొనెనని తెల్పుచున్నది. కాని ఇది యసంగతము. గంగయసాహిణి శ్రీ. శ. ౧౨౫౦ సం. ప్రాంతమున నుండెను. జగతాపు గంగయదేవుని 'దేవహా' బున్న శ్రీ. శ. ౧౩౨౩ సం.ము నందు తటావస్థలిష్ట నేసెను. కావున వారు సమకాలికులుగారు. తత్కారణమున జగతాపు గంగయదేవుడుగంగయ సాహిణియొక్క సర్వస్వమును చూచుకొనుట పొందెను. ఇందువలన 'గంగయసాహిణి సర్వస్వ బందికా' యనునది జగతాపు గంగయదేవుని స్వాధీనియైన టిరుకు కావనియు, సంక్రమణతమై యుంజవలయుననియు తోచుచున్నది. ఈవిధంగా కౌంప్రవాక్యము మూత యిచ్చుచున్నది. గంగయ సాహిణికి కబట్రాబ్బ ఆగ్రవాక్యమున నమరత్వమును బ్రసాదించియున్నాడు. నిర్వ్యానోద్ధగరామరాజుగన గంగయసాహిణి ప్రస్తావము కలదు.

ఉ. రంగదుదాశోద్రియగు రక్కసగంగర జెంగలంగామై  
భంగమొనర్చి మువ్వబహుళాంశు బల్వతి వాచికిన్నరా  
జ్యంగములెల్ల నిచ్చి నన గూత్రితత్పలవృత్తి యేర్పడెన్  
గంగ సాహిణిల బడము ద్రవ్యబంధంబై బాక్రమెన్నతికొ  
(నిర్వ. ౧: ౪౧)

అనగా రక్కస గంగన బువంతముగ గంగయసాహిణి రాజ్యాంగములను వాచికినగా నుటకు మునుముజపాలుని యాశ్రయించెను. మునుమునృపాలుడును తన యాశ్రితతత్పలవృత్తి యేర్పడు నట్లుగా రక్కసగంగని భంగమొనర్చి ఆరెడు వాచికిన్న రాజ్యాంగములను పైకొని గంగయసాహిణికి మరల నొసంగి యతనిఁ దనపదమును జేకొనబంపెను. ఈపద్యమువలన రక్కసగంగఁ డెను నొకఁడు గంగయసాహిణిని సరాభూతునిఁ జేసి యతని రాజ్యాంగముల నపహరించెనని తెలియుచున్నది. గంగయసాహిణికి రక్కస గంగడు ప్రబలశత్రు వొకఁ డున్నట్లాలని శాసనమువలన తెలియుచున్నది. ౧౧ రక్కసగంగడు గంగయసాహిణిపై బొందిన విజయమునకును జగతాపు గంగరాజు వహించిన 'గంగయసాహిణి సర్వస్వబందికా' యను టిరుదునకు సేదనియు సంబంధము కలదో విచారించవలయును.

తిక్కనామాత్యునివాక్యభాలహరియం దోలరాడిన రక్కసగంగఁడు రాయలసీమలోని సిద్ధపటప్రాంతదేశమును కలుకడ పురవరాధీశ్వరుడగు రాయదేవమహారాజుక్రింద సామంతుఁడుగ నేలుచుండినపుడు ఇతని శాసనములు కొన్ని కాన్పించుచున్నవి. శ్రీ. శ. ౧౨౪౩ నాటి

శాసన మొకటి నిర్దేశించిన సమావేశమున జోతి గ్రామమున నున్నది. ౧౭ గంగయసాహిణి కడపసమావేశమున నుండు వల్లారిపట్టణమున రాజ్యము సల్పించుటచే తన పొరుగున నున్న గక్కనగంగనితో నతనికి ఘర్షణ జనించి యుద్ధము పొనరింపఁడు.

గంగయసాహిణిపై రక్కనగంగఁడు పడవ విజయమునకును, జగతాపు గంగయదేవ చోరుని "గంగయసాహిణి సర్వస్వ బంధికా" యిరుదునకును సంబంధముండుట నిశ్చయము. ఆసంబంధ మిట్టిది యని నిర్ధారించి శాస్త్రముకు తన సాధనములు కౌఁపింపు. ఈ రక్కనగంగఁడే వంశమువారి దైవదివ్యత తెలిసికొను పగ పగపడు. కాని యీ సందర్భమున దేవతలను విషయములు కొన్ని కలవు.

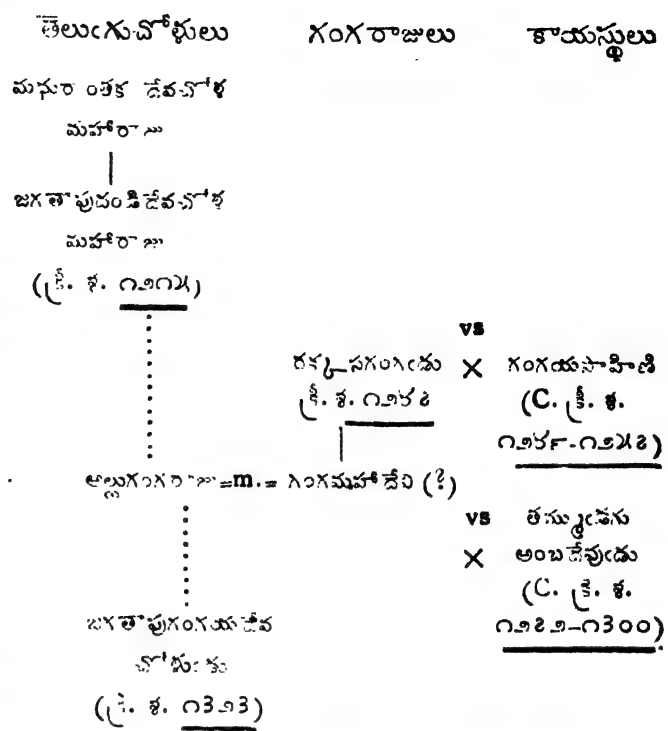
(౧) రక్కనగంగ యనుచేరు పాశ్చాత్యగంగవంశజులయందు తమకు కావచ్చుచున్నది. నామసామ్యమువల్ల మరక్కన గంగఁడు గంగవంశజులని యన్నను ఆనవచ్చును. ఈ యాహాకు విశ్వాకర్ణము లగపకవంశము అట్లు తెలఁచుటవలన కలుగుబాధక మేమియు లేదు.

(౨) గంగరాజుల వ్యవహారసంగతులను పద వ్యవహార జగతాపుగంగయదేవచోరుని స్వీకరించెను. దీనివలన అతనికి పాశ్చాత్య గంగరాజులతో సంబంధ ముండుట నిశ్చయము.

(౩) రక్కనగంగని విజయముచేతను తమకు జగతాపుగంగయ దేవచోరుని స్వీకరించెను.

పై నూడురిషయములను చక్కగా మనకును పై నూడగా రక్కనగంగనితో జగతాపుగంగయదేవచోరునికి బాంధవ్య ముండెనని గోచునున్నది. ప్రాయశః, జగతాపుగంగయదేవుని తల్లియగు గంగాదేవి రక్కనగంగనిసూతురై యుండునట్లును, చాతా మహానిర్వజమును, దీనివాఁడనియు మనుమని జెందుటయందు అసంభవమేమియునులేదు. ఇట్టి బాంధవ్యముకల్గినే రక్కనగంగని శత్రువు కావుననే అల్లుగంగనికి శత్రువు పొడమియుండెను. కావుననే అంబదేవుడు అల్లుగంగనిపై నెత్తిపోయి వానిని చంపిం దియుండును. అంబదేవుని సహాయమువలన అల్లుగంగనితిగుంబాటు నగరం నొట్టినను రామదేవరాయలు రాయలసీమపై దనయాధికారమును చాల కాలము నిర్వహించుకొనలేకపోయెను. ఇందుకు కారణములు మహమ్మదీయ దండయాత్రలును, అంబదేవునిమరణమును. మహమ్మదీయల దండయాత్రవలన కలిగినరాజ్యవిస్థలము నేవురాజుయొక్క సామంతులనేకులను స్వాతంత్ర్యస్థాపనకు పురికొల్పెను. అప్పట్లగంగఁడో, లేక తత్పుత్రుడనగు గంగయదేవచోరుడో మూల విజృంభించి స్వతంత్రులైరి. ఈ సందర్భముననే వారికి నేవురాజుపై నులతోడి పోరాటమును వానిపై విజయమును చేపారెను.

దీనిసంబంధబాంధవ్యము రీతినివిగమనఁ జెలుపవచ్చును.



జగతాపుగంగయదేవుడు తాండ్లన్న ఇతరశత్రువులలో ఒకరికిఁబడుచును, జోగులకుమారులకును నీశాసనమునఁ జేర్కొనబడి యున్నాడు. ఒకటగదా మని ఇతఁడు చంపెను. మఱియు గంగయదేవ చోరునిచే నుద్ధరించు మిడిసి కిరస్వర్ణము మాతాన్న మల్లవనీశుఁడెవ్వరైనదియు తెలియదు.

ఇంతవఱకును నీశాసనమును చారిత్రకవృత్తితో పరామర్శించితిమి. ఇక భాషావిషయపర్య యిందుక కలను. ఇందలి తెలుఁగుమాటలలో కొన్నిటినిగూర్చి శాస్త్రవలసిన విషయము కొంతయున్నది.

౧. 'అల్లు':—జగతాపుగంగయదేవచోరునితండ్రిచేరు 'అల్లు గంగరాజు'నియున్నది. (సం: ౩౫) అంబదేవుని త్రిపురాంతక శాసనమునందుపాఠ ఇతనిచేరు అల్లుగంగరాజునియే వ్రాయఁబడియున్నది. 'అల్లు' శబ్దమునకు 'అల్లుడు' అని యర్థమును జెప్పియున్నాము. ఈ శబ్దము నెల్లారాశాసనములలోను గానవచ్చుచున్నది. అందు "అల్లు తిక్క"యనియు, "అల్లున్ దిక్క"యనియు కలను. ఇచ్చట 'అల్లు' 'అల్లున్' శబ్దములకు అల్లుఁ డనియే యర్థము. ఇది 'అల్లుడు' శబ్దమునకు కడుప్రాచీనరూపము. ఇటువంటిప్రాచీనరూపము లింకను కొన్ని కలవు. మగ, పగ ఇత్యాదులు. ఇవి వ్యాకర్తలు విభక్తిప్రత్యయముల నేర్పఱచుటకు పూర్వ ముండినరూపములు. బహువచనమున నివి 'అల్లురు', 'పగలు', 'మగలు' అగును. విభక్తిప్రత్యయము లేర్పఱచఁబడినవిమృత 'అల్లుడు', 'మగడు', అను రూపములను జూచి బహువచనమున "అల్లుండు", "మగండు" అయెను. 'పగ'కు 'పగడు' అను రూపము రాలేదు. 'పగవాడు' అయినది. ఈ రూపము, 'పగ'శబ్దమునకు 'వాడు' అను ప్రభువురుఁడైకవచన సర్వ

మనదమును చేర్చుటచే నేర్పవలసి. మ-రా-శ్రీ దాక్షరు చి.వారా  
మ-రా-శ్రీ గారు 'అల్లుడు' అను పదమునుగూర్చి యిట్లు వ్రాసిరి.

“అల్లుడు అను పదమునకు 'అల్లువాడు' యని యర్థము  
చెప్పవలయు ; కాని అది కన్నడములోని 'అలియ' శబ్దముతో సంబం  
ధించినది. 'అలియ' అనురూపము తెనుగున నెన్నఁడైన నుండె  
నేమో కాని, యిది 'అల్లుడు' అనురూపముతోనే తెలుగుగ్రంథముల  
యందు కాన్పించుచున్నది. అల్లువాడు అనురూపము తప్పవ్యక్తి  
వలన నేర్పవలసిన కృతకరూపము ; అది భోక్తములో నెక్కడను విన  
బడదు.” ౧౩

అల్లుడు శబ్దమునకును 'అలియ' శబ్దమునకును సంబంధ ముండ  
వచ్చును. చెండును ఏకధాతుజాతియే. కాని 'అలియ' అను  
రూపము తెనుగున నెన్నడును ఉండియుండును. గీలన ఏకధాతు  
జాతియగుటచేత 'అలియ', అల్లుడు' శబ్దములకు సోదరత్వము  
కలదు కాని యొక్కము లేదు. తెనుగున ఈధాతువు 'అల్లు' ఆయెను.  
కన్నడమున 'అలియ' ఆయెను. మఱియు 'అల్లువాడు' అనునది  
కృతకరూపమని త్రోసిపుచ్చి చగగు. ఇది భోక్తములో నెక్క  
డను వినబడ దనుటకును వీలుగాదు. ఇప్పుడు అనురూపము లేకపో  
వచ్చును. అంతమాత్రముచే పురస్కర మనురూపము లేనని తీర్మానిం  
చుటకు ఎట్లు వీలగును ? ప్రాచీనగ్రంథములయందు 'అల్లువాడు' అను  
రూప ముగపడుచున్నది. వ్యవహారమున నుండెనో లేనో తెలుసుకొను  
టకు సాధనములేవిగలవు ? 'గొల్ల' 'మాల' శబ్దములకుగూర్చి యిందుక  
చ్చింతింపుడు. దీనికి 'గొల్లవాడు' 'మాలవాడు', 'గొల్లడు' 'మా  
లడు' అను రూపములు కలవు. 'గొల్లడు' అనురూపము 'గొల్లం  
డును గొల్లఁడె' యను ప్రయోగమువల్లను, 'మాలడు' అనురూపము  
'మాలనిరాక' యను భారతీయప్రయోగమువలనను ప్రాచీనములనుట  
నిశ్చయము. కావున ఈ పదములకు వాస్తవికమున మూడురూపములు  
గాన్పించుచున్నవి.

ఏక వచనము	మాల	మాలడు	మాలవాడు
బహు ,,	మాలలు	మాలండు	మాలవాండు
ఏక ,,	గొల్ల	గొల్లడు	గొల్లవాడు
బహు ,,	గొల్లలు	గొల్లండు	గొల్లవాండు.

ఈ పదములవలెనే 'అల్లు' శబ్దమునకును మూడు రూపము  
లున్నవి.

౧౩. ఆంధ్రభాషాచరిత్రము, పుట ౮౮౭.

౧౪. మార్యారాయ మునకును శాసనపద్యమంజరికిని సంపాద  
కుఁ డొక్కరే శ్రీ జయంతి రామయ్యపంతులుగారు. అయినను  
పంతులుగారు మార్యారాయమున 'ఎసగు' సార్థబిందుకముగను, పద్య  
మంజరియందు (పుట. ౯౧) అర్థబిందు రహితముగ 'ఎసగివ' అనియు  
ముద్రింపించిరి. అభోజ్ఞాపికలు పద్యమంజరియందు ఇట్టి కొల్లలుగ నున్న

ఏక వచనము	అల్లు	అల్లుడు	అల్లువాడు
బహు ,,	అల్లులు	అల్లుండు	అల్లువాండు.

'మాలవాడు' 'గొల్లవాడు' అనురూపములు కృతకరూపము  
లని ఎవ్వరును అనుటగదా. అని యింకను కేవలశయం దున్నది. 'అల్లు  
వాడు' వాడుకయందు లేకున్నను 'మాలవాడు', 'గొల్లవాడు'  
ఎట్లు కృతకరూపములు కానో, అదియును అట్లే కృతకరూపము  
కాదు-కాఁజాలదు.

౨. ఎసగు ఈశబ్దము 'ఎసగు' అను సార్థబిందుకముగ నిఘం  
టువులయందు గాన్పించుచున్నది. దీనికి ఆధారముగ శబ్దరత్నాకర  
మునందును, మార్యారాయమునందును ౧౩ ప్రాచీన గ్రంథముల  
నుండి పెక్కుపక్కము లుదాహరింపబడినవి. కాని యందొకదాని  
యందును ఈమాట ప్రాసఫలము కాకపోవుటచే వానిమూలమున నది  
యర్థబిందురహితమో కాదా యన్నసంశయము నివృత్తికాలేను. ఈ  
శాసనమునందే పదము అర్థబిందు రహితముగా గన్పించుచున్నది.  
“ఏనుక తలలలో నెసగిన ముత్తరచులు” పం. ౮౨. అర్థబిందువు  
కలవనుటకు సార్థకము చేసినది గలవా?

౩. ఏనుక:—ఈరూపము నిఘంటువులయందు లేదు. 'ఏనుక'  
అనురూపమే నాని నుండు గాన్పించుచున్నది. శ్రీ రామయ్యపంతులు  
గారు 'ఏనుక' అన్న శాసనపాఠముక్రింద నొక యభోజ్ఞాపికయందును  
(పద్యమంజరిపుట. ౯౧) 'ఏనుక' అని చదువలయునని హెచ్చరిక  
చేసినారు. ఇందువల్ల 'ఏనుక' యనురూపము తప్పని వా రెండింటి  
తోనుచున్నది. కాని యల్లినిలలనుట కాధార మేదియైనది గలదా ?  
ఈరూపము సాధువు కావచ్చును. ఏనుకాళ్లుగల జంతువు 'ఏనుక'  
యనును. తొండముతో కీరీ యేనుగకు అయిదుకాళ్లే.

౪. నెటిక:—ఈపదము అకాంతముగ శబ్దరత్నాకరమున  
గ్రహింపబడినది. ఉదాహరణ: పద్యములవల్ల 'నెటిక' యే దీని పరి  
యైన రూపమని తెలియదు. 'నెటిక'యన 'వైటపావడ.'

౫. బసవశంకర:—(పం. ౩౨) ఇందలి 'బసవ' శబ్దవ్యర్థా  
పమునుగూర్చి వానోపవాదములు కలవు. కొన్ని శాసనములయంద  
ిది "బసవ" యని కన్పించుచున్నది. శ్రీ జయంతి రామయ్యపంతులు  
వారు ఇది "బసవ" యని యుంజవలయు ననిరి. వైషణ్యమును పరి  
వర్ణించుచు వ్రాతప్రతులయందు కొన్నిటియందు 'బసవ' అని  
యుంజినను 'బసవ' యని ఓ. శ్రీ. కళాప్రపూర్ణ వేదము వేంకట  
రాయశాస్త్రిలవారు దిద్దిరి. రావునాపే బు శ్రీ. గిడుగు వేంకట  
రామమూర్తి పంతులవారు ఈ దిద్దుబాటు సంగీకరింపక యట్టిదిద్దుబా  
టే మాధారము ననుసరించి చేయబడెనో యెఱుంగఁగోరిరి. ఇందు  
మీఁద బ్ర. శ్రీ. వేటూరు ప్రభాకర శాస్త్రిలవారు సోమనాథ  
భాష్యానుసారము 'బసవ' 'బసవ' శబ్దములురెండును సాధువులని  
యెచ్చటనో వ్రాసినట్లు స్మరణయందున్నది. సోమనాథభాష్యమున  
నిట్లున్నది: "బసవశంకరి. ఇదానీం కలియుగ శివభక్తి ముద్ధర్తం బస



రత్నములు పొదిగిన ఉంగరములు



సు రా జ్ఞో మ ల్స

ఫా ది త థా (1895)

313, ఎస్టేట్ నోడు : మద్రాసు.



# RAYMALT

విటమినులు కలిగిన ఆహారము  
ఏ, బి, సి, విటమినులు యిందు కలవు.

బాల్యమునందు జన్మించేన వానికి  
మగ్గలకు, న ముల బలహీనతకు  
కడు అవసరము

## BENGAL CHEMICAL

CALCUTTA :: BOMBAY

నాదార ఏజెంటు:—

యన్. దేశాయి గౌండర్ అండ్ కో.

41 బంధరు వీధి.

పోషణనొసగు ఆహారము,

పిన్నలకు, పెద్దలకు, ఆరోగ్యవంతులకు,  
జ్వరముచే బాధపడిన వారికి సులభముగ  
జీర్ణమగును.

డాక్టరు చిల్ల కూరి నారాయణరావుగారి గ్రంథములు

హిందూ సాంకేతికములు (గంట గంటన్నరకాలములో పాఠ  
కాలంలోనూ, కళాకాలంలోనూ ప్రవర్తింపజేయగలగినవి.  
వీడియోలు, ఆధునికవిధాలు, ఇతర ఉత్పాదకములు  
లలో ప్రవర్తింపజేయును.)

ర. అ. పై

1. అంబ లేక మొంకిలిండి (మూల్యం ప్రస్తుతము) 0 8-0
2. అశ్వత్థామ (ఈ భారతవీరునివిజయ చక్రము గా  
పొందినవిధము) 0-6-0
3. అచ్చి లేక కాళిదాసు (చక్కనిసాంఘికనాటకం) 0-6-0
4. ఆశోకుని ధర్మశాసనములు (పాఠములనూ,  
సంస్కృతం ప్రామాణికములు) 2-0-0
5. సంస్కృతలోకోర్టులు 1-0 0
6. ఉమార్ ఖయ్యామ్: దుబాయ్ (వట్టడము) 0-8-0
7. ఉపనిషత్తులు (ఈశ, కేద, కఠ, విశ్వ) 0 6-0  
తెలుగువర్ణములు
8. University Exercises in Translation 0-12-0

క. యానాద:—

ఆశ్రయశ్రమము,  
అంతర్భుజము అని వ్రాయవలెను.

## రాజమోహన హేరాయలు



శ్రీమయిన మహాసనగల తల  
నూనె. పెదకుతు చల్లదనమును  
కలిగించి చెంబుకలను అభివృద్ధి  
చేయుటలో అత్యుత్తమ మయినది.

తలపోటు, కూడుపోటు, శిరో  
వడిమి, చుండు మొదలగువాటిని  
పోనాటి కన్నులకు చలక నొసంగి  
చెంబుకలను మృదువుపరచి, నల్లగా పెంచుటలో  
అత్యుత్తమ మయినది.

స్త్రీలకు ఆనందమును కలుగజేయును.

సీసా 1-8 రు. 0-12-0 6 సీసాలు రు. 4-4-0

పోస్టేజీ ప్రత్యేకము.

వి. షి. ఏ. అందు కంపెనీ,

అయ్యార్యదనమాజం,

చెరిచేపి, నెల్లూరుజిల్లా.

కర్మాత్ కారణాత్ అనీదితి. వృత్తాంత్య బహుశాదో భవతి. తబ యోరభేదాదితి. కర్మాత్ కారణాత్ మహాకారణ్య సహకారాదో భవతి. ఏకద్యవభావరతిద్వయాత్ “బసవ” ఇతి నామ వత్సరే!

—సోమనాథభాష్యము. పుటలు ౧-౨.

‘బసవ’ రూపసాధుత్వాసాధుత్వచర్య మా కండు కాన రాలేదు. అది యెట్లున్నను సోమనాథుడు ‘బసవ’ శబ్దసాధుత్వమును నిర్ధారించినాడు. కావున ఈ కాసనములోని ‘బసవ’ను ‘బసవ’ యని ద్విదలనైన యవసరము లేదు.

౬. బెళగు:—“తెలు పెక్కంగలవోవ బెళగినపునుక మించిన పెండికోరగాంజేతంబట్టి” (పం. ౭౮-౮౧) ఇచ్చట బెళగుశబ్దమున కర్థమేమి? ఈ పదము శబ్దరత్నాకరమునందు లేదు. ‘బెళగు’ ‘బెళగు’, ‘బెళగు’ అనుశబ్దములు కలవు. ఇందు మొదటిదానికి ‘చలింపు’, ‘ఒరయు’, ‘చలనము’ అనియు, రెండవదానికి ‘బెడలు’ యొక్క రూపాంతరమనియు, మూడవదానికి ‘తళతళమని ప్రకాశించు’ అనియు వివరణలు గ్రాహ్యమయ్యెను. ఇచ్చట ‘బెళగు’ పై అర్థములం దేదియు సరిపడనట్లు తోచదు. ఏలన, ‘బెళగిన’ యనునది క్రియాజనితవిశేషమనవచ్చును. అది తత్పూర్వపదము లగు “తెలు పెక్కంగలవోవ”తోగూడి పునుకయొక్క గుణమును బెలుపుచున్నది. ‘పునుక’ యెట్టిదనగా తెల్లదనము అతిశయించుటకై మరి నము పోవునట్లు ‘బెళగినది.’ ఇచ్చటి సందర్భానుసారము ‘బెళగిన’ యన్నమాటకు ‘కడిగిన’, ‘తోమిన’ యనియో లేక ఇట్టియర్థము మఱి యొకటియో చెప్పకొనవలయును. దీనినిశ్చయార్థమును గ్రహించుటకు సాధ్యమగుచేమో చూతము. ‘బెళగు’, ‘బెళగు’యొక్క రూపాంతరము. తెలుగునందు ఇతరద్రావిడభాషలయందువలె కలులు తొలుచుగ మారుచుండుట యందతీతంగినవిషయమే. ‘నల్’ అనుధాతువునకు ‘అను’ ప్రత్యయము కేర్పఁగా (నల్ + అను) నెళగుఅనురూప మేర్పడినది. ‘నెల్’ అనఁగా ‘తెల్లదనము. ఈ ధాతువునుండియే “నెల్ల” అను విశేషణమును ‘చలించు’ అనుక్రియయు యేర్పడెను. బెళగిన(నెళగిన) అనుమాటకు ‘తెల్లజేయఁబడిన’ అను సర్థము చెప్పవలయును.

౭. మాంటు:—(పం. ౫౮) (పర్యాయము, తదవ, మాంటు.) శబ్దరత్నాకరమున ‘మాంటు’ అని అర్థబిందువుతోగూడ నొకపద మున్నది. “తగులమునను”, ‘తగులము’, ‘మాంటు’ అనియర్థము లగ పడుచున్నవి. ఇం దావృత్తిని బెలియఁజేయునదేదియు లేదు. ‘మాంటు’ అని యర్థబిందురహితముగా నొకపదమున్నది. దీనికి ‘మఱుగుపఱుచు’, ‘మఱుగు’, ‘వేటకొనిదాగుడుపల్లము’ అను మాడర్థములున్నట్లు వ్రాయఁబడియున్నది. ఇందును ఆ వృత్తిని బెలుపున దేదియుఁగాన రాదు. కాని ‘మాంటి’ అని యర్థబిందువులేని యొకమాట కలదు. దీని క్రింద ‘మహారథము’, ‘అడుగడుగునకు’ అని రెండర్థములు వ్రాయఁబడియున్నది. అలాచించిచూడగా శబ్దరత్నాకరకారునికి ‘మాంటు’ అన్నమాటకు ఆవృత్తి యనునర్థముండుట తెలియనట్లు

న్నది. ఇది సర్వసామాన్యముగ ఇప్పటికిని వాడుకయందుండుమాట ‘రెండుమాంటు’, ‘పదిమాంటు’, ‘ఇరువదియొక్కమాంటు’ అని మన కాసనమునం దున్నది.

౮. మించి:—(పం. ౮౦) అతిశయించి, ప్రకాశించి.

౯. ముంజికము:—(పం. ౮౮.) ఈపదము శబ్దరత్నాకరమున లేదు. సందర్భానుసారముగ దీనికి ‘మిండు’ అని యర్థమని తోచుచున్నది.

౧౦. వెలలువాటు:—(పం. ౫౧-౨) శబ్దరత్నాకరమున ‘వెలరు’ అని శేషసంయుక్తముగ నున్నది. ఇందు శకటశేషముతోఁ గూడియున్నది. ఏది సరియైనరూపమో తెలియదు.

౧౧. పేరి:—(పం. ౭౦) ఈశబ్దము నిఘంటువులలో లేదు. బ్ర. శ్రీ. వేటూరు ప్రభాకర శాస్త్రిలవారిచే బ్రకటింపఁబడిన చాటుపద్యమణిమంజరియందు (రెండవభాగము పుట. ౫౯) ‘చారుచోయను పాతాంతరము గానవచ్చుచున్నది. కాని ఇది కాసనపాతము గాదు. ‘పేరి’ అన్నమాట కర్థము తెలియదు.

౧౨. వెంగిలంగ. ఇట్లు ప్రమాంతముల మీద సరళాదేశము కాసనములయందు సామాన్యముగఁ గానవచ్చుచున్నది.

సాంఘిక విషయములు:—

కాసనములోని పద్యములు శ్రీ. శ. ౧౪-వ శతాబ్దారంభము నందలి పశ్చిమాంధ్రుల యాచార వ్యవహారముల కొంత తెలియఁజేయుచున్నది.

వీర స్వర్గము

యద్ధమునందు మృతినొందిన కౌరులు ఇంద్రలోక ప్రాప్తినంది స్వర్గమునందు ననుభవించునను నమృతము ప్రాప్తినకాలమున నుండియు భారతీయుల హృదయమున వాటుకొనియున్నది. ఆనమృతము ఇప్పటికిని సంపూర్ణముగ నశింపలేదు. కాని ౧౩, ౧౪-వ శతాబ్దముల యందు దక్షిణదేశమున ఈనమృతము గాఢతమమై యుండెను. కావున అప్పటివారు కయ్యమునకు నెనుడిపెడువారు గారు. ఈ నమృతము వారి హృదయమున గాఢముగ వాటుకొని యుండుటవలననే వారు చావునకుఁ బెరించి తురకలతోఁ బోరి యాత్మ స్వాతంత్ర్యము నిలుపుకొనిరి.

సహగమనము

ఈకాసనమున జగతాపుంగునిచే మడిసిన మల్లవనీకుడు వీర స్వర్గమునకు పోగా అతనిభార్య అగ్నిపథ గామినియై యతనివెంట నంటి స్వర్గమున వాతనిగూడినట్లు చెప్పఁబడియున్నది. (అగ్నిపథ గామినియన నగ్నిపథగామినియాయేనా యను విషయమునుగూర్చి సంశయింప నవసరములేదు. సహగమన మాకాలమున సర్వసామాన్యము. విజయనగరాయలకాలమున సహగమనములను జూచిన పాశ్చాత్యు

లనేకు లీ ఘోరాచారమును వర్జించియున్నాడు. కాని, విజయనగర స్థాపకులూర్వమే ఈ యాచారము వేళ్ళమున వ్యాపించియుండెనని మనశాసనమువలనఁ దలచుచున్నది.

### పెండ్లి విందులు

యుద్ధవర్ణనావ్యాజమున శాసనకవి యప్పటి పెండ్లివడవళ్ళను గొన్నింటిని సంప్రదించునట్లు వర్ణించియున్నాడు. వివాహసమయముల యందు విందొనర్చుటయు, విందుభోజనమునకు బంధమిశ్రుల నాహ్వానించుటయు ఇప్పటికి నప్పటికి సామాన్యమే. ఇంకేకాదు. ఇప్పటి వలెనే యప్పుడును సమంగులు పెండ్లిన్నెలయందు కుంకుమాక్షతలను గొని యాహ్వానింపబోవుచు యాచారము. ఈ మర్యాద లింకను మాత్రము. ఇంకవివిధములు మాఱునేమో! శాసనకవి యాకాలపుస్త్రీల దుస్తలనుగూడ వర్ణించియున్నాడు. పితాచవధూటి “నెట్టిక”ను ధరించెనట. “నెట్టిక”యన పైటపావడ యనివెప్పియున్నాఁడుదా? ఆకాలమున నిప్పటివలెగాక సభిమాంగ్రస్త్రీలు పావడలుగట్టుచుండిరా? వేశ్యాస్త్రీలు, అంతఃపురస్త్రీలును పావడలను ధరించుచుండిరనుటకు గొంతెఱుఁగఁగలము. ఇది సామాన్యస్త్రీలయందును గలదా? మఱయు ‘దానన ముసుంగునట్టి’ దట్టిప్పయనుటచే

యుత్తరహిందూస్థాన స్త్రీలవలెనే అప్పటి సభిమాంగ్రస్త్రీలు పైట కొంగును నెత్తిపైని ముసుగుగ వైచుకొనుచుండినట్లు తోచుచున్నది సతాపదుద్రునికాలమున నోరుగంటియందు స్త్రీలు ముసుగువైచుకొనుచుండి రనుటకు వల్లభరాఁయని క్రీడాభిరామములోని

“ముసుగు పెట్టిననేమి ముత్యాల కమ్మల క్రొమ్మించుటలు గులుకరించె” అను సీసపాదము సాశ్యముఁ బుచ్చుచున్నది. అట్టి వాడుక ఇప్పు డాంధ్రదేశమున— గురకరాజ్యమును నైదరాబాదు నందు చప్ప—గానరాదు. ఆంధ్రస్త్రీలు ముసుగుల నెప్పుడు వర్జించిరి? ‘బిల్బీలకు ముసుంగు లబ్బజేసె’ అని రామరాజ భూషణుడు యవనస్త్రీల నించుకంత యవపే లని జేసివాడట. అందువల్ల రామ రాజ భూషణుని కాలమున నాంధ్రవారీమణులు ముసుగులు వైచుకొనువాడుకారని యూహించవచ్చును. గురకల యథావతి గౌక్కునగ నుండిన యాకాలములో ఆంధ్రస్త్రీలు ఉన్న ముసుగుల నేల తీసి వేసెరో?

ఈశాసన పరిష్కార సందర్భమున మేము మ.రా.శ్రి.౪-౩. ఆర్. కృష్ణమాచార్యులు, మల్లంపల్లి సోమశేఖర శర్మగార్ల వల్ల కొంత సహాయము వహించిమి వారికి మాకృతజ్ఞతాపూర్వక వందనములను సమర్పించుచున్నాము.

# శాసనమూలము మొదటి ప్రకరణము

సూర్యుడు వృషభుడు చంద్రుడు

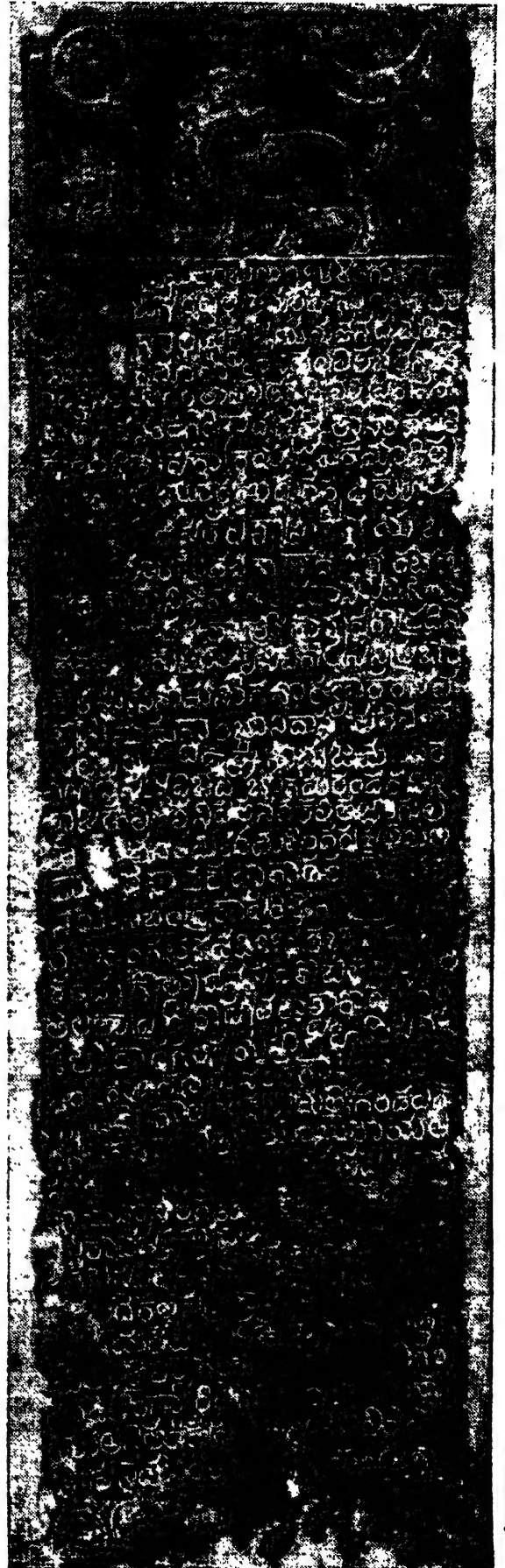
సంప్రది వస్తువును

అరచేత ధరించిన

ముంజేయి.

- ౧ స్వస్తిశ్రీ శకవరుషంబులు ౧౨౨౪ అగు నేంటి
- ౨ దుందుభిసంవత్సర మాఘ సు ౧ శనివా
- ౩ రమునాండు స్వస్తి యమగనదమహీ
- ౪ పాలమాలి మూలాలి ౪ లలితచరణార
- ౫ పిండ సకలదిగంతావేల్లిత కీర్తివల్లిప్రరోహ
- ౬ ణ కంఠ<sup>2</sup> నందగిరినాథ రత్నతానాథ బలి
- ౭ కులాదిత్య పరాక్రమ విక్రమాదిత్య
- ౮ అజమయూర[సిం]థుర<sup>3</sup>ధ్వజ కులా
- ౯ స్వయ విదితసకలశాస్త్రస్వయ ౭
- ౧౦ అయూరి పురవరాధీశ్వర చతు
- ౧౧ పిఠా కామిసేజన రత్నశ్వర దానవిదోద
- ౧౨ సముదిత సత్పాత్ర కాశ్యపగోత్ర దిన
- ౧౩ కరకుం కుశేశిని వికాసన ప్రభా
- ౧౪ కర సుగుణమంగణ రత్నాకర నేవ
- ౧౫ ణసేనా దుగ్ధాభోనిధాన పరిమథ
- ౧౬ సలబ్ధలక్ష్మీ దక్షిణభుజ మంధర<sup>4</sup>
- ౧౭ విలాస విభవ భోగపురందర నిసి
- ౧౮ తాసి కులిశనిజతన శకలిత[జో]గుల
- ౧౯ కుమార మహామహీధర ప్రతిబల
- ౨౦ దావపావక ధారాధర ? ర<sup>5</sup> విశదతర
- ౨౧ నయన చంద్రికా పరిజనచిత్తకైరవ
- ౨౨ రణరంగక్షైరవ<sup>6</sup> ? అటర భీమనిశిరః
- ౨౩ కందుకోత్పాటన సంశోభిత తత్సంత
- ౨౪ తిలతాప్రరోహ వరాశ్వరోహ గం
- ౨౫ డపెండార గంగయ సాహితీసవనస్వ
- ౨౬ బుదికాట మామనంకకాట విరోధి
- ౨౭ [మ]ండలిక కాలదండ చలమత్రిగండ ఏ కా
- ౨౮ గంగవీర ధర్మావతార మూలరాయ అ
- ౨౯ సురనారాయణ ప్రతాపతనోత్త
- ౩౦ రాయణ సంగడిద మండలికరథ ?
- ౩౧ కావ సతతాభ్యుచ్చిత భూదేవ మండ

1 'కు' అని చదువవలయును. 2 'కండ' అని చదువవలయును. 3 'సింధుర' అని చదువవలయును. 4 'మందర' అని చదువవలయును. 5 ధారాధర, అని చదువవలయును. 6 ఒక అక్షరము మాసిపోయినది. 'మె' లేక 'యె' అయి యుండవచ్చును.



- 39 [లి]క బసవశంకర ప్రణతాభయం  
 33 [కర] అధికతరతాః రాయదిగస్తాః  
 34 - [గ]యదేవ వోళమహారాజలు<sup>1</sup> ॥  
 35 మతంప్రీతి అల్లుగంగరాజు తమతల్లి గం  
 36 గాదేవిగారిపేరను గంగనముద్ర  
 32 ము అని తటాకప్రతిష్ఠనేసి నిలిపెన  
 37 శాసనము మంగళమహాశ్రీ  
 38 శ్రీ శ్రీ

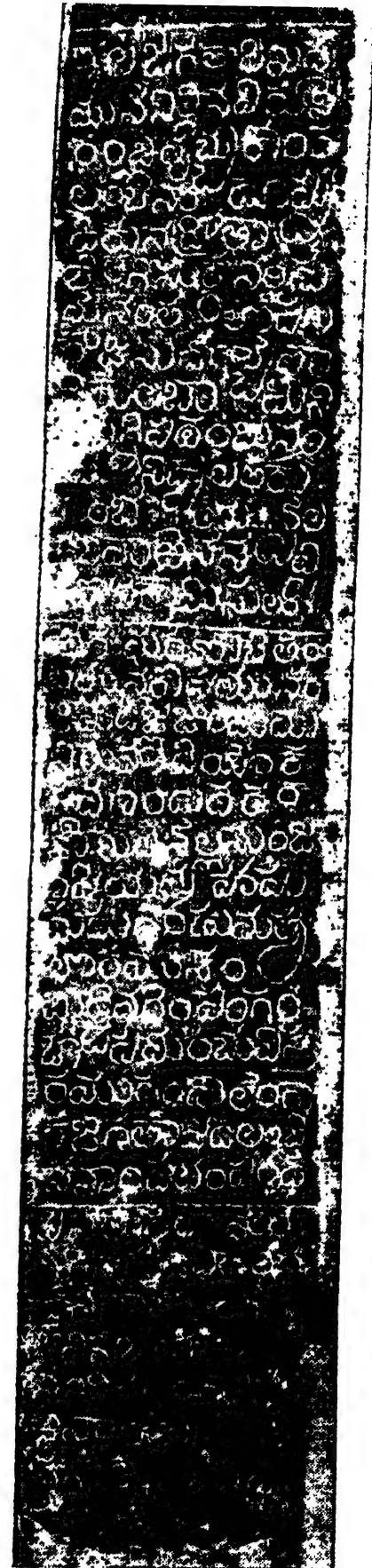
### రంధవప్రక్క

- |                                |                    |
|--------------------------------|--------------------|
| రం ఇలజగతాపిఖ్య                 | గౌ మాంటుగర         |
| ర౧ మునస్థినివీరుని             | గౌ నేసులనెల్లముంజ  |
| ర౨ రంభపుచ్చుకొండ               | ౬౦ ంసియమ్మహాపు     |
| ర౩ లంచినందూపు                  | ౬౧ రుషుండుమత్త్య   |
| ర౪ దిక్కుసక్రీ <sup>2</sup> తా | ౬౨ లోకమునం         |
| ర౫ చిగిసుక్కనందు               | ౬౩ బుట్టివధింసంగం  |
| ర౬ మైసంతలోపల                   | ౬౪ బావమంచు విస్త   |
| ర౭ రంజనుచెంచెవా                | ౬౫ రముగందోలెంగా    |
| ర౮ [ని]కులభామిని               | ౬౬ కజగతాపిదలంచి    |
| ర౯ [య]గ్నిసభంబునం              | ౬౭ ననాండచంపండ్డే   |
| గౌ [ద]నిష్ఠులతకు               | ౬౮ పన్నితురంగమం    |
| గౌ రంభయున్వల                   | ౬౯ బుసకుంబక్కెరవె  |
| గౌ అవాటిసనన్వి                 | ౭౦ ట్టినవాతాహేరిచే |
| గౌ రిదోడికామినులు॥             | ౭౧ విన్నభయంబు      |
| గౌ గురుమరణోచితం                | ౭౨ సంగలంగెవీస      |
| గౌ బయినకోపమునం                 | ౭౩ అనాండునుంజ      |
| గౌ జమదగ్ధజాండు <sup>3</sup> ము | ౭౪ క్రగౌత్తమునుమ   |
| గౌ నిరువదియొక్క                |                    |

1 'మహారాజలు' అని చదువవలయును.

2 'ఘృతాచి' అని చదువవలయును.

3 'జమదగ్నిజాండు' అనియుండవలెను.





మూఁడవ ప్రక్క

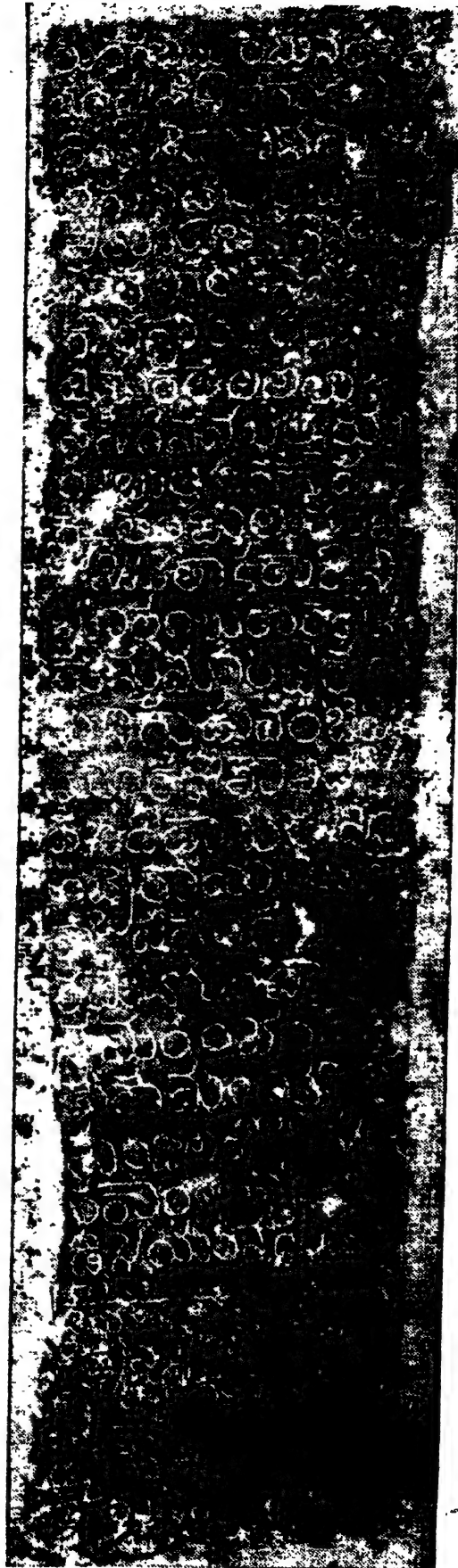
- ౭౫ తురగచమఁబునం  
 ౭౬ మొప్ప నెఱికిగాంబసగర  
 ౭౭ రించిదాననమును  
 ౭౮ ంగువెట్టి । తెలు పెక్కంగ  
 ౭౯ అవోవబెళగినపు  
 ౮౦ నుకమించినపెండి  
 ౮౧ కోరగాంజేతంబట్టి  
 ౮౨ ఏనుకశలలలో  
 ౮౩ నెసగినముత్తియ  
 ౮౪ ంబులుగుంకుమా  
 ౮౫ క్షేతంబులుగుంబో  
 ౮౬ సి । వేతాళధాకిసి  
 ౮౭ భూతంబులారమీ  
 ౮౮ కునుముంజికం  
 ౮౯ బనికుడువంజెప్పి ।  
 ౯౦ యొకపిశాచన  
 ౯౧ ధూటిదానున్నహి  
 ౯౨ ంచ్చెయజగ  
 ౯౩ తాంగంగభూ  
 ౯౪ రమణుండాని ।  
 ౯౫ సమరంబెండ్లి<sup>1</sup> [కొ]  
 ౯౬ డుకుమల్లావసీ  
 ౯౭ శుంజెలంగిను  
 ౯౮ రకాంతలోంబెం  
 ౯౯ డ్లిసేయునపుడు ।

- ౧౦౦ నియవడ్ల ? క్కేలి  
 యి[\*]మం  
 ౧౦౧ భ్యనవెంగిగళిం  
 ౧౦౨ గలాదిగానిన్నియు  
 ౧౦౩ నొక్కనాండవిసె[నే]  
 ౧౦౪ అువభీమని<sup>2</sup>పా  
 ౧౦౫ లుథా<sup>3</sup>డికిని॥

1 'బెంకిలి' అని చదువ  
 కలయును.

2 'నృపాలు' అని చదువ  
 కలయును.

3 'చాడికిని' ,,



# వారు గ వ ప్ర క్తి

౧౦౬ తనదం	౧౨౯ గోండుం
౧౦౭ ప్రస్తుతవ	౧౩౦ డొండ్డ । పా
౧౦౮ సూఫ	౧౩౧ దభాగ[ము]
౧౦౯ రమెల్ల	౧౩౨ నభాభా
౧౧౦ ందాల్చి	౧౩౩ గమంత
౧౧౧ పెంపొ	౧౩౪ యునువ
౧౧౨ ందినవే	౧౩౫ హించిన[ ]
౧౧౩ [లు]పుం[బ]	౧౩౬ పనగేండు
౧౧౪ ందియొ	౧౩౭ ండొండ్డ । సీ
౧౧౫ ండ్డ । వీ[పు]	౧౩౮ [వ]యొండ్డ
౧౧౬ నందొక	౧౩౯ [౧]కాకనిభి <sup>1</sup>
౧౧౭ దెనవిశ్వవి	౧౪౦ లభరాభా
౧౧౮ శ్వంతర	౧౪౧ [ర]వహన[కే]
౧౧౯ ంగరమ	౧౪౨ లినలు[పు]
౧౨౦ క్లిండాల్చి	౧౪౩ [మ]హి[త]
౧౨౧ సక	౧౪౪ భుజం
౧౨౨ మతుండ్డ	౧౪౫ డు । జగము
౧౨౩ ండ్డ । పెల	౧౪౬ నందుగ[ల]
౧౨౪ యంగం[ద]	౧౪౭ ండ్డజగ[తా]
౧౨౫ నవేయుద	౧౪౮ పుగంగ[వి]
౧౨౬ లలలోనె	౧౪౯ క్రమవి[హ]
౧౨౭ క్కటనిల [ధి?]	౧౫౦ ంగదీప్తిక
౧౨౮ లకొన్నఫ	౧౫౧ [లి]తంగ

# ★ సోమశేఖరశాస్త్రి ★

లోకమందలి సర్వ సామాన్య విషయములె నాకు సంతోషదాయకములు. నడచువారినయనము లొకర్నింక దార్శిక్యమును బెరుగుచుండెడి తుమ్మచెట్టు తీయమామిడి కంటెను, గొబ్బిపూవు గులాబి కంటెను, నాకు బ్రయతరము. మాపూర్వులొకరు “వేశతకము” వ్రాసి వేయి నూటపదారులు బహుమతి సందిరట. నిజ మారసింహో, నిత్యము మనకు విసవచ్చు సామాన్య జనుల సమాచారములె సమయ కంటె నద్భుతకథనము లగుచున్నవి!

○

మొన్నటి సెలవుదినములు స్వస్థలమునఁ గడపుచుండఁగా, ఇరువదియేండ్లక్రిత మచటికిఁ గాపురము వచ్చిన సోమన్న యను నొక బీదబ్రాహ్మణునిసంగతి యొకస్మికముగ నాకు జ్ఞప్తికి వచ్చెను. వైదికమందుఁ గాని వ్యవహారకాండలోఁ గాని యాతని కంతగా ప్రజ్ఞ లేదు. క్రొత్తగ వచ్చిన తన కేమైన సాయము చేయుడని వేడుచుండువాడు. అతని జూచు కుతూహలమున నేనిపుడిలు పెడలితిని పేరుగులుతులు చెప్పితిని గాని, వాని యునికియే యెవరు నెఱుంగరు! ఈనరాటవిలో వానిబాడ గానక నేను వెనుకకు మరలుచుండఁగా, ఒకపూర్వ పరిచితుఁ డగపడెను. కొంత తడవారఁ డాలోచించి, “జ్ఞాపకమువచ్చినది! మీరడిగే సోమన్న యిపుడు భాగ్యవంతు డయిన సోమశేఖర శాస్త్రియైనాఁడు! పెద్ద బజారు లోని

రాయనం వెంటకవిపుడు

★

పచ్చ మేడ వారిదే” అని నాకుఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చెను.

●

ఉభయ కుశలోఁరి: నా కోరిక మీఁద సోమశేఖరశాస్త్రి తన వృత్తాంత మిట్లు చెప్పెను. శాస్త్రి కథను శాస్త్రి నోటనే వినెదము:

“నేను పట్నం వచ్చిన కొత్తరిక మండే తమరు గ్రామాంతరము దయచేశారు. ఈపట్నవాస కాఁర మెట్లు గట్టెక్కునా అని బెంగపెట్టు కొనేవాణ్ని. అయినా దైవానుగ్రహంవల్లా, తమ బోటి గొప్ప వారి ప్రాపకంవల్లా, క్రమేణా నాకు మంచి రోజులు సంక్రమించినవి. వుద్యోగం లేకున్న, వచ్చినమూడు మంత్రం ముక్కల వల్లనే పొట్ట పోసు కొని, పదివరహాల సొమ్ము వెనుక వేసుకున్నాను. ఈమేడ, పాతిక రూపాయలు బాడుగ వచ్చే బజారులో కొట్టు, పది యకరాల మాగాణీ, చేతిలో తిరిగే యీ నాలుగు డబ్బులు,— ఇవన్నీ నాకప్టార్జితమే!

“ఈఆస్తి పలుకు బట్ల నా కెట్లు వచ్చిన వనా మీర్రాశ్న? మొదలు నా కింగ్లీషు రాదని, సంస్కృతం చదవలేదని, తమకు తెలియనే తెలుసును. చిన్ననాటి పననే మరచి పోయాను. సంధి మంత్రమైనా సరిగా రాక, సంసారం గడుపుకొందామని పుట్టడంతో పట్నం జేరాను. ఇటు

తాక్యానికి అటు వైదీకానికి చెడ్డ నన్నెవ రక్కడమాత్రం కనిపెట్టుతారు? అయినా చెప్ప వద్దా, యిప్పటివలె గాక ఆ రోజులలో బ్రాహ్మణభక్తి యెక్కువగా వుండేది. కనుకనే నాకు వచ్చిన పుణ్య హవాచన విఘ్నేశ్వర పూజలవల్లే రోజు గడచి పోయేది. యిప్పటివలె తెలుగుమీరని బ్రాహ్మణుల కోమట్లు మొదలయినవాళ్లయిళ్లల్లో, శుభాశుభాలకు రోజూ నాలుగు శేర్ల బియ్యం, పావలా డబ్బులకు తక్కువ గాకుండా కళ్ల బడేవి. ఇందుకు పురరిగా, ఏ సత్రంలోనో సమారాధనలోనో సుష్టుగా వేశకు భోజనం దొరికేది. ఏ పెండ్లో, పేరంటమో యింటిదానికి కలిసి వచ్చేది. అవి వైగా మహారాజురోజులు. వస్తువులకు ధరలు వుండేవి. ప్రతినిత్యము మా యింటికి వచ్చినడే బియ్యపు రాసులు, కాయ గూరలు, బీరు పోకుండా, బజారుధరల కమ్మివేసి, సోమిడేమమ్మ సొమ్ము చేనేది!

3

“సొమ్ములోనే గదా సర్వం వున్నది. కనుకనే ఆ రోజులలో, మారుమూల చుట్టాలకు కూడా సోమన్న అప్ప బంధువై పోయాడు! స్వశాఖ వాళ్లకేకాదు, వైదిక బృందాని కంతా అతడు అండగా వున్నాడని అందరు అనుకునేవారు. ఇంతలో భూములకు ధరలు పడిపోవడం బ్రాహ్మణాళ్లకు వుద్యోగాలు బండు గావడం, తటస్థ మయినది. మిట్టికేషను మెట్టు చాటనివాళ్లు

దాటినవాళ్లు, తండ్రితండ్రిలుగా వచ్చి బ్రాహ్మణపిల్లలు సోమన్న శరణు జొచ్చేవాళ్లు. 'ఆర్థికదుఃస్థితి వస్తే వచ్చింది గాని, బ్రాహ్మణాథాల కేమీ కరువు రాలేదరా! అని అభయహస్త మిచ్చి, ప్రతిపిల్ల వాడికీ యేదో కాస్త ముట్టచెప్పించే వాణ్ణి. మీ రనుకొనే బ్రాహ్మణ నిరుద్యోగసమస్యకు నాకు తోచిన సమాధాన మిదే!

“ఇప్పుడు సోమన్న యేకాకి గాడు. తాను విద్య నేర్వనప్పటికీ, చుట్టూ చేరిన బ్రాహ్మణ పిల్లల కాయల కాతడు పెద్ద గురువే! తలిదండ్రులు చిన్నప్పుడు నాకు పెట్టిన పేరు 'సోమన్న' ముక్కు కొసిన మొగంలా గున్నదని చెప్పి నమ్రతూరి శిష్యుడొకడు, దర్జాకు తగ్గట్టుగా, 'సోమ శేఖర శాస్త్రి' అని నాకు నామకరణం చేశాడు! పాతపేరు పోతే పోయింది గాని, నోరు నిండిన చక్కని క్రొత్తదొకటి సంప్రాప్తమయిందని సంతోషించాను. ఆ వేసంగిలో పెద్ద పద్దులు కొన్ని వసూలు చేసి, యీ పచ్చమేడ వేశాను. నాకొత్తపేరు లోకుల నోళ్లలో కొంత రాపాడుతుందనే, వీధి నాడరాతి మీద 'సోమ శేఖర విలాసము' అని విలాసం చెక్కించాను!

౪

“నా తాపాతుకు తగ్గ నిష్ఠాయమా లిప్ప డేర్పరుచుకొన్నాను. నిత్య దేవ తార్చన తోపాటు, యిటీవల వైశ్యదేవం కూడా చేశాను. సన్న కారువాళ్ల యిల్లకు పొరొహిత్యానికి పోక, శిష్యులను పంపిస్తాను. గొప్ప ప్రద్యోగస్తులు, సంపన్న

గృహస్థులును నారాకచేత తాము తరిస్తున్నామని తలస్తూ వుంటారు! ఆహితాగ్ని నవడంచేత పరులయింట విస్తరి వేయక నామర్యాద కాపాడుకొంటున్నాను. పట్నంలో యేవైదిక కార్యం జరిగినా సోమశేఖర శాస్త్రికి పిలుపు రావలసినదే— అతనికి అధర్వణవల్లనో, అతని శిష్యుల వల్లనో, అదిసానుకూల పడవలసినదే— మాంసము తిన్నప్పటికీ, ముడుసులు మెడకు తగిలించుకొందురా? బ్రాహ్మణ దేవుడొక పెచ్చు పెరిగి పూర్వాచారాలు పరిహసించేసే యీ పిదప రోజులలో నయినా, బాహటంగా బ్రాహ్మణ కర్మ విడిచిపెట్టినేసినవాడెవడయ్యా? కాబట్టి లోకంలో పెచ్చు తగ్గిపోని మావైకవృత్తి కెక్కడా నిత్యపంటే! గనుకనే యంతకరువు కాలంలోనూ మాబోటి వాళ్లకు నిత్యకృత్యాల కెప్పుడూ లోటు లేదు— గుచ్చి గుచ్చి అడుగుతున్నాను గనుక గుట్టు చెపుతున్నాను— నా శిష్యులనువల్ల నాలుగు డబ్బులు కళ్ల జూచిన బ్రాహ్మణముండావాడు, కృతజ్ఞతతో కొంచెమైనా నాచేత రాల్చుకుంటాడా? అంతేగాని, మీరు సూచించేటట్టుగా, పట్నంలోని బ్రాహ్మణాథాలన్నీ నేను గుత్తకు పుచ్చుకొని, భాగంపెట్టుమని భోక్తల ముందు చెయి జాబుతా ననుకోకండి! విప్రధనం విషంతో సమానం!

“ఈ విశ్వర్యం శాశ్వత మనుకోక పేదబ్రాహ్మణ కెన్ని విధాలనో సహాయం చేస్తూన్నాను. నా ఆశ్రితులలో మంత్రాలు వచ్చిన వాళ్లు ఉడ

యాస్తమానాలు మాయంటివద్ద బ్రహ్మచారులకు స్మార్తం పాఠం చెప్పవలె. నావద్దీలోపుండే విద్యాధులంతా ప్రాతఃకాలమే లేచి, స్నాన సంధ్యానుష్ఠానాలు నెరవేర్చవలెను. మాయిల్లు వేదఘోషతో మారు మోగుతూ వుంటుంది. సాధు వసీ శ్రోత్రియు డని శాస్త్రికి మంచిపేరు వచ్చిందే గాని, మీ రనుమాన పడ్డట్లు, అతనిదగ్గరవుండే విద్యాధులు ప్రొద్దన్నే కాఫీ యిడ్డెనలు కబళించి బ్రాహ్మణాథాలకు తయారయ్యే మోసగాళ్లు గానులేండి!

౫

“ఇంక నాకొమ్మిసంగతి వాడే పదే మీరెందు కడిగి, నన్ను బాధిస్తారు? చేనువద్దన్నను, ఆ పను మొండి పట్ట పట్టపాచేతనే, పెద్దవాడు మాయ యిడ్గీషు యిస్కూల్లో ప్రవేశించాడు. సౌఖ్యాలు మరిగిన వాళ్లకు నడవు లంటున్నవా? అతగాడు, ప్రాజ్ఞత రాకముందే, సినమా నాటకాలు పట్టుకు తిరుగుతూ, నవ్వి వ్యవసాలలోను కూడకు పోయాడు! రెండో వాడైనా బాగుండతాడేమో నని స్మార్తం చెప్పిస్తే, వీడికి వంటబడ్డవి, —బీడీలుతాగడం, బేస్త్రుపేకాడడం! కల్పతరువువంటి శాస్త్రికపుషున కాదుపించెలు కాసినవే అని అభిమాను లంతా ఆ శ్చర్యపడుతున్నారు! ఎంతటి వాళ్లకూ, పూర్వర్యం అనుభవింపక తీరదు గదా!

“ఈసోదె కేమిగాని, గొప్ప ప్రభువులు మీరు రావడంచేత, మా గృహం సావన మయింది! నమ

యానికి జ్ఞప్తికి వచ్చింది,— పెద్ద వకీళ్లయిన మీసలహా నాకు కావలసి వచ్చినది” అనుచు శాస్త్రి లోకలికి నన్ను గొనిపోయి బంగారు, వెండిసామాను లుండు పెద్దయినుప పెట్టె తాళముతీసి లోని కాగితములు రెండు చూపి, వాటిని గురించి నా యభిప్రాయ మడిగెను. ఏమున్నది? ఎక్కువ రాబడికన్న తక్కిన కొనుట, మానుటోరియంపాశము

మెడకు రాకుండు జేసికొనుట,— వీనిని గుఱించియె వానిప్రశ్నములు! ఆ సందర్భమున సద్భావముతో నే జెప్పిన రహస్యలోచనలు విశేషములు వెల్లడిచేయుట మాన్యాయ వాదులు మరియొకదగాను! నీవికేమి గాని, ఉచ్చితపరీక్షలిచ్చిన యనుభవముగల వకీలునైనను, చేతికిని నా నెలరాబడిసంఖ్య పదులస్థానము దాటలేవె! ఇంక నేను గూడజెట్లిన

సొమ్ము గుండునున్నయె! కాని, నిరక్షరకున్న యొక యీబావన సోమన్న, యీ కొలదికాలము లోనె వేలకొలది విలువగల యాస్తిని సంపాదించి, సొఖ్యసంపదలతో దులతూగుచున్నాడే! ఇట్టి వైరీత్యములు సంఘటించుచున్న మాయవిధిని నాడు మరల మరల దూఱుచు నేనిలు నేరితిని!



# గృహ పరిశ్రమ

## ఫ్రెట్ వర్క్ - [Fret work]

డా. స్వర్ణవల్లి

ఈ ఫ్రెట్ వర్క్ అనునది కొయ్య పలకలో ప్రత్యేకముగా నుండు రంపముతో చిత్ర చిత్రములుగా కోసి చేయును. దీనిలో అనేకవిధములుగు వింత వింత సామానులను చేయవచ్చును. వామ్మను ఒకపైన అతికించి ఆపొమ్మ అంచుపెంబడిని కోసినయెడల వామ్మ వేరుగా వచ్చును. ఇవికాక పెట్టెలు, క్షిప్తంభములు, వామ్మసామానులు, రైలుబస్సు, వాయుసమానులు, ఇండ్లు, యంత్రములు మున్నగువాటి నెన్నిటితో చేయవచ్చును. దీనికి కావలసిన సామగ్రి, సరికరములు కొంత ప్రయత్నమునకు ఫలమిది కము కాదు. క్షిప్తంభములు ఈవిధమున చేర్చుకొని వీటిని ఒక గృహవారి శ్రమగా చేసికొని కొంతలాభమును పొందవచ్చును.

సరికరములు: - ప్లైవుడ్ (Ply-wood) అను ఒకకొను. ఇది రెండుగాని ఎక్కువగాని పొరలు గలిగి గట్టిగా నుండును. ఫ్రెట్ వర్క్ కు తగియుండును.

రంపము: - ఫ్రెట్ సా (Fret saw) అనురంపము దీనికి ప్రత్యేకముగా వనికవచ్చును. (చిత్రము 1.) దీనిలో పిడిగల యొకపెద్దచువు కమ్మియు(a) దాని రెండుకొనలలోను రెండు (b) మరలును కలవు. రంపము (c) మాత్రము వేరుగా నుండును. దీనిని రెండు మరలలో మధ్యపెట్టి విగిం

చినయెడల కోయుటకు వినికివచ్చును.

రంధ్రము చేయు సాధనము: - డ్రిల్ (Drill- (చిత్రము 2). ఒక యొక్క అంచును కోయక, దాని మధ్యనుండి కోతను ఆరంభించినయెడల యెడల మొదట ఈ డ్రిల్ తో కోతను ఆరంభించవలసినవోట రంధ్రమును చేయవలెను. డ్రిల్ చేయుటకు చిత్రము 2. చిత్రము a గాగమును ఒకకోట ఒకపై ఒక b అనునవిగా కొంచెముగా నొక్కినట్టి కొని c ని, క్రిందకి పైకిని ప్రసరింపజేసి a చుట్టగా తీసుకుని ఒకవంపు రంధ్రము చేయును.

ఆ రంధ్రమునుండి, చిత్రము యందలి c అను రంపమును విడిగా దూర్చుకొని, చుట్ట దానికొనలను b, b, అను మరలమధ్య నుంచి విగించవలెను. చిత్రము I. d

సాధారణరంపము: - పలకలను తునుకలుగా కోయుటకు ఈరంపము వినికివచ్చును.

కోతబల్లి (cutting table-చిత్రము 4). దీనిని సాధారణమేజాయొక్క గాని పూలుయొక్కగాని పై పలక అంచునకు విగించవలెను. మేజా పలకలంచు a అను మరచీలపైన నుండునట్లు పెట్టి చీలను విగించినయెడల, కోతబల్లి మేజాఅంచునకు విగియును. చిత్రమును కోయవల

సిన ఒకను b అను ఇనుపలకపై పెట్టి కోయవలెను. అప్పుడు నిండు మాను c అనునందనం నొక్కినట్లు పెట్టి కొని కోయుటకు అనువుగా నుండును. యెడల క్షిప్తంభములగు సామాను కోయుటకు ఈకోతబల్లి చాలా ఉపయోగపడును.

కోయవిధము: - ఫ్రెట్ రంపముతో కోయునపుడు రంపముక్క (saw blade) నిలుపుగా నుండునట్లు పెట్టి కొని కోయవలెను. ఈముక్క పట్టవాలుగా నుండిన యెడల ఒక, పైకి కోతలు పెట్టుగిన, క్రిందకి కోతలు గను ఉండును. నిలుపుగనుండు కోత పొడ చిత్రము ఆ వంతుగా నుండును (చిత్రము 5). ఇదికాక కోత ఎడటి నుండి మనవైపునకుగాని, మనవైపు నుండి ఎడటి క్రిక్కగాగాని పోవచ్చును. ఎక్కువబడిమి కోయరాదు. అట్టి అనమునునలన వాపులు తీరుగు నపుడు రంపపుముక్క పిరుగుట తటస్థించును. వంపులు తీరుగునపుడు రంపమును తేలికగా క్రిందుమీదులుగా నాడించుచు అనగా తేలికగా కోయుచు పోవలెను.

చిత్రములు 6, 7. రంపముతో కోయబడిన అలంకార రూపములు (Designs) చిత్రము 6 నందు మధ్యనుండు భాగము తీసివేయబడినది. a. b. c. d అను పలకయే ప్రధానమయినది. చిత్రము 7



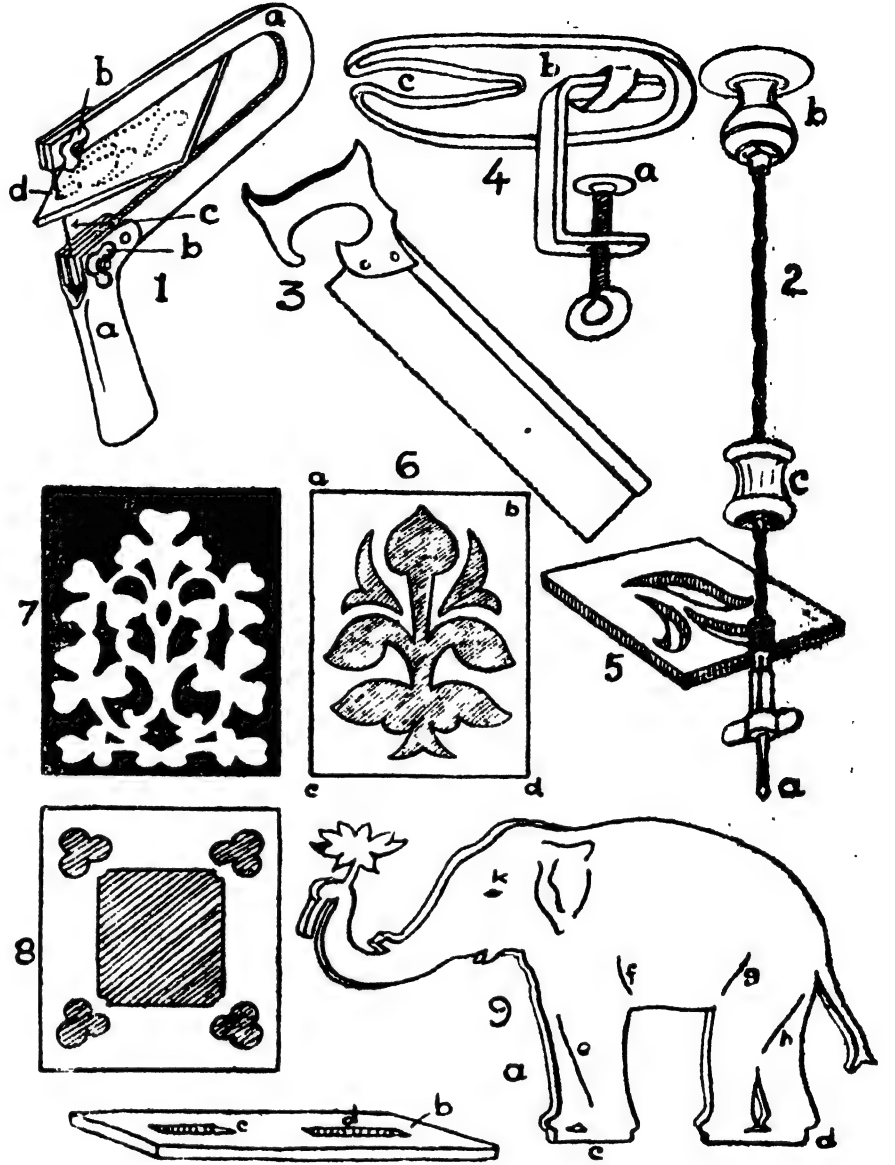
నందు సన్నిభాగము తీసివేయబడి  
శ్లెనిభాగము ముఖ్యభాగమయినది.

చిత్రము ౮... ఒక బొమ్మకు  
చట్టము (Picture frame). దీని  
వెనుక వదైన ఛాయాచిత్రమును  
పెట్టి బిగించవచ్చును.

చిత్రము ౯ a ఒక పనుగునటము.  
దీనిని కోసిన శర్వాక దీనిని, నిలువ  
బెట్టుటకు p, అనునవికలలో c, d  
అను నాదాలను కోసి వాటిలో  
పనుగుయొక్క - (pe) పాదమును  
బిగించవలెను.

c, f, g, h ప్రదేశములలో సాధా  
రణపుకోత యుగిసలయెడల, పనుగు  
శిరీరము నందు మువ్వలనున్న,  
ముందు వెనుకకొట్ల గుట్టలనున్న  
పెలియును. ఈకోతలలో ఏకోయొక  
కొనయందు స్క్రెస్టోలో రంధ్రమును  
వేసి దానియందు రింపుముక్కను  
దూర్చి రంధ్రపుచట్టమునకు బిగించి  
కోయనలెను. k. అనురగ్ధ  
కూటిని గుర్తించును.

[సర్వస్వామ్యసంకల్పము]



# వెద్దజమిందారుగారి సన్యాసం

అక్క-రాజు ఆంజనేయులు



“వెద్దజమిందారుగారు బాతామృగా సన్యాసం పుచ్చుకొన్నారు. చిరువురు భంగం అనుకోకుండా బుచ్చిజమిందారుగారువచ్చి వ్యవహారాలు చక్కజెట్టుకోవాలి, లేకుంటే జమిందారే తాగునీళ్ళానంటే” అని అన్నయ్యగారు పంపిన తెంతెంత మామకొనేసరికి బుచ్చిజమిందారుగారికి ముందు మనస్సు తారునారు అయింది. అన్నయ్యగారు సన్యాసం పుచ్చుకోవడమంటే నమ్మకం ఏమిటా? ఎందుకు పుచ్చుకొనిఉంటారు? నాతనక్కడ అక్కడ మక్రమంలో వచ్చినసన్యాసం కానేకాదు కదా? అన్నయ్యగారికి యింకా గృహస్థాశ్రమ ప్రవేశమే లేదు. అంటే శాస్త్రయుక్తంగా లేండి. బాంధవ్యాధిగల గృహం లేదుకాబట్టి గృహస్థిద్రాలూలేవు. అందువల్ల గృహస్థిద్రాలవల్ల వచ్చినసన్యాసమూ కాదు. మరేకో అనుమానం కలిగింది. దానికి ప్రత్యూహించనూడా చెంటేనే తోచింది. ఇన్నాళ్లు ఇంతో అంతో శ్రేమవ్యవహారాల్లో ప్రవృత్తిపడించిన వారే అన్నయ్యగారు. ఎంత అలోచించినా ఏమీ తోచలేదు. తీర్థంగా ఆలోచించగా, అట్టి తాగునీటి సన్యాసనా అని ఒకశంక తోచింది. అంటే ఎవరైనో ఒకరైనా తిరస్కారానికి గురైంది, కలలోనైనా ఇంకోకశ్రీమిద కన్నునేయకుండా ఉంటే, ఆమె ప్రాప్తానాయు వల్ల అశ్రేయ ఫలము కలిగి నయమని ఉంటే, ఆమె తనను మోసంగించినప్పటికీ, తృప్తికరించినప్పటికీ ఇంకా ప్రపంచము ఎందుకు వచ్చి నది అని విరక్తి భావంతో తీసుకొన్న సన్యాసమా అని అనుమానం కలిగింది. కాని దీనికి ప్రతికంక కలుగకపోలేదు. అన్నయ్యగారిప్పుడయాన్ని పూర్తిగా వశంచేసుకొని, చురుకైనచెయ్యి సంతానం చేత వారికి ప్రపంచముమీద విరక్తి పుట్టించేటంతటికాంత తమవల్లెలోనూ లేదు, చుట్టుపక్కలనూ లేదు. అన్నయ్యగారే, బతుకధికారి అయిన జమిందారుగారే, పాలుమాలి అడిగితే ఎవరికీ కాదంటుంది? అనగలి

గితే ఆమె ఎంతటిది అయిఉంటారో? మరెక్కడనన్నా చూచినారా అంటే, మాన, కామింది, కోనసాగనంతమాత్రాన విరక్తి పుడుతుందా? ఇద్దరిప్పుడు కూడా ఏకమై, కొంతకాలం ప్రేమ ముదిరి, ఒకరిని విడిచి ఒకరు బ్రతుకు భారంగా పోస్తే అప్పుడు చురుకైన గానీ, తప్పుడునుటకానీ విరక్తి పుట్టిస్తుంది. అన్నయ్యగారు కూడా ఏమాత్రం దీర్ఘకాలమూ ఉండలేదే!

...బుచ్చిజమిందారుగారికి ఏమీపాలు పోలేదు. శంకలూ ప్రతిభంకలూ మిసిప్పును చీల్చివేస్తున్నవి.....

తుదకు ఒకటి తలపుకు వచ్చింది. తన హాస్టలుమంచి కాదే? పోయేదానికి నమమ నిల్చుకొని మనస్సును సంయోగమా హాస్టలూ హంగా విడిచే ఆంతం లేదు. అప్పుడు ఒకరు విడిచిపోతుకు వట్టి విచారమేస్తేనే సత్యం తేలుతుంది సందేహం; సంకటమైనా లేదే అక్కడనే తేలవాలి. ఊరికిపోవడం కష్టవ్యం అనుకొన్నాడు.

ఈవిధంగా ఆలోచిస్తుండగా బుచ్చిజమిందారుగారికి కొంచెంకొంచెం ప్రపంచస్థానోదయం అయింది. అన్నయ్యగారు సన్యాసం పుచ్చుకొంటే, అందులోనూ పెండ్లిచేసుకోకుండానే పుచ్చుకొంటే, తనకేమేలుగా?

తటానమ బుచ్చిజమిందారుగారు సమకకుతిరిగి అయిదునిమిషాలలో పెట్టేబేడాగడ్డుకొని రైలుపట్టణమకు రిక్షాలోపోయినారు.

2

బుచ్చిజమిందారుగారు రైలుదిగేసరికి కారుడ్రైవరు వంగివంగి దండాలపెట్టి చేతిలో తోలుపందితీసుకొన్నాడు. “దయనెయ్యండి మాపైబో, దయనెయ్యండి మాపైబో” అంటూ దారిచూపుతూ కారుదగ్గరకు తీసుకొనిపోయి, క్లిక్కుమని తలుపు తీసి బుచ్చిజ

మిందారుగారు ఎక్కగానే సంచి పక్కన పెట్టి క్లిక్కుమని తలుపువేసి, క్లిక్కుమని ముందునీటుతలుపు తీసి, తాను ఎక్కెనాడు. టప్, క్లిక్... థర్-ర్-ర్-ర్ కారు పోతుంది జనుక హాళిమేఘం లేవదీసి నడిచివచ్చేవారిని కప్పివేస్తూ. అధికారంలోకివచ్చిన బుచ్చిజమిందారు కాబట్టిరీతి, అసాధారణపరిస్థితులలో ఉన్నాడుకాబట్టిరీతి, అందరికండ్లూ తనివీడనే ఉన్నాయి. అది గమనించి కండ్లు మూచుకొని ఆలోచనలో మునిగిపోయినారు. తగుదాటి మూడుగోసలు పోయి గాంతిపడ సంప్రాకారం ప్రవేశించి కారు నిశ్చేతనమౌతున్నట్లు తెరవలేదు; తెలవలేదు.

వరండాలో కృష్ణానివేసిన అన్నయ్యగారు కాసాయవస్త్రాన్ని వేసుకొని హాల్ పొయి, నిద్రవేసినచుట్టూ పుస్తకాలను చూస్తూ ఉన్నాడు, ముందర తెరచిఉన్న పుస్తకంలో కాసిలేంమీద కేలు పెట్టిఉన్నాడు. ముందు వరండానిండా జనం హాల్ పొయి కాసునిలువడం, అందులో బుచ్చిజమిందారు ఉండడం చూచి గుసగుసలు పోతున్నాడు.

క్లిక్-డ్రైవరు దిగినాడు. క్లిక్-జనుకనీటు తలుపు తీసినాడు. బుచ్చిజమిందారుగారు దిగినాడు. టప్-క్లిక్... టప్-క్లిక్... థర్-ర్-ర్... కారు పెద్దలలోకి పోయింది.

బుచ్చిజమిందారుగారు పోయి అన్నయ్యగారి దగ్గరగా నిలువబడి నమస్కారం చేసి ఆశీర్వాదం భిరసా అందుకొని, వారు చూపిన చోట కూర్చోడానికి వంగుకూ సభికులు అందరూ చేసే నమస్కారాలనూ, ఆశీర్వాదాలనూ, మందహాసాలనూ అందుకొన్నాడు. అంతట అన్నయ్యగారు ఉపన్యాసం ప్రారంభించారు. టాల్ స్టాయి, పూడు, రస్కిన, లాస్కీ, రస్కిన, క్రైస్టు, బుద్ధుడు, కృష్ణుడు, జనకుడూ అని రకరకాల వేదాంతుల పేర్లూ తారుమారుగా, తలక్రిందులుగా, ముందు వెనుకలులేకుండా దొడ్లుతున్నవి.

౩

శరీరానికి రక్తప్రసరణము ఎటువంటిదో సంఘానికి క్షణప్రసరణము అటువంటిది; రక్తం సమానంగా అన్నిభాగాలనూ ప్రవహించకుండా ఉంటే జంటనే మరిపికి రోగం ఎట్లు సిద్ధమో అదేవిధంగా ధనం ఎక్కడెక్కడా నిలువ ఉన్నప్పుడు సంఘానికి జాప్యం తప్పిస్తుంది; ధనం ఎక్కడెక్కడా ఎచ్చరికపడకుండా నిలువలేకుండా ప్రసరిస్తూ ఉండవాలి—ఇదీ అచ్చయ్యగారి ఉపన్యాసం రసీ. దానిలోపడి బుచ్చిజమిందారుగారు తమ స్వాధీనత్వాన్ని మరచారు; అచ్చయ్యగారిపట్ల భక్తిభావం వహించారు. ఎందుకంటే, ఈకాలంముదము పాశ్చాత్య సాంఘికశాస్త్ర ప్రధానము చదువుతారు; మెచ్చుకొంటారు. అంతేకాని పాశ్చాత్యులవలె ఆచరణలో పెట్టరు. ఈ భావాలనూ ఆచరణనూ కలపగలవానికి కారణం అడిగితే, పాశ్చాత్య భాగాలను అట్లునే మన ఆచరణలో పెట్టడం ప్రమాదకరం; వాటిని మనవాగ్ధికకు లెగిపట్టుగా మార్చవాలి అంటారు. ఈకొత్తభావాలు పాశ్చాత్యులలో పుట్టినప్పుడు వారి వాగ్ధికతకు లెగిపట్టుగా పుట్టాయికాబోలు! పోనీ, అట్లానే మార్చరాదా అంటే, అక్కడనే ఉండినట్లు, అంటారు; సంఘం తమ తోపాటు రాదు అంటారు. ఇది ఆర్థంలేని జవాబు అనుకోరు. కొత్త సిద్ధాంతం లేవదీసిన మనిషికి సంఘానికి ఎప్పుడు కానీ ఏదేశంలో కానీ విరోధమే. కాని ఆ మనిషిపట్టుదలా, కార్యదీక్ష మొదలయినవాటినిపట్టి ప్రజలు మొదటతోటే రాకపోయినా క్రమేణా తనదారినే తోక్తుతారు. ఈ మాత్రం ఆమాత్రం చరిత్రజ్ఞానం కలిగితే ఈ రహస్యం తెలియకపోదు. ఇది తెలిసిపూడా మనయువకులు ఎందుకు దారి తీయరు?

ఈ ఆలోచనలు బుచ్చిజమిందారు మన స్కూల్ పుట్టి, సంఘవిముక్తికి తాను ఏమి చెయ్యడమో అనేసమస్యలో కొంతకాలం కిందనే దింపినది. మనయువకులు మొత్తంమీద వారీరకంగాను మానసికంగాను సోమరులు

కాబట్టి మనసంఘం చెనుకపడిఉంది. తాను కూడా ఆసోమరిజట్టులో కలియడమా? కూడదు. చదువు పూర్తికాగానే తా నొకసంఘం లేవదీసి, మాతస్వద్ధాంతాలను ఆచరణలోకి తెచ్చేవారులు పెదకవలెనని నిశ్చయించుకొన్నాడు. అందు తనవోటివారే పూనుకోవాలి. ఎందుకంటే, కొత్తభావాలు పాత బాధ్యులకు విరోధంగాఉంటాయి కాబట్టి, ఆకొత్తభావాలను లేవదీసేమనిషి పేదవాడయితే సంఘం వాడిని చంపుకొనితీంటుంది; ఆమనిషి సెమికుడేఅయ్యేవా, ఉరుకొంటుంది; అనుకరిస్తుంది.

ఇప్పుడు అచ్చయ్యగారు ఆచరణంటే ముందుగా మార్గదర్శకులైనారు. మరీన్నీ మన వారు మతవిషయకాంక్ష్యంలో మనిషి ఉన్నప్పుడు పాశ్చాత్యసాంఘికసిద్ధాంతాలను ఆశ్వయాపంతోనే మనశేషంగా దింపితే కార్య సిద్ధి కావని కాబోలు తాను నన్యాసి అయి వాటిని బోధిస్తున్నాడు. వీటిలోపొదిపిన పేద మంచుల్లాగా పనిచేస్తున్నాడు. తమ్ముడు గారికి ఆనందం అయింది; సంఘవిముక్తి దృష్టి గోచరం అయినట్లుఉంది.

బుచ్చి జమిందారుగారు ఈ భావప్రపంచంలో పడిపోతున్నాడు. అచ్చయ్యగారి ఉపన్యాసం మనస్సుకు పట్టడంలేదు. పట్టవలసిన అవసరంమాత్రం ఏమిఉన్నది? సరి అయిన దారిలోపెట్టి కదిలించి నెట్టిలిపిస్తే, చురుకై పొంగి సరిగానేపనిచేసే నిలువక గమ్య స్థానం చేరుతుంది.

అచ్చయ్యగారు ఉపన్యాసంచాలించి, దగ్గరకున్న దరిద్రచేతతామూర్తులకు రూపాయల వోట్లు పంచిపెట్టారు. ఈ పంపకం తమ్ముడు గారికి ఒక తావువలె తోచింది. పాశ్చాత్య సాంఘికవేదాంతాలు ఈ ముష్టిమార్గం చూపించలేదే సంఘవిముక్తికి! దీనివల్ల సోమరితనం ముదురుతుందే కాని, సంఘజాడ్యానికి ఇది చికిత్సకాదీ! పాశ్చాత్యభావాలను మన వాగ్ధికతకు లెగిపట్టు మార్చడమో ఇది, మన పాతముష్టిమార్గమే కానీ? ఇచ్చేవారికి డబ్బం లేకపోయినా చేసినపాపాలుపోయి పుణ్యం రావాలి అనేస్వార్థపరత్వం: పుచ్చుకొనేవారి

నోళ్లలో తెచ్చిపెట్టుకొన్న ప్రోతపారాలు! మనసులో అనూయ, ఫలం ఆత్మగౌరవ హానీ, సోమరితనం— ఇదీ మనవానాలలో తత్త్వం. దీనివల్ల దేశం బాగుపడుతుందా? ప్రతిమనిషికి చేతిపై నవని మాపించి, చేసిన పనికి డబ్బుఇస్తే, ఆ మనిషికి ఆత్మగౌరవం పోదు, సంఘానికి భాగ్యం అబ్బుతుంది, లోకకల్యాణం కలుగుతుంది. ఈ సత్యం అన్నయ్యగారికి ఎందుకు తోచలేదు? ఆ రస్సెలు, ఆలాస్కీ ఆటారోష్టాయి, ఆ మార్కు— వారి కేర్లుమాత్రం వచ్చినట్లు ఉన్నదేకాని వారి తత్త్వం బోధపడినట్లు కనబడలేదే!

తమ్ముడుగారికి ఏమీ తోచలేదు. పరిపరి విధాల ఆలోచిస్తున్నారు. ఉపన్యాసం వివదానికి వచ్చినవారంతా పోయినారు. అన్నయ్యగారు ఇంటిలోపలికి పోయి ఒక సంచి చేతపట్టుకొని బయలుదేరినారు. తనకు ఏమీ తోచక తమ్ముడుగారు గదిలోపలికిపోయి వాలుకుప్పీలో చేరబడ్డారు.

౪

వాలుకుప్పీలో నిద్రపోతున్న బుచ్చిజమిందారుగారిని అచ్చయ్యమ్మ వచ్చి లేపింది. అచ్చయ్యమ్మకు అచ్చదమ్ములు ఇద్దరిపట్లా స్వతంత్రమే. వారి తల్లి పోయినప్పటి నుంచీ అంతకుముందు దాదిగా ఉన్న అచ్చయ్యమ్మ తల్లిస్థానం తీసుకొని తల్లిని మరపించింది. మాతృస్థానం దాసిస్థానం వీటికి నడుమ అధికారం పూని, పమలను అన్నిటిని దాదివలె చేస్తూ, అన్నదమ్ముల సౌకర్యాలూ వ్యవహారాలూ అన్నీ తల్లి అధికారంతో దిద్దుతూ ఉంటుంది. వీరి తండ్రిపాయంలోనే ఏకారణంచేకనో అచ్చయ్యమ్మ చాలా అధికారం సంపాదించింది. తండ్రి పోయినతర్వాత అన్నదమ్ములు ఇద్దరూ అచ్చయ్యమ్మ మాటఅంటే గౌరవిస్తున్నారు. తనమాటమీద గురుత్వం ఉండకదా అని అచ్చయ్యమ్మ వీరినెత్తిన ఎక్కలేదు. కాబట్టి అన్ని వ్యవహారాలూ అచ్చయ్యమ్మచేతిమీదనే నడుస్తున్నవి.

పెద్దజమిందారుగారు పెద్దవా రైనందు వల్ల వారిపట్ల దాసిగానే ఉండడంమంచిది

అనుకొన్నది అచ్చయ్యమ్మ. బుచ్చిబాబు దారుగారిపట్ల అట్లలేదు, వారు నిన్నవారు కాబట్టి తాను వారిని పెంచినది కాబట్టి కొద్దిగా అధికారం చెలాయిస్తూవుంది. ఇప్పుడు దగ్గరకువచ్చి నిలువడం, బుచ్చిబాబుగారూ అని నిలువడం, 'మీరు' అని సగౌరవంగా బహువచనరూపం చేయడం - ఈపాటిలో ఉంచుకొన్నది తన అధికారాన్ని.

'బుచ్చిబాబూ, బుచ్చిబాబూ' అనిరెండు మాటలు అచ్చయ్యమ్మ పెట్టుకొని పిల్చేసరికి బుచ్చిబాబుందారుగాని నిద్రమంచి లేచారు "హీ...అచ్చయ్యా..." అన్నాడు. బుచ్చిబాబూ నుందులేచి స్నానంచేసి చిలువనడలు కట్టుకొని భోజనంచెయ్యండి తగ్గారమాటలాప వచ్చు," అన్నది అచ్చయ్యమ్మ. "వారులేచి కోటావాక్కా బుచ్చి వంకీలకు తగిలించే లోపల అచ్చయ్యమ్మ చెండు చిలువకుండు నుడలనూ పట్టు పెట్టెనూ తెచ్చియిచ్చి "తలకు చురుకుపెట్టుకొండి బాబూ, రంగుడు అంటు తాడు, రైలుప్రయాణం ఏంతోవేడి... నేను లోపల చూడవలసినవలు ఉన్నవి." అని చెప్పి అచ్చయ్యమ్మ పోయింది.

౫

బుచ్చిబాబుందారుగారు భోజనం చేస్తున్నారు. అచ్చయ్యమ్మ వట్టివేళవిన్నకరతో పోరుతూఉంది.

బా. జ: అచ్చయ్యా, అన్నయ్యగారు యెక్కడికిపోయినారు?

అచ్చ: ఇక్కడ నోట్లపంజరం అయి పోయింది, ఇంక ఊళ్లోకావాలి ఇంటింటా చేదలకు. ఈపద్ధతిమీద జమిందారీ ఎన్నాళ్లు ఉంటుంది? పోనీ ప్రజలదరిద్రం తొలగిపోతే జమిందారీ ఉన్నాఒకటే లేకున్నాఒకటే అనుకొందాం అంటే, అదరిద్రం కుక్కతోక వంటిది. పెట్టుకున్నన్నివాళ్లూ మార్పొని తింటారు. ఆ మర్నాడే యథాప్రకారమిద్దరస్తు. ఈ పిచ్చిని ఏమిటవడం, బుచ్చిబాబూ?

బా. జ: అన్నయ్యగారు ఇట్లు ఎందుకు చేసినారు అచ్చయ్యా? సవ్యాసం తీసుకొనే పాటి వైరాగ్యం కలవారుగా ఎన్నడూ తోచనేలేదుకదా?

అ:—ఇది చదమరహస్యం, చెప్పడానికి ఇష్టంలేదు, కాని,

బా. జ:—అది.....కవలసవ్యాసమా?

అ:—రామరామ! నీనివల్ల ఏనోసాగం తాను అని లేనేలేదు. ప్రపంచంలో పాపం అని ఒకటి ఉన్నది అనీ, సవ్యాసం, భగవద్భావం, కువి వీటివల్ల ఆపాపం పోయిందని అనీ భావం.

బా. జ:—అచ్చయ్యా, నిజమా ఇది?

అ:—ఇందులో రహస్యం వాహు తెలిసేది కాదు. కాని జైవికంగా ఆస్థానానికి మరెవ్వరూ పోకముందు నేను పోవడం రహస్యం చింతి, మర్నాడు తెలిసింది. ఈ వ్యవహారంలో తలపంపిపోయినదాన్ని కాబట్టి రహస్యం ఇంకానా వైకిరాని మ్యం అదా ఎక్కడిది అక్కడ ఆశించిపోనాను. నేను కాకపోయినా, అక్కడి సుకష్టమైనా వానంటే నుండుపోయి ఉండినా నీవిజయి ఉండుకోకదా!

బా. జ:—రహస్యం ఏమిటి? చెప్ప, అచ్చయ్యా.

అ:—అన్నయ్యగారు పెద్దవారు అయినారు. నేనూ ఇప్పుడు ఎప్పుటి అచ్చయ్యను కానుకదా వారితో ఏవిషయంగానీ స్వరం గ్రహించి మాట్లాడకూడరా?

బా. జ: ఈ వాంఛారతి ఏమిటి, అచ్చయ్యా?

అ: నాతో మాటలాడటం సూచనగా అయినా అనిఉంటే, ఏమిచేసిఉంచుకోకదా! తమచేతిలో? తీసికొని అన్నవిధాలా తగిలించేకారు.

బా. జ: నివయంఏమిటి?

అ: ఈమధ్య అన్నయ్యగారు మాలపిల్లలకు ఒకబడి పెట్టినారు. అందులో బాను అని ఒకక్రైస్తవుడు అయ్యవారు: రెపరెపలాడుతూ, సన్నగా, పొడుగుగా, చామన చాయగాఉండేవాడు, మంచితెలివలవాడు. కొంచెంకాలంలోనే ఆరెనిత్యం అందరికీ బాగాతెలిసింది; క్రైస్తవులకయినా, శిశు అనీ దేశమతసేవలనీ తాపత్రయపడేవాడు

కాని, ప్రభుత్వంపక్క మాట్లాడేవాడుకాదు. మతవిషయాలలో విషమనాగి బానుమా ఆశీప్రాయశ్చేదాలవచ్చి బాను ఎదుగుతీరిగాడు. ఇండియాలో ఆనేకమతాల ప్రబలిఉండి ప్రజామత కక్షలుగా చీల్చి బానుత్యం ఏర్పడకుండా చేస్తున్నాయి అనిచెప్పేవారలు ఉండేమతాలకు వైగా క్రైస్తవమతం ఒకటి తెచ్చి పెట్టడం ఎందుకు? అన్నాడు. అంతటా దిగుకోక ఇండియాలో ఉండే అన్ని మతాల వాటిలో బాటు క్రైస్తవమతమూ రూపుమాసిపోనేనే కాని ఇండియామా, ప్రపంచానికి ముక్తిచేస్తాడు. విషమనాగి కోపం వచ్చింది. దానితో బానుకు విగ్యా సహాయం అయ్యడం నా వారు అటువంటి వాటికి బాను జరిగేవాడు కాక. విషమనాగి సహాయం నిలిచి తన చదువు పోయినా విప్పకొన్నాను. కాని సత్యం చెప్పక రెప్పుడు అన్నాను.

అటువంటివారు బాను. అతలు మిక్కిలి చేదనాడు, ఉంపదానికి అల్లుడూదా లేదు. ఇక బుకవడం ఎట్లు?

ఇట్లు ఉంపగా అన్నయ్యగారు బడి పెట్టించడం, అందులో బాను అయ్యవారు కావడం.

బా. జ: అయితే?

అ: ఈవారుకు సుగుణముగి అని భావ్యం. కిరు మాలలో మాదిగలో అయివుండి క్రైస్తవులు అయినారు అనే ఆశీప్రాయంతో మీరు ఉంటే, సుగుణముగి మంచి సాగసరి అని నేను ఎంత చెప్పినా నమ్మకు. కాని అట్లు కాదు. వారి పెట్టు మతమలంవారో అయిఉందారి.

బా. జ: సుగుణముగి భూలోకసుందరి అని చెప్పినా విప్పకొన్నాను. కళ్ల చెప్పనూ.

అ: బాను ఇక్కడ అయ్యవారు అయిన మీదట సుగుణముగి బానువిగ్గరకు వచ్చింది. ఆమె ఎంతో గారాబంగా పెరిగిందిగా కనబడింది. ఆ నాజూకైన నేపం, ఆ సొకుమార్తె చూస్తే. అటువంటి సుగుణముగి ఈ యిల్లా వాకిరీలేని బానును ఎట్లు పెండ్లిచేసు

కోన్నడా? అని నాకు సందేహం ఉంటూ ఉండేది.

బు. జ: ప్రేమనివాహంలే. తర్వాత?

అ: క్రైస్తవులు కదా? సుగుణమణి పైకివచ్చినట్టు కానీ, ఎక్కువ మాటకారి అయినట్టు కానీ కనబడేది కాదు. బాను బజి నుంచినచ్చి ఏటినుంచి మంచినీళ్లు మోసుకొని వచ్చి ఇచ్చేవాడు. ఇంగ్లీష్ వాడుకనీళ్లు అయినా తాను చేదిపోసేవాడేకాని సుగుణ మణిని చేసనిచ్చేవాడు కాదు. ఈ మాత్రం ఆ మాత్రం కాయకట్టం కలపని ఏదికానీ బానే చేసేవాడు. సాయంత్రం భాగ్యధర్మలు ఏటిగట్టిన పికాగు పెట్టేవాడు. సుగుణమణి పల్ల బానుకు ఉండే ఆ సేమ, ఆదయ, ఆహ్లాదుత్యం, ఆశ్రయ నేను మరెక్కడా చూడ లేదు, బాబూ.

బు. జ: ప్రేమనివాహంలో ఉండే విశేషమే అది. మరొక పెండ్లాం అంటే మూలి గీనీ సానిడినీ. ప్రేమబంధంవల్ల ఏర్పడ్డ దాం పత్యంలో ప్రారత్యంతి వోటువక్కడిది?

అ:—ఈ విధంగా జోడుపట్టలవలె ఉండే వాగు బానూ సుగుణమణి. కిరీతును మగొక మనిషికి స్థానం లేదుకదా?

బు. జ: ఉండరాదు సాధారణంగా.

అ:—ఒకనాడు నేను పైకిపోయి ఆప క్కగా వస్తూ అన్నయ్యగారిని వాండ్రసాల ముందర చూచి నాకండ్లను నేను నమ్మలేక పోయాను. బాను బజిలో ఉండడం చూచే వచ్చాను. సుగుణమణి ఒక్కలే ఉంది సాలలో. అన్నయ్యగారు బజితనికికి చల్లదా నికి వాండ్రసాలమీదుగా పోనక్కరలేదు. అనుమానం కలిగింది.

బు. జ:—నిజమే?

అ:—వినండి బాబూ. ఇట్లు కాచి ఉంప గా మరిరెండుసార్లు బాను సాలలో లేవప్పడు అన్నయ్యగారిని అక్కడ చూచాను. సత్యం లేరింది అనుకొన్నాను. సుగుణమణి బానును మోసంచేస్తూ ఉంది అనుకొన్నాను. రాజాను చూచినకంటే మొగుణ్ణిమాస్తే మొట్ట బుద్ధివు డుకుందికదా? కాని నాకు ఒకటి అర్థం

య్యేదికాదు. ఇంతఅనుమానంగా ప్రేమవ్యవ హారం నడుస్తూఉంటే అన్నయ్యగారి ఘాటంలో విడువకండా విచారం కమ్మిఉండ డం ఎందుకో అని నాలో నేను ఘోరమయ్య డంమొదలుపెట్టాను. తమకు బాను అడ్డంఅని ఏమైనాఉండునా? అట్లు అయితే కార్య సాధకులరంగం విచారంకాదే! మర్యం కను క్కొని మార్గంచెప్పనా అంటే పెదరికద ల్పవం ఎట్టి? నాతోహడా ఆలోచించడా నికి ఇష్టంలేక వారికివారే సారంగం వ్యవ హారం నడుపుకొంటున్నాను కదా, నేను ఎట్లకదిలించేది? ఆలస్యంమీద అన్నీ బయట పడతాయి కనిపెట్టేఉంటే అనుకొన్నాను.

గారితో మాట్లాడడంఅంటే కష్టం కాని, పైమంచి అంతాకనిపెట్టుతూ నిక్కలు రాకుండా చెయ్యవచ్చుకదా?

బు. జ: అచ్చయ్యా! అచ్చయ్యా!!

అ: అందుకోసం అని వారు ఆసాలపక్క గాపోయినది కనిపెట్టి నేను బజిపక్కగా పోయేదాన్ని బానును కనిపెట్టడానికి.

బు. జ: అచ్చయ్యా!

అ: బాను బజిలోనేఉండేవాడు వేరెవ్వ కండాప్రతినివమానూ. ఇన్నాళ్లు బానుకంటే పడకుండా అతడిచెవికి రాకుండా వ్యవహారం నడుస్తూఉందా? అది సాధ్యమా? అని అనుమానం కలిగింది. తెలిసినవాడంతా పెండ్లాలను చంపుతున్నారా? చంపగలరా? తమకు తెలేనట్లు తప్పుకొంటారే కాని; అని అనుభవాన్నిపట్టి ఆలోచించి నాలో నేను సమాధానపడ్డాను.

బు. జ: తర్వాత?

అ: ఇట్లుఉండగా ఒకనాడు నేను కనిపెట్ట డానికి పోయేటప్పటికి బాను బజిలో లేడు. నుండే గుడ్డలుమంది. వాండ్రసాలపక్క నడి చాను. వాకిట అన్నయ్యగారు నిలిచి ఉన్నారు. ఇక నేను ఎట్లుపోయ్యేది? దూరాన మాటిఉండి చూస్తున్నాను. కొంతసేపటికి సుగుణమణి వాకిటికి వచ్చి అన్నయ్యగారికి నమస్కారంచేసి వారిముఖంలో నిలుకడగా లేరిపార జూచింది. ఏమన్నా మాట్లాడు కొన్నారేమో కాని నాకు దూరాన వినబడ

లేదు. ఏమనిఉంటుంది? మొగుడు లోపల ఉన్నాడు, మయంకాదు అని చెప్పి ఉం టుంది. అన్నయ్యగారు కలకలంకొని మహా లకువచ్చాడు.

ఇక ఇదేరంగం ప్రతినివమానూ. ఒక వాగంగడచింది. అన్నయ్యగారిని ప్రతినివమా అక్కడనే అట్లనే చూచేదాన్ని. వ్యవహారం పెడిసిందా అనుకొన్నాను. కాని నోరు ఎత్తను కిలులేదు కదా?

బజి కనిపెట్టాను. సాలపల్లె కిల్ల కాయలు బజికి రావడంలేదు, అయ్యవారు బజితోయ డంలేదు. సాలపల్లె అడిగితే “దాసిది అధి కారం చూయిస్తూ ఉంది” అంటారేమో! అందులో నా అనుమానమే నిజం అయితే సుగుణమణికిమాదా నేను దాసీనే కదా? ఈ క్షేత్రలో వారిని అడగడానికి కిలులేక మల పల్లపక్కపోయి విచారించగా ‘అయ్యవారికి చాలా జబ్బుచేసింది, అందువల్ల బజిలేదు’ అన్నారు. సత్యం తెలిసేంది. ఎంత ఇది అయినా లోకంకోసం వేషంపెయ్యాలి కాబట్టి ముగుడు అంత జబ్బుతో ఉండగా విడిచి పెట్టి ఎక్కడికైతా రావడం ఎట్టి? సాధ్యం కాదు అని ఆ సుగుణమణి ననుస్కారానికి అర్థం.

బు. జ: కానీ అచ్చయ్యా.

అ: వినండిబాబూ, తొందరలేదు. అన్న య్యగారు రాత్రి తొమ్మిది పదిగంటలకుగాని రాగులేంకే. నాకు ఆలోచనలు పరి పరి విధాల పోయినాయి. అంత జబ్బు చేస్తే వైద్యుణ్ణి పిలిపించడం మందు ఇప్పించడం లేదు ఏమి? మొగుడిమీద ప్రేమకల పెండ్లాం మందు ఆపని చేస్తుంది. బాను బజివలె నని ఉంటే అన్నయ్యగారే మందు ఇప్పిస్తా రు.....అంత బానున్న బానుకు అసలు గోగం ఏమిటి? ఇందులో ఏమీ మర్యం లేదుకదా?

బు. జ: అచ్చయ్యా! అచ్చయ్యా!!

అ: ఇట్లు నాలో నేను మదనపడుతూ ఉండగా ఒకవారం గడిచింది. ఒకదినం అన్నయ్యగారు సాలవాకిటికి వచ్చి తమకు కనమస్కారం చేసిన సుగుణమణిచేటికి ఒ

దంతపు పెట్టె ఇవ్వడం చూచాను. “ఈగోజు జాను ఆఖరు” అనుకొన్నాను. ముందు గోగం పుట్టింది అంతట దీర్ఘగోగంవల్ల వచ్చిన చావు అనిపిస్తున్నాను అనుకొన్నాను. .... అన్నయ్యగారు వచ్చి అన్నపానాలు అన్నీ అయినమీదట నేను తెపతెప నాలుగు మెతుకులు నోట్లో చేసుకొని ఆసాలకు పోయాను.

బు. జ: తొందరగా చెప్పు.

ఆ: సాలతలుపు లోపలికి తోసి చూ: గా జానూ సుగుణమణి ఒకపక్కమీద పండు కొనిఉన్నాడు. సుగుణమణి జానుమీద చెయ్యివేసి కాగిలించుకొని నిద్రపోతూఉంది. కలక్కుమున్నట్లు సందేహంకలిసింది. ఇష్టం లేనిసుగుణమణి జానుమేలుకొని ఉన్నప్పుడు ఎంతకంటె ప్రేమచూపినా, నిద్రపోతున్నప్పుడు వైనచెయ్యవేసుకొని పండుకొంటుందా? కాని ఈసందేహం నామనస్సులో పుష్టంగా ఏర్పడలేదు. అటూఇటూచూడగా దంతపుపెట్టెకంటుపడింది. సవ్యశిలేకుండా మునిజేళ్ల మీద నడిచి అది తీసుకొని కడపదగ్గరకువచ్చి తెరువగా, నూరురూపాయలనోట్లు కొన్నీ కండ్లు జిగజిగలాడించే కొత్తసవరలుకొన్నీ ఉన్నాయి. ఒకసవరకింద మడిచినతెల్లకాగితం ఉండింది. సవరఎత్తి కాగితం నాలుగు మడతలూ విప్పుకునుకదా అన్నయ్యగారికి ఒక జాబు. ఆత్రంతో చదివాను.

బు. జ: నీ అనుమానాలూ సందేహాలూ మొదలుపెట్టక అందులోసంగతి తొందరగా చెప్పు.

ఆ: అందులో సంగతులు ఇవ్వి. ముందు సుగుణమణి తనచరిత్ర చెప్పింది. తాను స్కూల్ ఫైనలు దాకానే బడిచదువు చదువు కొన్నదట. కాని ఇంట్లో స్వయంకృషివల్ల చాలాదూరం పోయిందట. తల్లిదండ్రులు తనను ఒక బి. ఏ., బి. యల్. కు ఇచ్చి పెండ్లిచెయ్యడానికి నిశ్చయించుకొని ఎంత బలవంతపెట్టినా ఒప్పుకోలేదట. తాను బడిలోఉండగా సహపాఠి జాను కొన్ని ఏండ్లు స్నేహితుడుగా ఉండి వారిద్దరికీ ప్రేమోదయం అయిందట. ఒకరికొకరు ప్రేమప్రమా

ణాలు చేసుకొన్నారుట. జాను కేదవాడు. అందువల్ల తానుమాడా స్కూలుఫైనలు తోటే బడిచదువు నిలిపినాడట. జాను ఇన్ని యేండ్లూ తనయింటికి వచ్చేవాడట, బడి ముగించినమీదటమాడా అట్లే వస్తుండేవాడట. సుగుణమణి ఇంట్లో ఆమెతండ్రి పుస్తకాలు సండిగాఉండేవి. తెలివకలవాడు పుస్తకాలు వాడుకుంటే సుగుణమణితండ్రి కాదంటాడా? ఈ విధంగా స్వయంకృషివల్ల ఇద్దరూ ఇంటోఉన్నలై బ్రహ్మతా చదివినారట.

జానుకు మిషనునారు ద్రవ్యం ఇచ్చి చదివించి ఉండవలసిందికాని క్రైస్తవమతం మీద జానుఇచ్చిన ఉపన్యాసాలు అడ్డం వచ్చినాయట. ఒక ఉపన్యాసంలో క్రైస్తవ మతవ్యాపకాన్ని గురించి మాట్లాడుతూ “శ్రీ, పాపం, డబ్బు, ఈమూనూ క్రైస్తవమతాన్ని ప్రపంచంతా వ్యాపింపజేసిన మిషనరీలు” అని జాను చెప్పేటప్పటికి మిషనరీలు మండిపడ్డారట. అందువల్ల ద్రవ్యసహాయం చెయ్యడం మానడమేకాకుండా, తమకు అధికారులతోఉండే పలుకుబడివల్ల జానుకు ఎక్కడవూడా ఉద్యోగం పుట్టకుండా చేసినారట.

ఇటువంటివాడు జాను. అభిప్రాయాలను నిలబెట్టుకోడానికి అడివిబోనికైనా పోయాడుకాని, ప్రపంచంలో ప్రతిరావడానికని తన అభిప్రాయాలను విడిచిపెట్టడు; మాటుపరచడు. ఇటువంటిజాను, నిర్మలమైన పవిత్రమైన మనస్సుకలజాను, వైర్యానికి ఉనికిపట్టయినజాను సుగుణమణికి పూర్తిగా హృదయాన్ని ఇచ్చాడు; సుగుణమణి ఆజాను చేతులో తనహృదయాన్ని ఉంచింది; కేవలం పశుకామం ప్రేరేపించగా తనను కోరినవాడు కాడట. కొన్ని యేండ్లు ఒకరి హృదయం ఒకరికి పూర్తిగా తెలిసి ఏర్పడ్డ ప్రేమవల్ల కోరినాడట; సుగుణమణి తల్లిదండ్రులు ఎంతకాలానికైనా సమ్మతించనీ, ఎంత తవరకూ వేచిఉంటానన్నాడట; సమ్మతించకపోతే సుగుణమణిని ప్రేమిస్తూనే ఈ ప్రపంచయాత్ర ఒంటరిగా గడపుతానన్నాడుకాని ఇంకొకరికి తన హృదయాన్ని ఇయ్యలేన

న్నాడు. అంతేకాని, ఎన్నిమాన్లో అవకాశాలు తటస్థించినా హద్దుదాటి అడుగుపెట్టలేదట. ఇటువంటిజాను తనను ప్రేమించినాడు. ఇటువంటివాడిని మాని ఎవర్ని పెండ్లిచేసుకొన్నుని పెద్దలు బలవంత పెడుతున్నారా? పెద్దపెద్ద ఉద్యోగాలు చేస్తున్నవారినీ, చెయ్యబొయ్యేవారినీ, బాప్టింలానున పెరుగుతున్న ధనంకలవారినీ, విద్యాధిపతులనూ. కిగు ఒకరు ఎన్నివేలుఇస్తావు అనేవారు; ఒకరు ఎంతవరకూ చదివిస్తావు అనేవారు. మరీ సిగ్గు లేనివారు కొందరు పిల్లను ఎప్పుడు కాపరానికి పంపుతావు అనేవారు. ఈవిధంగా తననూ తన హృదయాన్నీ, కీలాన్నీ ఎరిగి వాటికోసం కామండా తన డబ్బుకోసం, తన డబ్బుతో చదువుకొని పెద్దవారు కావడంకోసం, చేతకాని పెద్దమ్మలు కాబట్టి తనడబ్బు తినడంకోసం, తమ వంశంలో గౌరవంలేదు కాబట్టి ఈ సంబంధంవల్ల నైనా కొంచెం సత్తివ్వ సంపాదించడంకోసం, అందగత్తె అయిన తనతో తొందరగా కలిసి కామం తీర్చుకోవడంకోసం చూచేవారు అందరూ. తన డబ్బు శాశ్వతం కాదు. నిన్నటి లబ్ధిధికాగ్లు నేటి ఖిన్నధికాగ్లు. తన అందం శాశ్వతం కాదు; తనతో చదువుకొంటూ ఉన్న పిల్లలు అప్పుడే తాను అట్లఉండగానే ఒకటి రెండు కాన్పులతో ముగుసలమ్మలు అయి సౌందర్యం చేడినందువల్ల మునుగ్గను తమచేతులలో ఉంచుకోలేకపోతున్నారు. శాశ్వతంగా ఉండేది ఒక్కహృదయం. ఆ హృదయం ఎవరిని ఆకర్షించిందో, ఎవరిచేత ఆకర్షించబడిందో వాడిని, ఆ జానునుతప్ప ఇంకొకణ్ణి పెండ్లిచేసుకోవ అని పట్టుపట్టింది సుగుణమణి. ఏండ్లుగడచినా జాను తన ప్రమాణం తప్పలేదు.

కుదకు విధిలేక చావబోతూ సుగుణమణి తల్లిదండ్రులు జానును పిలిపించి, ఆతనిచేతులలో కూతురిచేతులను పెట్టి ఆశీర్వదించి ప్రాణాలు విడిచారు. ఈ వధూవరులు ఏ ఛర్చికేవల్ల బూటకపు పెండ్లితంతు నడుపుకోలేదు. అనురాగం లేకుంటే ఈ ఛర్చి అనురాగాన్ని హృదయాలలో పుట్టిక్షుందా?



అది ఉంటే దీనితో అవసరమా? ఏదీలేను అనుకొని ఆ ప్రస్తావన ఎత్తుకోకుండా దాం పత్యం వహించారు.

బు. జ: నిన్ను కథచెప్పమనాలి, అచ్చయ్యా!

అ: ఆజాబు చాలాపెద్దది, బాబుగారూ. సుగుణమణి ఇంతవిషయమూ వ్రాసింది. ఇంకావినండి.

తండ్రి తనకొడుకులకు ఇచ్చి మిగులగా కొంతభాగం సుగుణమణికి ఇస్తానన్నాడట. అన్నదన్నట్లు ఒప్పుకొన్నారట. కాని జాను వద్దనే అనిపట్టుపట్టాడట. వట్టుతెస్తే మనదాం పుత్యం కుదరదు అన్నాడట. పిల్లతల్లిదండ్రులు దమ్మిణి ఇవ్వడంలేదు అంటే పిల్లను పెండ్లిచేసుకొనేవాండ్లు ఎందరుమందుకువస్తారు? అని అడిగింది సుగుణమణి అన్నయ్యగారిని. జానుసంతంగా కష్టపడి పోషణంగా సంపాదించి తనప్రేమచేతసుగుణమణికి కానుకగా సమర్పించదలచుకొన్నాడు జాను. జానుకు జీవనోపాధి ఏర్పడేదాకా పుట్టింటనే ఉండి అంతట జానుదగ్గరకు వచ్చింది సుగుణమణి.

సుగుణమణిని జాను పూలలోపెట్టి పూజించుకొన్నాడు. కలిసి చదువుకొంటూ, కలిసి ఆలోచించుకొంటూ, ముందుముందు చేయబోయే సంఘికసేవకు తయారుఅవుతున్నారని ఇద్దరూ.

ఈ భావ ప్రపంచంలో, ఈ భూలోక స్వర్గంలో జాను సుగుణమణి ఉండగా జమిందారుగారికన్న సుగుణమణిమీద పడిందట.

బుచ్చిబాబుగారూ, నేను మొదట నా కంటపడిన వాటిని అట్లగ్గ చెప్పతూ ఆయా పట్ల నాకు అప్పటికప్పుడు తోచిన సందేహాలనూ, కలిగిన అభిప్రాయాలనూ కూడా చెప్పాను. వాటిఅర్థం అదికానేకాదని నాకు తెలిసింది. సత్యానికి ప్రపంచంతినే అర్థాలకూ ఎంతదూరం ఉంటుందో ఇందులో కనిపెట్టండి. అన్నయ్యగారిసన్న్యాసం చూచి ఇప్పుడు ఈచట్టుపక్కల అంతా వారిని భీష్ముడు, హనుమంతుడు, బుద్ధుడు, శంకరుడు అంటున్నారు. ఈప్రపంచం కండ్లలో

పసిరికలు కమ్మినాయి. మంచి అంతా చెడ్డగానూ, చెడ్డ అంతా మంచిగానూ కనబడుతుండకాని, మంచి మంచిగా చెడ్డ చెడ్డగా యథారూపంతో ఎన్నటికీ కనబడకుండా?

బు. జ: మళ్ళీ ధర్మమిమాంసలోకి దిగావు అచ్చయ్యా!

అ: అవును బాబూ నాకేమనస్సు తారు మారు అవుతూఉండే సామాన్యలమాట ఏమని చెప్పడం? అది అట్ల ఉంచండి.

బు. జ: నేను చెప్పడమూ అదే.

అ: అన్నయ్యగారు రోజూ సుగుణమణిని కలుసుకొనేవారట. మార్చిమార్చి ధనాశయాచేవారట, పెండ్లాడుతాను అనేవారట, వేడుకొనేవారట, జానును వెక్కిరించేవారట, ఇక బతుకను అనేవారట. ఆద్యంతా సుగుణమణి “ఇష్టంలేని మొగుడికి నన్ను బలవంతం కట్టిపెట్టిఉంటే ఏమైనా చేసిఉండునుకూడా నేమో; కాని నాహృదయం జానుహృదయంతో కలిపాను; ఇక ఇందులో ఇంకొకరికి ఏమీ చోటులేదు” అని చెప్పేదట; నమస్కారాలుచేసి ఆశీర్వాదాలుకోరునేదట. ఇంతగా తానే పోరాడుతూఉండటం కాని జానుతో పోరాడటం అయినా ఒక్కమాట అనలేదట. ఎందుకు అనలేదు అంటే, ఈ తలపులతో తన ఒక్క మనస్సు చెడినది చాలక, జానుమనస్సుకు కూడా వేదన ఎందుకు?

బు. జ: కానీ, అచ్చయ్యా!

అ: తనలోతాను ఇంతా మింగి జానుపట్ల ఆకలంకపుష్పంవలె ఉండింది.

జాను జబ్బునపడి తిరుగుమొగం పెట్టకుండా రోగం ముదురుతూ ఉంది. నెలకీతం ఏ నెలది ఆనెలకు అయిపోగా మిగులుబడి లేక ఈ జబ్బులో ఇబ్బంది అయిందట. ప్రేమవ్యవహారంలో సుగుణమణి విముఖత్వం చూపినందువల్ల కోపంవచ్చి జమిందారుగారు అప్పు ఇవ్వకుండా కోమటిని బందోబస్తు చేసినారట, అందువల్ల అంగడివాడు పథ్యానికైనా అప్పు ఇవ్వలేదట. నాకరిచేసి తీర్చుకోవడా... నాలుగు రూపా

యలన్నా అప్పు ఇయ్యండి అని వేడుకొంటే జమిందారుగారు నాప్రార్థనకు జవాబు ఏమి అన్నారట. ఊరు దూరం; ప్రాణధయంతో ఉన్న జానును విడిచిపెట్టిపోయి ఏఅమ్మనన్నా అడిగి తెచ్చుకొనడానికి వీలులేదు. అచ్చయ్యమ్మను అడుగుదామా అంటే అంగడివాడిని కట్టివేసిన జమిందారుగారు అచ్చయ్యమ్మను కట్టివేయలేరా? గతిలేక జమిందారుగారిపాలంలో వైకుంఠానికి తీయగా పడి ఉన్న వెన్నులు వీరితెచ్చి గంఠి కాచిపోస్తాము అని చెన్నులు వీరుకోడానికి పోగా నాకర్లు తరిమినారట. శతకోటి దరిద్రానికి ఆనంతకోటి ఉపాయాలు అన్నట్టు సాలచుట్టూ గడ్డి ఎండి ఉండగా ఆ గడ్డి గింజలను తీసి జావకాచి జాను గొంతులో పోసిందట. తనకు నీళ్లు తప్ప మరేమీ లేదట.

బు. జ:—దుఃఖం జాలి అనిలేకుండా ఎంతకాంతంగా వెబుతున్నావు అచ్చయ్యా ఈకథ?

అ:—జానుపోయినమీదట ఈప్రపంచం ఎందుకు. ఎంతకన్నా ఒకబడి జానును బలికించి తనకల్యాణాన్ని జానుకు పెట్టిచేసుకొని తాను ప్రాణాలువిడువవచ్చు అనుకొని, అన్నయ్యగారు రాత్రిపండుకొని ఉండగా కిటికీదగ్గరకు వచ్చి “ఒప్పుకొన్నాను, నాజానును బలికించండి” అన్నదట! మర్నాడు కరకర పొద్దుపొడిచేటప్పటికి అన్నయ్యగారు అదంతపుపెట్టెలో నోట్లూ సవరలూ తీసుకొనిపోయి సుగుణమణికి కానుకగాఇచ్చి, అంగడికివచ్చి పళ్ళపువస్త్రపులు గంపకు పెట్టి పంపించారట. సుగుణమణి జావకాచి జాను గొంతులో పోయబోయేటప్పటికి జానుకు ప్రాణం...

బు. జ: అచ్చయ్యా! అచ్చయ్యా!! దీకల్పనా? నిజమా?

అ: సుగుణమణి ముఖంలో కండ్లలో తాను చూస్తూ జాన గుక్కెడైనా మింగకుండానే జాను ప్రాణాలు విడిచాడు. మనశ్శాంతికి భంగంలేకుండా జానుకు ప్రాణం పోయింది. ఇక తాను బలికిఉండడం ఎందుకు? తనకే

బరన్ని తాకవద్దు అని ఆఖరునకోరుతూ ఇంత జాబ్బావాసి దంతపుపెట్టెలో పెట్టి...

బు. జ: నమ్మనా?

అ: ఈజాబు చదువుకొనడంలో నిద్రపోతున్నారు అనుకొన్నవారిని మరచినాను.

ఈఆఖరు వాక్యంతో మనసు కల్లోలపడింది. పోయిమాతును కదా ఇద్దరూ శవాలు. జాబు ఇదుగో తెస్తున్నా. (లోపలికి పోయింది.)

బు. జ: ఔరా! ఔరా!!...ఔరా!!!

అ: (వచ్చి జాబుఅందిచ్చి)ఇదుగోబాబూ,

ఇది తీసుకొని నేను వచ్చాను. కొంతనేపటికి ఆలంకారం చేసుకొని అన్నయ్యగారి పోయి సాలలో చూచారు. మనస్సు వివశంఅయింది.

బు. జ: రామ, రామ.

## మూడు గీతాలు

అనువాదకుడు: శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు

### ౧. బహిష్కృతుడు

సంజఃడి చీకట్లు మూగునమయమందు  
దారిప్రక్క ఏకాకిగా కూరుచున్న  
ఒకబహిష్కృతతేజస్వి నొరసికొనుచు  
తొందరగ దాటిపోవుచుందురు జనాళి.

ఆజనుల్ తమదీక్షగేహమ్ము చేరి,  
ప్రియకుటుంబముతోడ నివ్వి యవి పల్కి,  
తీయతీయశల్కుల తరితీపులందు

సిలువవైచెద రలబహిష్కృతునిమాట.

కాని రాగబంధమ్ములు కదలిపోయి,  
జీవయాత్ర కాశ్వాసాంత మావహిల్లి,  
ఋగుకడముట్టిపో-సుహృద్వరుడయనుచు  
వ్రాలుదురు వారు వెలిపడ్డవానిమీద.



### ౨. ప్రవాసులు

దేవతలు విచిత్రతాకృతుల్ తీసికొనిరి :

పల్లెటూళ్లలో సూకరపాలకులుగ

కాని వారలమురికిమొగలయందె

దివ్యతారకాస్నిగ్ధీధితులు మెరయు.

వికలధూనరగగనవాటికలక్రింద

తపులయి కూడ పూర్తిగా దాచలేరు

తమపతిత దేవతావైభవము, స్వకీయ  
దివ్యశోభ, కన్నులయందు దివిషదగ్ని.  
మట్టిగోడలగుడిసెలమధ్య, కేల  
ఇరికిపడియును వారికే ఎరుగరాక  
రాజదండకిరీటధారణ మొనర్చి,  
గద్దెనుండి గద్దెయ కట్టెకదలుచుండు.



### ౩. తిరుగుబాటు

అల సూర్యుడనెడుఉజ్వలదివ్యనౌక,  
ఇటునే ప్రయాణించు ఈపాతదోన  
ఏకరహస్యాజ్ఞనే తేలిపోవు :  
ఏకప్రవాహాననే ఈదులాడు.

నక్షత్రనౌకలుకా, నాఆత్మనావ,  
ఐంద్రజాలికపర్వతావళి దాటి,  
దూరసముద్రవర్తులరేఖ దాటి  
మూర్ఖిల్లు నౌకస్వచ్ఛముకురార్ణవమున.

రండి, మిసీల్లువిప్పండి! చెప్పండి!  
ఏసాహసికయాత్ర ఇది మేమొనర్తు  
మేదేవనగరిసాధించుట కొరకొ?  
జన్మధామశ్యామనస్యవీధులకొ?



[A. E. (the late George Russell) వ్రాసిన గీతాలకు అనువాదము.]

నాకు మనవిమర్శకులమీద ఎక్కువైన అభిప్రాయం లేదని అదివరకే బహిరంగంగా తెలియజేసుకున్నాను. నాస్వగతానికి నేనే వ్యాఖ్యానం రాసుకోవటానికి కూడా అదే కారణం. సమగ్రులైన విమర్శకులు లేరనితోచి నప్పుడు ఎవరిరచనలకు వారు వ్యాఖ్యానాలు రాసుకోవటంలో మహాపాతక మేమిదో. వ్యాఖ్యానాన్ని విమర్శకింద గణించే విమర్శకులుండటం నాకు విమర్శకుల మీద అభిప్రాయాన్ని బలపరుస్తున్నది.

నాకథలు చప్పన అందరికీ అర్థంకావటం లేనన్న విషయం నాఅంతట నాకు తట్టినది కాదు. అది కాలక్రమాన నాకు అపగాహన అయినసంగతి. నాలుగై నేళ్లక్రితమే ఒకదిన పత్రికలో (ఇప్పు డది అంతరించిపోయింది) నాకథలు “పూర్వం” ఒకటిరెండుసార్లు చదివి లేనేకాని అర్థం అయ్యేవికావనీ, “ఇప్పుడిప్పుడు” ఎన్నిసార్లు చదివినా అర్థంకాకుండా ఉండేకథలు రాయటానికి నేను కంకణం కట్టుకున్నాననీ ఒకరు అభిప్రాయం వెలిబుచ్చారు. ఆ అభిప్రాయాన్ని అప్పట్లో నేను సరిగా పాటించలేదని ఒప్పుకుంటాను. కాని రాసు రాసు నన్నుకూడా ఒకకథకుడికింద కట్టికొందరు పత్రికాసంపాదకులూ, తదితర పరిచులూ కూడా నారచనలను గురించి నన్ను అనుమానాలవగటం ప్రారంభించినతరువాత నారచనలో లోపం నాకు అర్థంకాసాగింది. (నేను ఎవరి ఉపయోగంకోసం కథ రాస్తున్నానో వారి కాకథ అర్థంకాకపోవటం నిజంగా నాలోపమే మరి.)

చాలాకాలంనంచీ నేను అందరికీ అర్థమయ్యేటట్టే రాయాలని ప్రయత్నం చేస్తున్నాను. కాని నాకథలు నాకు ఎప్పుడూ అర్థం అవుతూ ఉండటంవల్ల కథను చతుక చెయ్యటండా, నేను కథలో ఎత్తుకునే అంశాలను ఎంత విపులీకరించితే పాఠకులకు సులభంగా అర్థమవుతుందో నాఅంతట నేను ఊహించుకోలేని స్థితిలో ఉంటాఉంటిని. నా “కాటక్టర్” మీద విరుద్ధవిమర్శలను గురించి “స్వగతం” వ్యాఖ్యానంలో చెప్పే ఉన్నాను. ఆవ్యాఖ్యానం ఎంతో అవసరమని తోచినవిదటనే అదిరాకాను. ఒకరిద్దరు

# నా స్వగతం

విమర్శకులు నాకు ఆపాదించిన అభిప్రాయాలు కేవలమూ నిరాధారాలు. అవి వారి inferiority complex మాత్రమే ప్రకటిస్తున్నవని చెప్పటానికి నాకు చాలా విచారంగా ఉంది.

నేను స్వగతానికి రాసిన వ్యాఖ్యానంలో కొందరు నా ప్రశంసాక్రమను కనిపెట్టారు, మరికొందరు నా అపాంకారాన్నీ ఆత్మశ్లాఘాపరాయణత్వాన్నీ కనిపెట్టారు. ఆవ్యాఖ్యానం రాసేందుకు నన్ను తప్పపట్టినవాళ్లలో నన్ను మెచ్చుకునే వాళ్లూ, నాన్నే హితులూ ఉన్నారు. సాఫీ అయిన తెలుగువాక్యాలను సాఫీగా చదవకపోవటంవల్ల ఇటువంటి దురభిప్రాయాలు బయలుదేరుతై.

## ★ ★ కొడవగంటి కుటుంబరావు ★ ★

కొన్ని ఉదాహరణ లిస్తాను. “నాకథలను గురించి పాఠకలోకానికి పనికివచ్చే ముక్కలొక్కటయినా చెప్పాలని ఏవిమర్శకుడికీ తట్టలేదు” “అందువల్లకూడా (వ్యాఖ్యానంరాసినందువల్లకూడా) సరిఅయిన విమర్శన లేదని తోచినట్లయితే—అతోచటంలో కొంత ఆత్మవంచనకు తావుండదని నేననను! ఇంకోసారి (“వచ్చేసారి” అని ఉండవలసింది) నన్ను నేనే విమర్శించుకుంటాను. ఆపైన నా కథలమాట అటుంచి విమర్శకులు నావిమర్శననే విమర్శించవలసి వస్తుంది;” “నీతోకూడుకున్న కథ ఆధునికంగా ఉండటానికి అవకాశం ఉందనీ, కథయొక్కనీతి కథచివర ఉండటంవల్ల కథయొక్క అందం చెడదనీ నిరూపించటానికి ఇది (కాలభైరవుడు) రాకాను. ఇటువంటి వాక్యాలు విమర్శకుల గొంతులకు వచ్చి చెలగకాయలవలె అడ్డం పడుతూ ఉన్నై.

నాకథలనుగురించి పాఠకలోకానికి పనికివచ్చే ముక్కలు చెప్పమనటం నన్ను మెచ్చుకోమనటం కింద కట్టిచేసిన విమర్శకుడికి విమర్శనఅంటే ఏమిటో తెలుసునని ఎట్లాభావించటం. “ఈ పుస్తకాన్ని ఎవరూ చదవలేమో అనే అభిప్రాయంతో గ్రంథకర్తే పుస్తకాధిక్యాన్ని చెప్పదలచుకొన్నట్లు కనబడుతుంది” అని “ప్రతిభ” ౨.౨ లో అంటున్నారు “రా. సు.” అనే ఒకానొక వ్యక్తి. ఈ అభిప్రాయాన్ని రుజువుచెయ్యటానికి నావ్యాఖ్యానంలోనించి శ్రీ రా. సు. గారు ఎన్ని వాక్యాలు ఎత్తిమాపగలరు ?

సరిఅయిన విమర్శన అనేది రాలేదని నేను అనుకోవటంలో ఆత్మవంచనకు నాకు అవకాశం ఉందని నేను ఎరిగిఉన్నట్లు స్పష్టంగా మనవిచేసుకున్నాను. అది ఎవరికీ అవసరమైనట్లు కనిపించదు.

కథయొక్కనీతి కథచివర ఉండటంవల్ల కథయొక్క అందం చెడదని నిరూపించటానికి నేను కాలభైరవుడు రాకాను అని అనేసరికి “కాలభైరవుడు” అందంగా ఉందని నేను ఆత్మప్రశంస చేసుకున్నాననే అపోహతో కాబోలు బుర్రా వెంకట సుబ్రహ్మణ్యంగారు “కాలభైరవుడు అందంగాలేదు” అని అనేకారు. నేనురాసిన వాక్యంలో కాలభైరవుడు అందంగా ఉందనే అర్థంలేదు. ఆనీతి తీసివెయ్యటంవల్ల అది ఉన్నదానికి అందంగా ఉండదు అనిమాత్రమే ఉంది. విమర్శించుతున్న గ్రంథాన్ని ఎదురుగాఉంచుకుని వ్యాకరణ దోషాలులేని తెలుగువాక్యాన్ని అర్థం చేసుకోవటానికి ఒక తెలుగువ్యక్తి ఊహించటం మొదలుపెట్టవలసిన అవసరమేమిటో నాకు తెలియకుండా ఉంది.

నన్ను విమర్శించేవాళ్లు నే నంత లేలికగా ప్రతిమమ్మాయికీ జగ్గాయకీ దొరికిపాడ్యేటట్లు రాసేవాణ్ణి కానని తెలుసుకోవటం మంచిది. నేను అపాంకారినీ. గర్విసీ, ఆత్మవంచకుణ్ణి, ఆత్మశ్లాఘా పరాయణుణ్ణి, ఇంకేమేమైనా కావచ్చును కాని నాయీ లోపాలు నేనురాసే ప్రతి వాక్యంలోనూ బయటపెట్టుకుంటానని నమ్మటం నాకు అన్యాయం చెయ్యటం అవుతుంది.

నాకు విమర్శకులమీద గల అభిప్రాయం నేను బహిరంగంగానే చెప్పాను. అది నా అభిప్రాయం మాత్రమే! దానికి నేను ప్రచారం ఇవ్వబోను. కాని నా అభిప్రాయమైనప్పటికీ బయటపెట్టాను కనక దాన్ని సమర్థించటానికి ఉదాహరణ లిచ్చాను. దాక్షరమాదిరిగానే విమర్శకులుకూడా ఆత్మసంరక్షణార్థం ఒకరితోఒకరు ఏకీభవించవలసి ఉంటుంది. ఒకసారి అచ్చుఅయిన కథయొక్క విలువ తిట్టినప్పుడు తగ్గి, మెచ్చుకోగానే పత్తిగరలాగా ఎక్కదు.

అయినా నావంటి గచయితల రచనలు ప్రజా బాహుళ్యానికి ఎరుకపరిచే విమర్శకులయొక్క ఆవశ్యకత నేను గుర్తించకపోలేదు. అందుకనే కథరాయటంలో నా అభిప్రాయం మాత్రమే నేను చెప్పి ఆ అభిప్రాయాన్ని విమర్శించేపని విమర్శకులకు వదిలిపెట్టాను. అటువంటిపని ఆసంగతమని ఎవరైనా నిరూపించవలసిఉంది.

‘ఆతివినయం ధూర్జలకం’ మని సమ్యక్వాణ్ణి కావటంచేత నేను “రా. సు.” గారి సలహా ప్రకారం “సవినయంగా పరిచయ నాకాల్గులు” రాసుకోలేదు. “నేను వట్టిచవటమ, గడ్డి తిని ఈ గ్రంథం రాశాను. దీన్ని చాలా తప్పులే. అయినా పండితులైన తమరు ఇందులో తప్పులు విస్మరించి బప్పులే గ్రహించండి” అని పీఠికలో రాసుకున్న రచయితయొక్క గ్రంథాలు బుద్ధిమంతుడెట్లాచవగలడు? నేను వ్యాఖ్యానం రాసుకోవటం కొందరికి కంటకింపుగా ఉండటానికి ఒకటేకారణం ఉంది—ఆ వ్యాఖ్యానంలో “నేను” కర్తగా కలవాక్యాలు చాలా ఉన్నాయి! అందులో అంతకంటే తప్పులున్నదో ఎవరుచూపినా నేను వారికి కాళ్ళతంకా కృతజ్ఞుణ్ణి అయిఉంటాను.

ఇక స్వగతంలో కథలను గురించి.

మొదటిది “అరణ్యం.” ఇందులో “భాస్కరరావుపాత్ర కొంత ప్రకృతివిరుద్ధంగా ఉంది” అని “రా. సు.” గారు. దానికి కారణం “కథాప్రారంభంలో అతను (భాస్కరరావు) అరణ్యానికి ఇంచుమించు తగిపోయేటట్లు

చెప్పి (“మాట్లాడి” అని అభిప్రాయం) చివరకు మాత్రం మామూలు ప్రపంచంలో సంఘ సంస్కర్తల జాతిలో చేరాడు.” కథారచనలో అభిప్రాయమే ఇంచుమించు అది. అందులో సామాన్యజీవితానికి కొంచెం కిందుగా ఉండే ఒక అరణ్యాన్ని, సామాన్యజీవితానికి కొంచెంపైగా ఉండే ఇద్దరు కృత్తులనూ కల్పించాను. భాస్కరరావు అరణ్యానికి సరిపెట్టుకుపోయిన “వేదాంతి,” అగ్రము తన వేదాంతాన్ని విస్మరించి మానవప్రపంచంలో పడుతున్నాడు. అందులో కథానాయకవంటి స్త్రీని నేనన్నదూ చూడనిమాట నిజమేకాని ఇకముందు చూడవని భయంలేదు నాకు. మనోవైజ్ఞానికంగా ఆ పాత్రలనిర్మాణంలో తప్పున్నదని ఎవరైనా నిరూపించవలసిఉంది. ఆ కథలో వచ్చినమితాపాత్రలనన్నిటినీ నేను స్వయంగా చూశాను. చూడనివారిదృష్టి కవి అసహజంగా కనిపిస్తే దానికి నేను బాధ్యుణ్ణి కాదు. ఆకళ కంగారుగా ఉండన్నారబ్రాహ్మణకుటుంబబ్రహ్మణ్యంగారు. ఎందులో కంగారు? శిల్పంలోనా, భావంలోనా, భావనలోనా? ఆకళ చిదవగానే “ఇది జరిగిఉండవచ్చును!” అని అనిపించేకథ కాదు “అరణ్యం.” నాకరలు ఆవిషయంలో సహజంగా ఉండవని నేను “కారుణ్యం”లోనే మనవి చేసుకున్నాను. సహజంగా ఉండనికళవల్ల ప్రయోజనం లేదని ఎవరు వాదించటానికి సాహసించుతారు? “కాకే-నక్కా” కళ సహజంగా ఉందా? నా వ్యాఖ్యానం తప్పుపట్టటానికి కాకుండా చదివినవారికి, ఆకళ రాయటంలో నా అభిప్రాయం ఒకరినీటి ఒకరికి వర్తించదని తెలియజేయటమేనని సులభంగా అర్థమవుతుంది. నా ప్రయత్నం మంచిదోకాదో, అందులో నేను సఫలణ్ణి అయినానో కాలేదో చెప్పకుండా, విమర్శకులు నేను మరొకపని ఏదో చెయ్యలేదని ఎంతరాస్తే ఏంలాభం?

“ప్రేమ” అనేది వాఙ్మయంలో బాగా ప్రవేశించింది. పూర్వీకు “ప్రేమ” అనేదాన్ని ఇప్పుడు మనం వాడుతున్న సంఘచితార్థంతో వాడేవారు కారు. వారు కౌహమా, కామ

మూ అన్న భావాలనక్కోవాన్ని మనం ప్రేమ అనటం ప్రారంభించుతున్నాం. భావి నాగరికతలో ఈ ప్రేమ వివాహానికి కొంత బాంధవ్యం ఏర్పడబోతున్నది. “నెంటిమెంటాలిటీతో” కూడుకొని వివాహం సరించి ఒక కళ రాణులని సంకల్పించుకున్న తరవాత దానికి పాత్రలను మనసంఘంలోనే కొంతవరకు పాశ్చాత్య నాగరికత అక్షిన్వృత్తులను తీసుకోక తప్పకపోయింది. ఎందుచేతనంటే మన పల్లెటూరిగ్రామాల్లో పాతసాంప్రదాయికులు చేసేవివాహాల్లో ‘నెంటిమెంటాలిటీ’ ఎప్పుడూలేదు. అట్లా ఉండటానికి అవకాశం ఉండి కూడా లేకుండా జరిగిన వివాహానికి పాత్రలు బి. ఏ. దాకా చదివిన బాలకళంకపు సుశీలా, మొదటిసారి బ్రాహ్మణానుగుల భారణిలో పెరిగిన భద్రమా, పార్వతీ నాకు దొరికారు. స్వగతపుభారణిలో రాసిన “వరాశ్వేషణ” అనేకథలో పార్వతీ, భద్రమా బ్రాహ్మణానుజులు అని చెప్పించవలసిన అవసరం నాకు కనిపించలేదు. అమాట చెప్పటంవల్ల ఆకళయొక్క శిల్పం బానుపడిఉండేదని ఎరికైనా తోస్తే వారిది చిదవ ఆకళను మరింత బాగా ఆనందిస్తారని నమ్ముటానికి నాకేమీ అభ్యంతరంలేదు వారు పాశ్చాత్య సంప్రదాయాలు గమనించేవారు కావటమే నాకు ఆవసరమై ఉండింది. ఆకళలో సంభాషణతో అసంతృప్తి చెందినవారు అవాక్యాలులో కొన్ని చాలాభాగం—ఇంగ్లీషులో! తద్వారా చేసుకుంటే అంత అసహ్యంగా ఉండవని నమ్ముతున్నాను. ఆపాత్రల సంభాషణాధారణి మామూలు తెలుగువాళ్లు మాట్లాడినట్లు ఉండగూడదనే అభిప్రాయంతో ఆసంభాషణ అట్లా రాయటమయింది. “ఇది ఇంగ్లీషుకథా” అని అభిప్రాయం పడిపోయిన తరవాత పాశకుడు లేనిచోటకూడా ఆపాత్రల ప్రవర్తన పాశ్చాత్యుల ఆచారాలకు సరిపెట్టులని ప్రయత్నం చెయ్యటానికి కలుచింది. ఉదాహరణ: భద్రం సుశీలను పెల్లిచేసుకోమని అడగటానికి ఆమె ఒప్పుకోటానికి అనంతరం పాశకుడు వారిద్దరూ Engage అయినట్లు ఉహించుకుని కథను మరింత పాశ్చాత్యంగా చెయ్యవచ్చును. ఈవిధంగా కథలో ఉన్న

దానికంటే ఎక్కువ ఊహించుకొనుండా ఉండగలందులకే ఆకళ ఇంగ్లీషుకక కాదు, అనుకరణమూడాకా దని మనవిచేశాను. అప్పటికి నామాట నమ్మనివారిని నే నేంచెయ్యగలనూ? “దైవమిచ్చినభార్య” అనే నెంకటచలంగారు “Passionate Friends” అనే H. G. Wells నవలను అనుసరించి రాస్తూ ఆగ్రంథంలోనే అది అనుకరణమని ఒప్పుకున్నాడు. దాన్ని విమర్శిస్తూ ఒకవిమర్శకుడు “ఇది అనుకరణం. అమాట దాచిపెట్టారు” అంటే నెంకటచలంగారు ఏంచేశారు కనకా?

స్వగతంలో మూడోకక “కాలక్షైరవుడు” ఇందులో ఉన్నకకలన్నిటిలోనూ నాఆశీప్రాయంలో ఇది ఉల్లేఖమైవచ్చింది. దీనికి ఒక నీతి ఉందనేకాదు. ఇటువంటి కక రాయటం సులభం కాదు. నేను మళ్ళీ ఇటువంటి కక ఇంకొకటి రాయటాని ఎంతకాలం పడుతుందో చెప్పలేను. ఇందులో ఉన్నముఖ్య పాత్ర ఒకమక్క. (దీనికి శ్రీనివాసరావు కథా నాయకుడని భ్రమపడవలసిన అవశ్యం లేదు. ఇది గక కేవలకక. నాలుగో కేవలకే కుక్క విషయం వచ్చింది.) ఇతరకకలలో ముఖ్య పాత్రలను ప్రవేశపెట్టినట్టు కాకుండా ఈ కుక్కను ఈకకలో పాతకులకు ప్రవేశపెట్టటంలో కొంత తెలిసిలేటలు వినియోగించగలిగా ననుకుంటున్నాను. కక చదివేటప్పుడు పాఠకుడు కకలో పాత్రలలో దేన్నో ఒక దాన్ని నమ్మలేకపోతే చాలాఇబ్బంది ఉంది. ఈకకలో ఉన్నవిషయం పాతకులు సులభంగా నమ్మజాలనిది. శ్రీనివాసరావు కాస్త్రీయమైన శోధనచెయ్యటానికి ఉద్యుక్తుడైనా మాధునికాస్పదకుడు. ఆకుక్క “అదినారాయణ” అనే అశీప్రాయం ఆతనికి ఎప్పుడో పడిపోయింది. కనక ఆపాత్రవల్ల పాతకులకు ఏమాత్రమా లాభంలేదు. అందుకని పాతకులను నమ్మించగల మరొకపాత్రను ప్రవేశపెట్టాను. అతనే కథ చెబుతాడు. ఆకుక్క “అదినారాయణ” అని అత నెప్పుడూ నమ్మలేదు. కాని ఆకుక్క సామాన్యమైన కుక్కకాదనీ, దానికి మనిషిని అర్థంచేసుకునే శక్తి ఉందనీ అతను నమ్మగలి

గాడు. పాతకులుమూడా అంతవరకు నమ్మలే. అది నమ్మితరవాత మిగిలినకక సులభంగా అర్థమవుతుంది. తనకు ప్రసాదించబడిన అసామాన్యశక్తిని వినియోగించి మానవుణ్ణి వందించాలని భాసింది. మానవత్వానికి కొద్దిపాటి అర్హతగలతను దేవత్వానికి గాలంచేసింది. మానసికంగా అది దాదాపు మనిషిఅయినా శారీరకంగా అది కుక్కమాత్రమే. తనకునకత్వాన్ని దాచాలని అనిచేసిన ప్రయత్నం ప్రకృతి విఫలంచేసింది. ఆకుక్కకు రుగ్మత ప్రారంభమయింది. మానవులను వందించిన ఆకుక్క తన biology జయించలేక దొంగవేషాలు ప్రారంభించింది. కొన్నిసార్లు పట్టుబట్టడంకాని దాని మానవత్వాన్ని బయటపెట్టడానికి మాధునికానికానికి పాపాపం చాలకపోయింది. ఆఖరుకు దేవత్వం ఆకుక్కకు ఒక పెద్ద తదిదనమయింది. ఆకుక్క తనభక్తులను నడిపిమండ్రంలో మంచి తననకత్వం సార్థకం చేసుకొంటానికి సహరి అయిపోయింది. అది ఒక ఆపకకుక్కనెంటు పోతుండగా ఒక ఆసామి చూసినప్పుడు దానిఅశోగ్యం చాలా బాగుపడిఉంది. తనకుఉన్న కొద్దిపాటిశక్తితో సాధించదగినదానితో తృప్తిపడక అధికమైన గానికి ఆశించి ఈ ప్రయత్నానికి అడ్డువచ్చే తన ప్రకృతిని ఆశించిపెట్టాలని ప్రయత్నించి చెబ్బరిని ఆఖరుకు తనకు ప్రసాదించబడిన కొంచెమైనా విస్తరించి ప్రకృతికి వశమైన నిర్భాగ్యుడు ఈప్రపంచంలో అక్కడక్కడా కనిపిస్తూ ఉంటాడు. సన్యాసంపుచ్చుకుని తిరిగి కాపరంపెట్టినవా రందరికీ ఈ కకలో ఉన్న నీతి అర్థమవుతుంది. కొందరు సన్యాసులు చాటుగాచేసే దురాగతాలను పాపభీతిచేత కప్పిపెట్టేవారికిమూడా ఈ కకనించి నేర్పుకొవలసింది కొంత ఉంది. మానవత్వం పరిపూర్ణం చేసుకొగలిగిన మానవుణ్ణి మెచ్చుకోలేని లోకం కొంచెం మానవత్వం చూపిన పశువును దైవంకింద ఆరాధించటానికి సిద్ధపడుతుంది. జీవితంలో ఇటువంటిది జరిగితే అది మాధ్యం అనిపించదు. అందుకని ఈ కకలోఉన్నకుక్కను దేవుడుగా భావించక దాన్ని కాస్త్రీయంగా విమర్శించగల మనుష్యులను ఇద్దరిని ఉంచాను. అందువల్ల

“భక్తుల” అవివేకం స్పష్టంగా తెలిసిరావటానికి అవకాశం ఉంది.

ఈ “కాలక్షైరవుడు” ఇంత అసహజంగా కనిపిస్తున్నప్పటికీ నేనురాసిన కకలలో ఇంతకంటే సహజమైనకక లేదు. ఎందుచేతనంటే ఈకక చాలా వివరాలతోసహా నిజంగా జరిగింది. కాని నిజంగా జరిగినప్పుడు కుక్కకాదు ఎద్దు. ప్రత్యక్షంగా జరిగినప్పుడు కకకు నీతిలేదు. నీతి నేను స్వయంగా కల్పించాను.

“ఇంతలో ఉంది” అనేకక “పశ్చాత్తప్తుడు” అనే కకమాదిరిగానే చెప్పదగిన విశేషం ఆటేలేనిది. ఈ రెంటినిగురించి వ్యాఖ్యానమూడా అనవసరంగా రాశాను. వాటిల్లో ఉన్నవిషయం అంత విదితంగా ఉంకిఉండటంవల్ల కాదుకద, బుర్రా వెంకట సుబ్రహ్మణ్యంగారి కా రెండుకకలూ కొంత వరకై నా నచ్చింది?

ఇక మిగిలింది “అశోకవనం.” నేను ఈకథ రాయటంలో రామాయణాన్ని తిరగరాశాను. “ప్రతితరంలోనూ చుగ్ర తిరగ రాయవలసి ఉంటుంది” అని ఒకపెద్దమనిషి అన్నాడు. నేను పురాణాలను చిరిత్రగానే భావిస్తూవస్తున్నాను. నేను వాటిని అంతవరకన్నా విశ్వసించినందుకునన్న ఎగతాళిచేసినవారున్నాను. ఈ రామాయణభాగాన్ని తిరగరాయటాని నప్పుడు నన్ను నేను వాల్మీకితోగాని, నాకంటేముందే “అశోకం”రాసిన ముద్దుకల్పన గారితోగాని పోల్చుకోలేదు. వాటితో కొంతవరకు అసంతృప్తిచెందటంవల్లనే నేను మళ్ళీ “అశోకవనం” అంటూ రాశానని సులభంగా ఊహించవచ్చును. నా అసంతృప్తికారణాలు నా అశోకం చేశాకోలానికి కాకుండా చదివిన వారికి ఎవరికైనా సులభంగా అర్థమై ఉండును. వాల్మీకిరామాయణం మార్చి ఇంకొక రామాయణం రాయటం నాపని అయినట్లయితే, రాముడికి నీతకూ ఆన్యాయం చెయ్యటమే నాపనిఅయినట్లయితే రాముడు రావణుడిచేత చచ్చినట్టూ, నీత రావణుడిభార్య అయినట్టూ రాసిఉండును.

రావణుడికి విమానం ఉండేదనీ, ఒకకోతి సముద్రం లంఘించినదనీ అనుకోవటంవల్ల నా



సంస్కారానికి జరగని అవమానం రావణుడు సీతను లంకలో ఖైదుచేశాడనీ, రాక్షస స్త్రీలను ఆమెకు పోలీసులుగా పెట్టాడనీ, రాముడు లోకోపకారార్థం వాలిని చాటుగా నుంచుని కొట్టాడనీ, శూర్యణువుకు చెవులు కొయ్యలు లక్ష్మణునికి ధర్మమేననీ, విభీషణుడు భ్రాతృద్రోహికాడనీ అనుకోవటంవల్ల కలుగుతున్నది. రావణుడు సీతను చెరచదలిచి నట్టయితే సీతకు దిక్కవరు? రాక్షసులను కాపలా పెట్టకపోతే సీత ఎక్కడికి సారిపో గలదు? ఆమె భర్త కోసం తపించి ఆత్మహత్య చేసుకునేటంతటిపత్రిత అయితే ఆమెచావు వల్ల రావణుడికి ఏం నష్టం? ఏ విధంగానూ మృత్యువును లొంగని రావణుడికి నలకూబరుకి కాపంవల్ల వాని కలుగుతుందనుకోవటంకంటే, ఒకసారి రంధ్రను చెరిచిన రావణుడికి అటువంటి పనియొక్క ప్రాస్తవము తెలిసినన్నిం దనుకోవటం సహజంకాదా?

నేచవిభజనచేసి నాలుగవ బ్రహ్మ అనిపించు కున్న రావణాబ్రహ్మ సీతను తీసుకొనిపోయిన రావణుడు కాదనుకున్నప్పటికీ, ఈ రావణుడు ఆర్యుడు కావని చెప్పటానికి ఆధారం లేనిమాట నిజమే. కాని రాక్షసులు ద్రావిడులు కారని వాదించటానికి ఆధారం ఏముందో నే నెరగను. రావణుడు ఆర్యుడేమీ అనేది నిశ్చితం.

రావణుడికి నేనుచేసిన న్యాయం ఎవరైనా చెయ్యవలసిన ఉంది. అతనికి సీతమీద భ్రమ పోలేదని నే నవలెదు. రావణుడికి న్యాయం చేసే ప్రయత్నంలో సీతకుకాని రాముడికాని అనవసరమైన అన్యాయం జరిగిఉంటే అది నాతప్పే. సీతవంటి భర్తృపర అశోకవనంలో సీతమాదిరిగా ప్రవర్తించటం అసహజంకాదు. ఆమె అప్పటికే లక్ష్మణుడిమీద మోపరాని నింద మోపిఉంది. రావణుడు తనను లంక చేర్చటంతో రాజకీయాలకుగలసంబంధం ఆమెకు తెలిసిఉంటే లంకలో ఆమె అంత భేదించిఉండదు. ఆమె ఎంతసేపటికీ తనకు కలిగిన భర్తృనియోగాన్నీ అర్థంచేసుకుంది. నాకథలో సీత తనంతటతను బంగారుమేడల్లో ఉండాలని వాంఛించినట్టు విమర్శకులు అభిప్రాయపడుతున్నారు. ఆమేడల్లోకంటే ఆ

శోకవనంలో ఎక్కువమాయగా ఉంటుందని ఆమెకు తట్టకపోవటం నాకు సహజంగానే ఉంది. ఆమె లంకలోఉన్న కాలంలో ఒక్క సారయినా కన్నెల్లి అశోకవనం సందర్శించి ఆనందించినట్టు మనకు నిదర్శనం లేదు. నేను సీతను రావణుడితో ధాటిగా మాట్లాడగల వైర్యంతో మాడుకున్న మనిషిగానే చిత్రించాను. ఇక రాముడికి నేను ప్రత్యేకించి చేసిన అన్యాయం ఏమీ లేదు. ఆ కథాభోరణిలో సందర్భానుసారంగా రాముడుచేసిన పనులు చెప్పినమాత్రానే రాముడితత్వం నూతనదృష్టిలో కనిపిస్తుంది.

రామాయణకథవల్ల నాసంస్కారానికి అవమానం జరగకుండా ఉండాలంటే నేను తీసుకున్న భాగంలో ఏయేమార్పులు చెయ్యవలసి ఉంటుందో అవన్నీ చేశాను. అందువల్ల ఎవరెవరి సంస్కారానికి ఎటువంటి హాని కలగగలదో నేను ఊహించగలగటం అసంభవం. రచయిత ఇటువంటి విషయాలలో తన మనోవికాసాన్ని ఆధారంచేసుకుని గణన సాగించవలసేకాని మాగ్నాంతరం లేదు— ఉంటే ఆమార్గాంతర మేనో నే నెరగను.

కథాశిల్పకారణాల ననుసరించి అశోకవనానికి ఈకథలో ప్రాముఖ్యత కొంత ఇవ్వవలసి వచ్చింది. రావణుడికి అశోకవనం మీద కల ప్రేమకు మొహంమొదైవారికి సీతకు రాముడిమీదగల అపారప్రేమ మొహం మొదై దని గ్యారంటీ ఏమిటి? లంకలో ఒక అశోకవనం ఉండటమే రావణుడి సౌందర్య విపాసను సూచిస్తున్నది. ఈ విపాసలకు సంస్కారి వెగటుచెందదు. నాప్రత్యేకవిపాస సంగీతానికి సంబంధించినది. నాకు సంగీతం మీదకల అభిరుచిలో నారావణుడికి అశోకవనంమీద నూకోవంతు మోజుమాడా నేను నూచించలేదు. ఈ సంగతి తెలిస్తే బుర్రా వెంకటసుబ్రహ్మణ్యం గారు నాపేరు విన్నప్పుడల్లా ఎంతవెగటు చెందుతారో!

ఇతరవిమర్శవల సంగతి నాకు బాగా తెలియదుకాని ప్రస్తుతం కథకులు ఒకరినొకరు విమర్శించవలసినవారు కావటం కొంతదగ్గర పోతువుగా ఉంది. (అదృష్టవశాత్తూ నేను

మాత్రం విమర్శకుణ్ణి కాను, సుబ్రహ్మణ్యం గారు అభిప్రాయపడ్డట్టు నావంతు ఎప్పుడన్నా ఎవరినన్నా మెచ్చుకోవటమే. నా మెచ్చుకు చాలాపాత్రులైన వారిలో బుర్రా వెంకటసుబ్రహ్మణ్యం గారు మాడా ఒకరు. వారివిమర్శలుబట్టి వారికథలను కొలవటానికి లేదు.)

ఈ విమర్శకులు స్వతంత్రరచనలకు అలవాటుపడినవారు కావటంచేతను వారి విమర్శలు స్వతంత్రన్యాయాలుగా పరిణమించి అందులోకి వారివ్యక్తిత్వం రాదగినదానికంటే సుమాగుపపించు అధికంగావచ్చి, విమర్శించబడేగ్రంథమూ, తత్కర్తా మో అణిగిపోతారు.

విమర్శకు ప్రకటించే పత్రికల అక్షానానికి మాడా మేర ఉన్నట్టు కనిపించదు. అని ఉచహరించటానికి నామీద “ప్రతిభ”లో చేసిన ప్రతిహేళ విమర్శను తీసుకోవడం ఏమీ బాగాలేదుకాని ప్రస్తుతం నాకు అందుబాటులో అంతకంటే మంచి ఉదాహరణలేదు. (ప్రతిభ అంటే నవ్యసాహిత్యపరిషత్తుత్రిక!) అందులో రా.సు.గారు స్వగతాన్ని సురించి చేసినవిమర్శలో కొన్నివాక్యాలు ఎత్తి చూపిస్తాను:

“అసలు కథాసంపుటికి స్వగతం అనే పేరు సరిపోవడంలేదు”—కారణం ఊహ్యం.

“వరాన్వేషణలో భద్రం సునీని ఎప్పుడూ పెల్లిచేసుకోవాలి అని అనుకోలేదట. కాని ఆమెసాంగత్యంమాత్రం అతనికి ఆనందంకలిగించేదట. అకస్మాత్తుగా భద్రానికి ఆవేశం పుట్టి చటుక్కున ఆమెను కొంపలన్నీ మారు మ్రోగేటట్టు ముద్దు పెట్టుకున్నాడు. పాపం మొదటిసారికాదా!”—ఆకథను సురించిన విమర్శఅంతా కలిపి ఇదే!

“అశోకవనం”మీద విమర్శ—“అశోకవనం”లో లంకలోఉన్న రాక్షసులంటే కథకుని ఉద్దేశం ద్రావిడులని; రావణుడు పెద్దకళానింతుడట!”

“పశ్చాత్తప్తము” అనేకథలో పశ్చాత్తాపం ఎవరిది?—ఈసందేహం నివారణకాలే దీపద్దమనిషికి.



“విమర్శకు లెవ్వరూ తనకళ్లలో ఉన్న స్వారస్యాన్ని బయటపెట్టడం లేదని ఈకథ కుడు స్వయంగా తనగ్రంథాన్ని ప్రశంసించు కొన్నాడు”—అని “రా. గు.” ఉహించు కున్నాడు!

ఇంతేకాదు! మరొక ముఖ్యవిషయం— ఒకపత్రికలో రెండ్రగంథాలు విమర్శించ బడితే ఆవిమర్శనలను బట్టి వాటి తారతమ్యం గ్రహించేటందుకు లేదు. ఒకచచ్చగ్రంథంలో లోపా లేవీ పట్టటానికి వీలుండకపోవచ్చును. మరొక తెలివైన గ్రంథంలో పురుషరటానికి లక్ష అవకాశాలు దొరకవచ్చును. విమర్శ కు లు వా టి మీ ద వి రు చు కు ని ప డ టుం కుం టె ఉచితం కాని సంకతి ఉండబోదు. నావ్యాఖ్యానంలో నేను మనవి చేసినవిషయమే అది—“మనకు అవసరంలేని వస్తువునుగురించి గంటనేపు జేరం ఆహం!... నాకు అవసరం లేనికథలో శిల్పం ఉంటే నాకేం లేకపోతే నాకేం? భావ బాగుంటే

నేం? అసహ్యంగా ఉంటేనేం?” అని నా మాటలు. తెలివితేటల్లో రచన ఏతరగతికి చెందుతుందో, అందుకల్ల ఎవరికీకాని ఏకించిత్తుగానీ అవసరం ఉండడానికి వీలుందో లేదో ఏమాత్రమా నిర్ణయించ లేకపోగా “రావణుడు కళావంతుడుట!” అని ఆశ్చర్య పడితే విమర్శన అవుతుందా?

జన్మలో ఎన్నటికీ అవగాహనకాని అస్పష్టమైన ఆదర్శాలను పట్టుకుని నేగ్లాడేవ్యక్తులకు తమరచనలవల్ల వెంటనే ప్రజలకు జరిగుతున్నలాభ వేమిటో అర్థంకావటానికి అవకాశం లేదు. పది సంవత్సరాలక్రితం కంటే ఇప్పుడు తెలుగులో ఎక్కువతెలివైన సంభాషణ జరుగుచున్నదని నేను కల్లారా చూసినవ్యంగులుగుతున్నాను. ఇప్పటి సాహిత్యం వల్ల ఇటువంటి ఉపకారం జరుగుతూ వెళ్లటానికి ఏవిధమైన అటంకమూ అవసరంలేదు. ఈ తెలివితేటలను మనం రచనలో వినియోగ పరిచినట్టు విమర్శనలో వినియోగపరచ లేకుం

డా ఉన్నాం. దానికి కారణ మేమంటే స్వతంత్రరచన చేసేవాడు తన తెలివితేటలను స్వేచ్ఛగా వెళ్లనివ్వవచ్చును. అతనికి అవ్యాపారంలో మరొకవ్యక్తితో ప్రమేయం లేదు. కాని విమర్శకుడు ఒకవైపున రచయితను—వివిధ రచయితను అర్థం చేసుకోగలవాడై ఉండాలి. మరొకవైపున ఆరచన యొక్క ఫలం అనుభవించేవారి మనఃప్రవృత్తి అర్థంచేసుకోగలవాడై ఉండాలి.—విమర్శ వల్ల ప్రయోజనం ఉండాలంటే దీనికిమాదా ఒక ఉదాహరణచూడండి. గొప్పరచయితల మనకునేనా రంతా తెగతిట్టే ఒకపత్రిక వేలకువేలు అమ్ముతుంది. అటువంటిప్పుడు వీరిరిట్లు వీరి vanity తృప్తిపరచటానికే అవుతూఉంటుంది. అటువంటిగతి ఉత్తమ తరగతి విమర్శకుడు పట్టకుండుగాక అని నా ఆశ!

[‘స్వగతం’మీద బాట్లా వెంకటసుబ్రహ్మణ్యంగారి విమర్శన జనవరి (౧౯౩౮) భారతిలో పడింది.]

## స వ ర ణ

౧౯౩౮ జనవరి భారతి ౮౦-వ పుటలో బొమ్మల కేటలు తాగుమాడుగా అచ్చుపడి నవి. వానిని మార్చి చదువుకొనవలెను.

# అస్తమయము



## ౧ ఆంధ్రవీరకంఠీరవుడు

ఆరి సరితోజులు. అందులో ఉత్తర హిందూస్థానములో చరితోజులంటే చెప్పవలసినవారేదు. రాత్రి పడకొందు గంటలు చాటిపోయింది. రామమూర్తి—ఆంధ్రవీర కంఠీరవుడు—తన సర్కసు మేనేజరునుపిలిచి “శేపురాత్రికి మనము ఆలహాబాదులో ప్రదర్శనను యివ్వవలెను. తిలకు మహారాజు ఆవిధముగా ఆజ్ఞాపించాడు” అన్నాడు. “మహాగు నూటచూతైమైళ్ల దూరములో వున్నాను. స్పెషల్ ట్రయిక్ రప్పించి తెల్ల వాగు రూసున బయలుదేరినా శేపు సాయంత్రం కాని ఆలహాబాదు చేరను. అప్పటికప్పుడు గుడారము ఆమర్చి రాత్రి ఎనిమిదిగంటలకు ప్రదర్శనము ప్రారంభించు సాధ్యమవుతుందా?” అన్నాడు మేనేజరు. “జరిగితీరవలెను.” అని కాసిందినాడు.

ఆలహాబాదులో పారిశ్రామిక ప్రదర్శనము జరగబోతూవుంది. పరిశ్రమలకన్నా దేహ బలము మున్నందావశ్యకమనీ అందుకోసరం కోడి రామమూర్తి నాయుడు యా వన్యమంది పసిల్వామలతోనూ, ఆలహాబాదుపోయి దేహబల ప్రదర్శనము చేయవలసివుంటుందనీ లోకమాన్య బాలగంగాధరతిలకు అభిలషిస్తూ వున్నట్టు వర్తమానమువచ్చింది. రామమూర్తికి బాలగంగాధరుడే భగవంతుడు.

ఆరోజున ఆలహాబాదుస్టేషనులో కూలి వాడొక్కడయిన దొరకలేదు. రైళ్లలో దిగిన జనము అందు కాళ్ళుర్రుపడ్డారు. ఏమిటని విచారిస్తే రామమూర్తినాయుడి సర్కసు దిగింది. ఆలహాబాదులోవున్న కూలినందరినీ సర్కసువారు తీసుకొని పోయినారని తెలిసింది. అందరూ నిర్భాంతపోయినారు.

అయిదువేలమందిజనము హాయిగామార్పుండడానికి వీలయినపెద్దదేరా రామమూర్తిది. అంతదేరా ఇండియాలో ఏసర్కసు కంపెనీ వారికీ అప్పటికీ యిప్పటికీలేదు. అతనిసర్కసులో

సులూ పనిచేసేవారి మొత్తము 1800 మంది. అందులో నూరుమంది హిందూదేశపు పసిల్వామలు. మరొక ముప్పయిమంది వివిధ పాశ్చాత్యదేశాలనుంచీ వచ్చి ఆయనద్వారా బాక్సింగ్ తర్ఫీదుపొంది అప్పటికే జగత్ప్రసిద్ధి పొందిన బాక్సర్లు. జగత్ప్రసిద్ధి పొందిన రవ్వర్క్ కోసక్కులటూగ్లూ, పర్షియా దేశమునుండివచ్చి ఆయన సర్కసులో పాల్గొన్న నాట్యకత్తెలు.....అది వర్ణించడమసాధ్యము. ఈనాడెదిమరూలు తలచుకొంటే స్వప్నగతవృత్తాంతమలకలె వుంటుంది.



శ్రీ. శ్రీ. కోడి రామమూర్తి

.....రాజాధిరాజులు తలపెట్టి నెగ్గలేని అన్నదానము ఆలహాబాదులో చేసినాడు.

రాత్రి సర్కసులో మామూలుప్రదర్శన మయిపోయినతరువాత ఒక్కసారిగా ఆయన నూరుమంది పసిల్వామ శిష్యులూ కుస్తీ ప్రదర్శనము యిస్తూవుంటే—బాక్సర్లు బాక్సింగ్ ప్రదర్శనము యిస్తూవుంటే ప్రపంచము చకిత మయిపోయింది. పత్రికలు పెద్ద పెద్ద బొమ్మలువేసి పేజీలు నింపుకొన్నవి. గవర్నర్లు సంస్థానాధీశులు, జోహారులిచ్చి

వారు. బాతీయనాయకులు “మాడంకి, మా హిందూదేశములో యెటువంటి బలాధ్యులున్నాగో మాడంకి” అన్నారు. ఆనాడు ఆషన్నులాయన్ను అధించినారు. బలాధ్యులాయన్ను ఆశ్రయించినారు. జనసామాన్యము ఆయనవలె తామున్నా వుంచవలెనని సంకల్పించుకొన్నారు.

ఆరోజులలో ఆయన సర్కసు వస్తున్నదంటే నూగువైళ్లు నూటచూతై మైళ్లనుంచి నీడనాల్లునవీచి భాగ్యవంతులు బండ్లకట్టుకొని ఆయన్ను మాడడానికి వచ్చేవాళ్లు. ఆవచ్చిన నీడవాళ్లందరికీ యింతఆన్నము కూడాపెట్టి తనపిర్వనము యిచ్చేవాడు. ఇంతలో ఎవరు? ఒక తెలుగువాడు. ఒక బేకరీరువేసి రైగణించినాడు.

ఈనాడు ఆనామకుడుగా అజ్ఞాతముగా మరణించినాడు. దీనికి కారణము అతడు తెలుగువాడై పుట్టడమే!

రామమూర్తి యినపసిలుగులు తెంచేనాడు. వక్షస్థలమునిగిమంచి మాడుటన్నుల ఏనుగునశిదిపోతే కించిల్లియినా చలించేనాడు కాదు. రెండుటన్నుల రాతిబంపను వక్షస్థలం మీదపెట్టి దానిమీద మరకొన్ని బంజలను సగలగొడుతూవుంటే నవ్వేవాడు. మోటారు కారుకు తాడుకట్టి ఆతాటిని తన నడుముకు కట్టుకొని మందహాసము చేస్తూవుంటే ఇంజన నడిపిస్తే కారుమాత్రము నడిచేదికాదు. ఈవైపు నొకకారూ అవైపునొకకారూవుంచి వాటిరెండింటి తొట్టువేసి నడుముకు బిగించుకొని మధ్యను రామమూర్తి స్థానివులాగా నిలుచుంటే ఆకార్లు నడిచేదికావు...ఇంకా యెన్నోనో సాము గరడీలు చేసేవాడు. అతనివతోభాగము చుట్టుకొలత సలకైయెనిమిదంగుళములు. దేహన్నీ పెంచినప్పుడు దాని చుట్టుకొలత అరవై అంగుళములు; అంటే అండదడుగు లద్యోదన్నమాట.....

అతనిసాము గరడీలనుగురించి వర్ణించడము మొదలుపెడితే యెంతయినా గ్రంథమవుతుంది.....

అతనితో వున్నంతకాలమూ అతనిపహి  
ల్యాసులు ఏమరి ఒక పహిల్యాసుతోనూ కుస్తీ  
పట్టి ఓడిపోలేదు అతని బాక్సర్లు ఏమరి ఒక  
బాక్సరుతోనూ ఓడిపోలేదు. తనను కానీ  
తనశిష్యులైనాన్ని కానీ ఓడించినవారికి  
వెయ్యిన్నీ నూటపదహార్లు బహుమానము  
చేస్తానని గొంతెత్తి దిక్కులు పిక్కటిల్లేట్లు  
యావద్దాగితదేశములోనూ- యావద్దాగిత  
దేశములోనేమి కర్మము- ఖండఖండంత  
రాలలోనూ సవాలుచేసేవాడు. గ్రహచారము  
చాలని కాండోలు బయలుదేరేవారు  
వెయ్యిన్నీ నూటపదార్లు కొట్టుకొనిపోదా  
మని; చివరకు తలవంచుకొని పరాభవము  
పోయేవారు.

ఇదంతా ఏమిటి? కేవలము దేహబలము  
వల్లనే యీపనులన్నీ చేయగలిగినాడా రామ  
మూర్తి అని నాటికి నేటికీ ప్రశ్న. హఠ  
యోగాభ్యాసమువల్ల నని చాలామంది బుద్ధి  
మంతులు నిశ్చయించినారు.

అతనివెంటవుండి చూచినవారి కట్లా తోచ  
దు. అత డొక అసాధారణవ్యక్తి. ఒకప్పుడు  
అతడు మానములపర్యంతమూ దేహవ్యాయా  
మము చేసేవాడుకాదు. మరి ఒకప్పుడు మాన  
ములపర్యంతము నిద్రపొయ్యేవాడు కాదు. ఒ  
క్కొక్కప్పుడు ఏదీపడితే అది భుజిస్తూవుం  
డేవాడు. అంతేకాదు. అతను మహాబలాధ్యు  
డుగానూ అత్యుడుగానూ వున్న గోజుల  
లోనే(Loose Bowels—ఈ వ్యాధికి తెలు  
గులో ఏమంటారో నాకు తెలియదు) గోజుకు  
కనీసము పదిపన్నెండు పర్యాయములయినా  
ములవిస్తనము చేయవలసివుంటూ వుండేది.  
కాండోలుఅయినవారు చేయకూడని యెన్నో  
పనులు అతడు చేస్తూవుండేవాడు. కాని  
అతనిని తోసిరాజు అన్నవాడు ప్రపంచము  
లో—యావత్తు ప్రపంచములోనూ— లేకపోయి  
నాడు...మామూలు లౌకికవిషయాలలో ఆ  
యన బుద్ధిబలము పూజ్యము. 'మాడోతరగతి  
అరుపర్యాయములు తప్పిపోయిన మహా  
విద్వాంసుణ్ణి!' అని ఆయనే నవ్వుతూ అందరి  
తోనూ చెపుతూవుండేవాడు...ఒక పహి  
ల్యాతో ఒకబాక్సరు తనసవాలు నంగీకరించి

తన శిష్యులమిడికవస్తే ఆ వచ్చినవాడి ఆయు  
వుపట్టు ఫలానావోట అని నిర్ణయించి శిష్యు  
లకు చెప్పేవాడు. ఆ శిష్యులు త్రిణరేశములో  
ఎటువంటిబలఘట్టాల్లో అయినా ఓడించే వేసే  
వాళ్లు. ఆశక్తి ఎట్లా ఆయన కల్పిందో ఎవరికి  
తెలియదు; ఆయనకూ తెలియదు. అది ఆయ  
నకు జన్మతః వచ్చింది, అంతే. ఆయన పుట్టుక  
తోనే జగదేకవీరకంఠీరవుడు, బాక్సర్లు —  
తమ ముష్టియుద్ధప్రాగల్భ్యముతో యావత్తు  
యూరపుఖండాన్ని ఆశ్చర్యపడేటట్లు చేసిన  
బాక్సర్లు ఆయనద్వారా శత్రుపాండదానికి వచ్చి  
నబాక్సర్లతో గలువరేకపోయేవారు. వారి  
విషయములోకూడా అంతే. ఎదటిబాక్సరు  
ఆయువుపట్టు యొక్కడవుందో రామమూర్తికి  
చూసేమాడడమతోటే ద్యోతక మయిపా  
య్యేది. అవిషయము శిష్యులకు చెప్పేవాడు,  
వా రెంతటిబాక్సరు నయినా యిట్టే ఓడించే  
వారు...

రామమూర్తి తన సాము గరడీలవల్ల  
యెంతధన మార్జించినాడో లెక్కలేదు.  
ఒకప్పుడు అంటే ఆయనకు దారిద్ర్య మా  
రంభమయిన దివాలలో ఆయనద్వారా పనిచేసిన  
ఒక గుజరాతీగుమాస్తా లెక్కచేసి చూస్తే  
మొత్తముమీద ఆయన పదిసంవత్సరాలలో  
షుమారు ఒకటిన్నరకోటి రూపాయలు దాన  
ధర్మములు చేసినట్లు కేలింది.....చివరకు  
పరమచారిద్ర్య మనుభవించినాడు. ఆయన  
దారిద్ర్యదివాలలో ఒక్క పండిత మదన  
మోహనమూళవ్యా తప్ప నా అన్నవాడెవడూ  
యీ ప్రత్యక్షజగత్తులో లేకపోయినాడు.  
పాపము! రామమూర్తి జనవరి ౧౬ వ తేదీన  
పరమపదించినాడు. నరక మంతా యిక్కడే  
అనుభవించినాడు. ఇక ఆయనకు స్వర్గమే.

ఆనాడు ఆయన మహోచ్చ దశలో వున్న  
ప్పుడు అప్పటికే యావదాంధ్రనాయకు  
డయిన దేశభక్త కొండ వెంకటప్పయ్య  
పంతులు గుంటూరులో రామమూర్తికి స్వాగ  
తము చెప్పి పోవారు లన్నాడు.

ఆనాడు కలకత్తాలో చదువుకొంటూ  
వున్న ఆంధ్రవిద్యార్థులు నే డాంధ్రనాయకు

లయినవారు రామమూర్తిమట్టు చేరి మేము  
మీదేశస్థులము అని గర్వపడ్డారు.

నేడో, ఆయన మరణించినాడు. ఆంధ్ర  
దేశములో ఆంధ్రులలో అవిషయము తలచే  
వారయినా కనుపించరు. కారణము ఆయన  
ఆంధ్రుడై పుట్టడమే! ఆంధ్రుణ్ణి అని దేశదేశా  
లలోనూ చాటుకొనడమే!!... ఆంధ్రదేశ  
ములో పొరపాటున ఏ మహానుభావుడయినా  
పుట్టి వాడు ఆంధ్రుణ్ణి అని బహిరంగముగా  
చెప్పకొన్నాడో వాడు చివర కనామకు  
డుగా పోవలసిందే! అది తప్పదు. అది యీ  
త్రైతమహిమ.....

ఈసంగతి శ్రీయోపరికి తెలిసేకాబోలు  
రామమూర్తి తదనంతరము అన్నాతురు లయి  
అల్లాడవలసిన కుటుంబముంటూ ఒకటిలేకుండా  
చేసినాడు. అందుకు నిజంగా అందరూ  
సంతోషించవలసిందే!

ఆయన మరణించినాడంటే విచారపడవల  
సింది లేదు. ఏమంటారా? ఆంధ్రుడై పుట్టి జగ  
దేకవీరుడని ఖ్యాతి సంపాదించి అజ్ఞాతముగా  
దేహయాత్ర చేయడముకన్నా మరణమే  
మంచిది.

౩

### ౨ శరచ్చంద్రవట్టి

టాల్ స్టాయి మరణించినప్పుడు రష్యాదేశ  
మంత తహతహ లాడిందో ఇంచుమించుగా  
అంతగా విలపించింది వంగదేశము శరచ్చంద్ర  
చట్టిమరణించినా డంటే. టాల్ స్టాయి  
వలెనే కథలూ, నవలలూ రాసి అనంతయోగస్సు  
సంపాదించాడు శరచ్చంద్రుడు.

జగద్విఖ్యాత గ్రంథకర్త యగు రొమె  
యిక్ రోలండ్ శరచ్చంద్రుని నవల ఒకదాని  
ప్రేంచి తర్జుమాను జూని యితనికి విశ్వసాహి  
త్య నిర్మాతలలో ఉన్నతస్థాన మున్నదని  
ప్రశంసించాడు. ఇతని కథలసంపుటి నొక  
దానిని విమర్శిస్తూ లండన్ టైమ్స్ పత్రిక  
యితనిని గైడి మాపాసాకంటే గొప్పవా డని  
పొగడింది. ఇక వంగదేశీయు లితనిని తల  
మీద పెట్టుకున్నా రంటే ఆశ్చర్య మే  
ముంది ?

శరచ్చంద్రుడు చిన్నతనం చాలా పేద రికంలో గడిపాడు. చదువు సంస్థలు సాగ లేదు పట్టు లేక. తండ్రి యిచ్చిపోయిన ఆస్తి అంతా రెండు నుజాలు మాత్రమే. శాంతిలేని మరస్సు ఒకటి, సాహిత్యపాప ఒకటి. మొదటిదానివల్ల ఆతడు దేశ మంతా తిరగడం మొదలెట్టాడు. అందువల్ల అసాధారణమైన లోకానుభవం సంపాదించాడు. రెండవది అతని భావిశీలితగర్వమునకు పునాది.

చిన్న చిన్న పనుల్లో చిక్కుకొని కొన్నాళ్లు కాలం గడిపాడు గాని అవి యేమీ నిలువ లేదు. సామాన్యంగా తక్కువజాతి అనబడే సంఘంలో తిరగటం మొదలెట్టాడు. నిశితమైన అతనిబుద్ధి వాళ్ల కష్టసుఖాలన్నీ బాగా గ్రహించింది. అవే తరువాత అతని గ్రంథాల్లో అనిర్వచనీయ సాందర్యంతో ప్రతిఫలించినవి.

రంగూణ్ లో యేం గవర్న మెంటు ఉద్యోగం ఒకటి దొరికింది. కాని అందులో అతనికి శాంతి కుదరలేదు. ఇంతలో అకస్మాత్తుగా తన స్నేహితులు కొందరు ఒక పత్రికను ప్రారంభించి “వీదన్నారాసిపంపు” మని కబురు చేశారు. ఒక చిన్న కథ పంపాడు. అనే అతని పేరు వంగదేశమంతా తెలిసేటట్టు చేసింది. యువజనప్రపంచంలో ఒక క్రొత్తవలనం పుట్టింది. వాఙ్మయాకాశాన నవ్యతారక ఒకటి అపూర్వదీప్తితో ఉదయించిందన్నారు. అతని కథలంటే యొక్కడ లేని ఆదరం చూపారు. అప్పటినుంచీ ఒకటి చెంబడి ఒకటి ఆపత్రిక కథలు వ్రాసి స్థిరమైన పేరు సంపాదించుకున్నాడు.

రంగూణ్ ఉద్యోగం వదులుకొని మాతృ భూమి చేరి సారస్వతసేవకే సర్వశక్తులూ వినియోగించటం మొదలెట్టాడు. పాత్రికవరకు పెద్దనవలలు, లేక్కలేనన్ని చిన్నకథలు వ్రాసి వంగదేశశీలితమునకు కాశ్యతరూపము నిచ్చి కృతార్థుడైతాడు. అతని గ్రంథములలో కొన్ని పెక్కు ముద్రణలు పొందినవి. విశ్వరథమున కులమాగితాడు. “వంగదేశమున సారస్వత

సేవ చేసి యిక్కట్ల పాలుగాని అదృష్టవంతుడను బహుశా నేనొక్కడనే” అన్నాడతడే ఒకసారి.

ఇంతటి ఆదరణ పొందటానికి ఆతని రచనలలో వున్న గొప్ప నుజాలు ముఖ్యంగా రెండు; దేశీయశీలితమును, అందులోనూ సంఘముచే బహిష్కరింపబడి అగమంగా చూడబడుతున్న వారిచేష్టలను, మనోవృత్తులను వృద్ధయరంజకముగ చిత్రించటంలో ఆతనికి వున్న ప్రతిభ ఒకటి. ఆత్మవికాసానికి అడ్డుపడే సాంఘికాచారములను కట్టుబాటులను తిరస్కరించి ఆతడు మానవవ్యక్తికి కిచ్చిన ఆపూర్వోన్నతస్థానము రెండవది.



కీ. కే. శరచ్చంద్రులు

మొదటిగుణముచేత రవీంద్రునంతటివారు గూడ ముగ్ధులైనారు. “శరచ్చంద్రుడు మనకిచ్చు కానుకలు మనహృదయమున కెంతో చేరువగా వచ్చునవి. ఇదివరకు మన మెరిగిన రచనలం దెచ్చటనూగూడ ఇతడు సృష్టించిన పాత్రలవలె హృదయమునకు నూటిగా తాళే వ్యక్తులు గోచరించలేదు. ఇతడు చక్కగా సర్వతోముఖముగ చూచినాడు; స్పష్టముగా చూపగలడు.” అన్నాడు రవీంద్రు డొకసారి.

రెండవ సుముచేత శరచ్చంద్రుడికి మొట్టమొదట శత్రువులు మిక్కిలంగా యేర్పడ్డారు. అతడి వర్ణనలవల్ల వంగ వాఙ్మయంలో నీతిబాహ్యమైన రచనలకు ప్రోత్సాహం కలుగుతున్న దని వాళ్లు కోపగించారు. కాని కొద్దికాలంలో వాళ్ల గళబిళ అణిగిపోయింది. శరచ్చంద్రుడి ముఖ్యోద్దేశము అమానుషము లగు సాంఘికబంధములను తెంచి, అన్యాయముగా బాధింపబడు శీవులకు స్వాతంత్ర్య మిచ్చుటే కాని అవినీతిని వ్యాపింపజేయుట యెంతమాత్రమూ కాదని గ్రహించినంతనే వంగదేశ మాతనిని సువర్ణ పుష్పములతో పూజించినది.

క్రేమను చిత్రించటంలో శరచ్చంద్రుడు త్రొక్కిన క్రొత్తస్రోవలు, చూపిన పరిశీలన శక్తి వర్ణించటానికి అలవి కానివి. “ఓరిజి హీన్” అనేనవలలో విద్యావంతుడైన ఉన్నతవంశములోని కుర్రవాడికి హోటలులో పని చేసే ఒక దాసీనిల్ల నూ గలిగిన క్రేమను మధురకథాసంవిధానంలో అల్లికేసి కనపర్చాడు. “దేవదాస్” అనే నవలలో వినా హిత ఆయన స్త్రీకి దురభ్యాసాల్లో పడిపోయిన బ్రహ్మచారికి క్రేమ. “పగ్లీసమాజ్” లో విధవావివాహమునే మాట అయినా సహించని పల్లెటూరి పురాతన సంఘంలో ఒక విలంబువునూ బ్రహ్మచారికి క్రేమ. శరచ్చంద్రుడి గ్రంథాల్లో సర్వోత్కృష్టమైన “క్రికాంత” లో గూడ యిట్టి సంఘటన లున్నవి. ఇదియెల్ల నతని రచనానైపుణిలో విచిత్రరూపములు పొంది మనుష్యహృదయములోనిలోతు చూపించి వంగసారస్వతమున సేగాక సంఘములోగూడ గొప్ప మార్పు తెచ్చినవి.

శరచ్చంద్రుడి రచనలు హిందీలోకి తర్జుమా అయినవి. తెలుగులోకి తప్పక కావలసినవి. వంగభాష నేర్చిన నవ్వరచయితలేనా వెంటనే ప్రారంభించవలసినపని అది.

కుం. న.

# విమర్శనము

## స్వప్నానసూయ

[పద్యకావ్యము, గ్రంథకర్త: ఆకొంకిరామమూర్తి, క్రాసు ౧/౮ పైజా, ౯౮పుటలు. అచ్చుకూర్చుమొ. అంధముగ నున్నవి. వలయువారు 'మధునాపంకుల సత్యవారాయణశాస్త్రి, పల్లిపాలెను, కాకినాడతాలూకా' అని వ్రాసిన బహుళగలరు.]

సరసకవి యను శ్రీరామమూర్తిగారు వారి మిత్రుని కోరికపయి మహిమముఖులకు నీతిని బోధించు నీ గ్రంథమును అయిదాశ్వాసములలో రచించిరి. వారి మిత్రులను శ్రీచందురీ వారాయణరావు శ్రీశిగారు కవిగారితో 'నా స్వీయార్థపత్ని సుగు

ణంబులు, దచ్చరితాంశముల తదీయప్రణయప్రకారములు

నందును నంగును సుప్సవప్సవన్, గ్రహపుంబుల్లో యనంగ

గమ్మని తావుల సుమ్మగించుచున్ నీ ప్రతిభావి శేషముల

నిర్గులతో విలసిల్లగావలెన్.'

గీ. 'నీరచించుకృతి యుదారభావంబులు  
జెలుగునాట జలయు శ్రీల కెల్ల,  
మచితగర్వసమితి సుగ్ధశించుచు బోధి  
నేయవలయుఁ బుణ్యసిద్ధి గాంగ.'

క. 'ఆకృతి నత్యంతమనో

జ్ఞాకృతిగా ముద్రణమున నలరించి సుధీ  
లోకము పెచ్చగ వనితా

లోకమున కమాల్యగర్భియలినోసంగదన్'  
అని గ్రంథరచనాపద్ధతిగూర్చి విన్నవించెను. 'కృతి రచింపఁబూని వీరొక్క నిరుపహతిస్థలంబున విశ్రమించి నిమిలితలోచనలై, యాలోచనైకాయ త్రిచిత్తలై యుండుటయు, నాసమయంబున నిర్దురపట్టుటయు, అనిదురయందలి స్వప్నమునం దిరువగు పుణ్యవతులు గవ్వడుటయు జరిగినది. స్వప్నమున— ఆ పుణ్యవతు లిరువరి జరిగినసంభాషణమునే కవిగారు కృతిగా రచించిరి. ఆపుణ్యవతులలో నొకట శ్రీవారాయణరావుగారి ధర్మపత్ని యగు అననూయాతరుణి; మరొకరు అత్రి మహాముని ధర్మపత్ని యగు అననూయాదేవి.

అందుచే నీకృతికిఁ గృతికర్తలు 'స్వప్నానసూయ' అను నామముంచినట్లు కనబడుచున్నది.' అని 'హనుగంటి'వాగు 'సీత'తో ననిరి.

పరమపదించిన అననూయా పుణ్యలోకమును చేరి అచటనున్న మహర్షులయు, పతివ్రతలయునుదంతమున, తా నున్న లోకపు సంగతిని, తనబంధువుల సమాచారమును తెలియజేయఁ జేగువనన్న ఆననూయాదేవిని—ఆ తిమహర్షి భార్యను— సంగతిని జెలుపవలెనని ప్రార్థించినది; ఆమె బంధువులగూర్చి పరితపించు 'నననూయా'కు జ్ఞానోపదేశము నొనరించి, మోహము నణచి, ఆమెబంధువుల కేమోదంతయును తెలిపెను; మఱియు నామె 'అననూయా' కోరికపయిని 'పరమపాతివ్రత్యశ్రీ' విలసిల్లిన సగుల ప్రభావములఁ జెప్పి ఆమె నానందముగ్న నొనర్చినది. అని సీత-కౌసలి ఆననూయా అమరుసగ్గును త్రొక్కియుదువు పరిత్రముల సంగ్రహములు !

ఇందలి కథాంశ మిది:

ప్రద్యమునందువలె రచనయందును నిద్దహస్తులను శ్రీరామమూర్తిగారి కవితాపద్ధతిని విశేషించి పరిచయ మొనర్చు నక్కఱలేదు. మచ్చునకు ఉదాహరణపద్యములే చాలును.

శ్రీ రామమూర్తిగారు చమత్కారమున పద్ధతిని కథ వారంభించి యుదితరీతిని పెంచి తమనేర్పును జెల్లించినారు. కాని అననూయాగాదేవీచే స్వీయప్రభావమును చెప్పించుట యెంచి తిని కొంత కోలుపోయినది. సీతా, ద్రౌపదుల చరిత్రల విన్నవించుట అననూయా అననూయాదేవిని—

గీ. తనివిడిఁ బతివ్రతాధర్మనూత్ము  
గతి యెఱింగించితివి జగద్ధితముగాఁగ,  
నల్లై సత్యవ్రతల మహాత్యైవసరణి  
యును నొకింత వచింపు మోజునని! నాకు'  
అని యడిగినది; కాని అననూయాదేవీచరిత్రమునే చెప్పవద్దుగలెడు. అట్లుగకున్నను దేవి—

'ఇందుల కుదాహరణంబుగా మదీయానుభవంబున నున్న యొకానొక వృత్తాంతంబు

నీ తెలింగించెద నాలకింపుము' అని స్వీయచరిత్రమునే చెప్పినది. వే రెవరియుదంత మయిన నామెచేఁ జెప్పించినచో ఎంతయును బాగుగ మందెడిది. బు. వేం. ర.

## ఆంధ్రకథాసరిత్సాగరము

[పద్యకావ్యము, క్రాసు ౧/౮ పైజా. క్యాళి కోబయిండు — నాలుగుసంపుటలు; మొదటి సంపుటను పు. ౨౮౦; రెండవ సంపుటను పు. ౨౩౬; మూడవ సంపుటను పు. ౩౬౬; నాల్గవ సంపుటను పు. ౧౧౬.]

మంచి కాగితము; చక్కని హరుపు. గ్రంథకర్తలు: శ్రీ వేంకట రామకృష్ణకవులు, పితాపురాస్థానవిద్వాంసులు.]

'సంస్కృతాంధ్రభాషాప్రపంచమున నున్న కథల కన్నిటిని' కథాసరిత్సాగరమే 'కన్నతల్లి.' సోమదేవకవి దీనిని సంస్కృతమున పద్యకళగా రచించెను. ఆతనిగ్రంథమునకు మూలము 'భూతభాష'లో గుణాధ్యక్షుడవై రచింపఁబడిన 'బృహత్కథ' యని చెప్పెడిది. కాని యా గ్రంథ మిపు డనుపలభ్యు.

కథాసరిత్సాగర మష్టాదశ 'లంబకా'త్యకము. లంబకములలోని యధ్యాయములు 'తరంగములు.' శ్రీ వేంకటరామకృష్ణకవుల ఆంధ్రీకరణమున ఒక్కొక్క లంబక మొక్కొక్క సంపుటయగు ముద్రింపఁబడుచున్నది.

ఆంధ్రీకృతియందు సుబంధు, బాణ, కాళిదాస, హర్షలును, పింగళి మూరనయు తమ గ్రంథములను రచించుటకు కథాసరిత్సాగరకథల నెల్లుపయోగించుకొని రో చెప్పఁబడినది; కథాసరిత్సాగరము క్రీస్తువుకం టెఁ బ్రాచీనమయినదని యిందు చెప్పఁబడినది. కాని యట్లుటకు ప్రమాణము చూపఁబడలేదు.

పద్యకావ్యములు సులభముగ పలువురి కుపయోగించుటకు భాషాంతరీకరణము గద్యరూపముగ జలయుట సర్వవాఙ్మయసాధారణము. ఆంధ్రమున ఆపద్ధతి కొంత విలక్షణముగ నున్నది. గద్యమూలములు కొన్ని పద్యానువాద

ములుగ పరిణమించుచున్నవి. విక్రమార్క-చరిత్ర, దశకుమారచరిత్ర, కాదంబరి మొదలగునవి దృష్టాంతములు.

గద్యరూపానువాదమునందలి ప్రయోజనమును గమనించితే శ్రీవేంకటరాయశాస్త్రిలు గారు కథాసరిత్సాగరమును గద్యరూపమున వెలయజేసిరి.

శ్రీవేంకటరాయకృష్ణకవు లీ విషయమున-

‘కథలను బద్యకావ్యములు

గా నొనరించుటకంటె సరసో

చితగతి గద్యకావ్యములు

చేయుట యుక్తమటండ్రు కొందఱా

విత మది యే నెఱింగియును

వేడుకమై నిటు గద్యపద్య సం

శ్రితమున కావ్యభక్తిని ర

చింపఁ దలంచితీ దీని నియోజక.’

అని తమ రచనాపద్ధతిని సమర్థించుకొని నారు. నిజము చెప్పవలసి వచ్చినచో నిది పద్యప్రబంధ మనునది; ఆంధ్రమునఁ బ్రశస్తి కముగ చంపువులు (గద్యపద్య సంశ్రితములగు కావ్యములు) లేవు. పద్యకావ్యము లన్నింటి యందును, (అనగా- నిర్వచనవిశేషణ- విశిష్టములందక్క) పయి గద్య పద్య విశిష్టపద్ధతి యుండనేయున్నది.

శ్రీ గ్రంథకర్తలు సుప్రసిద్ధాంధ్రకవులు; పెక్కిండ్లనుండియు కవితాప్రచార మొనర్చుచు చాల సభలయందు సమ్మానముల పొందుచున్నారు. రచన సరళము, రసవంతము, సర్వజన సులభగ్రాహ్యము. కావున గద్యకావ్యముతో సమానముగ గౌరవము పొందఁదగియున్నది; భావము చెడకుండ సులముగ పద్యములందుఁ గూర్చుట ఇందు విశేషము. ఇయ్యది ఆంధ్రు లందఱి యాదరణము నకును పాత్రము కాఁదగినది; కాఁగలదుమాడ. కావున కర్తలు:-

“బంధము రెల్ల పీడి బహు

భావసమృద్ధిగ నేడు మత్తపు

వృంధయగీతి నా విరియఁ

బాఱుచునున్నది తెల్లుతెర; మ

ద్రింధముఁ గాంచుకాల మీది

గా; దటులైనను నేనుఁ బూర్వ

నిర్బంధకవిత్వపద్ధతులఁ

బట్టియే దీని రచింపఁబూనితిన్”

అని నిరుత్సాహతను ప్రకటింప నక్కఱలేదు. గుర్జరహం పాణిబలగు సహృదయులు ప్రాచ్య, నవ్య భేదములను పరిగణింపరు. గుణదోషపరిగణనము, ఆదరానాదరములను వస్తువార్ధశితినిమాత్ర మనుసరించి యుండును; వ్యక్తి, పద్ధతుల ననుసరించి యుండదు.

ముఖ్యత్రమునుబట్టియు, లంబకౌంఠగద్యములంబట్టియు నీ “కథాసరిత్సాగరము”

శ్రీ వేంకటరాయకృష్ణకవిద్యప్రణేత మునట్లు తెలియుచున్నది. కాని గ్రంథమునందచటనచటఁ గల ఏకవచనప్రయోగములంబట్టియు, లంబకౌంఠ పద్యములంబట్టియు నొక్కరే-అనగా- వేంకటరాయశాస్త్రిగారే దీనిని రచించినట్లు తోచుచున్నది. ఏతద్భిన్నమున వారికి శ్రీ రామకృష్ణశాస్త్రిగారి సాయము లేకపోయినది; పాపము! అందు చేతనే వారు—

‘అనుఁగ మేనత్తకొమరుఁడై యాశుకవిర,

నాకుఁ జేదోడునాదోడునై కడవిన,

కృతిసమగ్ధుండు మా రామకృష్ణశాస్త్రి

యన్న నీసాయ మశ్రింతునోటు దేవి?’

అని వాపోయినారు. ఆయనయొడఁ గల శ్రీమచేతనే కృతికర్తృత్వపు వంతును వారికిని తమతో సమముగఁ బంచిపెట్టిరి. పాతకులు పరస్పరవిరోధము నెన్నకుండుదురాక!

‘పలుకులవెలంది యెట్టెటు

పలికించిన నట్లు లేను బలికితి దొసగులో

గలిగిన మన్నింపుడు పె

ద్దులు రసవత్పదపదార్థతాత్పర్యశ్లో

అని శ్రీ వేంకటరాయ శాస్త్రిలుగారి ప్రార్థన. పండితవర్గం లీ ప్రార్థనను పాటించి దీనిప్రాశస్త్యమును వెల్లడింపఁదలను.

బు. వేం. ర.

కలం పోటు

[శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రికథలు-రెండవ పుస్తకము. గ్రామ అష్టకము-వెలరెండు అణాలన్నర. కళాభివర్ధిని పరిమత్తు రాజమహేంద్రవరము.]

శ్రీ శాస్త్రిగారు తమ కథలన్నీ సంపుటములుగా ప్రచురించుకొన్నామని కొంతకాలంక్రిందట ప్రబుద్ధాంధ్రలో వ్రాస్తూ వచ్చారు. అప్పట్లో పత్రిక, ఇబ్బందులవల్ల నడవడం మానుకోవడంతో, ఆ ప్రయత్నమున్నూ తాత్కాలికంగా విరమించడం జరిగిందనుకుంటాను. పునః స్వాస్థ్యము కుదిరి పత్రికను ఉద్ధరించు కున్నారు. దానితో బాటు, కథలున్నూ-మొదట అనుకున్నట్లు కాకపోయినా- దేనికది విడిగా గ్రంథరూపమునకు... సాహిత్యాభిమానుల సాహాయ్యం వల్ల లేలుస్తూ ఉన్నారని.

ఇలా ఒక్కొక్కకథ ఒకపుస్తకంగా సమూహపరిచడం ఉచితంగానే ఉన్నది-శాస్త్రిగారి కథలన్నీ ఒకసారి... చిన్ననవలలు: పాతకుల ఉత్సాహమునకు అందు బాటుగానే ఖరీదుకూడా అమిరింది. కనుక శాస్త్రిగారు తలపెట్టినపని, చదివే కుతూహలం ఉన్నవారికి వారికిని, బహుచక్కగా లాభించవచ్చును.

కలంపోటు... రెండవది ప్రచురణము. రాయలవారు, తిరుమలాంబవీధి రాజసభ-చిలిపితనంగా అలిసి ఆడవి నగరి చాయలకన్నా పోవడం మానివేసినప్పుడు... ముక్కు తిమ్మన్న పారిజాతాపహరణం ప్రబంధంలో, దీనికి విరుగుడు కలగలిపి గోపాలదేవుని దక్షిణనాయక పాండిత్యానికి... సత్యభామను ఎదురుతిప్పి పాదప్రహర-బహుకృతి చేయించి, ఆకథచదివి వినిపించడంలో... ప్రభువు రాసికొన్ని గిరిగింతలతో మేల్కొలుపడం... కథ.

ఈకథ... గ్రంథస్థముగా లభించక పోవడం వల్ల ఏకరూపంగాలేక... చిలవలు పలకలతో దేశం అంతా ఏనాడో ప్రచారం అయి పోయి వ్యాపించి మాత్రము ఉన్నది: శాస్త్రిగారు ఈ ఇతివృత్తాన్ని కథ-నాటకంగా తమ రచనలోకి మార్చుకున్నారు. కథకులుగా వారి శిల్పమునకు వేరొక పత్రికలో ప్రశంసా-వ్యాఖ్యలు అంజలించుకున్నాను: అవిషయము ఇక్కడ విస్తరించి తలపెట్టిన వసరము లేదనుకుంటున్నాను.



కథలో... పాత్రల ప్రకృతి కల్పనలలో, నాటకం చదివినప్పుడు కొన్ని సందేహములు కలుగుతూ ఉన్నవి.

మహామంత్రి, అప్పటికి వారంకోజుల క్రితమే తెలిసిపోయి అంతటి మేధా - సమాప్తునుకూడా, గడ్గోలు పడుస్తాన్నా? ఆ అంతఃపుర రహస్యం, దానిపీల్చి వివరించేదాకా... రాణికి ఏకైక ఆప్తుడైన తిమ్మన్నకు ఎందు చేత తెలిసిందికాదు? 'అలమూయి' తేనున్ని ఎప్పుడూ వేయకళ్లతో కనికెట్టి చూస్తూ ఉండవలసిన బాధ్యతతో... పుట్టింటనుంచి, ఆమె నంట సారస్వత-హరణంగా వచ్చిన కవి-దిగ్గజం... ఎంతస్వల్ప విషయమైనా, ఇంకొకరు వచ్చి చెప్పేదాకా పసిపప్పులేని ధివజాల సుదా? — లేక, కుర్రకవిగా, అప్పుడే కావ్యరచన ఆరంభించేసి... పెద్దల మెప్పులు నిప్పునినోట విశే బలబాంధంలో... అప్పటికి మాత్రం ఇతరజోక్యములేపి పట్టించుకోకుండా ఉంటాన్న...లోపనా?

అదినరకల్లా సభలో, ఇతర అవరోధ జనంతో బాటు, తెరచాటుక మాన్పండి కావ్యం వింటూన్న తిరుమలాంబ ఆనాడు... చివరిరంగంలో ప్రబంధఘట్టం వినడానికి... రాకపోవడమునకు కారణం? — పడకటింటి ముచ్చట అనాడే అంతఃపురంలో ఆల్లకు పోయినందువల్ల సప్తమిండలిలో కూర్చోలేక... నిద్రపడిపోయిందా... లేక, తిమ్మన్నగారి కావ్యనాణి... నాథుడి అలకతీర్చే ఆవకాశం లో వాసకసజ్జికగా తీరికలు దిద్దుకుంటూ... నగరు విడువలేదా?

అది, కన్నడరాజ్యరమరమణుని... దివ్య సభాస్థలమా... రాచరికము, పొగడ్తలతో ప్రకటించుకునే... మన్నెదొర... దరబారా?

అట్టదిగ్గజములు... నిరంకుశ-నై జం దుక్కా లువలలో దాచుకుని... వందిమాగధకై వారము లకుబారులుతీరిన... భట్రాజులు; తిమ్మరుసు 'అప్పాజీ' కాదా: స్వామిపరామర్శలకు... దో సిరిబ్బగ్గి అతివినయంతో సమాధానం మనని చేస్తూ దానశీలత తరింపజేసుకునే... చంద్రగిరి మధూకరపు వడుగా?

సభాస్థానం లందరికీ గుసగుసలపని కలిపించి... కావ్యపఠనం మానిపించి... ఒంటిపాలు మీదసభ వదలిపోవడం... కొన్ని సమయాల్లో గంభీరులుగా ప్రవర్తించవలసిన ప్రభువులకైనా సహజమేనా? — స్వజనులే కనుక అన్యధా తలచరు... తలచినా మించిపోయేది లేదు అనే ధీమాతో కృష్ణరాయలు ... ఆలా హతాస్తుగా... గడ్గోలు లోపలికి విజయంచేసినారా?

రాయలు ఎందు కల్లా పరధ్యానంలో పరవ్యాసంగాలతో... బాధను? మరలించుకునే సాధన చేస్తూన్నాడు: తనదే పాఠబాటని బాధా? ఆపచారం ఎరుగనిదేమి అనవసరంగా విప్రలంభంతో అలలుస్తూన్నాను, అరసి కుట్టి అనే బాధా? ఆమెమీద కూరిమి ఉడలిం చుకోలేక... చేసినదనుకున్న తప్పు... కాదని సద్ది చెప్పకోలేక ... కర్తవ్యం స్వయంగా శేల్పుకోలేని... బాధా?

విప్రులమైన భూమికతో గ్రంథం ఆరంభం చేసినా... సంభాషణలకు సాకిగా విషయవివరణం కథగా చేసుకుంటూ వచ్చినా... నాటకాన్ని ఇంకా విరివిగాచేసి రచించినా... ఈ సంశయములకు సమాధానములు లభించేవే అని నమ్మకం:

పింగళి నాగేంద్రరావుగారు 'నారాజు' నాటకంలో (భారతిలో క అంకములమాత్ర ముఅచ్చయినట్లు జ్ఞాపకం) 'పెద్ది రాజు' అని కవిలాపితామహాడికి చేసిన నామకరణశే, కర్ణా రుంతుడమై ఉన్నదనుకుంటే శ్రీకాశ్రీగారి 'పెద్దయ్యంగారు'... ఇంకొక ఆకు ఎక్కువ చదువుకూన్నది. 'అయ్యగారు' పూర్వవ్యవహారంలో గౌరవ-సంబోధన... నామపరిశిష్ట-రూపముగా చలామణిగా ఉన్నదనుకున్నా... పనిగా అప్పాజీమొదలు పెద్దలందరికీ నామ వైష్ణవమర్యాదలు చేయడం... ససి అని తోచడంలేదు: అయినా, ఈవిషయానికి కాశ్రీ గారి సమాధానం ఏమిటో తెలుసుకోవలసి ఉంది.

సంభాషణలు చిత్రించడంలో శేట తెనుగుల సోనలూరించడం శ్రీకాశ్రీగారు ఒక్కరి సామ్యు:

'కలంపోటు' [పూర్వపదప్రాధాన్యము... నాటకవస్తువుకు వినియోగం కాదు గనుక

గంట మని సవరించుకోవలసిన అవసరం లేక పోగా, 'కలంపోటు' అనే అన్వర్థ-శక్తిమత్తం గా వాడుకలో వస్తూన్నది... అలాకేరు పెట్టి డమే సరసంగానూ ఉంది] - కాశ్రీగారి రచనల తీయడనాన్ని నిలువచేసుకుంటూన్నది.

— రామకృష్ణ శాస్త్రి.

### ౧. ర మ్యా యా త్ర

[క్రామన్ పైజా; ౧౯౫౫ పేజీలు; ఓచుక్కాని తం; వెల ౮ అణాలు.]

ఈ గ్రంథం విశ్వసాహిత్యమాల(ముంగంప) వారి తొమ్మిదోది. ఇది ౧౯౩౩ లో నిత్య వారాంతం వెనర్టీగారి Russia Today అనేకపుస్తకానికి శ్రీయుత మహీధర రామ మోహన్ గారి స్వేచ్ఛానువాదమని ఓకికలో వుదాహరింపబడినది. 'రషియాటుడే'ను వెనర్టీ గారు రచించింది ౧౯౩౪ మధ్యలో. ఇప్పటి కప్పుడే నాలుకేళ్లు కావస్తోంది. రష్యావారి సిద్ధాంతాలు యీ నాటికి కొంత రూపనిర్ణయంలోకి వచ్చియుండాలి. ఆచరణలో అనేకం మార్పులు గూడ కలిగి యుండవచ్చు. రష్యాలో అనుదినము జరిగే నూతనపరిస్థితుల్ని, మార్పుల్ని, విధానాన్ని యాత్రప్రపంచం చేరడేసి కళ్లెట్టుకుని పరీక్షిస్తోంది.

వెనర్టీగారు వారి ప్రయాణంలో ఎక్కడ చూచినవిషయా న్నొక్కడే పొందుపరచి వ్రాసిన కారణాన యేవిషయ మెక్కడందో తెలియటంలేదు. అయినా గ్రంథం చదువుతుంటే యేమాత్రం విసువుదల వుండక పూర్తిచేయా లనిపిస్తుంది. అనువాదం చక్కగానే వుంది.

గ్రంథస్థవిషయం రష్యానుగూర్చి, అక్కడ విప్లవానంతరం యేర్పడిన నూతన పరిస్థితుల్ని గూర్చి అవగాహన చేసుకోదలచినవారికి ప్రభు మపాతం వలె వుంది. రష్యా ఆవలంబిస్తున్న సిద్ధాంతాలను చర్చించక అన్ని విషయాలను మార్పుల్ని నూత్నంగా చవిచూపుచున్నట్లుండటంచేత మార్గదర్శకవలె వుంది.

\* \* \*

### ౨. సోవియట్ కమ్యూనిజం

[క్రామన్ పైజా; ౧౧౫ పేజీలు; ఓచుక్కాని తం; ఖరీదు ౮ అణాలు.]

దెబోదంపతులు రష్యోవల్లి అచ్చటివిషయాన్ని మాలకవంగా అవగాహన చేసి కొన్ని పిమ్మట గారిచే రచించబడ్డ "సోవియట్ కమ్యూనిజం" అనే యింగ్లీషుగ్రంథం లోని యేదవప్రకరణానికి ప్రస్తుత గ్రంథం మహీధర కృష్ణ మోహన్ రావుగారి అనువాదం. విశ్వసాహిత్యమాల (ముంగంప) వారు పదో గ్రంథంగా వెలువరించారు.

ఇందలి ప్రధానవిషయం సోవియటు రష్యోలో జమిందార్, పెట్టుబడిదార్ విధానాలు యేవిధంగా తొలగింపబడినాయి అనేది. రష్యోదేశంయొక్క చరిత్రలోని యేపుట చూచినా అంతకలహలే. ౧౯౧౭ నాటికి పరిస్థితులు మరేవిషయమికి వచ్చి జారుప్రభుత్వం నాశనంచేయబడింది. బోల్షీవిజం తలచూపించి వెంటనే దెనివట్టాల్సిన తోడు పడ్డారు. ఈనాటికి రష్యోయొక్క స్థితి పూర్తిగా మారిపోయి సమ ప్రసవం అక్కడ అవలంబింపబడుచున్న విధానాన్ని గూర్చి ఆతుర తతో చూస్తూంది.

రష్యోదేశం ప్రపంచమంతటిలోను ఆరవ భాగం ఆక్రమించి ౧౬ కోట్లమంది జనాభా కలిగివుంది. అనేకజాతులున్నాయి. నాగరకులు అనాగరకులుగూడా వున్నారు. ప్రభుత్వాధీనంలో వున్నవారు, జమిందారులు, యితర పెట్టుబడిదారులు, మతబోధకులుతప్ప మిగత జనసామాన్యమంతా దుర్భరదౌర్భాగ్యం అనుభవిస్తున్న కారణాన ఆకాంతిపాచ్చి, వారు వీరనేభేదం లేకుండా యేకమై ధనికవర్గాన్ని నిర్మూలం చేసినందుకు ప్రపంచంలోని యేదేశప్రజలు అనుభవించనంతటిస్వేచ్ఛకు, తృప్తిని యీనాడు రష్యో ప్రజ అనుభవిస్తున్నారు. "ఒకమాటు విప్లవం ప్రారంభిస్తే తరువాత దానిని యెన్నికష్టాలు వచ్చినాసరే కొనసాగించవలసినదే" నని దెనివ్ యిచ్చిన హెచ్చరికలో రష్యోప్రజ చూపినపూనిక మెచ్చదగియుంది. దేనికైనా సంఘీభావం, పట్టుదల, త్యాగం, నాయకులయందు విశ్వాసం అనే లక్షణాలు వుంటే యెంతటి ప్రతిఘటనైనా కొనసాగుతుంది.

భారతదేశం స్వాతంత్ర్యంకోసం ప్రయత్నిస్తోంది. ప్రజల ప్రభుత్వానికి సంఘర్షణ.

రష్యోలోవలె యిక్కడ కన్తులనేట్లాట, రక్తపాతంలేదు. కాంతిపర్యవసురం. వీసమరనైనా సంఘంకట్టుబాటు, పూనిక త్యాగం లేనికారణాన కలిసిరాకుండా వుంది. ప్రజాప్రభుత్వాన్ని నిర్మించుకున్న యితర రాజ్యాంగ చరిత్రలైనా కొంతవరకు భారతప్రజకు హెచ్చరికను కల్పించకపోవు.

\* \* \*

### 3. రష్యో విప్లవము

[క్రాసుత్సివైజా; సుమారు ౧౦౦ పేజీలు; పీచుకాగితం; వెల ౦-౬-౦ అణాలు]

ఈ గ్రంథము విశ్వసాహిత్యమాల [ముంగంప]వారి పదకొండోది. దెనిను మహాశయుని వుపన్యాసమొకటి, ఆరువ్యాసాలు చేర్చబడి ౧౯౦౫-వ సంవత్సరపు రష్యోవిప్లవాన్ని గురించి సర్వతోముఖంగా, సంపుర్ణంగా అయిన వివరణాన్ని యిస్తున్నాము.

విప్లవా న్నెట్లు నిర్మించాలి అనే విషయాన్ని గురించి సరిగా తెలుసుకోవడానికి అనూల్యమైన సలహాలు యీ గ్రంథములో అక్కడక్కడ కనపడతవి. విప్లవోద్యమంయొక్క రైత్రాస్త్వీ, గమనీయత తెలుసుకోవడంలో దెనివ్ కు గలసామర్థ్యాన్ని యీపుస్తకం అవగాహనచేస్తాన్నది. విప్లవపోరాటంయొక్క వివిధరూపాలు ఒకదశమంచి మరొకటి యేవిధంగా మారుతాయో, యీమార్తన-పోరాటపద్ధతుల్ని కనిపెట్టడంలో ప్రజాసంఘాలయొక్క పరివోధనశక్తి యేలా అభివృద్ధి చెందుతుందో, పోరాటం నడవడానికి కావలసిన చురుకుదనం మొదలైనవన్నీ పొందుపరుపబడినవి.

విప్లవాన్ని లేవదీయటంలో దాని రూపాలు, సంస్థలు, కార్యాలు మొదలైనవాటిని క్రమపద్ధతికి తెచ్చి, విశ్లయముపెట్టిచి కార్యాచరణంలో దించి, అవసరసందర్భాల్లో ఆయువుపట్టును కనిపెట్టి పనిచేయడం, చాకచక్యంతో గట్టుస్థానాన్ని తప్పుబడుగులు వెయ్యకుండా చేరడం మొదలైనవిప్లవరాజనీతిని సంపాదించటానికి రష్యోవిప్లవచరిత్రయైన యీగ్రంథం ఉపకరిస్తుంది.

"విప్లవం ప్రజ్వరిల్లుతూన్న సమయంలో అందరూ కలిసి దెబ్బతీయాలనే రాజనీతిని మాత్రం యెవ్వరూ మరచిపోమాడదు."

"జారుప్రభుత్వాన్ని పడగొట్టడానికి విప్లవం కలకేససమయంలో మనం అందరూకలిసి పనిచేయాలి", "మనజాతికంతమా ప్రధానమైన యీపోరాటంలో శాధ్యత అంతా ప్రతివానిభుజాలమీదా వుందని గుర్తించాలి. తానే అసంఖ్యాకులైన రైతులందరియొక్క, కష్టశీలు లందరియొక్క, దోపిడిచేయబడుచున్నవారైందరియొక్క, సామాన్యప్రజలందరియొక్క ప్రతినిధివనే విషయాన్ని మనవిపోకుండా బాటించికో విరోధి, ప్రబల శత్రుపూ యొవజారును తొలగించడానికి పూనుకోవాలి",

"ఒక్కబలప్రయోగం కల్గితే, సంఘనిర్మాణం కష్టమే, వాల్ల వికసిత్య బలం కల్గితే, వాల్లందరి ధైర్యసాహసాలకల్గితే జారు దిగ్గరనుంచి స్వాతంత్ర్యస్వాధీనం పొందగలిగి" మొదలైన దెనివ్ యొక్క కొన్ని హెచ్చరికలు స్వాతంత్ర్య ప్రియుని రక్తాన్ని ఉడుక్కెత్తిస్తవి.

రష్యోలో విప్లవప్రారంభం, మూలీ-రైతుల విప్లవయుత ప్రజాతంత్ర నియంతృత్వం, మాడు రాజ్యాంగ విధానాలు, విప్లవం యొక్క ప్రముఖవిషయం, సోగ్గి తిగుబాటువల్ల కేర్చుకోతగినవారూ, ౧౯౦౫ విప్లవమునగూర్చి వుపన్యాసం, విప్లవంయొక్క వివిధావస్థలు, వృద్ధేశ్యాలు, అవకాశాలు మొదలగు యేదధ్యాయాలతో రచింపబడింది. ప్రతియొక్కరూ అవశ్యించదవలసిన గ్రంథం.

విశ్వసాహిత్యమాలవారు పూనికతో యిట్టి గ్రంథాలను, తరుణంలో ప్రచురించటం కొనియాడతగింది.

గ్రంథములు దొరుకుచోటు: విశ్వసాహిత్యమాల, ముంగంప [ V i a ] అంబాడీపేట. కూ. గో. జిల్లా.

వ. కుటుంబరావు.

### పుట్టుమచ్చలకాస్తము ఫలదీపిక

[శ్రీమహర్షి గంగాధరంగారిచే వ్రాయబడినది. పల్లివారు కొంతపల్లి వీరవంకయ్యగారు, శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో, రాజమండ్రి. వెల ౦-౮-౦.]

పుట్టుమచ్చల రంగులఫలనిర్ణయము 3 పుట్టుమచ్చలఫలము, సుడులఫలము, అవయవముల అదురుపాటుఫలం, సామూహికఫలము, హస్తరేఖాఫల నిర్ణయము, హస్తపాదములందలి శంఖచక్రఫలములు మున్నగు విషయములందు తెలుపబడినవి.

“ఈ కాస్త్రమును సమృద్ధిముతోడను, విశ్వాసముతోడను, దృఢభావము తోడను చదివి యథార్థమును గ్రహింప గలందులకు ప్రార్థించుచుంటిని.” అని గ్రంథకర్తగారు వ్రాసిరి.

ఇట్టికాస్త్రమునెడల విశ్వాసముండునేమోయని ఓరు సంశయించుటకు ఆధారములు కలవు.

కాస్త్రాంశములు కళలవలెగాక ఋషువునకు లాంఛనము. పరిశీలనమున లోపముండేనేని, కాస్త్రసిద్ధాంతము లయథార్థములగును. పరిశీలనమునకు లాంగని అంశములు, పరిశీలించుచుండి నదృశ్యముగు నంశములు, ప్రశ్నోక్తయంత్ర సాహాయ్యమువగాని. గోచరింపని యంశములు కలవు. కావున కేవలము పరిశీలనముపై నాధారపడు కాస్త్రములు చూపు సిద్ధాంతములు కొన్ని సంశయమునకు తావింపగును. తరువాతి సిద్ధాంతములు తలనూపినంతన తొల్లింటివి మూలబడును.

సత్యక్షపరిశోధనమునకును, ప్రత్యక్షతార్కాణమునకును లాంఛనవస్తుసమదాయము కలదు. వీనికి సంబంధించిన సిద్ధాంతములు తలచుగ సరియైనవైయుండును. (Experiment) పై నాధారపడు (Sciences) కును Observation పై నాధారపడు (Sciences) కును వ్యత్యాసము కలదని తెలుపుట నాయాశయము.

భౌతికకాస్త్రమునకు సంబంధించిన నూతన విశేషములును, సత్యము నావిష్కరించు

టకు అక్కరైన భావసామగ్రియును, వస్తుసామగ్రియును నేడు ప్రతీచీభింపమున గోచరించుచున్నవి. కపాలపరీక్షా జరిపినవారు (Phrenologists) తెలుపు అంశములును, సామూహికకాస్త్రజ్ఞులు తెలుపు అంశములును- కొన్నియైనను నిక్కములని ప్రత్యక్షనిదర్శనములవలన తెల్లమగుట నెఱుంగుదుము. బెసెంటు, క్లెడ్జ్ డిప్టెంట్ మున్నగువారి యరచేతులను, ముసాలినీ గాంధీప్రభృతుల శిరములను జూచి వారివారి ప్రజ్ఞావిశేషములను నిక్కముగా వదించిన కాస్త్రజ్ఞులు కలరు.

వలసిన పరిజ్ఞానమును పడయక, వేహికై చిత్రమువచ్చిన రీతి నిట్టిపాత్రములు వ్రాయువారనేను లంఘించే వీరివ్రాతలు నిక్కముదావున నిలువక ప్రజలలో నవిశ్వాసమును బుట్టించుచున్నవి. ఇట్టిపాత్రముల కేళ్లను విని నవ్వి దూరముగ తొలగిపోవువారున్నారు. పరిశీలు చక్కబడవలెననినచో, సత్యనిమిత్తమున ఆత్మగోతన భౌతికకాస్త్రజ్ఞులు తమవిమర్శనాంశములను గ్రంథస్థములు గావింపవలెను. రోడ్లమీది జ్యోతిషిష్కులును, గీతలనుగుఱించిన మిడిమిడి జ్ఞానముగలవారును తొలగిపోవలెను. కొన్నిపారి భౌతికపదములను ప్రయోగించినంతన కాస్త్రజేత్రులు కాజాలువారెవరు?

ఆనేకగ్రంథములను పరిశోధించి గ్రంథకర్తగా రీపుస్తకమును రచించిరి. ఇట్లని ఇందరి జ్ఞోకములను పద్యములును చెప్పక చెప్పుచున్నవి.

జౌన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి.

### మహాభక్తులు (గద్వరచనము)

[క్రాసు ౧/౮ పైజా. పు. ౧౧౮. వెల రు. ౦-౧౨-౦. గ్రంథకర్త: వంగూరి సరసింహారావు, సరసాపురం.]

ఈ పుస్తకంలో ‘రామదాసు,’ త్యాగరాజుల సంగ్రహచరిత్రలు ఉన్నవి. వీరిద్దరూ ఆస్తిక ప్రపంచంలో చిరంజీవులయిన రామభక్తులు. త్యాగరాజు, ఉపరి, కళాప్రపంచం లోను చిరంజీవి అయిన ‘గానబ్రహ్మము.’

వీరిచరిత్రలను ఎందరో ఎన్నివిధాలుగానో రచించి ప్రచురించి ఉన్నారు. వాటిన్నిటి సాయంతో ఈ సంగ్రహచరిత్రలు పుట్టినవి.

రచనగ్రాంథికభావకు దగ్గరగా, సరసంగా, ధారాళంగా ఉంది. అక్కడక్కడా పద్యాలు, పాటలుమాడా సందర్భానుసారంగా చేరినవి. రామభక్తులు ఎక్కువ కాల హరిణంకావడం రామదాసు, త్యాగరాజుల చరిత్రలను మొత్తంవీడ తెలుసుకొని ఆనందించడానికి ఈ పుస్తకం పనికివస్తుంది; అంతే.

పుస్తకం వెలమాత్రం చాలా ఎక్కువ. అక్కడక్కడా లెప్పలు మిలిఉన్నా, అచ్చు, కాగితము, బైండు అందంగా ఉంది. అయినామాడ వెల ఆరణాలకంటే ఎక్కువ పెట్టడం న్యాయంకాదు.

## గ్రంథ స్వీకారము

### నవనాథచరిత్ర (ద్విపదకావ్యము)

[గౌరవాచార్య విరచితము :—రాయల్ ౧/౮ పైజా. 3౯ + ౨౮౧ పుటలు. వెల 3 రూపాయలు]

మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయోద్యోగగ్రంథమాల నెం. 8. సంపాదకులు : కోరాడ రామకృష్ణయ్య, ఎం. ఏ., ఆంధ్రోపన్యాసకులు, ప్రాచ్యపరిశోధన సంస్థ, మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయము.

ప్రకాశకులు : మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయమువారు.

### రసాత్మక వాలంకారము

### (సంస్కృతాలంకారగ్రంథము)

ప్రకాశవర్షకవి విరచితము. సంపాదకులు ఈయ్యాణ్ణి, వేంకట వీరరాఘవాచార్యులు : ఎం. ఏ., ఆంధ్రగీర్వాణభాషాపన్యాసకులు, పితాపురరాజకళాశాల, కాకినాడ. రాయల్ ౧/౮ పైజా. ౪౫ + ౨౯ పుటలు. వెల ౮ అణాలు.

కాకినాడ ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారిచే బ్రకటింపబడినది.

౧. మురారి ఆస్థానాధిపతి  
(సమాలోచనము)

డివి ౧/౮ నైజా, ర౮ ఫుటలు.

౨. సంస్కృతవాఙ్మయ చరిత్ర  
(సమాలోచనము)

[దేవి ౧/౮ నైజా. ౧౮ ఫుటలు. పయి  
రెండింటికి కర్తలు: ఈయాశ్వి వేంకట  
వీరరాఘవాచార్యులు, ఆంధ్రగీర్వాణభాషాప  
న్యాసకులు, పితాపురరాజ కళాశాల, కాకి  
వాడ.]

జనాచారాలు వ్యాసములు  
(కొన్ని ఉపన్యాసములు సహా)

[క్రాసు ౧/౮ నైజా, ఫు. ౧౮౮. వెల  
రు. ౦-౬-౦.]

గ్రంథకర్త:—కొమాండ్మారి శతకోపాచా  
ర్యులు, ఎం.ఎ., బి.ఎల్., వకీలు, కాకివాడ.

శివరాత్రి (పద్యకావ్యము)

[నవ్యరూపంలో ఉన్న ౫౬ ఫుటలపుస్తకము.]

గ్రంథకర్త:—జి. వి. కృష్ణగౌతు, హుది  
పూడి, (via) తెనాలి.

బ్రహ్మనందశిర్ష విజయము  
(దీవితచరిత్ర)

[క్రాసు ౧/౮ నైజా, ఫు. ౨౨౫. వెల  
రు. ౧-౦-౦.]

గ్రంథకర్త:—పి. ఆదివారాయణ, ఉపా  
ధ్యాయుడు, కోవూరు, నెల్లూరుజిల్లా.

చిరకాలమునుండి బాధించుచున్న మాత్రవ్యాధులకును  
శగ (నేరియా) వ్యాధికిని కొత్తగా కనిపెట్టుడిన దివ్యషధము

గో నో కి ల్ల ర్ (రిజిష్టర్)

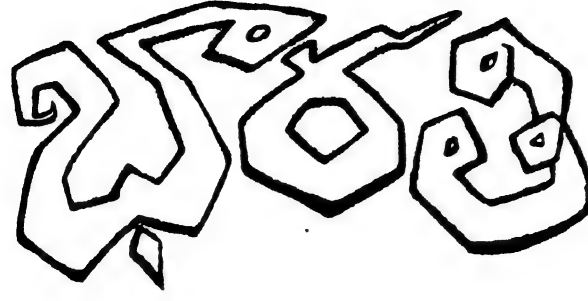


క్రిమములు చూచి మోహితులగు,  
మందులు ఖరీదు చేయునప్పుడు పొక్కి  
కెటు పై గో నో కి ల్ల ర్ పేజిన్న, "కోడి"  
చూడక నీకును గమనింపును.

మాత్రతాళయముయొక్క వాపు లేక మాత్రశిథిలముయొక్క వాపు, వరములకన్న, మున్నగువ్యాధులన్నియును స్త్రీలకును పురుషు  
లకును గూడ గో నో కి ల్ల ర్ వలన కుదురును. దీర్ఘిక (చెడు) పోవుట, మాత్రవ్యాధులు మున్నగునవిగూడ దీని:లన కుదురును.  
ఖరీదు 50 మాత్రలుగల నీ పా డ. 8-0-0. కృత్రిమములు చూచి భ్రమకెందగలరు మా భంజనముగల గమనింపును. టి. టి. చార్లీ  
ప్రత్యేకము.

అధికము:—డాక్టరు డి. జె.కె. జస్సాని, ౧౮ గూను బెనుగోడ్డు, బొంబాయి 4.

**Dr. D. N. JASANI, Girgaon Back Road, Bombay, 4.**  
**Madras Agents:—DADHA & Co., 52, Nainiappa Naick St., P. T. Madras.**



స. చి. త్ర  
మా స ప త్రి క

సంపాదకుడు

డా. నాగేశ్వరరావు

సంపుటము ౧౫, సంచిక ౩

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయము,  
మద్రాసు.  
౧౯౩౮



# విషయ సూచిక

‘తృణకంకణవిమర్శన’ పరామర్శ—పంచాగ్నుల ఆదినారా			
యణ శాస్త్రీగారు	...	...	౧౮౭
త్రిశూలము—విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు	...		౨౦౧
కవిత్వతత్వవిచారము—అలంకార శాస్త్రము—వెంకటేశ్వర			
రులుగారు	...	...	౨౧౪
మధూదయము—‘సోపత్’	...	...	౨౧౯
ఆగ్రగద్యవాఙ్మయపరిణామము: — గొబ్బూరి వెంకటానంద			
రాఘవరావుగారు	...	...	౨౨౧
‘అథాగ్యజీవి’—విశ్వంగారు	...	...	౨౨౮
‘గ్నాదిసమహోత్సవము—చింతా తీర్థులుగారు	...		౨౨౯
సప్తపదులు—బులుసు వెంకటరమణయ్యగారు	...		౨౩౭
భాగ్యసూచరి—జనమంచి కామేశ్వరరావుగారు	...		౨౪౧
బాల్యం—పద్మరాజుగారు	...	...	౨౪౨
సుడిగాలి—కుందర్థి సరసింహరావుగారు	...		౨౪౫
‘సరిపడని సంగతులు’—‘శోభనరావు’	...		౨౪౬
వ్యవసాయ ఋణవిమోచన శాసనము—గాడిచర్ల హరి			
సర్వోత్తమ రావుగారు	...	...	౨౪౯
జెలుగుచోడులు కమ్మవారే—కొత్త భావయ్యగారు			౨౫౫
గృహపరిశ్రమ—కాగితపుపాత్రలు — కొ. స్వర్ణవల్లిగారు			౨౫౭
దేశోద్ధారకుని జీవితప్రభావము—తోన్నలగడ్డ సత్య			
నారాయణమూర్తిగారు	...	...	౨౬౦
సంగము—గుఱ్ఱము వేళటసుబ్బాస్వామ్యముగారు	...		౨౬౬
ఎరువులు — వాసెక్	...	...	౨౬౭
విమర్శనము :—	...	...	౨౭౧

## చిత్రములు

త్రివర్ణచిత్రము : శివాజి

సాధారణచిత్రములు : అఖిలభారతజాతీయమహాసభ చిత్రములు  
హరిపురము

## భారతి చందాదార్లకు హెచ్చరిక

ఈక్రింది కనిబరచిన నెంబర్ల వారికి ఈ నెల (1988 సం. మార్చి నెల)లో ఇదివరకు చెల్లించిన చందా పూర్తి యగుచున్నది. తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమున కగు చందా మాకు చేరునట్లు ఈ నెలఖర్చులోగా మనియార్డరు చేసినచో తెంపులేకుండ ప్రతికను పంపుచుండుము. అట్లు తమయొద్దనుండి 30-వ లేదీ లోపుగ సామ్మూరానిచో సహజభాషాభిమాను లగు తాము తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరము వఱకు చందా దారులుగ నుండురను నన్యుకముతో 1988 సం. ఏప్రిల్ 10-వ నేదిన రూ 6-4-0 లకు వి.పి. పంపుచున్నాము. గావున తా మెప్పటివలెనే ప్రతికయం దభిమాన ముంచి సామ్మూ చెల్లించి వి. పి. ని గైకొన బ్రార్థింతులు. ఒకవేళ తమ కీ ప్రతిక ప్రస్తుత మనవసరముగ దోదినచో మా కావిషయము వెంటనే తెలియజేసినయెడల వి. పి. పంపుట శావుదుము.

A 2. B 1, 12. C 3. D 1, 3. H 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 17, 36. K 1, 2. L 3, 5, 7. M 1, 2, 9. N 1, 2. P 2, 4. R 3, 4, 5, 17, 28. S 1, 6, 7, 9, 10, 12, 76. V 3, 4, 3, 5, 23, 25. W 1.





